

סחור, סחור

רומן

חלק א

פרק א

אחרי נדודים מרובים על פני רחובותיו וסמטאותיו של הכרך ו, נדודים מתוך בלבול רעיונות ונענועי כאב בנשמה, ראה פסח שליט פתאום את עצמו עומד, כאילו ניתן לו צו לעמוד.

הוא הניע ראשו לצדדים, השהה את מבטו שהיה קלה על החלל העשוי כעין שדה מרובעת, שהיה נתון בתוכה, ונתבררה לו העוברת: זו היא חצר של בית.

תמה שליט על עצמו. ולא על שום שנתגלגל לתוך חצר זו שברחוב מרוחק ובלתי ידוע לו ובא לשם בלי־מגמה ועמר שם בלי־טעם. תמוה היה עצם עמידתו כאן, ברגע זה, על כברת־ארץ זו, תחת פסת־רקיע זו שמלמעלה, עמידה זו של עכשיו כיצר אפשר לקשר אותה עם כל מה שהתרחש ועבר עליו במשך ימי־חלדו עד עתה?

הרהור זה נצנץ באותו רגע במוחו והיה כולל מעצמו הרהור שני, שהיה טמון בקרקעיתו של זה:

— קשר ודאי ישנו. בזה אין ספק. ישנו: ומה?

מבטו של שליט היה שט בינתים על פני הללה של החצר מתוך פוזל: הנפש, כתר איזה דבר בתוכו, וההרהור לא זו מדעתו:

— הלשם זה ירד לעולם לפני תקופה של שתי עשירות שנים ויותר בעירה אחת קטנה שבחבל הררומי ונעקר משם, עבר כמה וכמה כרכים וערים ונטלטל כמה וכמה טלטולים, כרי שיהא עומד בסופו באחד הימים, באחד הרגעים, בתוך אחת החצרות שברחוב מרוחק ובלתי־ידוע לו של כך זה תחת פסת־רקיע זו ויהא מפשפש עצם להשרות עליו מבטו? הא כיצד? —

שליט שרבב את ירו באויר, כחותר לרלות מתוכו חוטי־הסתרים המקשר את מאורע זה עם שאר מאורעות־חיו שחלפו.

כהרף־עין נצנצה לפניו מחרוזת של ימים ויללות, ערבים ושעות בין השמשות, אב מוטל מת ונרות דולקים למראשותיו, פרצופים של רעים ומכרים, שנקרו לו בדרך־חיו, ושעות־יחוד עם אהובות — וצלצלו באזניו קולות־הרקודים,

בהאיר נר אלהים על ראשו בערבי שמחת-תורה של ימי ילדותו. דמיונו השיאו דוקא אל הרעיון, שכל אותם הפרצופים והרנעים נתקפלו תחת הרנע של עכשיו ושמשו לו כעין מצע. הם הכשירו אותו. וחוס יש. יש חוס כזה. הוא הפרוש על פני מייחיו הנועשים מחופם עד חופם — ואחר החופים הוא רנע זה. הרנשה זו הלבשה את הרנע תנא, של-חג. נפש בורדה חננה בתוך אלפי רכבות רנע-שבתוי שלה. אולם גם טפה-של-עצבות הוטלה לתוך החרדה — הוא הקשר הנעלם.

לא עברו רנעים וההניגיות שבהלך-רוחו של שליט נסתלקה. נטשטשו הפרצופים, כבו הנרות הדולקים. כמוצאי ההג עמד יחיד, עובר-רעים, שכוח אהובות ונטיש-חיוניות, כרחים-של-רוח שקוצצו כנפיהם, והרי הם עומדים פרועים לתוך אויר העולם לדראון. פלח היך הרהור את הלב: — יכול הוא לעמוד כאן שעה קלה, רנעים מספר, ולעקור מכאן, אולם מי יעכב בערו מלהשהות את עמידתו כאן עד חצי שעה, שעה, או כל היום כולו, למשל? ואם פתאום יעבור עליו רוח ויעקור מכאן ויצא את התצר הזאת ויעבור מכאן והלאה וישמע לו דרך בין מרכבות-הטראם וכרכרות ורכבות ואוטומובילים ועגני-אדם ויפסע על פני רחובות, סמטאות ומבואות, כמעשיו אתמול ושלשום וכל הימים, שחלפו משעת בואו לו. — כשיעשה דברים אלו, לשם מה יעשה אותם? —

ומיר התחיל שליט כדרכו להקניט את עצמו על שאין בו כלום ממרתם ומחכמתם של כל באי-עולם. הגה כבר עברו כעשרה ימים משעה שבאה לו הכרך שיצא לתוכו, כדי להתחיל שם חיים חדשים: לחפור בורות, לחטוב עצים. להכריז על עתוני שחרית וערבית הנתונים למכירה, להשכיר את עצמו לעבר כנעני, ואפילו ללמד את ילדי בני ישראל תורת שפת עבר, — שפת הנביאים והחזוים ומלכי-ישראל ומשמש-המתים וחובביה של כל אתר ואתר בנולה ושל הפועלים המרטיבים בזעת, בשרם את הררי-ציון — ושפת הפעוטות, תינוקות של בית רבן עד שנת העשר... ומכאן ואילך... ומכאן ואילך... הוא נטה מדרך מחשבותיו. הן הוא בא לכאן לפרך את גופו העצל והנוטה להזיה, לפרך אותו בעבודה, במעשיט, להשפיל אותו בעיני עצמו. הן הוא בא לכאן לשם העיסוק לחזק את בית האב. לפרנס את האם, את האחות, את טפליה... והוא מה עושה? — הוא מתלבט ברחובות, הוא קורא ותיק של שלטי-זרים, הוא מעיין בפרצופיהן של נשים אשות-אישי. רושם על לבו לכבודן שידי שבח ותהלה או מקללן בשפתיו, בורק במבטיו את מכנסיהם של שוטריה-הכרך ומפשפש בפניהם את הניצוץ האלהי, כי אם ישנו, למה זו החרב, ואם אינו, כיצד שבוה עומד על רגליו, כיצד גור זה מתקיים ואינו מתפורר לחלקיו? הא כיצד? — וכלום יש סדר בקפסולין אלו של הנות זוז? כלום יש? — לפי-שעה צרור כספו לא הורק עדיין ער תומו, אולם מה יעשה כשתכלה הפרוטה? מה יעשה?

שליט חזר בכונה פעמים אחדות על המלה „פרוטה“, שהיתה עליו מאוסה תמיד ושהיה נזהר מלהשמיעה בשפתיו. דוקא משום זה פרש פעמים אהדה בקול את המלה הזאת, כדי לנקום בעצמו על הסלסול המרוכה שהוא נוהג בהיותו ולהתרבק מתוך זה כעל כרחו באחוריהם של החיים — הם החולין השנואים עליו כל-כך.

דעתו של שליט הוסחה מיד מהרהורים אלו. הציץ וראה, שיש טעם לעמירתו זו. בתוך החצר עמדו פועלים מלובשים אצמליות ארומות והפרו כובים, העלו מתוכם טיט ועשו אותם תלים, כשאגם־מים היה שוטף בשעה זו לארכה של החצר דרך הריץ מארך. נעשה לו ברי, שדברים אלו משכו את עיניו לתוך חצר זו והעמידוהו כאן.

היה אחר מימי הקיץ האחרונים, ימי נסיסתו, המעלים עמם ריח תריף של לכלוב, והם, קשים ביותר לבני אדם שטופי עונג, ואפילו אלו הפקחים שבבני אדם היוצאים מיוזנים כלפי האביב בחומה של קרח מסכיב ללב ובחיוך של גלגול מסכיב לשפתים — אפילו הללו אינם יכולים לעמוד מפני שאגתו של הקיץ, של אותו שכיב־מרע.

— השתעשע, בחור, על חיק אהובתך והתלהב על שביבי עיניה, עה שימך החיק וינוסו השביבים, כי הן רק קרחה בלבך הנואש, רק קרחה...

שליט היה שקוע עריין בהסתכלותו. ריח הטיט ומראה המים לא הרפו ממנו. בדמיונו: חורשה, סוף ונהל־מים. בית הומר קטן ולבן, אוזים צורחים, כבר רחב־ידיים, סוס עקור־גלים עזוב לנפשו רוחר ממקום למקום, ואין לו פדות. שקעה החמה. הכל שרוי בצל. יק בתוך תנוך אונה של הפרה, השבה מן הערר, מפוז עריין דינר של שמש. השתטת, בן־אדם, על הקרקע או עמוד וקפוז כסוס העקור הזה: כולך—בצל. אולם בתוך חבינות הלב — אוזן ההויה— מפוזת עריין קרן של שמש, עד שיגיעו ערכי הסתו ויכלה הניצוץ מתוך הלב, זתהא מתלבט ברד בירכתי הסופחו שכזויות הכרך, ככי אין רע ואין אהויה. הציץ נא בפניו של שוט־הכרך, שוט, שוט, אין תקוה ותוחלת.

שליט נשא את עיניו והרגיש פתאום בקומת־איש הנטויה לקראתו. אצל אגם־המים ותלי הטיט עמד, כנראה, בן־אדם זה כל אותה שעה והיה מסתכל בהם כמותו. מי קדם, למשל, למוי? הוא, שליט, או הוד? בן־אדם זה מה טיבו? — מה לי ולהנה? — ואף על פי כן אדם זה מה טיבו? — אכן תמוה הרבר. בן־אדם, שלא ראהו מימיו ולאחר רגע אפשר שיתקל בו שוב בתוך גלי העוברים והשכים ולא יכירנו, כלום כראי הוא לאבר עליו אפילו הרהור כל שהוא? —

בינתיים כבר עברו על שליט רגעים אחרים מתוך שקלא ומריא חשאית בנוגע לאדם זה. בעל כרחו הוא נותן את לבו עליו וקשה לו להפריד ממנו במחשבה. בעל כרחו לבי נתון לו. בעל כרחי? — הכיצד? — הוא אינו. הן אדם זה אינו — אי אפשר בו. אני כופר לגמרי בהיותו. אני רואה אותו כאילו אינו, אין אני רואה אותו כלל... מה משועמם ענין זה! — הן הוא חי ועומד לגנדי. בין שאפשי בו ובין שאי אפשר בו, כועס רק ומתמרמר. מה משועמם! — לזוז מכאן, לעקר, להתרחק — ובשל מה? בשל הלז העומד כאן אצל תלי הטיט ואגם המים ומסתכל לו לתומו? — הוא מכריח אותי לזוז? — מה טיבו של הלז המכריח? —

כך היה שליט מתלבט בתוך קורי־הרעיונות ברבר הזר הזה. היתה זו סופת־הרגשות, שאינה נשאת על פני הלב כנשם של ברכה ומרוה את מעין־עשתונותיו, אלא היא מעלה אבק ועלים כמושים, זורקתם על פני זלבל ועושה את האדם עץ יבש. ושוב הובל בשביה על ידי זרם ההרהורים הבטלים. הן רשאי

הוא לנשח אל אדם זה. הן יכול הוא לנשח אל אדם זה, להציץ לו בפניו, לתקוע לו את כפו, לחייך לו בפניו, לשאול אותו לשמו, לסיבו ולמעמדו — והוא מסתלק מכל הענין הזה. מסתלק באמת? הן הוא נגש אליו, מחייך לו בפניו ותוקע לו את כפו כידר נאמן מימים רבים.

הפנים מלאים הן. כמעט פנים ידועים לו. וראי אדם ככן עשרים. אימתי ראה את הפנים הללו? — הגה פרצוף-פנים שניח על פי הסקירה הראשונה. אולם כלום מן הנמנע הוא, שמאורעות חיון, אשר יבואו בידידו של הפרצוף הזה יהיו עולים על מאורעות חיון, שיבואו בלי הפרצוף הזה? ההורים בטלים. ואם באמת... הן עלול הוא לנשח אל האיש הזה, לנשח מתוך היסתדרות נסור, רגליו יוליכוהו אליו, ופיו ידבר מאליו, ובעל-כרחו הוא תוקע להלן את כפו — ואחר כך... ואחר כך...

בינתיים הקרימו הזר, שנשח אל שליט ואמר בנחת מתוך חיוך של ילד.
— רואה אני בארוני, שהוא מציץ בפני.
— אמת... — נמנע שליט מתוך מבוכה קלה.
— וראי סבור ארוני, שמכירים אנו איש את אחיו. הן יש... — דבר הזר בקול של אדם המבקש זכות לחברו.

— לא! — קרא שליט מתוך שמחה יתרה, שהתחרט עליה מיד, לפי שהרגיש בה אבק-של-עלכון כלפי בן-שיחו. כדי לגאול את עצמו מתוך החרדה המעליבה, הויל שליט טפות של עצב לתוך עיניו וכדי לפייס את הזר על העלבון, העלה על פניו חיוך, שאפשר היה להם בלעריו. הזר הרגיש בחיוך בלתי כשר זה והישיר ברגע זה את קומתו.

— ולמה? — שאל באירוניה קלה, שהיתה מעוטפת בחיובו הילדותי, שדוקא נתפשט יותר מכפי הרגלו — אולם — תפס הזר פתאום את עצמו — אולם מה בכך? הן יש — הן גם פניו של ארוני ידועים לי כמעט...
— ידועים? כך? — פניו של ארוני אינם ידועים לי! — השיב שליט, מתוך קצת רוגזה על שהשפיל את עצמו בחיובו לפני זה, ונתכוין לנקום בו.
— אינם ידועים? גם פניו של ארוני אינם ידועים לי. מעות היתה לי. סבור הייתי, ש... — השיב הזר תוך כדי דבור והעלה על שפתיו שוב חיוך.
שליט נזדעזע קצת. החיוך הזה ידוע לו יש בו בכואה מחיובו של משה ריין. הזר נרתע לאחוריו פסיעות קלות, חזר מיד ונגש אל שליט. אמר:
— יסלח לי ארוני. אמת... אולם... אולם... הן, מה בכך? וכי משום זה?
מתכוין אני כלפי...

שליט הציץ במבוכתם של פני הזר. ארשת הפנים היתה של תינוק שנתפס. שליט חמל עליו בלבו וכבר חש רנשי תודה לאיש הזה, שהעלה על שפתיו חיוך כעין זה של משה ריין.

— ארוני וראי מתכוין — דבר שליט תחתיו כדי להוציא ממבוכתו — כלפי זה שבכלל, שאפילו בלא זה הן בני-אדם אנו... מחומר אחר... אחים אנחנו, כלומר: רעים, כלומר: מכרים, ואפילו אם לא זה ולא זה, אולם הן אנו... אנו... אוהבים זה לזה, או שונאים זה לזה... אחת היא... אנו איש לחברו —

אספקלריה, מעין עמוק של מים... אנו... אח, דברי שטות: שלום, ר' יהודי, מה שמו? —

כך דבר שליט מה שדבר, מפני שחמל על האיש, מפני שאהב אותו ושנא אותו קצת, מפני שבקש להתנקם בו ומפני שבקש לעמוד על מהותו של הלה, ומפני שרנע אחר נגע בו כהרף עין קצה של קרן-אור מרפרפת, ומפני שהיה מתחרט על כל דבור ודבור, וההרטה היתה נעימה לו.

— הוא אשר דברתי, אשר מתכוין הייתי לדבר — כזב מיד הזר ותקע את כפו לשליט מתוך אמירת-שלום — הארון כון לדעתי. את הדברים הללו הוציא הארון מפני ממש ממוחי. תמיד אני מעיין בענינים אלו. ולא עוד אלא שאדוני לדעתי, לא הביע עדיין את הכל. יש עדיין להתעמק בדברים אלו. יש... וברי לעצור בעד שטף הדברים של הזר הוסיף שליט:

— ובכלל: כלום אסור לגשת אל חברו שנכרא בצלמו, ואפילו כשהלה אינו ידוע לו מתמול שלשום, להרכין לפניו את הראש — כך — נענע כל-שהוא — כך — סתם. הרי לך פרצוף ועינים יש — ואתה מחיך. ובכלל... — וראי, וראי! — הניע הזר בראשו — בלי שום ספק!

— כי הנה אנו פוגשים בכל יום — הוסיף שליט — ברחובות אלו, שאנו רגילים לעבור בהם בשעה מסוימה אנשים מסוימים אנו מכירים מתוך כך יפה את פניהם, את ארשת-פניהם, את הלובם — ואת צבע כנדיהם, שהם לובשים — דבר תחתיו הזר בחגיגות יתרה, כאדם המגלה דבר שנעלם מחברו.

— הן: ואת כנדיהם, שהם לובשים העשויים לפי טעם התקופה והאוויר ושעת-היום. וגם הם מכירים בנו, ואנו עוברים איש על יד חברו ונתקלים איש בשכם חברו ו... —

— אמת, אמת. הלא מעשה-צחוק הוא — הלא — אמר הזר מתוך החיך של משה ריין — כך הם דבריו של ארוני? נמצא, שגם ארוני מסכים לדברי? — והרי דוגמא: — יגרר שליט אחרי שטף דבריו — ארוני רניל לעבור ברחוב הזהב? ובכל יובץ יכבד ימין ודאי? ככל רחוב אנו מוצאים צד אחד, שהמייילים והעוברים ודשכים נותנים לו היתרון מן הצד השני. הן. ברחוב הזהב, בצד ימין, פוגע אני בכל יום בבחור אהר גבה-קומה, בעל שערות ארוכות ומלובש פלירינה, שגופו ככוף קצת דרך-גדלות לצד שמאל.

— הן. הן. גם אני, גם אני. פנעתי בו — ודאי — הפסיקו הזר בדבורו המהיר. שליט חשד בו שמכזב הוא, אולם מיד התחרט על שבזו בלבו לאדם זה המציץ בו בעינים תמימות ופחיתות, ולפיכך הוסיף לדבר כמפיוסו: — הוא מהלך תמיד בלוייתן של עלמות. פעם אחת פנעתי בלוייתה של עלמה זקופת-קומה ונזזות-שער.

— כן, כן — נזכרתי. גם אני, גם אני פנעתי בו. אין אני אוהב את הברור הזה. יש בלבי, יש בלבי — לא זה! אין זו שנאה — לא! ביטוי אזור... — הן, הן, כוונת לדעתי — אמר שליט והיה שמח, לפי שנבר היה מפניו ומדבריו של זה, שבאמת פגע בהלז — אני ממש שונא את האדם הזה. אין אני מניח בשום אופן, שאלהים יצר את האדם הזה.

— וראי לא — הסכים הזר מיר — הוא מעשה ידיו של השטן. כי הלא אלהים לנו ברא אותנו. בשום אופן לא. טפו! — כעם הזר וירק בקול.
 — דבר זה משמחני מאד — אמר שליט — הן עוד לא הכרנו עד היום איש את אהיו ומכל מקום היה איזה חוט עובר בינינו.
 — הוֹט־טֶרִים! — הקרימו הזר, ושליט הוסיף:
 — זה היה רגש השנאה. אמת, מה לנו ולהלז? אולם יש באופן הליכתו, בהצלפת מבטיו, כנופו הכפוף דוקא לצד שמאל —
 — על שום מה הוא כפוף דוקא לצד שמאל? — הפסיק הזר את שליט מתוך כעם על הבתור הגבוה.
 — הן, בכל הדברים הללו יש נעימה כזו... נעימה... המאוסה עלי, עלינו... העיר הזר וקרב כדי פסיעות אחדות אל שליט, שותפו לרגש השנאה.

-- לא — אמר שליט — אין אני שונא לו.
 — לנמרו לא — העיר הזר.
 — אין אני שונא לו — אמר שליט — אלא נראה לי כאילו: כאילו הוא מעליבני. עדיין לא בררתי לעצמי טעמו של עלבון זה. אולי הליכתו היא הגורמת. מהירה היא יותר מראי וקופה ויש בה מעין השתערות, כאילו אדם זה מפרסם את עצמו בה ומכריו על עצמו ברבים: „ראו, מה מוצק גופי וחזקים שרירי, חי אני את חיי ביר רמה ואני כופד באלהים“.
 — יש בו נעימה מאוסה — אמר פתאום הזר, כאילו הוא הראשון השמיע מימרא זו. בכלל — מאוס. פעמים אני חש בלבי בחילה — בחילה סתם, בלי טעם. וכשאני מעיין בה יפה, אני חש שבחל אני בעצמי, כלומר, לא בעצמי אני בוחל אלא בדמות זו של האדם בעל השערות הארוכות, שנקבעה בתוך הויתרי, כלומר, אני בוחל בעצמי — הבחילה כלפי הויתרי עולה אלי מתוך דמות זו. לא זה — לא זה — מתכוין אני...

הזר הציץ בשליט מתוך תחנונים של אדם רפה-כת, שהוטל עליו לנזל אבן כבדה מאיזה מקום ומתחנן בשתיקה לחברו, שיסייע לו. שליט נענה לו, נטפל אל האבן וגלל אותה: — נענה ואמר:

— עוד באדם אחד אני פוגע לפרקים תכופים ברחוב-הזהב. דדכו להלך בלזיתה של ברזניטה אחת. פניה המחייכים מכוננים תמיד אליו כמו הפרחים המפנים תמיד כלפי השמש. אולם עיניו החולמות תלויות אל הרקיע, כאילו אינן מרגישות כלל בהיותו של שכנו. הוא זדאי משורר.
 — בלי ספק! הסכים הזר.

— ודאי משורר רעב הוא, שכתב־ידו מונחים תמיד בכיסו ומזומנים לקוראים, והוא נודד מעיר לעיר ומבית לבית ועובר עבירות, משום שכך היה עושה פאול וורלן. הוא נגרר תמיד אחרי עלמות בוגרות ומכוערות ומדקלם בפניהן את שיריו ואת דברי אהבתו ופורץ בצחוק באמצע, כי הן הוא אדם מוזר ומשונה בהליכותיו. כל דבור, שהוא משמיע, הוא יורד עליו מיר את לגלגון, והעלמות מאכילות אותו פת שהרית וערבית. הללו הם וונדל־השירת, שעשו את השירה לא קרדום להפור בה, אלא מניף של טיול. הם פוסעים

ברחובות כבעלי חובותיהם של הכריות, כותבים שירים מוסיקליים, רואים את עצמם כגאוני עולם ואינם נוהגים לקרוא את כתבי־ידם עצמם.

— טפו, איני סובל את הבחורים הללו — התרגז הזר, וכמעט שרקע ברגלו על הקרקע ככעס.

— יבוא יום, ואיש המכבד את נפשו לא ינבל את עצמו לערוך את רעיונותיו על הניר — סיים שליט.

— האמנם? — שאל הזר, ופניו התמחים נעשו מתוך כך תמימים ביותר —

דבר זה מענין מאוד — דבור מתחכם. אמת, אמת... יסלח נא לי אדוני — אמר הזר וכפף את קומתו, כאילו הוא מתנצל על היותו בעולם — עדיין לא נתברר לי כל צרכו פרושם של הרברים. הרברים, ודאי, מחוכמים, אולם קצת סתומים — סיים הזר בקול של אדם טובע.

פני הזר הביעו סקרנות של תינוק ואשה, של שופט קורא לרין. כל דבור של הסברה, שהשמיע שליט, העלה כנגדו על פניו של בן-שיחו חיוך, תמהון, השתוממות ותנינה, והשורה התחתונה של השנים שלו נשתרבה.

— הגע נא בעצמך — דבר שליט מתוך אונס — דרך כתיבתו של

סופר בן־זמננו מהו? הוא נוטל גליון של ניר, גוזרו ועושו עמורים עמודים.

הוא מסדר את רעיונותיו שורות שורות מתוך ליטוש, תיקון, עיבוד, מחיקה

והגהה. הוא מסדר לו מקורם תכנית ומדת־הכמות. הוא נכנס בדברים עם המו"ל

ועומד עמו על המקח. הוא מקצר ומאריך לרצונו. כלום זו היא המחטה, שעליה

מגישים לבני אדם את האש העצורה בעצמות? — וכדהגשה כן היא הקבלה,

בני אדם קוראים כך — מתוך סקרנות. כדי לתהות על הקנקן. קצת משתוממים

וקצת לועגים על אמן השורות המהורות או שאינן מהורות. איפה הוא נביא

אלהים? אם החיים הם מדבר גדול ושמם, איפה הוא הקדוש השוכן במסתרו

של המדבר? איפה היא התורה הניתנת לבני אדם מתוך סערות, ברקים ולפידים?

הספר של זמננו ניתן קרעים קרעים, מעמד־נפש מרודללים. זו היא

„הרשימה“. „ראוי לרפוס“ — מה פירושם של הרברים? מי נתן לאדם את

הרשות לקבוע ברפוס דבר שאפשר היה לעולם בלעדיו, שאפשר היה לו שלא

להקבע? בזמננו כתבנים יש ולא סופרים.

— ושניאורסון? הסופר הישראלי שניאורסון? — שאל הזר.

שליט חייך מתוך רוגזה. „בן-אדם זה עושה את עצמו כתופס אח

דבריו“ — הרהר שליט ככעס, וכאילו עמד הזר על הרהורו של שליט, אמר:

— כן, אני מבין את דברי אדוני. ראויים הם להשמע... ומקוריים,

קצתם... ודאי בפעם הראשונה אני שומע דוגמתם. אולם שניאורסון הלא גאון

הוא. וכי לא כך? — דבר הזר כמתחנן לבן־שיחו שידרה לו לכל הפחות

בשניאורסון.

— אה, אה, שניאורסון! כדבר הסופר הגניאלי שניאורסון! — השיב

שליט בלגלוג מסותר — אולם אני מדבר לפי שעה על סופרים בכלל. אין

אני מטפל ביחידים.

אבל שליט השמיע את דבריו גם על סופרים מפורסמים: קסמים היו לבן־

אדם זה להתיר את לשונו של בן־שיחו. אדם זה, אמת, קצת שוטה הוא —

חלף הרהור במוחו של שליט — ואולם חביב הוא. יש בו מן התמימות. ולא יש בי חוש של ריח להבחין בין בני האדם — אמר שליט בגאווה — אך לא מפני כך... יש בי תשוקה לדבר, ואני מרבר. הן חסאתי נגדו: חשרתי שהוא מכוב.

שליט דן על חזיונות ספרותיים שונים והיה מעריך את כשרונותיהם של סופרים מפורסמים.

— ומלסטוי? — שאל הזר והיה דומה כעומד ומחכה לנזר-רינו של סולסטוי.

— אה, הנח לו לטולסטוי, זה — דבר שליט בהתרנשות — גולן היה. הוא חבר רומנים נפלאים והיה גולן בטבעו. ירר נא ארוני לסוף דעתי. טולסטוי כשלעצמו אפשר שהיה צדיק גמור, אלא מזלו היה זה של נוכל. הגע נא בעצמך: האדם הזה נולד גרף. כתב רומנים ונתפרסם. התחרט על שטפף ברומניו, ונתפרסם על ירי כך. הכה על לבו על הטאות נעוריו בפניו של כל העולם, ונתפרסם שוב. את רכושו הפקיר, כמוכן, אלא שמסר את המפתח לפלג, גופו. רק את המפתח לא הפקיר. תקע את מחרשתו באדמה, ונתפרסם הרבר בכל העולם. נפל מעל הסוס ונפצעה רגלו משהו — הכריזו על דבר זה ככל העולם. פהק טולסטוי — ונשמעה בתקולו של פיהוקו מסוף העולם וער סופו. כשנפטר מן העולם? — והן אלפי אלפים ורבכות בני אדם נרולים וקטנים חוטאים וחוזרים בתשובה, נופלים מעל הסוסים, נפצעים ונרפאים, נטבעים ונהרנים, חורשים את האדמה או מפקים ואין שמם הולך אל מחוץ ד' אמותיהם. לא. טולסטוי זה ירש אח אהרים. גול את הרבים. אבות-אבותיו נזלו ארמת זרים, והוא לא די שאכל את עשרם של העניים, כי אם בקש לבצר לעצמו כסא בכותר המזרחי של נן הערן, שהוכן להעלובים והנגזלים חלף עמלם, ענים ורישם בעולם זה. הוא התענג על מעדני עולם כמו העשירים, והיה מתמרמר על הגול בשמם של העניים והאביונים וגול מהם את הענוג ההתאוננות. גם את דעותיו לקח מן המוכן מאחרים. בספרי-מוסרו אין איש, כי אם עשן עולה. הוא היה נהנה כמעשי, יצרו וכמלחמת הבינים שנלהם עם יצרו כל ימיו במעמדם של כל באי-עולם, עדי-הראיה, הוא היה משחק על הבמה — ואולי דוקא משום כך היה טרני ככל משחק על הבמה.

מטולסטוי עברה השיחה לשאר חזיונות החיים והספרות, לעוסקים בצרכי צבור ולדברנים, לעורכים, מו"לים, נואמים ועתונאים. שליט נגרר אחרי גלי דבריו, והלה היה מכה את הגלים. הוא דבר באוני איש, שלפני שעה לא ידע עדיין את מציאותו, את אשר לא היה מימיו מגלה לחברו. אנהנו מכסים תמיד מן הקרובים יותר משאנו מכסים מן הרחוקים. יראים אנו לגלות לחברנו את ספקותינו באלהים, באדם ובחברה, שלא נעורר מתוך כך עלינו את רחמיו של החבר או את כונו ושלא יתרחק מאתנו על ידי זה. השיחה עם אדם זר מלרכת אותנו אל התגלותנו. מפני כך להוטים כל כך בני האדם אחרי השיחה במרכבת הברזל, בספינה ובגן-העיר. הזר היה אמן-ההקשבה. מתוך ארשת פניו של זה אפשר היה לרונ, שכל דבור של שליט הוא לו כגשם, והוא העשכ... קרן של אור

נחה על פני הור. שליט תפס את הקרן הזאת. סבור היה, שמאור נפשו של הור נחצבה, ולא ידע שבכואת אורו היא.

— אדם זה בעל נפש הוא — החליט שליט בלבו ואהבו ברנע זה.

שליט נלה לפניו את נכליה של התברה, עסקניה ומשמשיה. סכום ידוע של דעות והובות ניטל מזמן לזמן בידיהם של יחידים, שקפצו בראש, ונעשה לבלי שרת לתועלתם. דעת-הקהל היא נזיר, שמבשלים לתאומם יחידים, האוחזים בכף-המבשלים, על אש הקהל. מאש המוסר והיופי, העצורה בעצמותיהם של נביאי-האמת, נוטלים הזדים ומוסיפים ממנה על גחלי תאוותיו של הקהל ומתגרלת הבערה. שוטים נכנעים ונעשים למטיפיה של דעת-הקהל הזאת שנתחדשה במותם של יחידים ערומים כנחשים. אחר כך באים העסקנים בדבור, בכתב או במעשה, מקצתם תמימים ורובם רמאים, המפיצים רכבים את החובות הללו—והקהל מקשיב ומקבלן בתמימות כדעותיו וחובותיו.

כזה וכזה דבר שליט והזר נענה בראשו לסימן של הסכמה ותמהון כאחד.

— אני מבין. ירדתי לסוף דעתו — הפסיקו הור מרגע לרגע — גם אני ככד התעמקתי בענינים אלו. הללו הן מן השאלות, שאני מתלכט בהן תמיד, אלא שהאדון, האדון, מה שמו? — מר שליט? — שם נאה ופלאי — כן, האדון שליט נתן צורה לאותו התומר ההיולי, לאותה הערבוביה שבמוחי. אין שם תהו ובהו. כן הוא ממש. טוב שהתודענו איש אל אחיו, גם בי ימצא אדוני מועיל. תועלת ממש. אני מבטיחו. הן בלי ספק. אדוני תמה? — אני סותם את דברי. ימים יפרשו. הן, וראי. אכן מתוכמים דבריו. כן. אני מסכים. כאן אני מסכים לשעורים: כלומר, מסכים ואיני מסכים, משום שעדיין יש לדון. לפי שעל פי העיקר — שבכלל — אה, אה — זהו ענין אחר.

כך היו הכרוזים הבודדים, שהפסיקו מרגע לרגע את דבריו של שליט. רובם נאמרו מתוך וראיות יתרה, ורובם היו מעולפים בסווות. שליט לא הרגיש כמעט בהם, אף על פי שהגיעו לאזניו.

אולם פתאם נשתתק שליט מבויש. הוא תפס את עצמו על הדבר. הוא דבר מה שדבר, וממילא יצא, שכל העולם כולו עם סופריו, משורריו, עורכיו, מולי"ן, דברניו ומנהיגיו הם תרבות אנשים רעים וחטאים, ורק שני האנשים האלה העומדים זה אצל זה אצל תלי הטיט ואגם המים, הם היחידים הזכאים. שליט חש בהתוצאה ההגיונית שבדבריו ונעשה מאוס על עצמו. ראה את עצמו ואת הור, כאילו באו במחתרת לתוך ברמה של האנושיות, נגבו, דמסו את הפרחים והציצים היותר נאים וגם שמו בכליהם.

תלייהטיט ואגם-המים כבר נעשה לזרא לשליט. הוא החליט לצאת מן הצד וזו קצת מן האילן, שהיו סמוכים אצלו כל אותה שעה.

ירו של שליט כבר היתה פשוטה כלפי הור, ובלבו הרהור חרטה: קשה היתה לו פירתו של הור. מפני מה? מפני שנשא הן בעיניו, או שמא קשה היה לו להפטר מן האיש הזה מתוך הרברים הקשים, שטפל על חיי האדם. סוף כל סוף מציק היה לשליט הרעיון, שהור יהא נזכר בו, כשיזכירו מתוך דברי המלשינות על האדם והחברה. ואולי יהא חושרו, שרבר מה שרבר מתוך צרות-עיון.

מתוך קנאה, חולשת-אונים. ואולי יבוא בלבו הרעיון: כמה מזכות בלבו של רבנו זה, שחושד בכל העולם כולו ובכל הסדרים.

צילי הפסנתר שבאו מלמעלה מתוך אהר המעונות, השרו קצת חרזה על לבו של שליט. הזר לא הרגיש, כנראה, בידו של שליט, שהיתה מרפרפת כנגדו רגעים באויר, וכנגד זה חל מבטו על ראשו של שליט, שהיה תלוי למעלה.

— אדוני אוהב נגינה? שאל הזר מתוך חיוך של אבדחנופה, שפירושו היה: אדם המעלה כאדוני ודאי אוהב נגינה הוא.
— לא! — השיב שליט.

— האמנם? — תמה הזר — עניויות...

— לא — השיב שליט — איני אוהב נגינה, לפי שלא למדתי מעולם את הורת הנגינה.

— אדוני לא למד את תורת הנגינה? לא למד? — ומה בכך? וכי משום זה? — אולם אדוני... הן... אדוני — וכי משום כך?,,, דבר הזר מתוך עקשנות של שם-סמוטו מטפטף.

— וכי משום כך?— הן, כישום כך... דבר שליט בכעס עצור— כלום יכול אדם לאהוב דבר, שאינו ידוע לו על בוריו? הן האהבה היא הרביקות בלב ונפש עם העצם האהוב, הן האהבה היא הידיעה המוחלטת...

כך דבר שליט, כרי לדחות את בן-שיחו. ברגע זה צף על לבו גל שני של הרגשות, שמתוכן נתבררה הרגשה אחת יסודית, שהאדם מסוגל לאהוב דוקא את הרבר הסתום, הפלאי, העטוף, הנעלה והזר ממנו — ולפיכך סיים: — אולם פעמים...

— גם אני... גם אני... — קפץ כנגדו הזר ואמר — גם אני כונתי לרעיון זה... פעמים: הן פעמים הנגינה משפיעה כל כך על האדם. המרגיש... היא מעלה רמעות בעינים. כשהאדם הוא בעל הרגשה. ודאי גם אדוני...

הזר הטעים את המלות „מרגיש“, „והרגשה“; דבר זה עכר את רוחו של שליט מתוך סמיכותן של שתי המימרות: „כשהאדם הוא בעל הרגשה“; „ודאי גם אדוני“. משמע היה בפירוש, שגם שליט הוא בעל הרגשה יתרה. המלה „רגש“ בכלל מאוסה היא מאד; כהמלות „לב“, „ורם; ולא כל שכן; כשהיא נשמעת מפיו של אדם שוטה, שמדקלם אותה.

קשה היה לו לשליט להסתכל בפניו של בן-שיחו, שהיה נראה כאילו הוא מקבל את דברי הנופתו. פניו של שליט הביעו בוז; וכרי לכסות על הבוז ולפייס את הבווי על ידו הוא מדבר בהתרגשות:

— הן. פעמים. פעמים ביום קיץ יש שהנגינה מתוקה על האדם. הנה אדם מתהלך כרחובות, מתנודד כעלה נדף, שרב, אבק, אספלט רותח מעלה הכל; כרכות עפות, מרכבות-הטראם מקשקות והאדם מתנודד ביניהם: לשם מה? למה? ומסכיב פרצופים —

— המון פרצופים — הוסיף הזר.

— הן. המון פרצופים. נברים, נשים. חטמים משורבכים כזיוזים. הפנים כמושים. שופעים זיעה. פשוטי כלי-הומר. אין ארשת כל שהיא. אין רוח קלה

נושבת. לפני שנים מרובות היו דמיונים של אור, של הלך-נפש, ועכשיו, עכשיו אתה נאד נפוח, ריק.

— ריק ממש.

— הן. ממש. ופתאום עברת מתוך ריצה את אחד הבתים, והגיעה לאונך קול זמרה בצירוף נגינת פסנתר. זו היא קול נגינתה של עלמה רכה ונאוה וכאילו כל הפרצופים הללו, פשוטי כלי-החומר, הכרכרות, מרכבות-הטראם האספלט הרותח, הכל נעקר מיד ועף באויר ונתפורר לחלקיו ובטל מתוך ההויה, ועל לבך החשוף נשבה רוח שרמות.

— מרחבי שרמות... העיר הזר מתוך עיון עמוק: ושלית הפסיקו:

— אולם להתעכב כאן אסור. אל עמוד, כי בנפשך הוא. הנה עבר צליל מתול את לבך — התמחו בלבך, עבור והעבירוה מכאן והלאה, כי עוד רגע, עוד שעה קלה, ובעד החלון הפתוח ישתרבב ראשה של עלמה בוגרת, תאונית-המבט וכעורת-הרימות. היא המזמרת. ומיד ויהובל לך ולהצליל. לא, עבור מכאן והלאה עם הצליל המהויק ועם הדמות הנאוה, שחנך דמיונך, שלל-הכרך באחד הרגעים הספורים.

וכמו בקש שליט לקיים את דבריו במעשה, משך את בן-שיחו בידו, ושניהם יצאו מן החצר. הזר תפש את שליט ושלב את ידו בזרועו. והנה הם מהלכים זה בצד זה שלובי-זרוע, והם עוברים על פני רחובות וסמטאות מרובות, ושליט מספר לו, ולא לבו, שנולד בעירה קטנה בפלך רחוק שבחבל הדרומי, שיש לו רע נאמן, רע אהוב, ושמו משה ריון, שבעירה קטנה זו נתחנך בלא אב — אביו מת עליו בילדותו, — ובלא אם — אמו היתה נתונה כל היום אל החנות — ולכן נתחנך על ברכי סבתא, שאהב אותה יותר מאב ואם ואחות, כשנסתלקה הסבתא — הוא היה אז כבן תשע — עלה על המטה והשתטח על גופה של המתה: ראשו על ראשה ופניו על פניה, והיה מתופף בידו על ראשו ואת ראשו הטיח בכותל, והיה תמה על שלא שבה אליה נשמתה, והיה בוכה עד שהתעלף. אחר כך עברו ימים ושנים, קיצים וחרפים, והוא ישב באחד הימים על ברכיו של רב ישיש ויפה-תואר כמלאך אלהים, מנהיג הישיבה באחת הערים הרחוקות שבליטא. היה הלה מלפפו ומחבבו ומקלסו ולא זו מלחכבו, עד שעמד ונשקו על מצחו ואמר לו:

— מוכחחני כך, בני, שתהיה לרב וגדול בישראל!

פרק ב

שליט הפסיק פתאום את דבורו, והרגיש בפניו המרוכזים של בן-שיחו וגשורת-השנים התחתונה שלו המשורכבת לקראתו. פיו של הלו היה פעור כולו, השפה התחתונה היתה תלויה קצת למטה, ודומה היה, כאילו התכוין למצוץ בשפתיו כיונק. שליט נשתתק מתוך כעס. התבונן על סביבו.

— רחוב הברזל! — הכריו פתאום בקול.

— הן, אדוני. — אמר הזר בהכנעה ונרתע לאחוריו כרי-פסיעה, כחולס

בכזר לבן-לוייתו — אדוני...

— הן! השיב שליט — המקרה הביאני אל הבית הזה. רחוב־הברזל, עשרים ושלושה. ענין לי פה.

— עשרים ושלושה? — גם אני. גם אני עסוק. אדוני נפטר ממני? סיים הור מתוך דאגה קלה, שנשמעה בקולו.
ידו של שליט כבר היתה פשוטה לקראת הור. פניו של זה הסמיקו כנעלב קצת וככואב על הפרידה.

— כנראה, כנראה — השיב שליט על שאלתו האהרונה של בן־שיחו ורכב את קולו כמבקש לפיסו — אני כהול. לרגלי ענין אחר; ברנע זה נוכרתי בו בתוך הבית הזה דר... דרה — תפס שליט את עצמו על השקר — מכרה אחת פייגין, כלומר, חנקין — חזר בו שליט, על שנלה לזר את סורו, ולפיכך החליף את השם הראשון בשני. אולם הור תפס דוקא את השם הראשון ואמר:

— פייגין? אה, אה — שם ידוע לי, אם איני טועה. אימתי שמעתי? אימתי? והיכן? ולמה נפקא מינה? — עובדה היא: שמעתי. ושמה של השניה? — ריבה אחת!... השיב שליט בהתמרמרות כבושה ולא גלה לו את שמה, כדי להכעיסו, אף־על־פי, ששם זה לא היה חשוב לו כלל.
הור נטל לתוך ידו את כפו של שליט, שכבר הגיע בינתיים עד השער, לחצ אותה שעה קלה.

— ושמי דרבקין — אמר בקול שקריאת „הירד" נשמעת ממנו: הירד, מר דרבקין! — ומה שמו של ארוני? מה שמו של האישי, שאני עתיד, וראי, לכבודי לפי, לפי שיש בי הרגשה כזו — היא תוספת תוספת...

שליט הפסיק את הטיראדה הממושכת, פרש את שמו, עקר את כפו מתוך ידו של דרבקין והתרחק ממנו בפסיעה גסה. דרבקין הרביקו על המדרגה הראשונה של מעלת־המסדרון, שעלה עליה שליט.

— הלא דירתו של ארוני אינה פה! — אמר דרבקין ספק מתוך ערמה ספק מתוך תמימות — והיכן היא דירתו של ארוני נופז? — אני... שלי... ברחוב־הזהב — השיב שליט בשפה רפה.
— אדוני ירשני לבקרו בחדרו בשעת־הרהק, בשעה שהלב... שהלב... כשסתו יורד ללב...

— בבקשה. ודאי. מה זו שאלה? — דבר שליט בסגנון מהיר, כדי להשתיק את ההכנעה שבקול השואל. — מספר־ביתי הוא שבעים וארבעה.

— שבעים וארבעה? — יפה. כך. אדוני מרשה לי לבקרו בחדרו? — ובהסכמת הלב, בהסכמה נמורה, אל נא יהא לבו של ארוני נוקפו. אני אין דרכי להפיל את עצמי על אחרים למשא. אני אהיה מוקיר את רגלי מביתו. רק כשהשעת תהא דחוקה לי ביותר. כשאין מפלט. כשהשמים ברזל והארמה נחושה...
— למה? בבקשה. שלום —

— אני היזר על דברי. מוכן אני להיות מכאי־ביתו. אם הרבר הוא לרצון לפני אדוני. אני חוזר על שאלתי: יואל נא להתורות. אל נא יככה ממני. אולי אין דרכו של ארוני לקבל אורחים בביתו?
— אדרבא, בבקשה.

— אם כך — אבוא. כן — אבוא, עדיין אינם ברורים לי היום והשעה,

אבל כדי שאבוא אליו. ביום הרביעי או ביום החמישי הבא. ואולי בשש. איני קובע זמן ואיני מבטיח, שלא אתכרה, אולם את הבטחתי אליים, אם הדבר לרצון הוא לאדוני. שלום. אני בהול מאד, אדוני... ידידי, מר שליט. סליחה. אני בהול. אין לי פנאי. הרשני נא ללחוץ את ירך באהבה קודם פטירת.

שליט חייך מתוך לגלוג קל. הור, שפשט ראשון את ירו, אחז את כפו של שליט יותר מכפי השעור ואמר מתוך אהבה קלה:

— כך. אנו נפמרים זה מזה. לצערי. אחרי הסליחה.

דרבקיין זז ממקומו, ואולם עמד שוב כמרכבת-הברזל שמתעכבת קצת אחרי החרתה הראשונה. דרבקיין העיר קודם הפטירה:

— יש לי רע, זן שמו, שמעון זן. הוא מחבר שירים. אינו מקריאם לאיש. לא. הוא נחבא אל הכלים. כדאי היה שאדוני יכירו. כדאי היה. הוא טפוס מענין. יש בו דבר מה... סודי... גם באדוני יש דבר מה... מובטחני בו... יש בו מה שאין באחרים ולא בי... שלום, אני בהול מאד.

שליט כבר עלה על המדרגות העליונות של המעלה בקומה הרביעית, אולם התחרט וירד מיד לתוך החצר. קשה היה לו לסוד ברנע זה לתוך חדרה של פייגין. הוא נזכר בדבריו, שהשמיע כל השעה באזניו של הור, ורמיו החלו שותתים לתוך פניו מבושה. בלבו היה תוסס רגש כעין זה, שחשש האדם הרואה בחלומו אפלת לילה ומקשיב לצלולי-פעמונים המכשירים את הרליקה. קפץ בבהלה מעל מטתו. התפרץ לתוך הרחוב ערום. פשפש בעיניו את להב הרליקה ולא מצא. פקח את עיניו לרוחה וראה והנה אור היום גדול. עוברים ושבים מרובים. אין פעמונים ואין דליקה, והוא ערום ויחף בעצם הצהרים. כזה היה הרגש. שהיה אוכל את לבו. את אשר לא נלה מעולם למכריו הקרובים, ואפילו למשה ריין, חשף היום לפני אדם זר, ולא עוד אלא שחסר לו אפילו את שלשלת היוחסין שלו. טפו, מאוס! — חי לו בעולם בחור, שנולד בעירה קטנה שבחבל הדרומי, חי לו כסתר. סבל מחסור ורעב כסתר, נחבא אל הכלים. לא נחבא כי אם החביאו אותו אל הכלים, כי למה יסובב את עצמו בכחש? הבה וארתס ברעתי וברצוני הטוב את עצמי בכבליו של חוק הברזל, של אפני החיים ההויס המוחשים, של התנאים, של קולות התרועות הרועשים בחלל העולם ושל קולי החלוש, הנוסס, חי לו בחור, התנודד בתוך הפרודורים, ואולם ידע לכבד את עצמו ואת מקומו בפרודור. מעולם לא משך בפעמוני זרים. לא הטיף את עצמו למשא על אחרים, מכבטאו של הארון דרבקיין, הארון האכבד, הפקח, הטפש, התמים, הרמאי, הגאה והנכנע מר דרבקיין — חי לו בחור ונטלטל בכמה וכמה סלטולים ונתגלגל בכמה וכמה כרכים וערים, בין רעים ורעיות, נתמרות ואהובות — מה שמותיה? סוניה, יחנה, פריץ, והשאר מה שמותיה? — אולם את אשר הרה והגה במעמקי לבו לא נלה מעולם לשום איש, ולא שתף מעולם את יומו עם אומלו, ולא דבר באזניה של בתי-ישראל אחת את אשר לחשה לו חברתה — הלך בחור זה, מצא לו בן-אדם, ששמו דרבקיין, הבהול מאד לעסקיו, נטפל לו ושתפו לימי נעוריו, לנגינתו לשנאתו הקדושה, הטהורה — טפו, מאוס! —

כאלה בקירוב, היו הרהוריו של שליט בשעה שעמד על המדרגות. אמת.

אחרי שירר לתוך החצר, חזרו אותם הרברים עצמם ונתגלו לו שוב, עטופים מסוה של אור. נטשטשו בזכרונו כל העויותיו, המשונות לכאורה, של דרבקין, שורת־השנים התהתונה המשורכבת, חדותו ראוילית וההצטרקות שבגופו על הויתו. ראה את דרבקין התינוק המקשיב, דרבקין העשב, והוא נגלה לעצמו רגע אחד כגשם המכה ומגדל. הוא עלה כעיני עצמו והקשיב את רחש נשמתו, את שאגת הגידול של הנשכה שהיא החרדה התוססת, ולבו השיאו לחזור ולעלות ולסוה דוקא ברגע זה לתוך הדרה של פייגין. ומכל מקום יצא את הצרו של בית זה, כדי לחזק את חרותו בתוך שאגת הכרך ולהביאה לפייגין כיוצאה.

אולם חדרו זו היתה רופפת כל כך, עד שנסתלקה ניכנה חיותה מיד היא לא היתה כבירה, כדי להעמיד את עצמה בתור כהות כופרשת, בכניה של שאגת הכרך התקיפה ממנה ולהתחרות אתה. ולא יכלה לאבד את עצמה ולהתמומו בתוך השאגה של אחותה הנעלה כימנה. עברה והתחפשה בלבושה של התוגה. נוגה היה שליט בעיניו. הוא, המורה את תורתו לדרבקין אצל תליהטיט ואנסימיהם, לאדם שוטה זה הוא גשם. מה נלעג הוא. הוא, הבו להאלפים, והרככות, מתרפק על אדם שוטה, שפער כנגדו פה כמקשיב. כך באה התוגה בתה האהובה של החרדה, והתנקמה בשליט בגלל אמה, על שהשתמש בה לגאותו הנסתרת וזייף את הגושפנקא שלה.

שליט ברח מכויש לתוך חדרו.

כחמשה רגעים עמד שליט מאחרי הדלת של בית־דירתו, עד שנשמע רעש סנרלים וקול תלונה, שהגיעו אליו מבפנים. הדלת נפתחה לפניו בידי בעלת־הבית, אשה פרועת־שער ופרומת־שמלה. האשה נרתעה פתאום לאחוריה מפחד, כאדם שהיה שקוע כולו באופל, והרליקו פתאום לעיניו גפרור.

— חיים, הוי, חיים! — צעקה בעלת־הבית מתוך בהלה ונרתעה בכל גופה לאחוריה — הוי, נבהלת! — סימה והניחה את כפה על לבה כמגינה בפניו מפני השתערות.

שליט עמד בלי נוע על גבי האסקופה. שניהם הציגו זה בזה בתמהון של שתיקה, כאילו ראו איש את פני חברו בפעם ראשונה או אחרי פרידה של שנים מרובות. פתאום היך שליט בפניה. נהנה מן הפחד שבכל הויתו. החיוך הזה נראה לבעלת־הבית כחיוך של לגלוג. ירקה כעס כפניו. התחילה מתרחקת בפסיעות גסות כקשקוש סנרלים וגניחות קולניות.

אחר כך עמד שליט רגעים אחרים על גבי האסקופה כנבוך, זו משם, סנר את הדלת, עבר את שני החדרים האפלולים השרוים ברממה. ראה את בעלת־הבית שוכבת במטה ופניה שקועות בכר. ורוקא משום כך כפף קצת את פניו אל הצד, כדי להציץ הצצה קלה בהפרופיל של הפרצוף ולינוק ממנו את הפחד המתיי ואת רבחילה שבו. רגלו זזה קצת ליר המטה. אולם מיר תפס את עצמו על כיעשה זה ונרתע לאהוריו, כאילו מערה רגלו. התחזק ותפס מעמד, החיש את פסיעותיו ונתחמק לתוך חדרו.

— הדלת! — הוי, הדלת! — נתגלגל קולה המרוגו של בעלת־הבית מסוף הרירה ועד סופה.

שליט לא השיב על דבריה כלום. פסע אילך ואילך לארכו של התד
ברווה הנרגז של בעלת-הבית לא פסק.

— הוי, הרלת! הכחור לא סגר את הרלת! הוי, חיים! —

שליט עשה את עצמו כלא שומע, נהנה היה בלבו מקולותיה המטורפים
ישש היה להרגיזה.

— הרלת סגורה! — קרא לבסוף שליט, שפתח לאט את רלתו לתוך הדרה

של בעלת-הבית — כגרתיה, כירי כגרתיה!

— היא פתוחה, פתוחה! — השמיעה בעלת-הבית את פומונה הממושך—

אני אומרת: פתוחה! והוא: סגורה! את עיני הוא נוקר. את אזני הוא אוטם.
נכנס לו בן-אדם זר לתוך הבית ולא כלום. רלת, כשהיא פתוחה, כלב בא, מתפרץ

בעדה, חתול שחור בא, מתפרץ בעדה. כלום ראיתם, שרלת שאין נועלים אותה,
תהא עם כל זאת נעולה? שרלת תסוב מאליה על ציריה? חתול שחור, מאוס—

טפו! — היא ירקה בקול — סחי ומאוס! חצר מלאה סחי ומאוס, רומן, אשפה,
שופכין, ריחות, ריחות רעים, וזהמא, הכל וזהמא! טפו; הכחור! — סר לו לתוך

הפית — ולא כלום. פתח את הרלת של חדרו — ולא כלום. למה פתח את
הרלת? למה? — אה, למה? —

דבריה, שהיו תחלה מכונסים ורחופים, נעשו לבסוף מפורזים ומצומצמים

כנשם הרק אחרי סופת-מטר. בשעה זו כבר היה שוכב שליט על המטה, מעמיד
את עצמו תחת זרם-דבריה להנאתו. ברגע זה התקשר לבו עם המטורפת הזו

יותר מעם כל האלפים והרבבות, שברח מהם: הוא נוונה מדבריה-טרופ, שיצאו
מפיו של בורד המסתתר בכרו מפני שאנת-ההויה של הצבור. הוא אמנם לא

יכול לברר לעצמו את הקשר שבין הרברים, וגם לא נתן את דעתו על כך.
אולם חש שקלוח-דבריה גם כן משתער על הצבור וטופח עליו. הוא והמטורפת—

שני קלוחים מרוחקים זה מזה ומאוחרים בנקודות-הכותרות שלהם: בהשתערות
על הייש, במתיקות ההתקוממות והקובלנא, בהכוז אל העולם המלא סחי ואשפת.

תבתזמרה התחילה מנגנת ננוני-עם בחצר. מתוך הנגינה ינקו הרברים
הסתומים מתחלה את בירורם. תקפתו תשוקה עזה אל המטורפת. לשכב אצל זו

בצדה, לחבקת, להתרפק עליה, לנשאה ולטלטלה בורועותיו ולהשליכה אל תלר
האשפת, להציגה ערומה בראש-חוצות, לירוק בפניה או להיות נרמס כרגליה

ער שיעשה תתן-היופי מדרס לכעור. סלרו בו רמיו, לבו נקפו, והוא התביש
בפני הדיין העליון המנצה על היותו. הוא נעלב על ידי תשוקתו זו, וכפר בה.

חלפתו מין בטחה: תשוקה זו לא שלטה בו כלל, אף-עלפי שהיתה חרותה
במוחו. הוא שקר למוחו ולא ללבו. הוא לא ראה את עצמו כשקרן. אילו היה

השקר הזה פוגע גם בלבו, היה שקר זה ודאי מתכשר על-ידי אחר, שהיה מתפצל
מתוכו כדי להמליץ עליו.

נשבה רוח והרימה את הוילון של חלונו. הוא הציץ בחלון. ברגע וח

נשתרבב כנגדו ראשה של אשה צעירה בעלת-חן, שתינוק מנמנם בורועותיה.

שבה לשליט החדרה, שהתחפשה תחלה כרהוב בלבוש-תונה: לבו שש על

האשה המטורפת מסורבלת הכשר והכעור, וכרוז יצא מתוכו לסבב אותו בכחש:

אמר:

מה נהדר המחזה! אשה רכה בשנים ויפת-חן שרכבה את ראשה כדי להתקשר, ולו לרגע, עם ההווה, עמו, ורק לרגע. אולם כולה היא של התינוק המנמנם. מה נהדר המחזה! על-כן תכה בו השמחה את נליה. הפרצוף הנאוה של האשה נעלם. שליט הביט אחריה כאחרי שקיעה של חמה. היא תכנים את התינוק המנמנם לתוך עריסה שבחדר אפל, והיא עצמה תהא מוטלת על המטה הסמוכה, תנענעו ותשיר לו שיר. הוא ירמוז לה באצבע, ירמוז באצבע, והעריסה תעבור ביעף ותתפוס מקום בתוך כתליו של חדר זה, והיא תעלה על מטתה של המטורפת, לפי שקמה סערה ועקרה את המטורפת והפריחה אותה באויר ואיננה. משונים סדרי עולם. קרובים נעשים מרוחקים ורחוקים נעשים מקרובים. דירים דירים ניתן העולם וכתלי אש ביניהם. אנו הולכים בשורה וסמוכים איש על כתפו של חברו, אולם את פניו אין אנו רואים. יצא נא, יעמור כנגד חלונה, יקעקע את הכותל, יחייך לה בפניה, ירמוז לה באצבע, יפסע על פני החדר, ירים קול וירגז את המטורפת, ישכב על המטה וירדם, ירד לתוך הרחוב, לבית-הקריאה של ספרים, לחדרה של פייגין, ירם, יערוך מכתב ארוך ומפורט למשה ריין וירצה לו את כל פרטיה של הפנישה עם דרבקין, יתורה לפניו על החלטתו לאחוז במעשים, לעבור עוברת פרך נסה...

לא הרגיש שליט, שבינתיים כבר ירד מעל המטה, לבש את מעילו וירד. כשנתן דעתו בדבר, נתגלה לו שמתכוין היה ללכת לביתה של פייגין. אמנם לא רחוק היה ממנו הבית הכחול שבכפר דמפובסקה, והוא העומד כל ימיו ומקשיב לרשרושי האלון, המשימע לו דברי אהבים כרכבות פיותיר עליו. הרוח הוא המתווך ביניהם ומשיא את הישיש הזה לתנות אהבים עם הבית הכהילי. ואולי מתרגו הוא על הלון, שעמר כחוצץ כינו וכן חבריו המרובים שבפרדס הסמוך.

ובפרדס מתהלכים יחידים הוא ואירדה. הנה היא באה לקראתו.

— הירשני אדוני להלוות אליו?

— בבקשה!

— אדוני לא הרגיש כלל כי, שלבושה אני שמלה חדשה? — שואלת

אירדה, שלא החליטה עדיין בלבה, אם ענין זה פוגע בכבודה ער כדי להעלב על ידו אם לא.

— מה נאוו פעמיד, כלומר, מנעליך! — קורא הוא בעליצות.

— ושמלתי החדשה? —

— נהררה!

— בשלשים רובל עלתה לי. כלום עול הוא? כן? — פורנות? — ואני

עלמה עניה. הלא כרכרים אלו אני קוראת מעל פניך.

— לא כדאי, אידה, למה? אדרבא. אידה אירדה. האשתטח על הרשא?

האתנגלל מעל ההר הזה לתוך הנחל?

— אבכה.

— האטפס על צמרת האלון ואתחבא בתוך ענפיו? —

— אהיה מחפשת אותך בכליון עינים.

— האכה בנרון על ראשי? —

— אמות —

— ואלא מה, אידה? להשתטח הדשא? — כן? —

הקדימתו אידה, צנחה על הקרקע, פרסה על הדשא את סינורה ואמרה

מתוך רמיות אצבע על עצמה:

— כאן ינות ראש זה. אני — הדשא בשביל ראש ענוג זה! —

האלה היו דבריך, פייגין, מרת פייגין, פייגין היקרה לי כאמי? — הכן היו

דבריך באותו הקיץ? — והלא עלי האילנות רשרשו וזעזעו כצמרות: הן, הן! —

ואחר כך: ערכי ירה, והם יחירים כלפי הלבנה. ערכה רחבה ושממה. לא דוכים ולא אריות ולא שעטת סוס, ואין הוא מתירא אלא מפני זו, מפני כתי-ליותו, כי הנה הלבנה כמילואה, והאילנות מלבלבים, ונירון הטפש מתלבט בין רגליהם, והם יוצאים את דברדם ופוסעים כמשעול של חול לאור הלבנה, ואידה אינה מתיראת, לפי דבריה, מפניו כלל וכלל כי, אדרבא: יואל נא וישאנה ויטלטלנה למזרח או למערב, לצפון או לדרום, ואפילו בין דוכים ואריות נכונה היא לעבור עמו, כי הוא הרוב והוא הארי והוא הכלב הנוכח כנגד הלבנה, כי היא הלבנה שבשמים, והוא בו לה בלבן, כהכלב הבו לירח השקוף כמי הנחל. אולם לא כן היא. אדרבא, יקשיב נא לרפיקות לבה, כי כלום דרכו של לכה בכך? אל נא יתעה את נפשו בשוא. כבר היו ערכי ירח בחייה, והיא היתה מתהלכת במשעולים, ולא יחירה היתה בערכי ירח אלו, כי אם בודדה, כי עור לא נחה על כתפה יד זו הרצויה לה, חוץ מאחת. ודאי סבור הוא. שהיד הזאת, המשומרת בשבילה, נחה עכשיו על כתפה? אל נא יתעה את נפשו בשוא. לא זו היא היר. ואם זו היא, אל נא יהין לחשמיע זאת בפיו, אל נא יהין, כי מי נתן לכו הרשות להתנאות? אפשר שגם הירח ימאיר לכבוד? עזות כזו! — ואם יש בלבה הרהורים... הרהורים של... ודאי סבור הוא, שמתכוונה היא להרהורי אהבה? כך סבור הוא? כי על כן אדם תמים הוא. ואם יש, שגם התמימים קולעים לפעמים אל האמת, יכוא נא ויקבול על הירח המלא: הוא שמשאיה לרברי טפשות. אולם אל נא יחמול עלי. הוא הומל עלי. אני מכירה מתוך פניו. אל נא יעזו. יש ב... יש בי ארס, יש בי... יש בי נחש... אל נא יחמול עלי. איני ראויה לחמלה. הנחש הוא מניני. גם כך זוחל נחש זה — כי על כן מציצה אני בירח המלא, ולבך הטפש ודאי משיאך מפני כך להאמין, כי כלתה נפשי אחריו, כמו אחרי הירח. ופי יודע, אם התמימים אינם צודקים גם כן לפעמים. אנא יחוס נא עלי ואל נא יחמלני. כי אין בי אפילו ניצוץ מהרהורים אלו. חי נירון הטפש! אין בי חליצה וחליצה יקרא נא תגר על הירח המלא, על הלבון והשקט. כי יוצאת נפשי אליהם, ואינה משיגה אותם, כי רחוקה ומרוחקת היא מהם, ועל כן יטלטלני וינשאני איזה דבר אליהם. הדרך אליהם על יד זרועותיו קרובה יותר. כך מאמין לכה הנואל של נערה בערבי ירח, אנא, אל נא יחשדני שמקושרה אני בו בעבותות; רק על ידי קרני הירח המות נשמותינו מקושרות. כי הנה ומים לא רבים יחלפו — הן כך הוגה לבו — ואלפי פרסאות יעמדו כחומה בינו ובין הלבנה המלאה העולת על פני שרמות ובין הכלב הטפש ובין בריה נונה ופתיה זו — ואפשר שהיא

עדינה גם כן קצת — וכשם שישתכחו ממנו שם במרחקים כל אותם הריחות הערבים הנפוצים בערב זה על ידי אילנות הפרדס, כן ישתכח ממנו גם זכרונה של הבריה הנוגה והפתיה — ואפשר שגם עדינה קצת. אגא, ארון, שכחני נא ואל תזכרני. עד עולם אל תזכרני. אל תגד את שמי לא למודע ולא לרע, לא לאהובה ולא לכלה, לא לאישרו ולא לבן. שכחני, שכחני. האון נא את תהינתי: שכחני, שכחני, גם לרוח אל תגד את שמי ולא למערה. אני הרוח, אני הסערה, ונירון הוא טפשי. הוא מקשיב לכל דבור ודבור היוצא מפי ו... מאמין. אל נא תאמין, נירון, אל נא יאמין הארון ש... עוד לא שכחתי את שמו, כזבתי, הכל בי כזב ותרמית, אין בי לא אהבה ולא נחש... אם זקנה יש לי — אלמנה ועניה ואחות בכירה כדולדלה ונובלת — אני לה שורש יבש, והיא לי עלה נרה... שלשתנו בחדר צר... רצפת ארמה וטחב. ובלילה אל נא תעמוד מאחרי חלוני ואל נא תקשב. אני איני מתיפתח ואיני מורידה דמעות... אין בי דמעות, אבי הוביש את המעין הזה בשעת תפילותיו. אני איני בוכה, הן... הן... שתייהן::: הן דברי שטות. ואימתי יוצא אדוני את הכפר? — אל נא יצא, כי יתחייב בנפשי. אל נא. אל נא. יצא נא. אגא. אדרבא. ומהר יצא בלא רהוי אדרבא, אדרבא... יוהר נא הארון! — שמע שליט פתאום כרוו. הוא הביט על סביבו. כמעט שלא נפל התת גלגליה של עגלה, שהגיחה בשעה זו דרך אחד השערים, שעמד אצלו. זה היה הכית העשירים ושלשת שברחוב הברזל. מראות המציאות טפחו על פניו ונתפרקו ממנו כבלי ההזיה. הנה הוא מטפס על גבי המדרגות, ורעהו צלולה: הוא עומד לנוח מרגע לרגע, כי נורסה עיפות כנופו. הן הוא מטפס ועולה לשם. הן הוא יסוד לתוך חדרה. היום יסוד. בזה אין שום ספק, — דבר לעצמו בקול, כדי לעכב בעד הרטתו. היום. היום הרת רבורים מפורשים. את כל דחשי לבו יערה לה. כלו דברי השתיקה. הוא יקרע מעל עצמו את מלבושי הבושה. הוא רואה בחזיונו את הלבושים הקרוצים ושמה על הקריעה כמו על ההריסה. כלכתו הרים מעל המדרגות שבר כלי זכוכית, שנודמן לו, ונפצו לרסיסים. הוא יעמוד לפניו כמות שהוא: בצחוקו ובתנועותיו, בדברו השוטף ובתריצות שכלו, בכשרון לענו ובעמקות הסתכלותו. הוא יגיש לה את דיוקנו של דרבקין כמות שהוא עם שורת השנים התחתונה המשורבבת ועם צער הבטוי שבו. את בעלת הבית המטורפת ואת הפרצוף רנאוה של התינוק המנמנם, את חדותו ותוגתו, את דברי הכמתו ואת ההרורי חמאיו — את הכל, את הכל יפיל לרגליה. ובערב של היום: מרת פייגין הכבודה! הלא את רוחי, את סערה, את נחשי, את ידתי, הלא את לי שורשי, הלא את נשקפתי לי משחר ילדותי, מכת צחוקו של רבי בא"ף בי"ת, מאהבת אחות ורחמי אב. הלא אני עברך ושופטך, אסקופסך ואיש ריבך, אני הזוכית המגדלת את מדותך, את קרן אורך הדל, ואני קרן אורך! אני כו לך, מרת פייגין הכבודה. — הוא הקיש ברלת — שלום: מרת פייגין בכיתה? —

— האח, הארון שליט! — יכנס נא! נשמע כננוד קולה של עלמה ממוצעת קומה ובעלת פנים שחומות ומגושמות, שפתחה את הרלת בפניו, וכירה ספר. זו היתה העלמה חנקין חברתה של פייגין לדירה.

פרק ג

רגעים אחדים עמד שליט כנבוכ, ועיניו היו מפשפשות בחלליו של החדר הריק. ברי היה, שפייגין אינה כאן, ורגליו לא יכלו לזוז מעל האסקופה. אולם חנקין משכה אותו בידו. הוא סר לתוך החדר בלי חשק. ישב על כסא. העלמה חנקין הגישה את כסאה אליו, הניחה את הספר שכידה על ברכיה. פניה הסמיקו כשפיה פלט שלא מדעתה:

— ארוני שליט, ודאי חרשות בפיו.

— אין חרש, השיב שליט בקצור. הוא שתק מתוך כעס על חנקין, לפי שלא מצא את פייגין בחדרה.

— כך, כך, ארוני שליט. גמגמה במבוכה של בושה העלמה חנקין, שלא ידעה כמה לכבד אורח הגון שכזה. ובשעה שכל עצמותה התרפקה עליו ובקשה ממנו סליחה על כעורה וטפשותה ועל שאין בה הכמה להעסיק אותו בדבריו חן, נרתע אליו גופה מעצמו כדי לפייסו. היא הגישה את כסאה אליו. הוא הרחיק את הכסא כתעוב. פניה נתעותו מתוך מצוקות-נפש. ברגע הזה הציץ בפניה והמל עליה.

„אכזר“ — הכהו לכו — וכי זו מה חטאה? מה? — ובדיעבד הן טוב שלא מצאתיה — את ה... שניה. — הוא מחה כנגד הבטוי „שניה“ שבמחשבתו, הכולל את שתיהן כאחת, שהן מחלל הוא על ירי כך את כבודה. „הן טוב שלא מצאת את פייגין — הזר במוחו על הרהורו — שאילו מצאתיה, במה היינו מסיחים? — הנה אני יושב. הנת... ומה?... מה בפיו?“

— כך, כך, ארוני שליט...

— אה? — מה? — שאל שליט, שנעור על ירי דבריה מהרהוריו — אה, כן. הנכרת היא יחידה? — סיים והעלה צהוק על שפתיו, כדי שפניו לא יהיו נראים נונים.

— יחידה, אבל לא כודדה — השיבה חנקין בעליצות, שנראתה לשליט כמעושה. כרם — הוסיפה אחרי דממה קלה — מרת פייגין יצאה מן החדר לפני עשרה רגעים בערך.

— כאמת?... שאל שליט מבוהל ונרנז.

— הארון שליט כבר השיג שעורים? — שאלה חנקין אחרי שתיקה ממושכת כלום מחפש אני שעורים? — השיב שליט בגאווה.

— לא? — סליחה. טעיתי... הצטרקה חנקין — ואני סבורה הייתי, ש... שארוני זקוק ל... אדם אחר, מכר אחר בקשני להמציא מורה לבנו, וסבורה הייתי... ומה הכרך ו. בעיני אדוני? הכבר ראה אדוני את ו.?

— מה זו שאלה? — השיב שליט — הלא כבר שהיתי פה כשבועים.

— כשבועים? — כאמת? — המלה „כאמת“ יצאה מפיה בהטעמה זו, שיצאה לפני שעה קלה מפיו של שליט. דבר זה הכעיסו מאד. — ואני רואה את ארוני כמכר ישן נושן...

— אני כבר עברתי ברנל את הכרך מתחלתו ועד סופו — אמר שליט

ותפס את עצמו על התנלות לכ יתירה, ולפיכך החליט להשיא את השיחה לענין
אחר — ספר זה שביד הנכרת מהו? —

— זהו „ספר האגדה“. ארוני אוהב אגדות חו"ל? — לא זה. ארוני אוהב
אגדות?...

— אגדות?... הן. ודאי. מה שייך? פעמים..

— וגם את השתיקה אוהב ארוני, כן? פעמים או... תמיד? —

— דהיינו?...

חנקין נכהלה מפני העוות שבשאלותיה, ודוקא מפני כך הוסיפה:

— ארוני ודאי אינו שותק אלא כשעה שירשב בחברתי, וכי לא כך? —

„שמות“ החליטה ברנע זה בלכה „אני מרכרת דברי שטות. רק השתיקה
יפה לי“. ובשעה זו פלט פיה מאליו:

— ואת שעת בין השמשות אוהב ארוני?...

— מי? — אני? — חזר שליט על שאלתו כי לא ידע מה להשיב —

אני? — לא.

— ארוני צנוע הוא. אולם... הן משורר הוא ארוני. קראה חנקין פתאום

בפתאום — מכירה אני בכס המשוררים.

— לא משורר אני.

אולם חנקין העמידה כנגדו פנים של חשך, כאדם השומע מפי חברו רבה

המופרך מאליו. היא מחאה כפיה בהתלהבות ואמרה:

— גם אני אוהבת שעת בין השמשות. אפילוית בהדר. הפרצופים שרוים

בענן. כעין פרצופים. אין קול. רק הנשמות... רק הנשמות מתלחשות זו עם

זו. יפה שעה זו להויה. אכן זה נפלא. רעיון פלא כברק — היא חזרה ומחאה את

כפיה בהתלהבות — אני לא אדליק גם להבא את העששית, שנינו נהיה מסוכים

באפלוית, תמימים כילדים, מחרישים כחולמים, כבן-מלך וכת מלכה בארמון

קסמים, מחרישים וחולמים.

שליט אמר בהלצה, כי את השתיקה הוא מקבל... עצמו בעונג גדול.

אולם חנקין לא החרושה כלל. היא שרה בקול גם היוצא מן הלב בסנטימנטליות

את השיר של נד סון „רעי ואחי“, ושליט שתק בעקשנות. מעשה פתיות

נראתה פתאום בעיניו ישיבתו זו בחדר אפל זה עם קורסיסטרו סנטימנטליות זו,

הרואה את עצמה כבת מלכה. היה היתה לפניו בת מלכה, שנתכשפה, ויפה

היתה כחמה או לא היתה כלל בעולם. כנגד זה אנו מוצאים עולם מלא

מילדות, חובשות, קורסיסטות סנטימנטליות וגבירות מטורפות, מבושרות

ורשלניות כמרת ברנמן, בעלת ביתו ה„יפהייה“, והכל מחפשים דוקא בת מלכה

וחיים בזכותה. אלפים ורכבות נולדים ומולידים, חיים ומתים, וכתקופת הימים

שבין לידה ומיתה הם מנקשים את השולמית ומתנללים את גלגול החיים בינתים

עם אותן המילדות, החובשות, הקורסיסטות והגבירות המטורפות והמכוערות.

ועוד: אם יש שהאדם מוצא בת מלכה זו, אינו מוצאה אלא לימים קצרים ומאברח

הוך כדי מציאתו, ובין חפוש לחפוש הוא תועה וחולם ועורך מכתבים להשולמית

הנעלמה ושר לכבודה שירים וקורא אליה בכל הלשונות של אהבה ושולת לה את

נשמתו בשכר המכט הצפוי בחזון, שיגלה לו באחד הרגעים בימי חלדו — או לא יגלה כלל.

הנקין הפסיקה את רכרי השיר, נגשה חרש אל שליט ושאלה בקול רך, כזהירה מאד ככבוד הרגשותיו ואינה מעיזה לשאול אלא מפני קורבת הנשמות שכניהם.

— כמה ארוני הוגה עכשיו? —

— אני? — כמה? — כלום אני הוגה באיזה ענין? — כך... אני עיף —
ענה שליט מבולבל על שנתפס ונאנס לשקר.

— ארוני משתמט ומתשובה — רברה הנקין בהשתתפות — ניכר, שענין חשוב אחד מטיררו. הוא שקוע בהרהורים, ובהרהורים נוגים. ניכר. אני רואה ללבו: עיניו של ארוני נוגות מאד. כנראה, עמל הרבה — הוסיפה אחרי רממה קלה — הוא ודאי עסל בכתיבה. הלא ארוני משורר.

שליט נחך מתוך לנלוג והשיב:

— הגברת טועה. איני כתבן. אין רכרי בכך. יש לי מכר ודרבקין שמו. ולרבקין זה יש רע ומשורר הוא. אני איני משורר. עיף אני מהליכה מרובה.

כל היום התחלתי ברחובות

— כל היום? — קראה הנקין בתמהון, ובתקול של רחמים נשמעה בקולה — אני מכירה בארוני. אין מנוחה בלבו, והוא תעה ברחובות לבקש את...
— מנוחתו — השיב שליט בלנלוג, וכרי להשתיק את בת-הקול של רחמים

אמר:

— אררבא, גברת, אררבא. יש בי מנוחה רבה. יש. אולם אני אוהב להתנודד ימים שלמים ורצופים ברחובות, יחירי בין המרוכבים, שלו בתוך ההמולח שאינה פוסקת, מתפלל בין הנרשאים ונותנים. אני שר, גברתי, אני מהלך ושר. נפשי עולה בלהב בתוך שיר השירים של ההויה. אני מרים את קולי ושר. על החיים השואגים אני שר. על חמרת התענוגים, על המעשה והבנין. הכל עוסקים בכנין העולם: הרכב, השוטר, מוכר, העתונים והחנוני. הכל — חוץ ממני. אני סופג לתוכי את הקולות, הנוגים והריחות, עד כרי עיפות, עד כרי אפיסות-כחות גסורת. ופעמים אני חש, שאני מתברך בתוכם ומתוכי, שגם אני גביע מלא על כל גרותיו. וראוי שיקדשו עליו. וכשאני שב יחירי לתוך חרדי, אני מטיל את נופי על מטתי והקולות והרמויות עולים מתוכי בשיר. ודי בן-לוייה בשדרות-הגן, והרי בעלת בית מטורפת למחצה, והרי אם רכה כשנים ותינוק מנמנם כזרועותיה, והרי תכת נגינה מזמרת, ומחבל הרדומי הרחוק באים לקראתי אירה ונירון הטפש, והרי הסכא, „הרוד“ עם שני דליי מים על כתפיו. מעיר מולדתי הוא בא לקראתי ומעיר שניה שנתגלגלתי לתוכה באחד הימים ומעיר נכריה אחת, שנמיתית לתוכה ללון מתוך טלטול דברים. בכל עיר ובתוך כל קבוצה של אנשים אי אפשר שלא ימצא שם „הרוד“ הזה, נושא דליי המים בשכר פרוסת-לחם וכוס של מי. צחוק על שפתיו, והוא משתעשע עם תינוקות ומספר מעשיות. הוא חי על פנת גג ושמה על פת לחם חרבה. בשורה כאות אלי התמונות ורובצות לפני מטתי. אני לכוש לכולן והן לכוש לי. אני מתגלה בהן והן מתגלות בי, אני פרשט לבוש ולבוש, לובש ופושט. אני עיף, גברתי, עיף מאד. שלום. אני יוצא: שלום.

ידו של שליט כבר היתה פשוטה לקראת חנקין, אולם היא לא הרגישה בה, לפי שהיתה נרגשה משטף דבריו הנלהבים ומעליצותה על שזכה אותה בהם פתאום, אותה ולא אחרת. היא שעשעה את עצמה באותו הרעיון, שרק לפניה הוא מנלה את רוחו ולא לפני אחרת. וז"א שתקן וכישן הוא — הגתה ברוחה מתוך נחת רוח. היא הרגישה פתאום בידו הפשוטה, אחזה בה, לחצה אותה בתוך ידה ונענעה אותה שעה מרובה, ולהשה:

— ארוני יוצא? ומיד? — אני מכירה לו מאד תורה, מאד.

— תורה? על מה? על שאני יוצא? — שאל שליט בצחוק של לגלוג קל,

כי על פי האמת היו דבריה מובנים לו ככונתם.

— לא. ארוני תמים מאד. הן דבורו נאה כל כך. אני נהניתי מאד, והנני

מכירה לו תורה — אמרה חנקין בחטימות לב.

אולם שליט לא נתן כלל את דעתו לדבריה ולא הרגיש ברטט הנפש

שבהם.

— שלום! — קרא כמנצה.

— שלום! — השיבה חנקין — ובכן ארוני יוצא? — אך למה? — הלא

עוף הוא. הנה העששית — היא הרליקה את העששית — ישב נא ארוני עוד שעה

קלה. ישב נא על הספה לנוח. הן ארוני עוף. הלא דירתו של ארוני וראי

רחוקה מכאן. הן לא ברחוב זה דר הארון שליט.

„מה קשים לי דברי חנופתה“, הרהר שליט בלבו ואת פניו הצהיל כנגדה

כדי לפיסה על ההרהור הזה.

— דירתי לא רחוקה כלל — אמר שליט — אדרבא!

— לא רחוקה. באמת? מה טוב. — קראה חנקין בחרה והציעה בפניו

כסתחנתת לפניו לגלות לה את מקום דירתו.

— וראי לא רחוקה. ברהוב הזהב. שבעים וארבעה. כבר גליתי לארם

אחר את מקום דירתי. יש לי חדר נאה מאד. אני הולך. שלום! —

שליט התרחק ממנה בבהילות יתירה כבורה. היא עמדה תמהה ומבולבלת

באמצע חדרה. ראתה אותו מתרחק, ולא הניעה לו אפילו את ראשה בכרכה

ולא השיבה לו שלום. לבה נקפה. וחום הציף את עיניה. עלכתיו! — קראה

בכאב לב. אולם פתאום נצנץ הרהור של נחמה במוחה. הן הוא הזמין אותה

לבקר בחדרו. הן בפירוש הזמין אותה. כי למה זה הניד לה את מספר ביתו?

הוא לא הזמין אותה בפירוש גמור, לפי שצנוע הוא וכישן. אולם על פי האמת

רצונו בכך. וראי לכך נתכוין. לא עלה כלל על לבה זכר הארשת המיוחדת של

פניה, שהיו כסתחננים. היא פחאה כפים מתוך שמחה: אבקרו בחדרו. אבקרו!

שאנה כל הויתה — כשתהא שעת הכושר לכך. כזה יהיה הסיורפריו! — נפתחת

דלת חדרו — והריני. כזה יהיה הסיורפריו. ובתוך חדרו אבקש ממנו סליחה

על שלא כבדתי כראוי, על שלא לויתיו עד הדלת, על שלא ברכתיו לשלים

מתוך חרות הלב. אבקש ממנו את סליחתו על שלא ירדתי כראוי לכונת דבריו,

על שלא הקשבתי לו בחכמה, כי אין כי חכמה — אתה החכם, הצנוע, הבישן!

היא ננשה מתוך פגיעה אל החלון, פתחתו, שרכבה את ראשה לחץ

הסתכלה למטה, בקשה אותו בין העוברים והשנים. הכרך כבר היה מקושט

בשביבי הפנסים המהכהבים. היא רמזה להם באצבעה ולראה אותם אליה. לתוך לבי, חביבים, לתוך לבי! החרוה שאגה בלכה כסער, השכרון שטף את הויתה. היא לא ידעה שמחה בחייה עד היום הזה, עד הרגע הזה. מכלל שעכשיו אני מאושרה! — רברה לעצמה בקול — מכלל שעכשיו אני מאושרה! באמת? למי אגלו את סורי? — שאלה את עצמה והיתה רצה על פני החרר — לאמי? — לשינדיל? — לקפלן? — לא! — שלי הוא הסור. שלי הוא החכם, הצנע, הבישן. הגה אני אוה... היא התיראה להנות אפילו כמוחה את המלה הזאת — את... נשב נא כך כאפולוית כילדים הולמים ומחרישים, חולמים ומחרישים... כך לחשו שפתיה, ולכה חתם בתוכו את החרוה לשמור עליה.

פרק ד

חנקין הרגישה פתאום ביריה המתפתלת באויר מתוך חיבוק. כל נופה נורעזע.

— האמנם, הוי, האמנם? — לחשה לעצמה מתוך אימה מתוקה. הכוה היא הדגשה זו? הכוה?

היא חשה פתאום גל גדול של הרגשות מוזרות ובלתי משעורות, שצה עליה, ולא ידעה אם להאבק עמו בכל כחותיה או להרכין ראשה בפניו ולנענע בנשמתה על כל גל וגל.

כינתים בא כח, השופט שבה והביא בבקורת את שטף-רגשותיה. אם תסית לו את סודה, מי לא ילעג לה? או שמא גם הוא, גם הוא, האת, צהלה! שמא גם הוא... החכם?

היא מצאה מיר סמוכים להשערתה זו. זו היתה הפעם השלישית, שסר לחררה עם ערוכ היום. וכשבא, הוא יושב מחריש, וזעה וכמכויש. עם פייגין לא נכנס אפילו פעם אחת בשיחה. רק עמה, רק אליה הוא פונה, כשמשמיע איות דבור שהוא. פעם אחת שמעה בפירוש, שבכניסתו שאל את השפחה רק לה, בפירוש השמיע את שמה: כאולם-הקריאה, אמת התודעה אליו פייגין ראשונה-אולם הן היא הזמינתו לבקרן בחרן. חיום, אמת, ישב אצלה פחות מכפי הרגיל, לפי שמצא אותה יחידה והיה מתביש מפניה. כך הוא דרכו של עלם בימים הראשונים, קודם... קודם... — כך אמרה פעם אחת שינדיל הפלחית. כשעה ששאל אותה, אם היא יחידה, היה צחוק קל שרוי על שפתיו. יחידה, אבל לא בודדה — השיבה לו. כלום לא היתה תשובתה זו מתוכמה וחרפה? — רטמא היתה אוילית? — הלא היא היתה אוילית. הלא דברים אלו דברי שטות הם. תשובה זו כמדומה לא הגיעה כלל לאוניו. הוא היה היום מרוגז מאד: מלה בסלע, כששרד היו עיניו נוגות. ופתאום התלהב ונשא את כשאו על אושר האדם, חרות החיים ועל שיר השירים של ההויה. ופתאום עמד מתוך כהלה ותקע לה את כפו. פניו היו בשעה זו מבוכלבים, כאדם שעושה מה שעושה בעל כרחו ובבהלה, כרי שלא תהא לו שהות לתזור בו. התסור לחררו מתר? וזה יהיה „סיוורפיו“. „פתאום נפתחת הרלת — והריני! הן היא עלבתו. כי למה לא לתה אותו אפילו עד הרלת כפטירתו? — כלום דרך כבוה

הוא זה? — היא תלך מחר ותפול לרגליו ותבקש את סליחתו. מחר לא תלך. תחכה יום או יומים. הוא יסור אליה, וראי, מחר או ביום שלאחריו. מחר? — לא. אין דרכו בכך. הוא מוקיר את רגליו ואת דבריו ואת צחוקו. היא תמתין ימים. תתחזק ותמתין. ושמא, האת, צהלה! — הנה דפיקה ברלת.

הוא. הוא. הוא. הריהו. חזר וסר אלי. חזר וסר. מפני הנשם חזר. מפני הנשם. מפני שיצא בכהלה והתחרט. הן נשם מקיש בחלון, מקיש, מקיש. ולמה היא עומרת? — ולמה היא מחרישה? — ולמה היא עומרת? —

כך עברו רגעים, והיא עמדה מחרישה ומבולבלת, ומבטיה היו תועים לצדדים. כונה את צעריה כלפי הרלת, וידה אחזה בעששית. הן. היא תדליק את העששית, כרי שיראנה שרויה באור, וכדי שתסתכל בפניו כשעת כניסתו ותראה אותו נרגש ונלהב ומבוש.

הרפיקה שכרלת שננתה ושולשה, והנקין היתה מתרוצצת בחדר, מעלה וצורידה את הלהב של העששית, ולכה כמה ונקף.

הרלת נפתחה. חנקין לא הכחינה מפניו של הנכנס. רצה לקראתו כזרועות פתוחות. לפניו עמד בן־אדם זר ותכריך על כתפו.

— כאן מעינה של הגברת פייגין? — שאל האורח, שבגדיו היו שרויים כמי גשמים — או שמא — הה, אסון! — שמא נפלתו בפת? — הטעות? —

— כאן! — השיבה חנקין בפנים זועפות. היא כעסה על האורח, שהכויב את תוחלתה, שהעזו להזרמן לכאן בשעה זו, שכל המלאכים המלויים אותה היו מזומנים לקבל את דמותו של... החכם, הצנוע והביישן. היא שנאה את הארם הזה בלבה, ומפני כך אמרה בלא השתתפות כל־שהיא בצערו של האורח:

— הן. אולם הגברת פייגין יצאה לפני רגעים.
— הה, שוד ושבר! — ספק האורח כפיו בכהלה — אנה אני בא עתה? — אברתי! —

פניו של האורח השרויים במי־גשמים היו חביבים כל כך ומעוררים רחמים בארשת־יאושם, ולכה של חנקין, הפתוח לקראת הצער כפרח לקראת הטל, רע. — ארני, ארני, מה רבו חלכאיך ונדכאיך בעולם! אהה מציף עליהם את מטרות עוון, והם עובר־דרכים ועיפים ותכריך על כתפם. והם תועים בים וביבשה. וגם אני עלמה חלכאה ונדכאה ואוילית, ואין כי רחמים!

— יסור נא האדון־האורח — אמרה חנקין ברחמים, ופניה הוהירו כאוח הצער והחמלה.

היא עברה את המפתן, שלחה את ידה ופרקה מעל כתפו של האורח את תכריכו.

— התרשני הגברת הכבודה — שאל האורח — לנוח קצת פה תחת צל קורתך, כי מכול של גשמים ירד לעולם — ואנה אני בא?

— אנא אַרוני, הוא־לנא לסור — דברה חנקין בסבר פנים יפות. נכמרו רחמיה באמת על אדם זה, אולם במסתרי לבה היתה כמהה לשליט, שיהא רואה אותה באחזבה וברחמיה על הכריות.

— יכנס נא האדון, החדר פתוח לפניו — שננתה חנקין על דבריה והצהילה את פניה וקולה, כי חוץ מן השנים, בעלת־החרר והאורח, היה מרפרף עור פת

רוחו של שלישי, של זה שעזבו לפני רנעים, וזה הן מציץ בה ורואה אותה באהבה ובחסלתה — 'יבנס נא הארון!':

האורח עבר את הספתו. הוא תמה מאד על סכר פניה היפות של חנקין ועל רגש הקורבה שבקולה. „אכן בתי-ישראל כשרה היא“, חלף הרהור במוחו ועלה מיד על שפתיו. חנקין הוציאה את התכריך מידו. חזר פשט את מעילו. חנקין נטלתו ותלתו על הקלב. הור שלח מבט בורק בחללו של החדר, תקע לחנקין את כפו אחרי קידה של נימוס, הומינה לשבת על הכסא, והוא עצמו בצד לו מקום על הספה. אחר כך פתח ואמר:

— שמי, נברת כבודה, נתן. יוחד — לא כלום. זה שמי וזה זכרי. והריני כולי לפניך. ושם הנברת מהו? — מלכה? מלכה חנקין? — יפה. נחה דעתי בשם זה. יש בו צלצול נאה ויש לו בת-קול. יש שמות עמומים, דוממים, ויש שכוח הנותנים הר בחלל כבת-קול בין הסלעים הענקים. הנברת היא וראי חברתה של פייגין לרירה. ואני באתי לבאן להרביץ תורה בין ילדי ישראל, כי אימן פרנוג אני לילדי ישראל!

האורח ברק בינתים במכטיו כראוי את כתליו, את תקרתו ואת כליו של החדר, כארם והשוכר לו חדר בבית-מלון ומקפש לעמוד על טיבו לראיתו. אם בשר הוא בעיניו. שעה קלה שתק כמנייס בלבו את עשתונותיו. אחר כך העיר: — חדר נאה הוא חדרה של הנברת. הוא גורם לי קורת רוח. כל ימי אני מסכד רירה מרווחה. כמה, למשל, מחירו של החדר? — הוא לפי טעמי. ופה אני יושב וצופה למרת פייגין. להיפהפיה פייגין. פה יושב וצופה לפייגין בת העינים הכחולות בן-עירה, החביב עליה כאח. הן ירירים נאמנים אנו. דרכי עכשיו מבית-הגתיבות. עכשיו באתי. מרכבת הברזל הביאתני מתנה לו. אני עיף מאד, נברת כבודה.

— ותכריך זה הוא כלי הדרך של ארונו? — שאלה חנקין בחבה נלויה — רצונו של ארוני בהוראת שעה. מכר אחר בקשני להמציא בשבילו מורה. — על ענין זה, נברת כבודה, עוד נדבר. אני מבית הנתיבות דרכי. שני ימים ושני לילות עשיתי בדרך. יצאתי מעירנו לפני שבועים והתעכבתי בדרך. התארחתי בכפר אחד ולנתי על פני השדה תחת השמים הזרועים כוכבים. עירנו גדולה היא, ותושביה הם כעשרת אלפים. ובכן, גם הנברת היא תלמידתו של בית-הספר העברי? דבר זה גורם לי קורת-רוח יתירה. אני עיף מאד, נברת כבודה.

ובכן היא חברתה של פייגין לא לרירה בלבד. ומה שלומה של פייגין? הכבר נעשתה לתלמידה חרוצה או עריין היא רקדנית ויצאנית כשהותה? הכאתי לה במתנה ספר חשוב אחר. קובץ ספוריו של שניאורסון. של הסופר הגאוני שניאורסון. כבר עברו כשנתיים ימים מיום שראיתיה. אני עיף מאד, נברת כבודה.

כך היה מפטפט לו האורח העיף מתוך רוח, נוהה, כאילו הפמפוט היה אחד מיסודי מנוחתו. האורח התחיל פתאום מטפל בהתרתו של התכריך, שהיח מקושר בחבל כפול והיה מונה עכשיו בזרועותיו כתינוק. חנקין גם כן סיעע לו בעבודתו הקשה. אחרי שהצליח האורח להתיר את חבילתו, נגלה לעיניה של

חנקין רוב עשרו: שלש חליפות לבנים, כנף אלונטית, חבל שני הטמון בפנים התכריך וצדור קטן של ספרים. אחר כך פתח האורח ודבר בלשונו הנמלצה: — לרוח הכיטי ואל תפני לחומר, גברת חנקין החשובה. צאי וראי: ספר השירים של המשורר הגדול ליהודים ומכובד לגוים, גאון הגאונים, הלא הוא נירנברג ירום הדרו. כל שיר ושיר שלו חייב כל אדם מישראל לרעת בעל פה. ודאי הגיע שמו גם לאזני הנכרת. הוא משורר התחיה, תחית ישראל על אדמת ישראל בשפת ישראל. פיינין כבר למדה את שיריו בעל פה? מסופקני אם כבר עברה אליהם אפילו מתוך קריאה כל־שהיא. ולא תעבור. כי אין ררנה בכך. והו ספרו של משורר גדול לגוים ולא כל שכן ליהודים, הוא המשורר פושקין. הוא לי שדה, מעין ונחלים. אחד מאבותיו הזקנים היה כושי, והשני — אשכנזי. אני טבלתי בתוך שיריו את כל רמ"ח אברי, על כן מתוק הוא לי כחיי נשמות. וטיטוס הרשע הוא הגורם. הוא שהגלה אותנו בין הגוים ובין כנורותיהם המטיבים נגן. ובצדו את מוצאת ספר שני: ספר התנ"ך. לא שלי הוא, ננכתיו. והו ספר קדוש כל כך עד שמותר לנכנו. ובעיקר הדבר כבר ננכו מתוכו את כל הלאווים, ואת הספר עצמו עשו כלי שרת לכל הגנבות שבעולם. וזהו ספר המאמרים של הסופר המהולל והחריף רייכשטיין, האירופאי הראשון בספרותנו, יש את נפשי לרקלם לפני הנכרת אחד משיריו של נירנברג. רצונה של הנכרת בכך? הרי תחלתו! נתן כבר עמד על רגליו וקרא בקול ובהתלהבות גדולה את השיר „קסמיר יער". אולם קולו נעשה מיד צרוד ונשימתו קצרה. המדקלם הפסיקו באמצע ואמר:

— אָנוס אני, נכרת ככודה לצערי הגדול, לרפסיקו באמצע, עד שתגמיאני הנכרת מעט מים, כלומר, כוס חמין, כי רעב אני ללחם, וכבר עברו עלי עשרים רגעים, שתי שעות ויום ולילה שלמים משעה שבאה שוקולאדה לתוך פי. התרשני הנכרת להתפרקד על הספה? עיף אני מרת חנקין.

— אנא אדוני, אדוני רעב! ולמה לא השמיעני את זה עד כה? חמין? מיד — הרי יאכל? — לחם יש. חמאה אין. אולם יש רבש — אמרה חנקין, ופניה הסמיקו מכרשת, שחסרה היתה בשעה זו ממון לקנות חמאה — השפחה, כמרומני, יצאה את הבית — כובה חנקין.

חנקין נחנה והוציאה את צפתת הרבש מתחת השולחן, מרחה פרוסות לחם ברבש וכנדה בהן את האורח, והאורח לעם לתיאבון. אחרי שהשקיס קצת את רעבונו הורה לחנקין ולאדני על רוב הסדם עמו התפרקד על הספה, שלב את ידיו על נבי לבו דרך־חרות, תלה את עיניו לשמים, דרך־חסידות, ודבר באזניה של חנקין, שטפלה בינתים בשפיתת הקומקום על המכונה, כדברים האלה:

— מה טוב ומה נעים! אכן מעשי נסים... בוא וראה: אילו למשל, הייתי נגש אל דלת זו, מקיש עליה אחת ושתיים, ומרת חנקין איננה. הלא מי שאמר לפיינין: צאי את הבית, הוא שהיה יכול לומר גם למרת חנקין: קומי ולכי לך. אילו היה הדבר כך, מה היה בסופי? אנה הייתי בא? — כרך גדול שכזה! — ענק! — ונתן הוא בריה קטנה וחלכאה. ומה היה בסופו? בשעה זו היה פוסע תחת מטרות העז, היה מתכוץ ומצטמצם, וכל גופו היה רוער, רוער. כלום יש

הגזמה כדבריו? — ועכשיו נשתנת המחזה שינוי גמור. חדר מואר והם. המכונה דולקת, והחמין מזומנים לו, וגברת כבודה מציצה ממש בפניו ונכונה לשמוע מפיו את סופו של השיר. אולם, לצערי, לא עת שירים לו השעה. עיף אני, מרת חנקין. שני ימים ושני לילות התעניתי בדרך. אמנם הנסיעה לו, מעירנו אין זמנה אלא יום ולילה, אולם אני התעכתי בדרך, לפי שאחרתי את המסע באהר מבתי הנתיבות. ירדתי לראות את העיר חולם, רק להציץ בה הצצה כל שהיא, ועף לו המסע ואיננו. ולשם מה ירדתי? כרי לתור את הכרך חולם. דרכי לתור כרכים, גברת הנקין הכבודה, אוהב אני לראות את עצמי נר ותועה. וטיטוס הרשע הוא הגורם. אוהב אני לשנות מתקופה לתקופה את מקומי. תר אני לי מקום, גברת חנקין. והגשם דופק. כך. כך. אני נח לי.

האורה נשתק לרגע, קפץ פתאום מעל הספה, נגש אל חנקין, עמד ושאל בלהש, כמשמע לה על אונה סור.

— תסלח נא גברת חנקין. שאלה אחת לי אליה. תסלח נא על שאלתי. הבאמת בתישראל היא, בתישראל ממש, ממש? —

— כלומר? — נעצה בו חנקין עינים תמהות.

— רואה אני בהגברת, שתמחה עלי. מתכון אני... סבורני, שאין אני טועה בטבעותי. הגברת היא, כמדומני, בתישראל ממש ויודעת על בוריה לשון-הקודש. אם איני טועה, יודעת היא לשון הקודש ידיעה הגונה. על בוריה לא רק את הלשון: — את הרוח, את הספרות, את האגדה העברית.

— קראתי את הספרות. עברתי על ספרהאגדה! — השיבה חנקין בענוה.

— הגברת קראה את אגרות חז"ל? — מחא נתן בפיו מחדוה — אכן לבי נבא לי. דבר זה גורם לי קורת-רוח יתירה. אכן לבי מנבא לי, שבת-ישראל ממש את. ברוכה את, מרת חנקין החביבה. לא, מלכה בת אברהם, כך הוא שמך בפי מהיום ולהבא. אני שש עליך מאד.

המים כבר הרתיחו. חנקין מוגה להאורח כוס תמין. הלה חזר ומרח פרוסת להם ברבש. סער שוב את לבו. גמע כוסות-של-חמין זו אחר זו. מתוך כך נתברתה עליו דעתו ופתח את משאו בקול חונג, כאדם הנושא נאום בשעת-הלולא של בנקט:

— שמח אני שהכרתיך, אחותי מלכה. ברוכה את לי. הנה כניתיך בשם אחות מפני כמה וכמה טעמים. והעיקר, מפני שאין לי אחות אפילו אחת, כלומר, אחות גדולה בשנים זיפה, בשעה שאחים לי לרוב. הראשון, הוא הכבוד, רב בקנדה. השני הוא ציוני. והשלישי מה שמו? — הן הוא חבר להחברה המצוינת בחכמה וביופי, הלא הוא ה"בונד" הירוע. לפי דעתו: אנחנו כלומר עם ישראל, הננו דעה קדומה. נבערים אנחנו כולנו ואנו עומדים ומעכבים בעד ההשתלמות הגמורה של האנושיות. הזכיעי הלך לאמריקה אשתקד, ועכשיו עמד והריץ מכתב לאבינו הנניד, שיקום ויריץ לו ל"מעה"ש עם הפוסתה החוזרת סכום הגון של ממון להוצאות-הדרך, כי כלתה נפשו אל מולדתו. החמישי הוא צמהוני. ועל מיני שאר הירקות, אחים ואחיות פעוטים, אעבור לגמרי בשתיקה, חוץ מפניהם'ל הקטן היקר לי מכל יקר, כי מאד המו מעי עליו. בשעת פטירתנו פצר בי לשגור לו מן הכרך דורון: מרכבת-טראם ומעיל-של-חורף. זהו יהודי קטן בעל מוח גדול.

תמיד כשאני מציץ בפניו, בוכה בי לבי, כי בטוח אני בו, שסופו להתלכלך לקנדה או לארגנטינה, ולפיכך אני מרחמו כפלים. המון, המון מעי עליו בין כשאנו שרוים כאחד ובין כשאנו מרוחקים זה מזה. ואפילו עכשיו, בשעה זו שאני יושב לי לכתוב בתוך החדר המרווח והנאה הזה ולפני כת-ציון חביבה, מלכת בת אברהם, והמכונה דולקת ומתיוה לעיני ניצוצות, וקול עמום עולה מן הרחוב, כי הנשם כנראה כבר פסק, ומרת פייגין, בעלת העינים החלולות, אין קולה נשמע, ואפילו לא צליל מקולה, ואני יושב וחוזר בכוכבים, כלומר בכוכב מבהיק אחר — אפילו עכשיו, כשאני מעלה על זכרוני את דמותו של פינחס'ל הקטן הזה, יגדל עלי צער זה אפילו מצערה של פנת-מיטה ללינת-לילה, כי הנה ודאי כבר הגיעה השעה העשירית של הערב, ומקום ללינה אין, כלומר, בחנם... וכסף אין באמתחתי...

— אם לך, יש תקנה! — אמרה חנקין, שנעורה מהרהוריה, שהיתה שקועה בהם כל השעה.

נתן העמיר בה פנים תמהים ומתחננים, כפני כלב החש בחסר הצפוי לו מבעליו.

— תיכף-ומיד, שעה קלה! — קראה חנקין והזרה להרהוריה. בשעה קלה נשאו במוחה דחופים הרהורים משונים וסבוכים, „א ל י ו"... „הוא יקיים בו הכנסת-אורחים בלילה הזה". „הן טוב-לב הוא. אכן זהו ענין. אביאו ואצינו לפניו..." היא לא הגתה במוחה את שמו של שליט, „לא, זהו חילול כבודו". „ארם זר ומזר, ומה לחזה ולהחכם ולהטוב? — נתן זה בחר חביב הוא." „קצת חונף הוא, אבל חביב". „נתן יכרת את דעתו בהלצותיו ובסנגונו המזור." „כלום רק לטובתו של נתן אני מתכונת או לטובתי?" הוא היה עצוב מאוד לפנות ערב. „אכן זה יהיה סיוד-פריו. נפתחה הדלת — והריני". „הוא יהא תמה ושש עלי. אחרי יציאתי מהדרו יהא נתן זה סח ב...בבתי-ישראל זו ויהא משכחני בפניו." „לא, לא לשם זה אני מתכונת. לא לשם כך. הבו לרחשי-זרון אלו!" — היתה חנקין משתדלת לחסוק מעל לכה את ההרהורים הזדונים הללו, שהיו משפילים את כבודה בעיני עצמה — לאדם אין מקום ללינת לילה, ואני מבקשת חשבונות ודרכים להתקשט. הבו! —

— כן, יש! — קראה חנקין בקול, כמתכונת לעקור את עצמה מפקפוקיה ולשתול בעל-כרח את ההחלטת הנמורה בלבה — אדוני, אנו יוצאים את הבית. ומיד, ומיד, כי הענין יעשה כשורה. ומיד — כך סימה חנקין מתוך חדות-לב שלמה של אדם השש באמת על מעשה מיצה.

— האח, אל אלהי הרוחות—ספק נתן כפיו מחרוה — מהרי נא והשמיעיני, גברת חנקין, מהרי נא.

— יש לי מכר אחר — אמרה חנקין — הוא דד בחרר נאה ומרווח. ביתו לא רחוק מכאן. אביאך ואציגך לפניו. הלא זה נפלא. אביאך ואציגך לפניו. הוא אדם... הוא אדם... אביאך ואציגך לפניו.

— מה את סחה? — מכר ובחור חביב ויש לו דירה נאה — ומאניש-שלומנו — ומה שמו? פסח שליט? האח, מה טובה ומה נעימה שכיבת אדם גם יחד!

חנקין לבשה את מעילה. נתן סדר את תרמילו ושם אותו על כתפו. הניח את ספרו של שניאורסון על השולחן ובקש את חנקין, שתמסרהו למרת פיינין, כשזו תואיל לחזור להרדה. למען השם תמסור נא לידה של זו. וכך תאמר לה בקיצור ובפרוש: מתנה הוא לה מבו-עירה נתן. נתן — ולא יותר. ודאי לא נשתכח עדיין שמי מוכרונה. לפני שנתים, בערך, הצינו אותי לפניך. וכך היה מעשה... בקיצור: אנו יוצאים לדרך. אין ספק, ששמי לא נשתכח עדיין מוכרונה. נתן — ולא יותר. גם פניה עדיין שמורים יפה בזכרוני. האח, בעלת העינים הכחולות.

— קצת טעה אדוני, העירח לכסוף חנקין, עיניה לא כחולות.

— אם כך, הן שחורות. ודאי שחורות, שחורות כאש. — התלבב נתן.

— הלא יפה היא — אמרה חנקין מתוך קנאה מסותרת.

— מי? זו? — בעלת העינים הכחולות? — ודאי. ודאי — קרא נתן בהתלהבות. יפה כחמה. האח, כתיבה, ומה ילדתי? היא ופניה כמלאך אלהים. הלא יש לה אחות. נפלאה. נהדרה. גם לפני אחותה הציגו אותי באותו הערב. אחת מהן היא הצעירה. והשניה גדולה בשנים מהראשונה. חנקין חיכה. ומיד יצאו מן החדר.

— והיכן הרידיקול? — קרא פתאום נתן כנואש — היכן הוא הרידיקול

של הגברת?

חנקין שפפשה בין הספרים והוציאה משם את הרידיקול. היו שניהם מהלכים. הוא — התרמיל בידו, והיא — הרידיקול הנדול שלה בידה. היא כבה התחרטה על שנשמעה להבחר המשונה הזה. חנקין היתה נוררת להליכתם את צדי-הרחובות, ונתן משכה דוקא לגכהה של הרחוב. הוא היה כהול, והיא הקיפה משעה לשעה את פסיעותיה, כדי להרחיק את רגעי נסיונה הקשת. נתן היה מתוך-כך מקרים אותה בכל פעם כדי שתיים או שלש פסיעות, וחנקין שנאתו בשל זה בלבה. הלב היה נוקפה כל-כך. נתן היה מהלך בראש, וחנקין דולקת אחריו. הוא היה מהזיר מרגע לרגע את פניו אליה ושולח לקראתה שאלות מטורפות ורחופות: לצד ימין? לשמאל? הדרך עורה רחוקה? לכאן? מה שמו של הרחוב? — פסח שליט? — והרי שכור! — הוא מתנועע... ומספר הכית? — חדרו נאה באמת? ובעלת-ביתו? — יפה?

מתוך כל הדברים הללו היתה חנקין נרננת וראתה את עצמה נלענה מאד. הכזו היא תהלכותה הראשונה אל האוכה? — בכה בה לבה מכאכ. מזור כל-כך נראה לה ברגע זה בן-לוייתה המשונה עם התרמיל שעל כתפו ועם מעילו הממורט ומליצותיו הנשנבות הנראה לכריות בעני עובר-אורח, והיא השושבינה המביאה אותו אלי... אל ההכס, הצנוע והבישן — אל המשורר... הן היא לא כבדה את הבחור העני הזה אפילו רגע בלבה. הכזו היא התהלכותה הנאה אליו, שחלטה עליה בליצות-נרודיה? — הכוז? —

— הרי הכית שבעים וארבעה! — קרא פתאום נתן כמנצה ומשך את

חנקין בידה. לבה של חנקין נרתע. הוא בכה בקרבה.

פרק ה

— רבוננו של עולם, מה היה לִי? — קראה חנקין מעמקי לבנה — הרי הבית! ואני מה לי פה? מה? — שיינריל! — שיינריל! היכן אני? — הוּוּ היא הדרך, דרכי? — עני נא לי שיינריל, הושי נא לעזרתי. תהיינה עיניך פקוחות עלי!

כך התפללה חנקין לרעותה הטובה כאחות, לשיינריל היקרה לה. „להתחמק מכאן, לברוח, לברוח!”, הוא ילעג לי, הוא יחשדני, שהבאתי את נתן רק מתוך אמתלא לבקרו בהדרו“.

אולם הוראיות שבמעשה זה היתה קבועה בלבנה וכבירה מרצון אדם, וברור היה לה שתצלצל בפעמון הדלת, שיר איש תפתח לה את הדלת — תהום אייה — ושתעבור את מפתן חדרו. הדבר היה ברור לה עד כדי גזרה מן השמים. נתן כבר בא בינתיים כרברים עם השוער והקר למקום מעונו של שליט. הכל נתברר לו בנשימה אחת, וכבר היה מושך להנקין הנכונה בידה — והיא ננררה אהריו. עד שהעלתה על הקומה השלישית ורמז לה באצבע על דלת מעונו של שליט. ירו של נתן כבר היתה פשוטה ומוכנת למשך בפעמון הדלת משיכה הזקה וארוכה. חנקין הרגישה מיד בדבר, דחקה בבה ותפסה את מקומו אצל הדלת. היא גשמה בכבדית ומשכה נשיכה קלה וחרישית. כך — דברה לעצמה בלבנה — בלחש כך יותר יפה. לא בסערה. לא בסערה. אין בי כלום מהסערה. ולא מהכח. יפה הצניעות לחולשה.

על מפתן הדלת עמד שליט תמה ומבוכל קצת. — כאן מעונו של הארון שליט? — קרא נתן בקול. שליט השיב תשובה של הן והניח את ידו על פיו להשתיל את האורחים, שלא יכנסו ברעש, כדי שלא להפריע את שנתה של בעלת הבית. חושש היה, שמא תעורר זו משנתה ותבזה אותו בפניהם של האורחים. חנקין חשה דקירה בלב, כשעה ששליט השמיע בפניהם את הזהרתו. „נסות! כלום אנו באים ברעש? הוא חרד על שלומה של בעלת הבית. ודאי פרצוף נאה!” אמרה חנקין בלבנה בכעס. עוד כמה ובמה הרהורים נוגים נשאו ברגע זה במוחה שלא הספיקה אפילו להביאם לידי הכרתה ולא חשה אלא בקבעת התמרורים שלהם. כסופה הנשאת ברוח וכרימה תמרות אבק, שאין עינו של האדם יכולה להבחין בה בעצמה לפני תמרות האבק, כך לא יכלה חנקין להבחין בטיב הרהוריה הסוערים מפני תמרורים. תשוקה כבירה הלחלה את כל הויתה להתפורר לחלקיה. להיות לנציב עפר, להתפורר כעשן, להתרומם אל על מתוך טיסה כצפור, להתלבש עור חתול ולייבב, להיות לא-היא, להתחמק, לשוב אל האפס כהרה עין או להכריח את נשמתה ולהפיל לרגליו על יד המפתן את גופתה הכתה — ובשעה זו עצמה הולכיכה רגליה חרש על פני שני החדרים האפולוים השדורים באור כהה: נתן הפסה בידה ומשכה, והיא היתה חותרת מתוך כעס לעקור את ידה מתוך ידו והיתה מזוהירה אותו בינתיים, שלא יפריע את הדממה ברעש פסיעותיו.

כשנכנסו לתוך החדר פרס נתן את תרמילו, תקע כפו לשליט ואמר:

— הרי ידי. שמי נתן. כן, עירדה של בעלת העינים הכהולות, סרת פייגן

היפה, ומחסריו של ר' ישראל בעש"ט ז"ל. חסיד מופלג. באתי לו, להרביז תורה בין ילדי ישראל, הגברת חנקין כבר הכטיחה לי שעור אחד בבית מכריה. הללו הלא ימציאו לי שעור שני. הגברת חנקין הביאתני לכאן, כדי להציגני לפני אדוני, אדם מאנשי שלומנו, ולהמליץ לפניו בערי, שיקים בי הכנסת אורחים כלילה הזה בהדרו, כי שני ימים ושני לילות התעניתי בדרך. יום אחד שהיתי כאיזה כפר ולנתי על פני השרה. ועכשיו פני וגופי המרמרו, ומקום ללינה אין לפי שעה. תכעתי מהדרך ו. את בעלת העינים הכתולות והורה לי בהגברת חנקין הנחמדה. היכן יש כאן מקום של כבוד בשביל תרמילי? — כנראה, גם הארון שליט עיף הוא מאד. פניו נפלו. לפי דבריה של הגברת חנקין עסוק הוא כל היום בכתיבה.

— הגברת חנקין הפליגה קצת יותר מדאי בשבחי, ושלא לצורך! — העיר שליט מתוך התמרמרות כבושה. — אני איני עסוק כלל בכתיבה לא כתבן אני.

כך דבר שליט בכעס, ועל שפתיו לא נצנצה אפילו בתצחוק זה שאין שום אדם נותן בה ממש, ומכל מקום הכל צופים אליה, והכל חיכים בה, לפי שאפילו אם כוזבת היא ומלאכותית, מכל מקום בלעדיה אין אויר לנשימה לבני-אדם היושבים במסבה אחת. אפילו בתצחוק של תרמית זו לא בקש שליט לבזבו לכבודה של חנקין. כל כך לא חשובה היתה בעיניו. רגע הבהיקה הרגשה זו בלבה של חנקין, ועיני רוחה נפקחו לראות את היתה באור עיניו. אולם לבד נתפס מיד להרהורים אחרים, הרהורי כעס על עצמה, והם הסיחוו מן האמת האכזרית.

„למה אני יושבת כאן? — שאלה חנקין את עצמה מכאב — כאן, בהדרו של גבר זה? — כל גופה נודעוץ מתוך הרעיון הזה. ישיבתי כאן מופרכת היא לגמרי. עשיתי את שלי ועלי להפטר מהם ולפנות את מקומי, כדי שיהא ניכר בחוש, שלא נתכונתי אלא לטובתו של האורח.

היא כבר קמה מעל כסאה ונתכונה להפרד מהם בכרכת הערב. אולם חזרה בה ועמדה לשעה קלה כנמלכת עם עצמה.

„וראי יפצר בי, כשירגיש בעמידתי, כי אואיל לשבת עמם עוד שעה קלה. אך אני אעמוד על דעתי ואפרד מהם”

אולם שליט לא הרגיש, כנראה, בעמידתה, ומפני כך לא יכלה חנקין להפטר מהם ברגע זה, שיהא נראה כאילו עלבוה.

„ארדבא, אהזור ואשב על הכסא. אעשה את עצמי כאילו לא היה כלל בדעתי לצאת וכאילו לא הרגשתי כלל בדבר, שהוא לא נתן את דעתו על עמידתי, לפי שעל פי האמת הן לא הרגיש בה”.

כך היתה חנקין משדלת את עצמה אל הישיבה. בקשה שוב לקום והחליטה לשבת, שלא תבוא לירי בזיון ככתחילה.

„אשב עוד שעה קלה, שלא אחיה נראית ככורחת ונרדפת. אחר כך אעמוד ואצא כנשימה אחת”.

ואולי תגיע בינתים השיחה לענין, שגם היא תוכל להשמיע את דעתה עליו בדברי טעם קצרים ומיושבים. „אולי יקלסני נתן בפניו ותשתנה מתוך כך ארשת פני, שלא יהיו נראים כל כך זועפים כדרכם, ומתוך

השמחה אקום ואפטר מהם". „תמיד פני זועפים, ומרה שחורה שרויה עליהם. פיינין עליוזה תמיד. ולפיכך היא נרשאת חן". „לא לי להרמות לפיינין. לא ככחה כחיי". "הכל מקלסים את פיינין ומבקשים את קרבתה. אני לא בת כךך אני". „אני — אחרת. אחרת. טפשית, חלשת אונים, פחדנית, אבל — אחרת". אין בו יופי, לא חן ולא חכמה, אבל יש בי רכר... יש בי מין רכר... תכונה, שאינח ברורה לי. הלא קפלן היה תמיד מדבר באזני על תכונה זו, שיש בי. הוא הרבה כל כך לרכר עליה, אבל לי לא נתבררה, לפי שרבריו עמוקים וסתומים כל כך. אולם הן ישנה בי. קפלן ירע לכנותה בשמה. הוא ירע אתגבר נא. אתחוסק נא אך הפעם. חזקי, חזקי. איני שפלה כל כך, כפי שאני נראית בעיני".

כאלו היו מחשבותיה של חנקין ברנעים המעטים האלה שעברו על שני הנכרים מתוך שאלות ותשובות מקוטעות, שהתנהלו דוקא בכובר ראש. רוחו העליוזה של נתן הליצן נסתלקה, כמו להכעים, לגמרי. שליט הציע לפני האורח שאלות מקוצרות, וזה השיב לו בשפה רפה מתוך עינים מכולכלות ואחוות שינה.

„מה שפלה ישיבתי כאן. נתן זה גם וחונף. כביתי היה מקלסני וכאן אינו מרגיש בי כלל".

— ומה שלומה של הגברת חנקין? — שאל פתאום שליט.

— הלא ארוני היה כחררי דזום! — השיבה חנקין נעלבה ומכולכלת

במקום התשובה: הלא ראה ארוני את פני היום.

התשובה האוילית הזאת הכעיכתה מאד, אולם ברנע הזה היה לכה ככה

נתון להרגשה אחרת, שעלתה בו כהחלטה.

„עכשיו. ברנע זה. רנע זה כשר הוא לצאת. דוקא לפי שנתן את רעטו עלי. לא ברנע זה. אחר כך. אחר כך, שגם על ירי זה יהיה הענין נלעג יותר מראי.

אלם תרידיקול הגדול, שהיה מונח על השלחן עד עכשיו, כבר היה בידה וכאילו טלטלתו בכח לצאת ברנע זה את החדר. היא תקעה את כפת לשליט ולנתן, הציצה בפניו המכולבלים והמעונים של האורח ורחמתו כלבת. — ארוני, נתן — התבקרני מחר? — שאלה חנקין בקול של ירדות וחבת.

— וכי מה זו שאלה, מלכה בת אברהם הכבודה? — והן גם את בעלת העינים הכחולות לא ראיתי עריין. שנתים ימים כבר עברו מיום שראיתיה בפעם האחרונה.

— יואל נא הארון נתן לסור אלי. — השמיעה חנקין בסרקסמוס כבוש — אם לא למעני הרי למען...

חנקין כבר התזירה את פניה אל הדלת, אולם הרנישח פתאום, שגם שליט חבש בינתים את מנבעתו ולבש את מעילו.

— ארוני להיכין? — ללוותני? — אמרה חנקין וחסמה בידה בפניו את

הדרך — אינו כראי!

„אם יבצר בי ארשה לו ללוותני, ואם לא, לא ארשה".

— להיכן? ולשם מה? — חזרה ושאלה חנקין.
 — ללוות את הנכרת! — השיב שליט מתוך דעה קרה ושפה רפה. חנקין
 הציצה בפניו מתוך כעס.

„והוא מלגלג. לא ארשה לו בשום אופן. הן הוא עיף” — השתדלה
 להצדיק את עצמה בעיניה. „אני אתחנן בפניו שלא ילוני”.

— אדוני... אדוני... איני מרשה — קראה חנקין פתאום שלא
 מרעתה ונבהלה מפני דברי עצמה הזרה רוקא משום זה על דכריה — איני
 מרשה. אל נא יטריח האדון את עצמו. הלא עיף הוא. והן הוא יפריע את שנתה של
 בעלת הבית כשישוב ויצלצל בדלת. שלום!

היא יצאה בבהלה מן החדר כבורחת וסגרה בפניו את הדלת. אחר כך
 עברה בבהלה את שני החדרים האפלולים וירדה מן המדרגות ברעש.
 „גם המנוסה הזאת אינה אלא מעוררת צחוק. ולמה היא העקשנות
 היתרית? אולם הן הוא עיף, עיף”.

כך נשאה ונתנה חנקין עם עצמה, כרי להצדיק את מעשה המנוסח
 בעיניה. „לא מפני כך ברחת — הכה אותה לבה — לא מפני כך. פחדנית את.
 יראה היית מפני הרגע המקווה, שהלמת עליו, להיות מהלכת עמו ביחידות
 בשעה מאוחרת של ערב, ואולי היה משלב את זרועו בזרועך? — ננעץ בלבח
 ההרוג צורב. — וכלום לא עלבת אותו? — מה פירושו של הרבור: איני
 מרשה? — הלא זה צחוק! — ולמה חסמתי בפניו את הדרך? את נתן הזמנתי
 לבקרני מחר ואותו לא הזמנתי — הלא זה עלבון, עלבון!”

ההרהור על דבר העלבון היה צורב כל כך את לבה, עד שנכונה היתה
 לחזור מיד לתדרו ולבקש ממנו את סליחתו. היא החישה את פסיעותיה כמעכבת
 בעד החזרה. שעון העיר השמיע את השעה האחת עשרה בערב. היא הרגישה
 פתאום, שתעתה בדרך ונתלגלה לתוך סימטא מרוחקה מרחוב ביתה. העוברים
 והשבים פה היו מועטים. הדרך היתה עדיין ארוכה. הגשם חזר וירד. קולות
 מיטורפים של שכור הגיעו לאזניה. היא נטתה לצדו של הרחוב וכמעט שנתקלה
 בשכור, שפסע לקראתה נכון להשתער עליה. נטתה לצד שמאל — נטה גם
 השכור לצד זה. כך היתה מהלכת טעונת פחד ויחידה בשעה מאוחרת בערב
 בתו היחידה של אברהם חנקין, העשיר התקיף של העיר ק. וילדת שעשועיה
 של אשתו, אסתר רחל הצדקנית, ושל המורה קפלן חזר עליה כעל רמעת תינוק.
 דצא היתה ברגע הזה שפלה בעיניה כשכור זה ונעלה היתה בעיניה. כי כבר
 עלתה בלבה שמש אהבתה והכסיפה בתוכו את ראשי ההרים השוממים. כלתה
 נפשה להשתפך ער תומה ברמעות, לחבק ולנשק את שיינדיל, לשפוך את חום
 לבה על מי שהוא ולהתיכח אחר כך, לחנן במבטה את קסלן ולהתרפק על נתן,
 שבותה אותו תחלה בלבה, ולכרוע לרגליו של שליט ולבקש על נפשה.

את חזרה מצאה כשהוא אפל. פשטה כאופל את בנדיה ושכבה במטת.

להרדם. מיד. לשכוח.

להסיח את הלב מן העלבון. רעב צבט את הלב. היא נזכרה פתאום שלא
 טעמה כלום מזמן השחרית. אולם בארנוה איי לחם. היא הסיתה לגמרי את
 דעתה מן הדבר, שכלה הלחם מארנוה.

מי עלב את מי? מי את מי? — היתה חוקרת ודורשת בינה לבין עצמה. ושוב עמרו לפניו כמו חיים פניו הקרים והמיושבים של שליט בערב של היום, בשעת בלורה הראשון בתוך חדרו של גבר זה. ושוב עלתה על זכרונה שאלתו לשלומה אחר פרורה של שעה או שתי שעות, שנשמעה מתוך לגלוג ודאי. היא בקשה לנשוק את בשרה מכעם. היא היא נתנה בעצמה את כבודה לבו. היא בקרתו בחדרו, והוא אפילו לא הרגיש בה. להרדם. להרדם. היא עברת מפתן גבר. היא עברה... להרדם. להרדם לימים רבים: לכבוש בכר את הראש, את הפנים, את הנשמה, את הפנים הזועפים הללו, את המרה השחורה שבעיניה, שלא יכיר בה איש לעולם, שלא תבחין בה עין, ושתנשא בעולם צנועה ומעוספת ומעורפלת בעב הענו, שלא יראה לעין גופה הגם, המגושם, המעוקם. הלא היא דלה ושפלה ובוזיה כל כך. ההיא תהיה מורה, מנהלת ומחנכת תינוקות ישראל? היעמוד בה רוח? — היהו הפנים הללו מרפרפים עור ימים רבים ונשאים בחלל העולם, הם — הרגל של אבלות? —

תקפה חשק להציץ בפניה, להסתכל בהם מתוך האספקלריה, להסתכל בגסותם, בחזער שבתוכם ולעקרו מתוכם, לירוק בהם. לירוק! — היא ירדה מסטתה. הרליקה את העששית והרגישה פתאום כמכתב המונח על השולחן. הנה כתב ירה של שיינרדל. וראי גם מכתבו של קפלן רצוף בתוך המעטפה — אמרת בשמחה. היא קרעה את המעטפה, ובתוכה מכתבה של אמה. וזה דבר המכתב: בתי היקרה מלכה שתחיה!

מפנה אני לרגעים את לבי מן הטרדות המרובות, שהנני שקועה בהן יומם ולילה, כדי להכנס עמך בשיחה קלה. וכי מה את סבורה? שאמך הקשיחה חלילה את לבנה מבתה היקרה? — תמיד אני הוגה כך, בתי היקרה. תמיד, לבי, לבי איך, חמדתי. הנה כלינו, כ"ה, את סעורת הערב, אכלנו ושבענו וברכנו להזן ומפרנס כל חי, ואני יושבת תפושת מחשבות רבות ונוגות. למי נתון הלב של אמך? — לך, בתי היקרה. איפה יושבת בשעה זו מלכה'ניו? — האכלה גם היא? השבעה גם היא? — אני שאלתי את לבי, והוא השיב לי — לא. עכשיו אני יושבת ומביאה בחשבון את סכום הכסף שאת, בתי, מרויחה, למשל, לחדש. כמה את חיון וכיצד את ניוזינית? — פעמים אני כופרת לגמרי בעשרך הרב, בתי היקרה. ואולי אין את מרויחה כלום. כך גדול כזה. אנשים שם — כחול היס, והאדם — אבקת חול. במה נחשב האדם שם אצלכם, בתי היקרה? — ואת כה הלשה ורפת אונים ובישנית. הלא מכירה אני את טיבך, בתי היקרה ודרכיך גלויים לי, ואיני משיגה בשום אופן, כיצד בריה קטנה כמותך מוצאת לה את מחיתה שם בתוך הערבוכיה. כיצד את חיה ובמה את ניוזינה? — האין מורים בו. שקדנו לך? וכלום אנשי ו. היו יושבים ומצפים לך, בתי היקרה, עה שתבואי את, מלכה בת אברהם מק, ותלמדי תורה לבניהם ובנותיהם? —

לא, בתי היקרה, חוששתני, שיושבת את תמיד על צפחה הרבש ומשם את מוצאת את מחיתך: רבש בשחרית, רבש בערבית ורבש בצהריים. ואיך תערב לי פתי להכי ואיך לא אשרה אותה ברמעות? כלום על הרבש לברו יחיה האדם?

ועוד שאלה אחת מטרידה תמיד את מוחי הרץ, בתי היקרה: מה טיבו של אותו הרבר שהביאך לו? „שקולה“ זו מהי? אם ללשון הקודש — כלום כורך קפלן, שלמדך בק, כבר למדך את כל תורתו ולא הניח יותר בשבילך כלום? כתבת במכתבך, שיצוה גדולה את עושה בתלמודך. אדרבא, הסכירי נא גב לי את טעמה של מצוה זו. אשה פשוטה אני, אמת, אולם כלום גדול כל כך הרבר, שצאת עושה, ואני קטנה כל כך, עד שאין בי שכל כלל להשינו? כתבת במכתבך, שעתידיה את להיות מורה בישראל. אבל הלא גם עכשיו את מורה בישראל, בתי היקרה. הלא, לפי דבריך, את משתכרת אוצרות כסף. ואם כן, מה תרויחי, אחרי שתתעני שם „בהשקולה“ שלך שנים על שנים? — או שמא סבורה את להיות בסופך למורה „בהשקולה“? כלום מלאכה זו לפי כחותיך? הן רפת-כח את חליטה. גאה ובישנית. הן בת מלכה את, ומים ציננים לא עלו מעולם על כף ירך הענוגה, והכל חיבים בכבודך, ואת הנך נעלבת על כל דבור קל. האת תוכלי להתערב עם הכריות, לישא וליתן עמהם, ועיניך לא תזלינה פלגי דמעות? בלום מלא עלומו של הקב"ה אנשים טובים, ישרים ורחמנים? מי ומי הם האנשים הטובים, שיבינו את דרכיך, בתי היקרה: את דבורך, עצבך, רוגזך, אהבתך ורחמיך? — כאלו הם הספקות המענים תמיד את לבי. האירי נא את עיני, בתי, והסבירי נא לי את חיך שם. או שמא, בתי, תשמעי מכל מקום בקול אמך ותנהמי מדרכיך ותשובי לבית הורייך? — אני שולחת לך בחשאי רובלים אחרים, שמסרתים על ידו של קפלן, והוא ישלחם לך על פי הארדיסה של הסוחר וויינשטיין. אביך עדיין בעקשנותו עומד. לא בת את לו — צועק הוא בכעסו, פוסע על פני החרדים ומחשב את חשבונותיו. סבור הוא, שהארם חי לעולמים. ואני לבי בוכה כי במסרתים, וגם עיני זולגות פלגי דמעות. קפלן יוצא ונכנס לביתנו. ואנו יושבים ומסיחים בך, בתי היקרה. את כל רחשי לבי הכואב אני שופך לפני האדם הכשר הזה. גם בחלקו אין להתקנא, בתי. הוא נרכא ושחוח, ופניו עוד רעו משהיו. הוא באן, ומוחו, כדרכו, מרחף בעולמות העליונים. שובי נא, בתי, לבי, לב אם, מנבא לך רעות שם, בתוך התוהו־והוהו של הכרך. אל נא אפתח פה לשטן. אוצי ובואי והכניסי כי רוח חיים, בתי היקרה. אמך המתפללת לאלהים בעבורך

א פ ת ר

חנקין עברך בפרופו על דברי המכתב המלאים אהבה ורחמים, וללבה לא נגעו. היא קנטרה כל כך את עצמה בשל זה. הרי המכתב לפני — ולא כלום? ולא כלום? — הכל כבר נעקר מלבי? הכל? — לא אב ולא אם, לא שיינדיל ולא בית-הספר. רק הוא... הוא... אין לי כלום, לא כלום, לא כלום... רק...

היא כתבה את העששית, שכבה במטה, כבשה את פניה כבר, התכרכלח בשמיכתה. ואותיות המכתב השתרבבו ורקדו לקראתה שיירות שיירות והיו מכניסות לתוך לבה את קרני-מישושן הטבולות בסם של ספקות. כרך גדול, אנשים בתוכו כהול-דום, וביניהם כריה קטנה ודלה מלכה בת אברהם סס. יצפחת הרבש בידה. והיא פעוטה, בישנית ובורדה כל כך. כודדה ככיה הספר,

בורדה בין רעותיה, ושלטי שוה-רוח, מחריש ומלגלג. הכמותה תקנה את אהבתו? כך הלך חוט, ינונה הלך ונרקם על ידי העכביש, שהיח יושב בזוית-לבה. אולם היא השתדלה להסיו דעתה ממראות-ההוה. היא ראתה את עצמה בחזון מוקפת סיעות סיעות של תינוקות המרקדים מסביב לה. היא המנהלת אותם, היא המחנכת אותם. לשונות של תינוקות מקשקות ומשמיעות בשיר את הרבור העברי. אחר מהם מספר בקול את המעשה בחנה ושבעת בניה. חנקין חתרה לצמצם את כל היותה במעשה הנעלה של חנה ושבעת בניה, במסירות-הנפש של הקדושים. אף אני אמסור את נפשי. והלא יקבלו אותה לעולה. הלא יקבלו אותה — דברה לעצמה בתחומין — אני אמסרנה להעם. היא ראתה את עצמה עולה על המוקד להציל את העם. קפלן ושלטי עומדים על ידה, מציצים בה, כשהיא מוקפת חבילות וזדים, ונופה בתוך הלהב. אף הם עולים אחריה. הלא יקבלו את נשמת. הלא יקבלו! — ושוב נגלתה לה נשמתה, כשהיא קטנה ורלה כל כך, והאור בתוכה מעט. הכזה הוא הקרבן שירצה? — הלא אני משקרת — הלא אני מסבכת אה עצמי בכחש. הלא אני בזיתי כל הערב את נתן ושנאתי. הן הוא צדיק, מסתפק במועט ועניו — ואני שנאתי. מחר אפייסו, אסביר לו את פני. לכל בני אדם אסביר את פני. לא אקנא בפיינין. אערוך מכתב של אהבה ורחמים לפיינין, לאמיו לקפלן. רק לש... לא אסביר את פני. הוא רע ואכזר. עמו אתנהג במרת, הדין.

חנקין חשה פתאום, שהתאווה אל הטוב, אשר עלתה תחלה מתוך היותה כנל, יבשה בתוכה מרגע זה, שצף כנגדה פרצופו של שליט. היא כזה שוב לנתן ולפיינין, וגם הרברים הבאים נראו לה בשעה זו רחוקים ונעלים מטנה כל כך. ההיא תנדל תינוקות ותחנך ותרליק פנסי-אור בתפוצות ישראל? — היא לא תגיע לעולם אל החוף, שלא למרו יריה לשחות. התחמקי! הסתתרי! תחת השמיכה תסתתר לימים רבים. בחגוי סלע תסתתר לימים רבים עד שתעשה זקנה שהוחה ובלה. היא מתבישת להגלות בפני הבריות, היא מתבישת בעור פניה, בצבעם, בהלכה. היא לא יכלה ללמד את לבה אל הרעיון, שתקום סתה בבקר משנתה כאחד האדם, תדר ממטתה, תתלכש ותבוא בין הבריות. אולם היא שלכה את זרעותיה, לחצו אותן עד כרי כאבי, קראה ממעמקה לכל הכחות השפונים בתוכה ודברה לנפשה בקול מצוה:

— את, לא! לאט לך, לבי! אלו הם הספקות. אור השמש יעלה על חרבותיהם. אור היום יחרש את כחותי. ולאור היום אני — לא אני. אני אחרת. אני נאיונית. אני חכמה. אעקור נא את לבי מכבלי המחשבות. נומי נא, ישני נא — דברה לעצמה כחולה, שנתון בין זרים, ואין אדם קרוב סוער אותו כחליו, והוא מתחטא לפני עצמו מדבר תנחומים לנפשו. אחרי שהתלבטה שעה מרובה במטתה, באה עליה תרדמה.

פרק ו

בשחרית, כשנעור שליט משנתו, ועיניו המבולבלות התחילו שטות באויר, הרניש פתאום בתמונת איש העומד כנגדו ותרמילו על שכמו.

זה היה נתן, שכבר היה מלובש את מעילו העליון, וכפו שלוחה לקראת שליט לשלום ומקלו בירו השניה כמוכן לצאת. שליט בקש לעכב בעד יציאתו הבהולה של נתן, שכבר היה מקושר בו ומיצר על פרידתו. מתירא היה לראות את עצמו בורד בתחלתו של יום. אולם הלה לא נשמע לו.

— לא, חביבי, לא הורשה לי. אני בהול מאד, מר שליט. הרבה עבודות חשובות לפני. והחשובה שבכולן: עלי להציג את עצמי לפני ו, למסור לה את כרטיס-הבכור שלי ולתהות על פרצופה וטיב רחובותיה. אי מהם נאים ואי מהם נהררים. ותהיה זו יפה רוקא ביחירות. כך ררכי: לתור תחלה כל כרך, ביחירות. גורה שוה מכן-אדם, שאי אפשר לך לעמוד על טיבו כראוי, אלא אם כן אנו מתיחרים אתו בלי הציצה של שלישי. זשנית: הן היפה, בעלת העינים החולות, וראי מחכה לי בכליון נפש.

— איזו יפה, שעיניה כחולות? — שאל שליט בחיוך.

— זו בת-עיר, פיינין היפה.

— כלום כחולות עינים היא? הן עיניה שחורות כאש!

— כן. זו בעלת העינים השחורות. לא, הכחולות — היא הן מחכה לי

בכליון נפש. כלתה נפשי לרבר אתה ביחירות, לא לרבר, אלא להציג יפה לתוך עיניה הכחולות והטהורות. הלא היא משאת נפשי. הלא היא מבחר חלומותי. מיום שהכרתיה אין בי מנוחה, חביבי שליט. סוד זה אני מגלה לך בלחישה. לפני שנתים הרליקה זו עששית בי, שדולקת כנר-תמיד עד היום. אמת, היו ימים, שלכי הלך שבי רוקא אחרי אחותה הצעירה ממנה. גם זו היתה קרובה ללכי מאד, ורוקא על שאין עיניה כחולות ועל שלשונה מקשקשת תמיד. אולם משחל מבטי על הגדולה, פנה לבי והלך לו מן הצעירה והתדבק בהכבירה לאהבת, עולם. שמעתי אומרים, שעיניה שחורות כאש. כלום אמת כפי האומרים? טועים הם. הם טועים. בחיי הן הסתכלתי כהן הרבה, הרבה, כל אותה הערב שראיתיה. כמעט כל הערב הצצתי יפה לתוכן. גם עלה בדעתי להכנס אתה כרבדים, אלא שלא נרמה לי השעה; אחר כך הייתי פוגשה כרחובות פעמים רבות וברכתתי בכרכה כפולה ומשולשת מתוך קידה של כבוד רב. אף היא היתה משיבה לי שלום באהבה ובחן, כאילו ארם מורם מעם ורגול מרכבה אני. ובלחישה אנלה לך, שליט הטוב, שפעם אחת כבר סרתי לביתה. ורוקא אחרי שכבר יצאה מתוך עירנו ונעלמה מעל גבי האופק. וכאילו להכעיסני, לא מצאתי גם את אחותה הצעירה בשעה זו בביתה. היכן היא היפה? שאלתי את בני הבית, ולכי ככה בקרבי. הסמיקו פניהם ולא ענו לי דבר. אחר כך נתפרסם הענין כהויתו. היא עונה את אביה, את אמה, את אחיה ואחיותיה ואפילו את פיהם לא שאלה. יש אומרים: לאודיסה יצאה, ויש אומרים — לקיוב, ובת-קול מכריוז ואומרת. היא בו. והעיקר, שהיו מרננים קצת אחריה. היה מי שאמר, שלא כנפה יצאת. אולם אין כרבניהם של הללו שום ממש. וראי אין בהם ממש, וראי יצאתי גם אני ובאתי לו. ושמא תשאלני: מה הוא הדבר אשר הביאני לכאן? ואשיב לך, כררכי להשיב לכל שאר הבריות: כדי להרביץ תורה בין ילדי ישראל. ויש גם ברבר זה יותר משמינית של אמת, כי אם לא זה, אנה אני בא? — אם יודמן לארדוני שעור, יוכרני נא לטובה. ואני בהול מאד. עלי

לקיים את הבטחתי ולסור מיד למעונה של פייגין, להכנס בשיחה קלה עם הנברת הכבודה, בת ישראל הכשרה והצנועה מרת חנקין, הרגולה מרובת, וללחוש לה בפירוש, שהיא בת ישראל כשרה, ושכמותה תרבינה בישראל, ואברך אותה על שהאכילתני והשקתני בכל הכבוד הראוי לאדם הנכרא בצלם אלהים, כשנפשי התעטפה כי אתמול ברעב, וגם אדרוש, דרך אנכי, לשלומה בשמך. יש בכיסי גם מכתב-מליצה לבהור אחר בישראל, ושמעון שפירא שמו. ואין ספק ברב, שגם הוא יעמוד לי בשעת רחוק ויתן לי תלמיד אחר או שנים. רצונך, הכיבי! ואסיה לך מעשה בר' זוסיה מאוניפוליס? לא עכשיו. אני בהול מאד. הכיבי — חק נתן פתאום את שליט מתוך זרם אהבה ששטפו. — יפים ידו הענינים הבאים. נראה חיים יחדו. נהיה שמחים. שמחים.

נתן החל מרקד משמחה בחדר, ושליט צחק כנגדו בקול. שליט הקשיב לדבריו של נתן בהנאה. הוא הסתכל בפניו, בתנועותיו, בדרכי הניווט וראה אותם כידועים לו מישכב הימים. הן נתן זה ידוע היה לו מימים רבים. ופלוס אפשר היה לו בלא זה? — מוזר נראה לו הרעיון, שאפשר היה למסכות החיים לעמוד בינו ובין אדם זה ולא הציץ אפילו פעם אחת כפרצופו. וכזו היתה הרגשתו של שליט אמש בערב תיכף להסתכלותו הראשונה בפניו של האורח. הלא אני אהבתי אהבת נפש! — דבר שליט אל לבו, כדי לעקור משם את ההכרה הקבועה שם, שנקבעה בו בעיקרה על ידי אחרים: שאין אהבה בלבו לבני אדם. „הלא אני אהבתי אהבת נפש ובלא פניה כל שהיא”. דבר זה מנין לך? — חלק על עצמו. יש פניה. יש מקוה אתה, שיקלכך חלה בפניה. הוא יכול לשמש לך בן-לויה, לבקר אתו את פייגין, בשנים אין מלאכת הבקור קשה כל כך. ידיו של אדם זה משוכלות בכל לפתוח אה דלתותיהם של בתי זרים ועל ידו תבנה גם אתה. „אולם לא בגלל זה קננה בלבי האהבה אליו” — התקומם בו לבו כנגד הרעיון המחרחר הזה.

וכשיצא נתן מתוך חדרו היה כאמת לבו על שליט כמו אתרי נתן. הוא היה הונה בעונג בערבים הבאים, כשיכלה ניצוץ מתוך הלב. יסור למעונו של נתן ויהיו מספרים זה עם זה בהצדיק ר' זוסיה מאוניפוליס. הוא היה מכיר בלבו תורה גם לחנקין, שהביאה לביתו את האדם הזה, והתחיל מתוך כך מכוון אח קרני לבו אליה. ברגע זה, כשהיה מהרהר בערב של אמש, היה כאמת מתחרט על שהניח לבת ישראל זו ללכת יחידה בשעה מאוחרת של ערב. צריך היה לעמוד על דעתו וללוותה. היא ודאי לכך נתכונה. הלא זה היא עלבון! עלבון! — לכשאראה אותה אפייסה. הלא זה עלבון!

אולם דעתו הוסחה מיד מהנקין. פרצופו של דרבקין נזפח על לבו. לא ידע אם אהב הוא אותו או שונאו, והקניט מיד את עצמו על שהוא משפיל את כבודו ומטהה את מוחו יותר מראי על אדם שוטה זה. מאוס היה דרבקין זה בעיניו ולא זו מכאף פקום ממוחו, עד שבא לפניו משה ריין ונאלץ משעפירו. הפעם עמד משה ריין והטיף אבנים לתוך מי הים. ברביקות של שמחה הקשיב בקשקושם של הגלים, דפקו בדלת, ולבו של שליט נקף מפהר. הדלת נפתחה ברעש. בעלת-הבית התפרצה לתוך החדר, כשהיא מנענעת באגרופיה, ועיניה יורות זמים. — מי פה בחדר? — קראה בצוחה כמטורפה.

— אני בחרר — השיב שליט בנחת ובכת צחוק. מבטה של הגברת ברנמן חל לרגע על בתי-הצחוק, ופניה להטו מכעס.

— מי פה בחרר? חזרה וצווחה בעלת-הבית, קרבה כדי פסיעות אהדות לשליט ונענעה לעומתו באגרופיה. שליט התרחק ממנה כדי הפסיעות הללו והציץ בפניה מתוך שתיקת תמהון, ובתי-הצחוק לא סרה מעל שפתי. — מי פה בחרר? קראה שוב הגברת ברנמן בקול היסטירי ורקעה ברגליה על הקרקע.

— אני בחרר! השיב שליט מתוך אותה השלוח, שהרגיזה כל כך את בעלת-הבית.

— חררר? — חררר! — צווחה בעלת-הבית וקרבה אליו מתוך קפיצה — חררי ולא בית-מלון לאורחים פורחים.

רק ברנע זה הבין שליט את כונתו של הכעס האכזרי שעוה את פניה. הוא השיב בלשון רכה:

— צדקה הגברת. אולם הן כבר נעשה מעש, ולפיכך אני מבקשה... אני מבקשה.

— מה אתה מבקש, הצופ? — מה אתה מבקש? — לגרשני במקלות אתה אומר, רוצה?...

— כן. אני מבקש את הגברת לצאת מחררר, שאין לה רשות להתפרץ בו — סיים שליט, שהיה מרוגז על ידי דבריה — ולהקים שאון אין לה רשות... — מה? מה? — אין לי רשות לסור לתוך חררר? להכנס עם הארון הגדול בדברים? אין לי רשות לדרוך על ספי-הדרור? שפלה אני ובזויה — הלא כן הם דבריו. מי זה העיו להשמיע באזני דברים האלה? — אני שואלת: מי העיו? מי זה העיו? — היא נענעה לעומתו באגרופה, טלטלה בכת את ראשה לצדדים כמבקשת להשתער עליו, עד שנשמטו מסרקותיה מתוך שער ראשה ונתפזרו השערות — מה? מה? — אתה אומר, שמטורפת אני. כך אתה אומר. מי זה העיו לעשות את ביתי בית-מלון לאורחים פורחים? מי זה העיו? —

— אני לא עשיתיו בית-מלון — השיב שליט בנחת — נאנס הייתי. רע מימים רבים — שקר שלא בכונה ובו את עצמו בשל זה — אולם בלבו היתה קבועה בטחה, שהוא כאמת רעו משכבר הימים — לילה אחר, ומה בכך? — התחנן שליט ושנה פתאום את קולו — אני מבקש את הגברת לצאת מיד את חררר! — קרא פתאום בקול מפקד.

כעסה של הגברת ברנמן התחולל עכשיו בכה יותר גדול. רומה היתה בפניה הנלהבים ובשערותיה הפזורות למכשפה הצמאה לנכס. היא זעקה בקול הדוקר את הלב וצורב את העצבים.

— מי זה משמיעני על היציאה מביתי? מי זה מגרשני מביתי? מי? ככניסים לתוך ביתי בלילה, מכניסים לתוכו אורחים פורחים המתפרצים ומקפחים את שנתי ומתפרצים ומגרשים ומקפחים ומכניסים ריחות רעים. אי, טפו! — היא ירקה בקול — ריח רע — היא סתמה את נחיריהוטמה בידה — אין לעמוד מפני הריח הרע. אין לעמוד פה!

— אם אין לעמוד פה, תואל נא הנברת לצאת — אמר שליט בקול צווי
ורמו באצבעו אל מול הרלת.

— מה? — מה? — קראה בקול צרוד, השתרעה על שליט, רקעה לפניו
ברגליה על הקרקע ותפסה אותו בידו — מה? תוציאני? תכניץ? תרמסני
ברגליך? —

היא לפתה בירה את זרועו כדרקון המשתלשל ססביב לזרועו של אדם
ולחצה בנופה את גופו, כדזתרת להאבס עמו.

נניעה זו היתה מאוסה על שליט. הוא נרתע מלפניה בכח קל, עד שנופה
הנשען בנופו צנח באלכסון. כונה את הרגע הזה והפילה את עצמה בכח על
הקרקע והתחילה זועקת בקול אנוש:

— הוי, הוי, את צלעותי פרק, הרוצח... להרנני הוא אומר, הגולן. הוי,
הוי! —

שעה מרובה היתה מוטלת על הקרקע, עד שהתחילה להתייפח בקול רם.
שליט עמד מבולבל ולא ידע אם לסטרה בכעס על הלחי או לצחוק בקול. הוא
חש את גופה החם, שהיה כרוך סביב לגופו. הוא חש, שמשוהו מהויתו נעקר
ממנו ונתדבק על ירי המגע בבשרה. חשוקה חלהלתו לעקור מבשרה משהו זה,
להפשה בנרגותה, לררסה ברנליון, לדקור במהט את בשרה או לתקוע בה את
צפרניו.

הוא הציץ בפניה של המטרופת ששכבה לרגליו וראם זורחים באור גרול
שלא הבין את מהותו. אולם משתוקק היה להתרפק עליו. הוא חש, שאומצא של
בשרה החם כאילו נתדבקה בנופו מתוך מגע ותובעת ממנו לפחת בה רוח חיים
או להשיבה אל מחצבתה. הוא היה כמה אליה בלבן, כמה אל נשמתה ומפנל
את בשרה, חומר את בשרה ומכזה את נשמתה. לא ידע, אם כלה נפשו אחרי
בשרה או אחרי נשמתה. לא ידע, אם זורחים הפנים באור הנשמה מתוך שנתונת
בנוף עכור ושפל או הם זורחים באור התאוה, שאכלה את הנשמה וספגה את
אורה.

הוא ראה אותה כנרגיר נשל המתפלש לרגליו בעפר ועליו שומה לדרכו
ברגליו, כדי שלא יחולל כבודו, או להרימו ולשימו בתוך סלו. הוא עמד מבולבל,
חמה, כועס, מהיך, כמה, חומר, מפנל, מבזה, מרחם וכוסף אליה אל הניצוץ
שבעיניה של המטרופת.

היא עמדה על רגליה, הציצה בפניו מתוך כהלה גדולה, רמזה עליו באצבע
זקראה:

— הוי רוצח! העינים, העינים! העינים — של רוצח!...

היא יצאה מתוך החדר בחשאי, הייכה כנגדו בחן, כאילו נפטרה ממנו
כתוך שיתתיירידים. שבה לתוך חדרה, חזרה ושכבה על המטה והתכרבלה
בשמיכתה. מיד נשמעו נחירותיה הקולניות, שהיו מפריעות לסירוגין את הרממה
שבחדרים. שכב לו שליט גם כן על מטתו והיה הונה בררסקין, בנתן, בפיינין,
רגע כהרף-עין בחנקין, במשה ריין. את ריין ראה כשהוא עומד על הרוכן שבחנות,
ההעפרון אחורי תנוך אונו. החליט ברעתו לקום ולרדת לתוך הרחוב, לשוט,

לשום להיות צופה במעשיהם של הכריות המטורחים ולטוות לו ברשות הרכיב. את הוט רמיונותיו.

כשפתח את הדלת של הבית ראה כנגדו את חנקין. שעמדה זה שעה מרובה במסדרון מחוץ לדלת ולא העיזה למשוך בפעמון, כדי שלא להרניו את בעלת-הבית.

— הלא כן היו דבריו אמש בערב! — אמרה בלבה והתכוננה להנקם על ידי הרהוריה המרגיזים הללו בשליט ולהטיל לתוך לבו את הארס שבהם.

פרק ז

כל הלילה היתה שנתה של חנקין מרונות.

בהלומה ראתה את עצמה מסרסת את שערותיה בחררו של שליט. בעלת-ביתו מסייעה לה. ושליט טופח לבעלת הבית על שכמה. כל גופה רער מפני החלום הזה. חנקין נעורה, חזרה ונרדמה וראתה את שליט וקפלן נאבקים זה עם זה, ובעלת-ביתו של שליט רמזה לה באצבעה על המשורר שימקין, בעל השערות הארוכות, ולוחשת לה, שיפה הוא משליט. הלכה חנקין לחפש את מסרקה, פגעה בשיינדיל. היתה שיינדיל מציצה בה בתמיה, כאילו אינה מכירה אותה מתמול שלשום. שאלה: כלוב אין את מכירתני, שיינדיל? — צחקה שיינדיל בפניה כמטורפת. נגשה אליה פיינין, לחשה לה על אזנה ורמזה לה באצבע להלוות אליה. הלכה, לפי שהבינה מתוך הרמז, שהוא — שליט — מצפה לה. הלכה אחריה, עד שפגעה שוב בשיינדיל. אמרה לה שיינדיל בשמחה: — הלא אני מחפשת אותך זה ימים רבים!

אף היא היתה שמחה מאד על שיינדיל, אלא שחשה בפיה כעין טעם של תמרורים ומצוקות-געועים בלב. וגם הרעב צבט את הלב. והן היא הלכה לחפש אותן, אותן, ופתאום מצאה ספר אגדה בידה והיא משוטטת יחידה ברחוב ואין איש. נפלה על הקרקע ונתקלה בשכור.

מתוך נפילה זו נעורה חנקין משנתה וחשה בזעה קרה שכסתה את גופה. אחר כך נרדמה שוב, ושנתה היתה שקטה כל הלילה. וכשהקיצה בבוקר היתה דעתה עליה ברוחה מאד. לא ידעה טעמה של שמחתה. היא לבשה את בגדיה בבהלה, ובלבה הבהבה הרגשה של חרוה:

— וראי יתברר לי הטעם. וראי.

אמנם נתברר לה אחר כך טעמה של חרותה, לפי שכבר נמלה ההחלטה בלבה לסור היום לחרדו, ומיד, תיכף להלכשתה, היא תסוד ותשאל לשלמו של נתן. היא תחלה תחלה בררכה לביתו של הסוחר וויינשטיין ותשאל את פיו בדבר השעור. אחר כך תביאו כמתנה לנתן. השעור יהא משמש לה אמתלא לבקור זה. הוששת היתה, שלא יקרמנו אחר. השכימה ובאה לזרו את נתן. היא תשים בתוך הרידיקול שלה את מכתבה של אממה ותקריאו לשליט. היא תתהלל באזניו במכתב מחוכם זה. מתוכו יודע לו דבר החרדה, שהכל חרדים עליה, וגם אהבתו של קפלן אליה תגלה לו מתוכו — יקנא אותה בקפלן. וראי כבר

נתקבלו על שמו של וויינשטיין סכום הכסף ומכתבו של קפלן. עכשיו היתה משתוקקת אל מכתבו של קפלן. הלא הוא ודאי יקלסנה, כדרכו, ויכתוב לה על דבר התכונה המיוחדת שבת, על התכונה המיוחדת רק לה. אמנם לכה כבר בחל ברבריו של קפלן, לפי שרוחם תמיר אחר, אולם היום, בכל יום, מיום שהכירה את שליט, נפשה נכספת אל דברי המורה שלה ואל אהבתו, שרק הם יכולים להחזיקה עכשיו עכשיו, כשלבנה בלה ונמק, והבושה אוכלת אותו. עכשיו רק מתוך אהבתו של קפלן היא דולה את כח החיים שלה. כי הן כחותיה כלים... התוכל, ה', התוכל במלחמה הקשה הזאת? הן רפת־כה היא, חלשה ובישנית. אולם אהבה יש בלבה, אהבה גדולה, כבירה. כבירה פמנה. היא אינה יכולת להחזיק מעמד כנגדה. היא שוטפת לקראתה כורמ־אביב וגורפת את כל הנדריים והסינים. כן, היא לא תחזיק מעמד, כי גדולה השל־הבת מהפתי־לה. היום תתחזק. היא תסור לחדרו ותקרוי לו תחלה את מכתבו של קפלן. היא לא תפתח את המעטפה של המכתב עד שתסור לחדרו. של מי הוא המכתב? — ישאל. שלי הוא. ומי הוא הכותב? — אניחנו על ידו כתחנונים, לא, בנזירה: קרא! — וגם את מכתבו של קפלן אקרוי לו. ואציץ בדרך הליכה כפניה של בעלת ביתי, בעלת הפרצוף היפה.

כך היו מחשבותיה של הנקין בינה לבין עצמה והיתה שמחה, על שפייגין עדיין ישנה, והיה סיפק בירה לצאת מן החדר, כשו לא הקיצה עוד, ולא התקלקל מתוך כך הדרת־הבוקר שתקפתה. כי אילו פקחה זו את עיניה, ואילו... הן היא אינה יכולה לרבר אליה לשלום. תורה נא בפני עצמה על האמת. שנואה היא לה, לפי שיש בה עזות־לב יותר מדאי. כלום מתקנאית היא בה? הלילה וחלילה. אלא שקלת־דעת היא יותר מדאי, וקלות־הדעת שנואה עליה בכל צורה שהיא. ומפני כך ומפני כך — בלא... בלא...

חנקין רחצה את פניה ויריה בלאט ובחפזון, לבשה את מעילה ויצאה מן החדר. אולם כשהגיעה עד המדרגות, נענץ במוחה רעיון, שודאי נשתכח ממנה איזה דבר. חזרה לתוך החדר, עשתה בו שעה קלה, ואותו הרבר לא עלה על מוחה. היא החליפה את המחט של מצנפתה באחר, גדול מזה, מאחרי שזה לא היה מקביל לה יפה. נטלה את מכתב אמה, שהניקה על השולחן. בינתים הקיצה פייגין משנתה ופקחה את עיניה. סימן רע! רע! חנקין ירקה מכעס, וכרי לכפר על הטאתה, חייכה כלפי פייגין, נגשה אל מטתה וברכתה בברכה הבוקר. וכשהגישה אל הכיטה, הרגישה פתאום באותו דבר, שנשתכה ממנה: הרידיקול.

היא נטלה את הרידיקול הגדול בידה והתחמקה מתוך החדר כבהלה. שמחתה לא נתקפחה לפי שעה, שהן, על פי האמת, אין בלבה שנואה כל עיקר, ואפילו לא לפייגין, ולא ל... לנתן... לא... לא... ולא לשום איש מן העוברים והשבים, ולא להשכור, שהפחידני אמש בערב. את, שלום, נברת כבורה! — שמעה חנקין פתאום כרוז עולה לקראתה. — צפרא טבא לנברת! —

זה היה קולו של נתן.

— מה מוזהמים פניו! — הלף הרהור במוחה של חנקין — הוא מאוס, מאוס. אבדתי, בין כך וכך לא אווז מהחלטתי. אסור לחדרו של שליט אפילו

בלי שום אמתלא. אסור סתם. נפתחת הרלת — והריני! — הצץ נא לתוך עיני.
 הצץ נא לתוך עיני, אהובי, מחמדי, הצץ נא לתוך עיני! למה לי אמתלא? —
 למה לי לסובב אותך ואותי בכחש? למה לי אמתלא? כלום נתן הוא השביל?
 שבני ובינך, מהמדי? — כלום דוקא נתן? — הבט נא בי, הבט נא, הבט נא...
 — צפרא טבא להנברת מלכה בת אברהם! — חזר נתן על קריאתו, לפי
 שחנקין, שהיתה שקועה בהרהרות, כמעט שלא הרגישה בו.

ברנע זה הסבירה לו חנקין את פניה. היא היתה באמת ששה עליו ולא
 ידעה כפני מה.

— ושלום להנברת גם בשם הארון שליט! — קרא נתן בשמחה.
 חנקין היתה נכונה להתרפק עליו בשל קריאתו זו. התחילה לשדלו, שיטפל
 אליה וילונה, כי הן פייגין עריון ישנה ממש — שקר אני מרברת — היא
 תסור לבית אחר, שמתוכו יצא גם לו טובה, אלא, שעליה לשהות שם שעה
 מרובה. לפיכך כדאי היה, שמר נתן יסוד בינתיים לשליט ויחכה לה בחדרו.
 הבית לא רחוק הרבה מביתו של שליט — דברה חנקין בערמת, לפי שסבורת
 היתה ברנע זה באמת, שהבית הוא קרוב, אף על פי שירעה, שהבית הוא רחוק
 מאד מביתו של שליט.

נתן נטפל אליה על פי בקשתה ולוה אותה מישהו, אולם חזר מיר והודיע,
 שאין הוא עכשיו ברשותו ובהול הוא מאד, הוא יחכה לה בחדרה.

— מה שייך: לא ברשותו? — שאלה חנקין מתוך קנאה מסותרת לפייגין,
 כלום יש אדם שאינו ברשותו?

— יש. יש — השיב נתן כפיזור הרוח — יש.

נתן נעלם, וחנקין כעסה מאד עליו בשל זה. הן הוא עלכה. הוא להוט
 אחרי זו — אמרה בכעס — הוא יצא לגמרי מגדר הנימוס. יש יש — מה
 פירושה של מלה זו? הוא חושר בי ורמו לי על הרבר.

מתוך כך הלשה מאד דעתה, והיתה מתבישת כל כך להראות עכשיו לעיני
 שליט. עור פניה כאב סברשה. „אפילו בעיניו של אדם זה — של נתן —
 איני נושאת חן” היא החליטה מתוך כך, שבאמת שפל מאד ערכה ושנאה את
 נתן בשביל זה. ולמה אני שונאה אותו? — שאלה את עצמה — הן ערכי שפל
 ואיני ראוי לאהבה. אבל רנש השנאה שבלבה הלך וגדל. וכבר נצנצה בה תשוקה
 לדרוה אחרי נתן ולהחזירו בעל כרחו. לשליט! לשליט! שאנו בה דמיוה. היא
 החישה את פסיעותיה. הוא דרש בשלומי, החכם, הנאה והנאה! — הוא דרש
 בשלומי, ואני איני רצה אליו כמטורפת, הלא אני עלכתיו אמש. לא, הוא
 עלבני, שלא לוני ולא נתן כלל את דעתו עלי. דוקא מפני כך עלי לסור עכשיו,
 שלא יהא נראה, כאילו עלבני באמת. ואולי באמת נעלב על ידי ולא יבקרני
 יותר בהדרי. היום אכפר את פניו. אם אקבל מכתבו של קפלן, אסור אליו, ואם
 לא — לא, כך העמידה חנקין את הרבר על המקרה.

בביתו של וויינשטיין קבלה את הכסף ואת המכתב בבהלה, ולא זוה מעל
 המפתן, שלא יעכבוה, והסיחה את דעתה גם מן הושעור והתחמקה בעל כרחה,
 להמהונם הנדול של בעלי הבית, הארון וויינשטיין ורעותן, שנטפלו שניהם לה
 וסמכו את זרועותיהם על כתפה מתוך תהנונים.

היא רצה, רצה, כנשואה בידיו של קוסם. אליו! — תמוהים ומופרכים כל כך היו ברנעים אלו בעיניה כל הפקפוקים. ורחוקים כל כך היו ממהות נפשה. הן הרברים פשוטים כל כך ומובנים, אמש עברה בפעם הראשונה בחייה את המפתן של נבר זר. אולם המפתן כבר נעבר. הכל עבר, עבר. היא נוחה כל כך, היא קלה כל כך. על כנפים תעוף לתוך זרושתיו. רוחות וסערות יטלטלוה. היא פותחת את הדלת — והרי היא! — אמש הפילה את החיין. עקרה את הגדר. עכשיו היא בת-הורין, היא נאה, היא עוה, היא שניחה. שלום-הגברת כרגמן היפה! אל נא תרחיקהו מזרועותי. אישבור, ארמוס, אנפץ. אורוק עליך מי-קרובל. אל נא תעזיזי. הלא הרברים פשוטים כל כך ועשויים ישר. אני מושכת בפעמון משיכה גדולה וארוכה, נכנסת, עוברת את המפתן, יושבת אצלו על המטה, מרכינה קצת את ראשי לצד שמאל, אני מפטפטת כקל-תדעת, כפיינין — אני... אני... ראשי נוגע דרך כפיפה בידו, ידו בתוך שערות ראשי, פשוט כל כך, ישר כל כך.

היא ראתה את עצמה ברכיונה קרובה אליו קורבת בשר — כולה שלו — ועכשיו היא ברחוב. משונה, משונה. מה מעשיה כאן ברחוב בין העוברים והשבים הזרים? — מוזר היה בעיניה הדבר, שכברת-ארמה וכתלים מפסיקים בינה ובינו. היא מעבירה ברמיזת מהק על כברת-הארמה ועל הפרצופים שמסביב. כמעט שנופלת בזרועותיו תחת תכלת השמים, כי הכל נעקר מסביב. ובחלל העולם הוא והיא, הוא והיא, שניהם אחוזים ומדובקים. היא רצה, רצה, כנשואה בידו קוסם. רוחות וסערות ינשאוה ויטלטלוה. הנה הבית והנה המדרגות. הנוז הדלת והפעמון. והריהו! — הוא עומד על המפתן לבוש מעיל-הרחוב ומוזמן לצאת. לכה חשב להשבר.

— הגברת הולכת אלי? — שאל שליט מבולבל קצת.

— נתן איננו? — שאלה הנקין.

— איננו! — השיב שליט.

— הלא הארון יוצא! — אמרה הנקין נעלבה עד תהום הנפש — אנו הולכים! — סיימה הנקין, כשראתה את צפור-הדותה מתנוללת לרגליה פצועה. — לא אדרבא: נכנס נא — תואל נא הגברת לסור! — אמר שליט קצת מתחנן וקצת מתוך רחמים.

היא לא סרבה. נתרצתה מיד להצעתו ולא העמידה זאפילו פנים כמסרבת. מעשה השטות הזה התחיל לכרסם את לבה ולא חדל כל אותה שעה. היא נכנסה לתוך חדרו ולא דאירה מעליה את מעילה ואת מיצנתה, אי-על-פי שהחליטה בדרך להסירם תיכף לכניסה ולהתנהג כאדם שדעתו ברוחה עליו. — הלא ארוני בהול לדרכו! — אמרה חנקין וישבה על הכסא — אף אני בהולה לדרכי.

היא קמה והתקינה את עצמה לצאת.

— תואל נא הגברת לשבת עוד שעה קלה! — אמד שליט בקול, ספק-חבה וספק נימוס.

היא ישבה. חזרה בה מיד וקמה.

- הלא ארזני הזמינני לשבת שעה קלה! — אמרה בתוכחה מנולה —
 ואני כבר עברתי קצת על המרה.
- לא, נברתי חנקין — אמר שליט מתוך פשטות לב — אני רק תפסתי
 לשון בני אדם ואיני כהול כלל. אמרתי לצאת לרחוב מפני הברידות. וכיך
 שחנברת כאן, שוב איני בודד.
- קולו של שליט ופשטות דבריו פייסו את חנקין, וכבר נכונה היתה לסלוח
 לו על כל חטאיו. היא היתה נכונה לפשוט אפילו מעליה את מעילה ולהסיר
 את מצנפתה, אילו היה מעתיר עליה משהו, או אילו, לכל הפחות, היה משמיעה
 כי כך רצונו. אולם דעתו לא היתה נתונה כלל, כנראה, לרבר זה. מפני כך
 נעסה עליו קצת. ומכל מקום התרצתה לשבת.
- ואיך עברה על הגברת הדרך אמש בלילה? — שאל שליט אחרי
 דמסה קלח — ולמה אין הגברת מסירה את מעילה?
 היא שתקה.
- אחר כך הייתי מתחרט מאד — אמר שליט אחרי שתיקה ממושכת
 קצת — על שלא עמדתי על דעתי ללוות את הגברת.
- הלא ארזני היה עיף — השיבה חנקין בקול של השתתפות.
 — לא הייתי כלל עיף —
 — וגם חוששת הייתי להרגיז את היפה...
 — איזו יפה? — שאל שליט בתמיהה.
 — בעלת הבית, הלא יפה היא.
- שליט חיך, „הוא מלגלג לי. לא אסיר את מעילי. הן הוא לא השמיעני
 את זה אלא דרך אנב ועבר מיד לענין אחר. אלמלי היה משמיעני את זה עזה
 פעם אחת, הייתי נשמעת לו.”
- הארון שליט מלגלג...
 — הגברת מלגלגת — אמרו שניהם כאחד, הוא מתוך תלונה קלה, והיא
 נרנזת.
- ארזני אינו מנומס כל צדכו — אמרה חנקין בהתמרמרות והתחרטה
 מיה על הדבור הקשה הזה.
- מוטב שנדבר על ענינים יותר טובים — אמר שליט בבת-צחוק, כרי
 להמתיק קצת את המרירות שבדברים — היש לנתן תלוה להתפרנס בו.
 מטרואות שעה? — ואימתי סר אמש בערך לתוך חדרך?
 — דבר זה מעסיק כאמת את ארזני? —
- שליט שתק. חנקין קמה מעל כסאה, עמדה נבוכה שעה קלה נגשה אל
 החלון, ופניה היו מופנים כלפי החצר. התהילה מתהלכת על פני החצר, כשיריח
 היו מנענעות את הרידיקול הגדול, ומוחה היות מטפל בשאלה:
- הלקרוע בפניו את המעטפה של המכתב ולהקריאו לו אם לא? — לא.
 אין הרוחות נוחות לכך ברנע זה. היא חזרה ונגשה אל החלון, התחילה
 מתהלכת שוב על פני החדר, התעכבה באמצעו, ישבה על הכסא, עמדה שוב,
 נגשה אל שליט והציצה בפניו הציצה אוילית, מתחננת, נכנעה ונרנזת, וביה
 פלט פתאום מתוך קובלנא על עצמה:

— אה, למה אני יושבת כאן? — הן שעתי אינה פנויה. ינזור נא
מר שליט לעזוב את החדר. ינרשני נא —
— למה? — למה גברת חנקין? — תשב נא ונסיח קצת — אמר שליט,
שראה את רוחה הנרגשה.

— אדרבא, יסיח נא הארון שליט! — אמרה חנקין ועמרה ככתחילה
מתוך הבעת תחנונים שבפניה. — אדרבא, ישמיעני נא הארון דבר. ישמיע נא
הארון שליט — אמרה בקול רך והרכינה את אוזנה כמוכנה לשמוע.
שליט שתק. היא תפשה אותו כידו ואמרה מתוך עקשנות:
— נו, נו. —

— אין לי מה להשמיע — השיב שליט בכעס עצור בשל התחנונים התובעים
שבפניה.

— אין לו מה להשמיע? ולא כלום? — שאלה חנקין והציעה לתוך עיניו,
כאילו בא לקחת את נפשה.

— לא כלום — חזר שליט בהנאת הנפש על שמצער את הכריה הטפשית
הזאת. ותיכף אחרי זה כאב לבו על הנערה התמימה הזאת, שלא למרה עדיין
לדבר בלשון ערומים. ואולי תמימות זו יש בה הרבה מן הערמה, ושטות זו יש
בה הרבה מן החכמה. כי בעיקר הרבר למה היא מתכוונת? — ומה הוא צריך
להשמיע אותה? הן האהבה היא תובעת ממנו, זו האוילית, ובאכזריות היא תובעת
ממנו — ובתחנונים היא תובעת. ופתאום באו הרחמים בלבו והוא דבר בלשון
רכה כלאחות:

— שאלה קישה את שואלת ממני, מרת חנקין הנכבדה. להשמיע דבר
מפורש — כלום יש לארם ענין יותר קשה מזה? — עניני הנפש של הארם
אינם נחתכים על ידי לשון הארם. שאלי ממני דברים יותר נוחים. בכל לבי, גברת
חנקין, בכל לבי, רק לא הרבור המפורש. יבואו החכמים החווים בכוכבים ויגידו,
יבואו הטפשים בעלי הלשון ויגידו. מסוככת נפש הארם, חנקין הטובה, ונתונת
בצבת.

פניה של חנקין הזהירו היא עמדה מחרישה ומעיינת בפניה בשעה שרבר
את דבריו. אחר כך אמרה בקול של הובשת רחמניה המספרת עם החולה ושואלתו
למדת חומו:

— אדוני ודאי עצב מאד. כן? יש בלבו תונה... תונה זו... לבי
חש... איני יכולה לראות את התונה שבעיניו.

שליט חייך מתוך לגלוג צנוע. כל גופה נודעו. היא אמרה:

— שמא קשה ישיבתי לארון שליט! — שמא אני הגורמת? הנה אני
שוזבת את ארוני.

היא נטלה את הרידיקול בידה ונתכונה לצאת כבהלה. שליט תפסה כירח
ואמר:

— אל נא, גברת חנקין, אדרבא.

— אדרבא? — חייכה כנגדו חנקין באהבה — ארוני אמר: אדרבא. הוא

מח על ישיבתי בחדרו? — ובאמת? —

היא הניחה את ידה על שכמו. הרידיקול נשמיט וצנח על הקרקע

— שליט! — פלט פיה מתוך קריאה סנטימנטלית של אהבה, ונופה הית

רוער.

הוא כפה את נופו, כדי להרים את הרידיקול שצנח, וכדי שלא ינוח מבטו בשעה זו על פניה, שהיו ודאי נלענים. מתירא היה לביישה במבטו. שרט המחט המגודל של מצנפתה את מצחו בכפיפתו. הרתיע שליט משהו את המחט של המצנפת ואמר בהלצה, כדי להשתיק את כת קולה של הקריאה הסנטימנטלית של חנקין:

— מרת חנקין, תסיר נא את המחט, כלומר, את המנבעת מעל ראשה! —
 — רצונו בכך? שאלה חנקין, כשהציצה בפניו באהבה והיתה מחכה לתשובתו. היא הנישה לו את המצנפת בירה המושטה. עיניה היו מתחננות, וצווארה היה פשוט. נטל שליט את המצנפת והניחה על הכסא. נרתעה אליו כדי פסיעה, עמד על רגליו ונרתע לאחוריו. כפפה פתאום את ראשה כשמצחה היה חלוי באוויר ומכוון כלפי שפתיו, שנראו לה כזוות ונגועות במצחה.

— שליט! — קראה מתוך התיפחות חרישית והטילה את גופה על שכמו. רק ברגע זה חש את קשקושן של כנפי נשמתה הפצועות. הנית בדחמים את ירו על ראשה. נטלה את ירו השניה והניחתה על ראשה. וברגע רחמים זה נללו לפניו שערותיה וזערמוניות, בצבען הנהדר, שלא הרגיש בהן כלל עד עכשיו. הוא היה מעביר את ירו על שערותיה מתוך לטיפה קלה, ככנר מומחה, שנוגע במיתרים דרך זלוזל, והצלילים המתוקים עולים מעליהם. היא צנחה על המטה. שליט תמך שעה קלה בזרועותיו את ראשה, אחר כך השמיט אותן מן הראש בזהירות של כבוד, נגש אל החלון והרים משהו את הוילון.

חנקין נזרעעה. קמה, כשראשה היה כבוש, ופניה להטו מכושה וחרטה.

— כמה השעה? — שאלה.

— השעה וראי השעה השתים עשרה! — השיב שליט.

— השעה הישתים-עשרה? הוי, השעורים! — קראה חנקין בבהלה.

— כלום כבר התחילו הלמודים בבית הספר? — שאל שליט.

— כבר עברו כשבועים מיום שהתחילו הלמודים.

— ובאיזו שעה? —

— מן השניה עד הששית.

— ומה טיבו של המנהל, מר רייכר? —

— אדם נפלא — השיבה חנקין בהתלהבות מתוך זכרונו של השם הוה —

לא אדם אלא מלאך. את נפשו הוא מוסר בשביל עם ישראל.

— באמת? — שאל שליט מתוך בת צחוק של לגלוג.

חנקין הציצה ברגע זה בפניו והרנישה באותו לגלוג. לכה כאב על אותה התכונה המזורה הנטועה בלבו של החכם הצנוע והנאה: ללגלג על כל הבריות, ובתוכחה אמרה: — רואה אני במר שליט שאינו מודה במה שברור לי והוא מלגלג עלי. הבאמת דרכו של מר שליט ללגלג על כל דבריות? — אל נא — הוסיפה בתחנונים — למה? — הלא הארון רייכר ישר כל כך ונפלא ונלהב כל כך. אה נפשו הוא מוסר על העם. גם הניכר שיינר, בעל ההרצאות על תולדות הספרות הישראלית, הלל מאד פעם אחת את הארון רייכר.

— גם המבקר שיינר? — אמר שליט בלגלוג.
 — גם על המבקר שיינר מלגלג מר שליט? —
 — הלילה! — ומה טיבן של תלמידות בית ספרכן? — התרוצות תן?
 השוקרות הן על התורה? —
 — מהן חרוצות ומהן... פיינין, למשל...
 — התלמידה חרוצה היא אם לא חרוצה? —
 — ענין זה, כפי שאני רואה, נוגע מאד עד נפשו —
 שליט שתק נסער. חנקין כבר התחרטה על רבורה האחרון. חזרה ונגשה
 אל החלון, הציצה לתוך החצר, התחילה מתהלכת על פני החרד בהתרגשות,
 עמדה אצל שליט והציצה לו בפניו, כאדם המכין את עצמו לרבר עם הכרז
 על ענין חשוב לשינה, אלא שמאיוזה טעם הוטל עליו החוב לרבר הוא הראשון.
 ופתאום השמיעה מתוך מבט מלא אהבה:
 — אנחנו אוהבים... נשמתי?
 שליט הפנה את ראשו אל הכותל מבושה וכעס. חנקין נשקה לו בצוארד
 ואמרה:

— אתה מתבייש תינוקי? —

שעה מרובה שררה דממה מעיקה בחדר. כל הענין היה נלעג בעיניו של
 שליט עד כדי לירוק בפניה מכעס, אולם לבו הרחמן לא נתנו לקפח את
 השמחה התמימה של זו המתחננת על נפשה.
 היא השתטחה על המטה כמעילה ובמצנפתה, כבשה את פניה ועיניה
 בכר הושיבה אותו על ידה. אחר כך טלטלה את ידה כאויר ופשפשה את כף
 ידו. הוא נטל את כפה התועה והחזיק בה כמחזיק בצפור פצועה שצנחה מעל
 ענף שכור. אחר כך הניחה את כפו על שערות ראשה והעבירה אותה עליהן.
 והוא ישב על ידה נלעג בעיני עצמו ומתבייש בפני חברו משה ריין שראהו
 בקלקלתו. ברנע הזה היה חומרה, מהעבה מרחמה ומכזה לה בלבו.
 בזיון, בזיון — היה מדבר אל לבו — לא עמד כך רוח לגלות לכבשה תמה
 זו, שאין הרבר כדאי, שאינו הנון, שאין בלכך אליה כלום, לא אהבה ולא שנאה,
 ורק כבוד קצת, כי אחות היא נשמטה לנשמתך, אבל כשרה פגול הוא לך — לא
 עמד כך רוח! — כך היה מדבר אל לבו, כשהיד היתה עולה ויוררת על ראשה.
 אולם סיר נשתתק היתוש הזה בלבו. היד היתה טובעת להנאתה בתוך
 השערות החמות, וקול בלבו לחש לו:

— מי אסר באמת ליד זו, שתהא נחה בתוך השכלים המלאות של השערות
 הללו, לאוזן זו, שתרא מקשיבה לרפיקותיו של לב רותה זה?
 לבו היה מתענג על היצור הזה, המוטל כולו ומסור אליו, והוא הן תם
 עליו ואינו נוגע בו. אחר כך הסיח את דעתו לגמרי כמנה וזאת מפרשי אגותיו
 שלח על ימי דמיונות רחוקים והעלה עמו גם את פיינין הנחמדה, הרצויה
 והנהדרה.
 חנקין קפצה פתאום מעל המטה נרגשה. הסירה את מצנפתה ועשתה את
 שערותיה הפזורות. אחר כך הוריעה לשליט, שעוכת היא את חדרו. שליט
 יצא ללוותה.

מחרישים הלכו שניהם על פני הרחובות. ראשה של חנקין יש לאדץ מכרשה. נרמה היה לה, שכל העוברים והשבים מכירים במעשיה היום. והוא החיש את פסיעותיו, והיא ננדרה אחריו כרוגו עד שהגיעו לבית הספר שכרחוב הסנטורים. שליט היה הראשון שהרגיש כאותיותיו של השלט והשמיע בקול:

— הרי בית הספר העברי! —

— הרי בית הספר העברי! — השיבה לו חנקין כמו הר אומר שלום.

חנקין עמדה שעה קלה והציצה בפניו מתוך אהבה ובקשת רחמים. ופתאום הרחיבה את פסיעותיה ונעלמה בתוך הצר, כבורחת מפני הסכנה. אירע הדבר אירע! — לחשה לעצמה בקול. ובחביון הלב נקבעה הכסחה: הוא היה המתחיל בדבר. שפתיו זזו מתוך נשיקה ונגעו במצחי „אדרכא“ — הן הוא אמר בפירוש: „אדרכא“.

ושליט התהלך עוד שעה מרובה ברחובות, אחרי שסער את לבו. פני הכרך ו. נראו לו היום מזהירים יותר מכפי הרגלם. שש היה סוף סוף, על הגמש, שנתקשרה בו כבדידותו. ולפנות ערב, כשהעלו את לבות האור של פנסי הרחוב, נרמה היה לשליט, שאשנב נפתח כנגדו, ונראה משם מקצת מפנימיותו של ארמון נרול ונהדר, ובתוך הארמון הולכות ונרלקות צנתרות אור מאלופות.

ואולם לא עברו רגעים מדובים, ושטף מחשבותיו פגע בדרכו כענינים וטראוח אתרים, ומעט מעט נגרף והוסח הלב לגמרי ממאורע הבוקר הזה.

פרק ח

זה ימים רבים שפסח שליט מתהלך ברחובותיו של הכרך, ועיניו משוטטות סביבו — והיכן הוא אותו הרע או הידיד, שמתלכט כמותו כאן או באחר מן הרחובות הסמוכים, ועיניו משוטטות סביבו? — מי הוא זה ומה תארו של אותו הידיד, שעשוי, ודאי, להגלות בקרן זוית זו של רחוב זה או של חברו, להזדקר דרך שערה של חצר זו או פלונית, שעשוי לנשת עליו מתוך נפש בטוחה ולשלב את זרועו בזרועו, כדי שיהיו מתהלכים אחר כך שניהם ומספרים זה עם זה על ענינים קרובים ללב, שהתרקמו לפני ימים רחוקים מאד, שבהם היו גם כן שניהם מתהלכים שלובי זרוע ולב. הנה כבר עברו שעות רבות, ששליט מתלכט יחידי כשה אובד, שנתק מבני לויתו, בין העוברים והשבים הבאים כנגדו צפופים, כשורות של אבלים, שחזרו מהלויתו של בר מינו, והוא הוא בר מינו זה.

ואולם פתאום עומד שליט כתמה. על שום מה מהלכים הללו זועפים ומחרישים? הן אדם שכמותו מתהלך ביניהם! — הנה הוא עובר בין שורותיהם, ואפילו פרצוף פנים אחר אינו מבהיק כנגדו, ואפילו פה אחר אינו מתרוץ ששמחה לכבוד סוד חייו. ודאי באה להם להבטחה הכוזבת, שכבר פרחת מתוכו אותה הנשמה אשר שלחה שרשים לתוך תהומות המצוקות וכנפים — על גבעות החרות. כי אילו היה אותו הרע או הידיד יוצא לקראתו בדרכו, היה משלב את

ידו בזרועו בלב נאמן ובטוח, כי הן לא חל בן, כפסח שליט, שום שינוי כל שהוא, ואפילו כבשה קטנה מן הערר אשר לחרותו לא אברה לו בדרכו — כי יתקע נא לו הלז את כפו וישים נא את ידו על שכמו ויקרא נא לו בשמו כרע וכידיד ויגלה פתאום עמוד האש המזהיר שמסכיבו, ויגלה פתאום אליו, כפי מה שהוא על פי מהותו הפלאית, על פי שורש היותו וברק עיניו, אותו הברק שנשתלס לימים ולשעות מתוך עיניו והוא מהבהב ומרפרף בתוך החלל ועתיד להרבע בו, כשירחמו עליו העליונים.

כאלה היו ההרגשות המבולבלות שהבהבו בתוך נשמתו השכורה של שליט, הוא היה תולה את מכטיו בחלונות הבתים, במרכבות הטראם, ברכבות. מסתכל בתוך הקונדיטוריות וחוקר בפרצופיהם של העוברים והשבים. פתאום החזיר את ראשו לאחוריו. הן קראו לו בשמו. כלום שמיעתו הטעתו? צלילים נתנו הר במותו. הצלילים נצטרפו לתיבות ולשמות מוזרים וירועים לו. דרבקין, נתן, חנקין ו... וזו... בעלת העינים השחורות כאש. ודאי אחד מהם קרא לו בשמו. היא... היא. הוא חזר והפנה את ראשו לצדדים. הוא והיא, שניהם מהלכים וזרועותיהם שלובות, ושיחתם שוטפת. הנה זוג עיניה השחורות מנצנצות לקראתו. בתוך חלל העולם תלויות העינים, רומזות לקראתו וגעות אחריו, למקום שהוא נע. וכל השעה הן תלויות כנגרו — היא עומדת על ידו. הוא אינו רואה אותה בעיני בשרו, אלא חש הוא את היותה, כאילו נופה מהביל את חומו על גופו, ונפח נוגע בו — ושיחתם שוטפת בעליוזת. במה הם מסיחים? — במה היו מסיחים? — במה? — שיחה שתהא שוטפת כמחרוזת של לבות אש לתוך עיניה או כפלגי מים מאררים לתוך נשמתה, שתצית את הרמים או שתכבה את להב הנפש, שתרקיד את הנשמות או שתקרב את הנופים מתוך סלורים. בצרפת היה מלך. לורוויג השנים עשר, אם אינו טועה. היה המלך חולה במחלת הספלן — זו מחלת העתיד. בימינו אינם זוכים לה אלא יחודי סגולה — כך היא תחלתה של השיחה. נוהג היה המלך החולה לעמוד כל היום אצל החלון המפנה לתוך הרחוב והיה מסתכל בעוברים ובשבים ומשתעמם, משתעמם, עד כדי חולשת הלב ובלבול הראש, משתעמם עד כדי חריקת הוטינים וכפירה כאלהים. מלך מוכה אלהים זה היה מומין בכל יום את אחד מימקורביו, שיהא עומד על ידו ומשתתף עמו בשעמומו. כלפי מה הוא סח לה את הדברים הללו? — הן אם רצונה של הגברת בכך, תואל נא להלוות אליו לשם טיול לשעה קלה, כדי להשתעמם אהו בהברותא. הגברת מתרצית? — כדברים הללו ידבר באזניה בתורת הקרמה. ואחר כך? אחר כך תהא השיחה שוטפת עליוזה וסתומה, דרך התול וסימבוליות. על מה תסוב השיחה? עכשיו קשה לי הסידור, על העיקר הוא פובה בדכיונו. ואולי יהא דומם כאבן; ושתי עיניו — סרסורי המסח — תהיינה נעוצות בה. ופתאום יתעורר כאדם המתעורר מתרדמה עמוקה, יציץ לתוך עיניה יפה יפה ויאמר לה:

— ספר פתוח את לפני, גברת כבודה! —

— כלומר? — נועצת היא בו את עיניה השחורות כאש והתמהות כצפור.

שבויה.

— כלומר? — היות נשמתך ידועת לי. יש כך, גברתי, ממה שיש בי...

— מה יש בי? — אדרבא, נלה נא! — שואלת היא מתוך קוצר רוח. היא מאיצה בו לנלות לה, והוא מסרב, הוא משיא את השיחה לענין אהר. פתגמים קצרים, סוריים ומלוטשים כנירי אכנים חדים. הנה, למשל, אהר הפתגמים.

— החיים הם חלום, שינה ליטרנית. נסי הרוח נוחרים בקול רם, משמיעים נאומים, מחוקקים חוקים, מתוכחים, מוחאים כפים, שורקים, מכריזים על רעותיהם בקהל ואומרים דברי קלוסים לאלהים. וכנגדם אניני הדעת, והם אינם נוחרים כלל. הכל בלחש, הכל בצנעא. שמונה עשרה. אסור להפסיק. אני חי. אסור לנלות. אני — סור. — אני — מה אני, גברתי פייגין הכבודה? מי אני, ומי את? כלום ידוע לי, מי את, ובמה, למשל, הונה לכך באותה שעה? ישמא כבר קצת, למשל, כשיחה אוילית זו, וכשעה זו עצמה שאני שוהה אצלך ומשמיע את דברי התפלים ואיני חושד בכך כלום — בשעה זו עצמה עובר בלבך הרהור ואומר: הלואי שייים את דבריו המטפטפים כנשם של סתיו ואפטר ממנו! — רצונה של הנברת להפטר ממני? — הנני! — אינני... חי השמים ושמי השמים אם לא אכתר את שמי וזכרי מעל פני ארמתך, גברת נהדרה, ואם לא אתן את בשרי מאכל לחיות הטרף שבכלי... .

כך יכלה את דבריו ויתקע לה אחר כך את כפן, כאדם שמתנהג בנימוס מרובה, ויוסיף בחן:

— החיים הם חלום. אנו ישנים. אנו מוכי ירח. לילה. פעמים מנצנץ כוכב. שליט תפס את עצמו פתאום, כשהוא טובע בשטף עשתונותיו, ראה, על איזו עיניים אדם משהה את טוחו לבטלה! איזו דברים היה מרבר, אילו פנצ דריבה אחת, שמימיו לא נכנס עדיין עמה אפילו כשיחה כל שהיא ולא עמד עדיין אפילו על צלצול קולה! — אולם הן לבו מנבא לו, שהרבה דברים יש לו להגיד לה, רק לה, ומה שלא יגלה לה, לא יגלה שוב לשום בריה שבעולם. די הנה הלב... הלב... כושל... הרגלים כושלות... .

הוא נחל בספסל וצנח עליו. והוא תמה: הרברים, שנראו לו מחוכמים כל כך בשעת הליכה, משישב, קבלו בעיניו צורה נלעגה כל כך. כמה אוילים הרברים, וכמה כבר דשו בהם. — החיים הם חלום, שינה ליטרנית. מוכי ירח. לילה. מנצנץ כוכב. אין כוכב" אילו היה מרבר אליה באמת את הרברים האלה, הן היתה מלגלגת עליו כלבה ואולי גם בפניו. ובאמת: איזו דברים היה משמיע לה, אילו פנע בה מיד, אילו... ?

הוא מתעסק בנשמתו ומעיין בתוכה. אין כלום. ריקניות בלב, ריקניות במוח. הוא הן היה שותק מבויש. כי אילו פגע בה, מה היה משמיע באזניה? — היה ההרהור הזה מנקר בלבו כזכוכ ואינו זו ממנו. הוא עמד פתאום מעל הכסא נבהל והתחיל בורה. מתירא היה, שלא תזדמן לכאן, אל הספסל הזה. "אנחנו אוהבים... נשמת?" — נצנצה פתאום במוחו שאלתה של חנקין. הוא הוא הנשמה של הגוף המכווער הלו. אי, טפו. מאוס, מאוס! — ירק לארץ מפני רגש של נועל שתקפו. אי, טפו, ריחות רעים! — ירקה הנברת ברגמן ועקמה את חטמה כשהציצה בפניו. הבאמת רע הוא הריח הנורף מגופו? — הוא רץ, רץ, לפי שכבר חש את קורבתם של רגעי הגועל והכוז בלי מצרים אל גופו

וכשרו. הוא כבר חש את התשוקה שהיתה צורבת את לבו לרנעים: לנשל
 בגרים ונעלים, לגלח ראש וזקן, לקלוף את העור מעל הבשר, לסבול בימי
 קרח או אש, להתעטף בעור של כלב מת ולקרוע מעל עצמו את לבושי-הבשר, את
 העלכונות, את התשוקות, את זכרון המעשים, התאוות והרבוים של הכל, אלו
 הם רנעי הכושה התוקפת את הארס, שמתכייש בהיותו, במרת-קומתו, בחתוך
 אבריו; שמתכייש להגלות חי נושם ומתהלך. הראש למעלה והרגלים למטה.
 שתי נקודות של אור ועירות מנצנצות באמצע הראש, ובעין נבשושית של כרס
 מתלבטת לפניו, וכולו, כולו מלא זוהמא, סחי, אשפה ושופכים. טפן, מה מאוס,
 טפן, מה מאוס! אני יורק בפני, בפני כולכם, כל העוברים והשבים, בפני
 הגברים, הנשים, הסף, החזירים, הכלבים והחתולים. להתחמק, להסתתר, להפשיל
 וילון, לסגור תרים, לכבוש ראש במטון, להתכרבל, להצטמצם:
 — נסתלקתי!

כששב שליט לתוך חדרו, כבר ירד הלילה. הוא השתטח על סטתו,
 כחולה שנפרד לשעה קלה מממתו שבכית-החולים והוא חוזר אליה להתקשר
 אתה שוב לימים רבים. ממעמקי לבו התפתלו והניחו נחשים, שהיו משתלשלים
 על גופו. התולים מוזהמים לקפו בלשונותיהם את בשרו החשוף. הוא חש כאילו
 בקעות, בורות ומסדרונים אפלים בלי מצרים מפסיקים בינו ובין הכריות
 ולעולם לא ישוב אליהם. נסתם עליו הגולל — וחסל! —

ואחרי שעקר את היותו מתוך העולם, התהוללה סופה מסכיב, ורוחות
 וסערות עברו ושבן, ופגזים בלי סוף הודלקו, והוא ירד שוב לתוך עולם
 ההויה, ופרצופו נשתנה לגמרי. הוא נטפל אל המונים של הוגנים, והם עולים
 עם סלי הבכורים על ראשם בשירות ובזמירות אל 'בית הבחירה. הוא עלם רך
 ויפה-תואר, ותום-הילדות בעיניו. מיקירי ירושלים הוא. בין הכת של פרחי
 כהונה הוא, ומפתחנת ההיכל בידיהם. ימי-להבות דולקים. עלה על הר נבזה.
 ישבה שם על ראש ההר אישה עטופה צעיף ולבושה שחורים ושערה פרוע
 והיא צועקת: מי ינחמני?.. ישב לרגליה, פרע את תלתלי ראשו, קרע את בגדיו
 ורמו באצבעו על לבת הרליקה העולה על הר הבית ועל תמרות העשן. אל
 נא תירידי בבכי, 'בת ציון הנחמדה, פיינין הנהדרה. ראי והביטי: אני עולה
 ביעף, אעמים עננים על ראשי, ענני מטרות עזי, ואכבה בהם את האש הבורח.
 נדודי חילים אכנים ואכבוש את ארץ-האבות ואושיב עליה את עם ישראל.
 בנערינו ובזקנינו נקום ביום אחד ונעזוב את הארצות, שהקיא אותנו, ונחרוש
 את ארמתנו ונקים נביאים וגבורים וחווים. כשיר נשתה יין ונצא במחולות
 ברהובות קריה. מי שם עולה מן המדבר כתמרות עשן?

לבת האש שלחה את לשונה לנגוע בגופו של שליט, והוא חש, כאילו
 הוא גולש מעל ההר.

כל גופו נודעזע. הוא נעור מנמנומו, קפץ מעל המטה. התחיל מתהדך
 על פני החדר. פתח בלאט את הדלת. לא ידע, אם כבר עבר הלילה או לא
 הניעה עדיין שעתה של נעילת השער. מן החדר השני הניעו אליו קולות של
 נחירות ממושכות והכיר מתוכם את נשימתו של האדון ברנמן. בא לירי מסקנא,
 שוראי כבר עבר הצות הלילה, לפי שהלז כבר שב לביתו. ישב על ארץ

החלון ותמך את מצחו הרותח בזוגיות הכרות, ישב נים ולא נים, זתהום נפתחה לפניו. התהום פוערת את פיה וכולעת את שלשתם: אותו, את הארון ברנמן ואת האשה המטורפת. הם שניהם צללו לתוכה, ואולם הוא עלת משם מתוך טיסה. יחירי הוא פוסע על פני החדרים השרוים כאפלוזית זבדמסה, פיינין משכה בפעמון הרלת. הרלת נפתחה מאליה, וחנקין באה לתוך הבית. אולם הוא לא הרניש כה. הוא פוסע כבראשונה אחו-עשתונות ומבולבל. היא חוסמת בפניו את הדרך ככה ידה. הוא מחבקה ומנשאה ומושיבה אצלו ומעלה לכבודה אורות מאליפים, והם מספרים זה עם זה.

היה שליט רץ כמטורף על פני חדרו וצופה לפיינין שתבוא ותחסום בידה את הדרך בערו, עד שנתיע. עמר, פתח בלאט את הדלת, נכנס לתוך החדר השני. בעלי הבית היו שקועים בתרדמה עמוקה. נגש בלאט על בהונות רגליו אל המטות ועיין בפניהם של הנרדמים. לבו היה נוקפו מפני האימת, שלא יגש ויעורר אחר מהם. הפרצופים הנרדמים מסכו עליו קסמים בארשת החולשה והתסימות שבהם והיו מרמוזים אליו, שיגש ויתרבק בהם ויתרפס עליהם באהבה. השתוקק לגשת אליהם וללטפם חרש ולאט כאב וכאם. אולם פתאום ראה את עצמו כנגב הכא במהרת, ולא יכול להשיג במוחו, לשם מה התגנב לתוך החדר הזה, ומה מעשיו פה. חזר לתוך חדרו, פשט את בגדיו, נתנמנם והקיץ מתוד חריקת השער. אחר כך נתנמנם שוב, וכל הלילה עבה עליו כהרף עין.

למהרת, כשפקח שליט את עיניו, נשקה אליו מתוך החלון יום של סתיו עכור וגשום. תקפו גועל, שלא חש כמוהו זה ימים רבים. לכתחלה הכהב הרהור בלבנו, שהיה משיאו להרים את הראש מעל הכר, לרדת מן המטת וללבוש את בגדיו. אולם הרהור זה נסתלק מיד. מהשבה מטושטשה ועמומה היתה מפרכסת במוחו ברבר הקימה, החלבה ורחיצת הפנים והפה. אולם נפסק הצנור המקשר את המחשבה עם המעשה. הוא שכב שבוי הרהורים מסוככים והרגשות מטורפות. ראה בעיניו את הרמויות הנשאות מעבר להלוננו והקשיב באזניו את שעטות הסוסים, קשקוש המרכבות וקולות הכרוזים. אולם הדברים היו מטושטשים כל כך, כאילו נקרו והיו לפני יובלות שנים, והם צלם ובבאותם של החיים החרישים המפכים מסכיב לו ובתוכו. אזנו הקשיבה את קשקושם של הגלים הסוערים העומדים בינו וביניהם כחומה. פעמים דיה מקעקע קירות, מפנץ חומות, שט בתוך הגלים השואנים בתוך סירתו ומתקרב אליהם. רבבות עיני תמהון ננעצות בו מכל עברים. כי הן כרוד כאופל הלילה, כרומיה, כמות, שכבר עלתה ישותו מתוכם, וכיצד יגש אליהם ויפגל את גופו? הן עיניו המזרות שכול ואברון תגלינה את סודן, כי בא הוא אליהם ממרחקים, כי נושא הוא בחובו את סוד מותם, שמתחת משואות קם, משים את עצמו חי ומתהלך ביניהם ואורב להם.

הוא פשט את ידו, הפשיל את הילון, התכרבל בשמיכתו ושלח את רשת אזניו לתוך הערב הרב של הקולות, שעלו אליו מתוך הדממה. וכשהעלתה לו הרשת תלונת-לחש של קללות וגדופים היוצאים מפיה של השוכבת מעבר לכותל, שנשלחו על מיני בריות נסתרים, עשה את אזניו כאפרכסת זחתם את

הקולות האלה כנשמתן, עד שהיה עורג עליהם, כשנפסקו לשעה. פעמים היתה באה המולת הרחובות כיון משכר לתוך לבן, ואז היה מתאווה להתפרץ לתוכה ולהתכזמו בה עד כדי כלות כל טפה של חיות בתוך הגוף הזה. ופעמים היה משתוקק, שיבוא איש ויעמיד אותו על רגליו וינענע את גופו לצדדים ויעמיד פניו כלפי שמש ארומה כרם, העולה בראש ההרים. ופעמים היה חש, שאילו היו מוציאים את המטה הזאת, שהוא מוטל עליה, והעמידו אותה בגבהו של כרך, לא היה מתקומם כנגד זה, אפילו מתוך זיע כל שהוא. וכשעת בין השמיטות היה חש, שחלשה עליו דעתו, גופו מתמוזז והולך, והוא חוזר לחדלון. התאזר בגבורה, ירד מעל המטה, עלה על ארן החלון באפולוית, זקף את קומתו והשמיע בקול: הנני! — ובערבים היה מנמנם נים ולא נים והיה מיצר על שאינו לבוש בגדים, שיהא בא עכשיו לפשטם ויחוש את העונג שיש בהפשטת הבגדים עד לירי התערטלות. וכשפעם אחת הרגיש בבעלת הבית, שנכנסה לתוך חדרו בחשאי והרליקה גפרור כלפי ראשו לברוק בן, אם כבר נרדם, כבש את נשימתו, כדי להתעותה להאמין, שכבר פרחה נשמתו. אחר כך היה מיצר על שלא תפסה בידה ולא חבקה בכח. שעה מרובה אחר כך הית לבו מכה איתו בשל זה. ובלילות היתה שנתו מטורפת והשתוקק בחלומו להלום, שיהיו בו ענינים מרובים והשתלשלות מסוככת על דברים, ולא היה רואה כלום, הוצ מחנקין, שחבקה אותו, ופניו היו מתעותים, ונפשו היתה ריקה. שני ימים ושני לילות היה שליט מתלכט באופל כבר אברים ומטורף הרגשות, עד שהתפרצה הגברת ברנמן בבוקר של יום השלישי לתוך חדרה, ירקה תחלה בקול ואחר כך יצאה, חזרה ומשכה בידה את הארון ברנמן, שנגרר אחריה כנרדן למיתה.

— חיים, רבר! — קראה הגברת ברנמן בקול מושל.

הארון ברנמן, יהודי זקוף קומה, דקאברים ושתקן, פתח את פיו ורבר תחנונים:

— הארון שליט אנוס לעזוב את החדר, זוגתי יראה מפניו אימת מות. יואל נא הארון לפנות את החדר ביום השלישי הבא.

— חיים, הוא רוצח. העינים, העינים! — קראה בעלת הבית והתכנסה, תור שלה מתוך רטט האברים.

שליט שמע את דבריו של הארון ברנמן ולא השיג את משמעותם. מכל מקום הניע בראשו לאות הן, וכשיצאו בעלי הבית מחדרו, קם מתוך היסח דעת נמור, לבש את בגדיו ויצא מן הבית. בא בקרבו ריחו של האוויר כריח בשמים, ופולותיהם של הבריות היו לו כסימפניה ערבה. חש את עצמו קל וגבור לעלות הרים, לרדת עמקים, לאסוף חילות, לכבוש מצודות, להפקיר את עצמו, לגזול, לגנוב, לאהוב, לשנוא, להכניע, להתרפס כעני המחזר על הפתחים ולהשמיע נאום החוצב להבות אש.

הוא חפש בעיניו את נתן, דרבקין, פיינין, ואפילו את חנקין — לערות בפניהם את חכמתו המפכה בו. נתקל ביהודי לבוש בלואות, עטוף חבל כאזור עטיפה כפזיה ורתום אל עגלתו כסוס. נטפל אליו שליט והיה נגרר אחריו מרחוב לרחוב, מסימטא לסימטא, מקרימו בכל פעם, מיציז לו כפניו והוגה

בערכו של האדם, נור הבריאה, הה, אדם! קרא בסגנונם של סופרים אופטימיים ידועים. הה, אדם, עליך נאותי! מדי אחזה בך יניל בי לבי מכבוד ונאוה! — נמשך שליט אחרי שטף הרהוריו, ונעלם מעיניו היהודי בעל הענלה. היה שליט מחלך יחידי ומרמו לה למרכבת-הטראם מתוך נפנוף אצבע דרך שררה, שתלך לה לדרכה ולא תעבור את הנתיב המוגבל לה, ולהרכבים היה מתיר לקשקש בענלותיהם על מרצפות-האבנים, ולמוכרי העתונים וקופסאות המשחה התיר להכריז על סחורותיהם, ראה את שורותיהם של בתי החומות והיה מנענע להם בראשו לסימן של קורת-רוח, שבנוים הם על פי הסדר הרצוי לו. ראה את עצמו עומד אצל אשה תגרנית המוכרת פול מבושל, ולפניה קונה קטן, שהיה בודק בעיניו לתיאבון את הסחורה שבתוך סלה. הקונה הקטן בא עמה במשא ובמתן, כשפרוטתו על כף ידו הפשוטה. הקונה כבר קבל את הסחורה וסלק את הכסף, ובכל זאת לא זו ממקומו, ידו היתה עדיין פשוטה מתוך צפיה. מכלל שבדדים בגו. הן היא לא מלחה את הפולין בסוקר כתות כפי המקובל. לבסוף קבל הקונה את שלו ופרש לו. האשה חזרה לנמנומה. הפרצוף המנמנם של האשה נבכהו של הכרך כנגד המון העוברים והשבים הכנים' שלהו ושמהה לתוך לכו של שליט. זו היא הבטחה — רבר בינו לבין עצמו — זו היא האהבה אל הבריות. נדרכת אני ביניכם, בחיק אהבתכם. מתוקים אתם עלי, אף על פי שהפרשתם לי מהונכם רק חלק זעום מאד: סל קטן של פול, מנממת אני לי ובטוחה אני ברכושי זה המוטל הפקר, שלא יקפחהו חלילה שום איש מכם ולא יגע בו לרעה, וכלום יתכוונת אני למשא ומתן? אלהים עמכם, אנשים טובים, הן רק להיות שרזיה ביניכם אני מתכוונת.

עמד שליט והיה דן כך:

הרי לפנינו מהוזה בעל שתי מערכות. מעבר אחד עולם גדול ורחבי-ידים עם רבבות פרצופים, וכנגדו נקודה קטנה של פנים מנממים על סל של פולין. כדאי לו לאדם להשהות את מכתו על הנקודה הקטנה ששעבר מזה, להסתכל בה יפה ולעמוד על כל פרטיה, והוא קונה לו גם את המערכה שמעבר השני. כי הנה מלא עולם-יה הזיונות ודמויות, והאדם בתוכו הוא נקודה קטנה, וכל מה שאתה מוצא בעולם הגדול, אתה מוצא גם בנקודה הקטנה, המלאה כמותו הרים, עמקים, אשנבים, שאלות וסתירות, פירכות ותמיהות ופרצות, להתחמק בהן כדי שתסתתר מפני עצמה. ואם אלה שנה תתקים הנקודה, לא תמצא לה את הדרך אל עצמה, כי אין דרך. אולם חייבת היא הנקודה הזאת, המהרהרת הרהור זה ומרגישה הרגשה זו, נקודה זו, כלומר, עצם זה, הכולל כסוב שלי... האדם, כלומר, עצם זה, שנראה לעין, שבעיקרו אינו אלא לבוש של מה, שאינו נראה לעין, עצם זה חייב הוא לשקוד על עצמו, שיהא יכול להתקיים בעולם בתורת לבוש יפה ונחמד לעין ולא יופסד ולא יעלה בו סדק, ושורת הדיון היתה נותנת, שתהא הנקודה האת מוצאת הכל מוכן לפניו, כל המכשירים הנחוצים, שלא תהא צריכה להתבזות ולבוזות את הנשמה שהתלבשה בה, בת-האב שבשמים, שלא תהא — שלא תהא... הולך סוכב הראש — הולך סוכב הראש. הכל נע...

נע...

שליט חש פתאום בראשו ההולך וסוכב. מוחו העיף נטמטם, רגליו כשלו.

כל הפרצופים והרכויות התחילו סובכים ברקודים, קרבים זה לזה ונעשים נוש אחד עב ואפל. שליט צנח על ספסל מספסלי הרחוב. לכו חלש. כגרונו יבושת. הוא העיף עין סביבו. אצל הספסל ישבה התגרנית על סל הפול. סלס לה מטבע. מרדה לו קומץ של פול. לעס ונח. עמד והיח מהלך בחולה, עד שננש אל חצר אחת. עלה על מדרגות, פתח דלת, ישב אל שלחן. היתה המולה של קולות, ערבוביה של פרצופים, קשקוש של לשונות, צלצול של מזלגות, כוסות וטלפון. לגם כוס מים. אורו עיניו, ונתפור קצת הנוש העב והאפל. ראה שוב את פניו של היהודי העטוף אזור חבל ופניה המנמנמים של האשה והיה שמת. ובשהעינים היו נתונות להרמויות, הקשיבה האוזן קול. מהיכן בא הקול? היא... היא... היא במסדרון. עוב ככהלה את השלחן: הצטמצם בקרן־זווית. אחר כך רץ לתוך המסדרון ופשפש אותה כעיניו. לא ניצא אותה. היא כבר ירדה. ירד למטה ולא מצא אותה. חזר ועלה למעלה וכיד ירד. יצא לרחוב, רץ לצד ימין ולא מצא אותה. אחרי שהגיע מתוך דיצה עד קרן הרחוב, חזר ופנה לצד שמאל. הבחין כה מרחוק, אולם אחרי רגע והיא כבר נעלמה בתוך הקהל. שעה קלה היה עומד ונמלך ברעתו אם לרדוף אחריה. אולם אחרי שנעלמה, היה שכח שלא הרביק אותה, לפי — כך נצנץ רעיון כמוחו — לפי שהיא היתה מרנישה ברבר, שרדף אחריה, והיתה אחר כך מתהללת בפני מכריה ברבר זה וגם לחנקין היתה סחה. עלה שוב על המדרגות וישב אל השלחן לסעוד. שמחה גדולה שטפה את לבו. הראש כבר נח, והנוש האפל נתפור לגמרי. נודמן לידו גליון העתון „השקפה“. הוא עבר סתוך רפרוף על המודעה של המערכת.

המערכת הודיעה, שאהרי הפצרות מרוביה הצליחה למשוך אליה את הליותן הגדול. את הסופר הגאוני שניאורסון, המפורסם בכל תפוצות הגולה, שהתרעה בטובו להעניקה כיפרי רוחו הגאוני מערב־שבת לערב־שבת. ערבים הם שמו של הגאון הזה והבורה שלמה של סופרים ידועי שם, העוברים בקביעות במערכת עתונה, היא הג: המבקר שיינר, פינרסוביץ וכו' — ערובה הם לנו, שעתוננו יתרומם למדרגה גבוהה זו, שלא הגיע עדיין אליה שום עתון בישראל. המערכת תקריב לקוראיה ממבחר החדשות ומעירית של הספרות וכו'. וגם: המערכת תעמוד על המשמר להגן על רוחו של ישראל סבא בטרתו ובקרושתו, כפי שעבר אלינו בירושה מן הנביאים והמחוקקים, התנאים והאמוראים, הצדיקים והחסידים וכל הקדושים, שמסרו את נפשם על קדושת האומה ואלהיה. המערכת תמשיך את החוט העובר דרך מעבה הרורות מיום שחרב בית המקדש ועד היום הזה. היא תשמור על המעינות, שמהם שאבו אחינו בני ישראל בכל הרורות והזמנים, כל המומתים והנהרנים, כל הפושטים צואר למאכלת. היא תראה כאצבעה אל המורת, אל ארץ האכות והבנים. המערכת תשתדל גם כן ליפות ולשבה את המקצוע של הספרות היפה והבקורת. המבקר החרוץ והמפורסם, המסור לספרות בכל נפשו, מר שיינר, יאיר כררכו על כל מאורעות הספרות בישראל ובעמים, בעולמנו ובעולם הגדול. המחיר נמוך מאד. פרס הגון לחותמינו: כל כתביו הגאוניים, תפארת הספרות, של הגאון שניאורסון. אוצר נחמד ויקר, וראוים הם וחוב קדוש הם להיותם לרכה לכל בית בישראל.

שליט הש, שרגשי הגועל חזרו אליו כבראשונה. היה לו לשליט, כאילו

מערכת ה"השקפה" באה במחותרת לתוך לבו, נזלה מתוכו את לרני האור, שהיו מרצדות בו — את הרמות של היהודי העטוף הבל ופניה המנמנים של האשה, קפחה את שמחתו ונתנתן פרס לחותמיה. אחר כך צחק שליט צחוק של לגלוג ושבה אליו רוחו הברוהה. יצא מבית האוכל וירד בדר לרחוב והיה מעלה בדמינו את הטעם המתוק של מסיבת רעים היושבים כחצי גורן עגולה והוא ביניהם. הוא אוהבם והוא אוהב גם להם. אולם גם בכרך הזה הענק והור, האכזרי והמתנכר, קשורה נפשו לאהבה. מתחפש הכרך לפניו באלפי לבושי, ואולם שניהם עורנים זה לזה.

פרק ט

שליט צמצם את פסיעותיו. הוא עשה חשבון. הן וראי לא הניעה עדיין השעה הרביעית. יאה מתהלך עד הרביעית לפחות. הרי חצי הרביעית. ברביעיה יחזור לביתו. לא, ברבע ההמישית. ישכב ויהא מנמנם לו שעה קלה — הרי החמישית, חצי הששית. בששית יפתח אולם־הקריאה. ישהה שם עד העשירית. — ויהי ערב ויהי בקר יום שני.

כך עשה חשבון שליט עם יומו והיה משתדל לסבב את ה"יום" בכחש. ואולי יעשה לו גם ויפגע בדרבקיין, למשל, או בנתי ויקצרו לו את יוכו ולא יהא מוכרח לסוד לביתו אפילו עד הששית.

שליט עבר בכונה על־יד הבית, שמצא שם בפעם הראשונה את דרבקיין. סר לתוך החצר והסתכל בתלי הטיט. עמד וצפה לרבקיין. יצא וראה את עצמו עומד אצל הצרו של בית הספר העברי. הוברר לו, ששתי החצרות כמכות זו לזו. דס ברנע זה נתברר לו טעם כניסתו ושהייתו בתוך הצר זו באותו היום. שוב עלתה על מוהו אמרתה של חנקין: „אנחנו אוהבים... נשמתו?" והש בעקיצתה. „אנחנו" — „אני והיא". הן גאוהו נפצעה על ידי אכרה זו. משהעיוה להשמע בהפני מכלל שאין בי גאות. אתרחק מכאן, שלא תרניש בי אחת מהן בהליכתה. „אחת מהן?" — חזר בו על שצרף את שתיהן כאחת ופגע בכבודה של בעלת העינים השהורות. ברח מתוך ההצר. נשם על סתו טפטף, כנראה, ושליט חזר לתוך הדרו לבקש בתוכו מחסה. משך בפעמון. הדלת נפתחה מיר, שלא כרגיל. אולם הכניסה לתוך המסדרון קשה היתה על שליט מפני הרליות המלאות מים ועביט־השופכין שחסכו בפניו את הדרך והפילוהו כמעט לתוך העביט.

שליט צחק צחוק נדול: זה מעשה־ידיה של בעלת־הבית. היא כונה להכשילו, המכשפה. וכנגדו התנגלג קול צחוקה של בעלת הבית. לא יכול שליט להבקיע לו דרך בין החומות. ברנע זה הקישו בדרלת. שליט פתח אותה. על המפתן עמד נתן, גפרורית דולקת בידו, והוא מאיר את הדרך לשליט. נתן הודיע לו, שכבר היה רואנ לו. שתי פעמים כבר סר היום לתוך חדרו לבקר. היה מושך בפעמון, ואין קול ואף לא סימן של קול. וראי, חולה הוא! — ההליט. אמר לעצמו ננסות את מזלו בפעם השלישית.

כך דבר נתן, כשתרמילו עדיין בתוך ידו. אחר כך הפיל אותו על הקרקע, הדליק את העששית, לפת בשתי ידיו את שליט, שכבר השתטה על המטה עיף ומבויש, הציץ לתוך עיניו הצצה ממושכה, פתח ואמר:

— נתפשת, חביבי. עיניך לי לפה. רואה אני בעיניך, שערכת לך כלי-גולה — השעמום והגעגועים — ויצאת לערוך גלות על מטתך על גבי הכר המופשל אל הצד, כאחד הנסתרים הקדמונים, אשר עליהם מספרת האנרה העממית. לר' ליב בן שרה נרמית. לר' אליהו הגאון מווילנא נמשלת. מה זה היה לך, ידירי, שככה נפלו פניך, וחזותך כחזותם של היקירים שבירושלים, הכנים האמונים עלי תולע, כאשר התעטפה עליהם נפיסם והלכו שבי לפני טיטוס הרשע, ימח שמו? העלמות אין בישראל, אם יפהפיות אין בו. בכרך נהדר זה, שאנו והרוכסים הפולנים, הרדזיווילים, הזאמויסקים והפוטוצקים, שוכנים כבוד בתוכו, כי יצאת לערוך קרב עם קורי העכביש שבחרך, בראותך את השממית עוברת עבודת הקורש, ואתה, חביבי, הנך המנצח על המלאכה? ואינו חש ואינו מרניש בן אדם זה, ששמו שליט, ועינו נוגות, נוגות מאד, שבשעה זו עצמה, שהוא שוכב למעצבה על המטה, אשר הכר שלה מופשל אל הצד, והוא קשה יום, נכהדרוה ונאה מהריש, חווה חזיונות של מה בכך, במקובל בין המשוררים המרחפים בעולמות שאינם שלהם ושלא נצטוו כלל לישבם, בשעה זו עצמה בנות ישראל, שיפות הן ושוכנות כבוד ברחובי-הכרזל שבעיר הבירה ו', לא שנת להן ולא רמי להן, וביללה מיללות: נתן, מה לבחור יפה זה? — איפה נסתתר שליט זה?

— טי הן היפהפיות ומה שמן? — שאל שליט בתמימות.

— הלא היא בעלת העינים הכחולות ובתי-ישראל הכשרה, מלכה — הן, מלכה בת אברהם.

— שתייהן? — שאל שליט מתוך פקפוק של חשד. „בחור זה קצת רמאי

הוא” —

— שתייהן. חי אלהים וחי עם ישראל. רואה אני בך, פסימיסטן ולגלגן, שמפקפק אתה קצת בדברי, כי אינך מאמין באדם. אולם נשבעתי לך: הן כלות אחריר ככלות הנפש אחרי אלהים היום, ככלות נפשך אחריהן. אמרתי לבנות: מנוחה ומרגוע! אל נא תזלנה רמעות, כי לא ברמעות יופי ולא בלב נשבר חן. כי כבר מלאה כוס הרמעות עד בלי די. ולמה לכן לשקוד עליה, שלא תחסר, הלילה, אפילו טפה מן המוג, כאותם הפיסימיסטים הגדולים אשר בארץ, שאינם זזים לרגע מכוס הרמעות ומרביצים נכאים בעולם. אל נא, מנענה נא, בנות, קולכן מבכי ועינכן מרמעות. הנה ארתום את מרכבתי ואת הלבוש ואת הסוס ואכפות את הבחור הזה ואביאנו ואשאנו. או שמא קשה עליך פרידתה של זו השוכבת מעבר לכותל ורודפת חזיונות תהו והבל, כי לקוב שלחה אלהים? פניך רעים מאד, שליט, הם נפלו. מה זה עבר עליך? — השלום לך? — שאל נתן בראנה.

— שלום, שלום, נתן. האמנם כה רעים פניך? — ומה שלומך אתה,

נתן?

— שלום וכל טוב, שליט הטוב. — קפץ נתן כרי פסיעות אחדות באויר.

לפת את צוארו של שליט בשתי יריו ומחא כפיו — כזאת לא פללתי אפילו בחלום־הזיון לילי. היתיי ממש כנבר אשר ההצלחה רודפת אחריו ומלפפתו על כל פסיעה ופסיעה. כאשר צעדו דגלי על ספו של כרך זה, אמרתי לא פעם בלבי: באת, נתן, ואין איש אשר ישים את לבו על בריה קטנה ודלה כמותך, אשר תקעה את הטמה לחוך בית־נכאוחם של ורים. כי גר אתה פה, ומי אתה זכה אתה אשר תבחר לך מקום על גפי מרומי הכרך בתוך שלוי עולם, אשר העישר והכבוד קמו להם למקנה לצמיתות, כל זמן שאשיותיו של העולם הנחמד הזה תהיינה חזקות ולא תתפוצצנה לרסיסים תחת כובד הפטיש, אשר יעלה עליו כנרון. אין זאת, אמרתי, אשר מי שאין חלקו בין הפטישים, אותו יכיר מקומו בין הסדרים. ואף אני סופי לכהן פאר בין אנשי העליה, אשר אוז להם למושב עליית קיר קטנה שבפנת גג. אולם מולי לא כן צוה, שליט ידירי. טוב לי, שליט. לזאת לא פללתי. ההצלחה פנתה אלי בפנים שוחקית. טוב לי, שליט. עכשיו בטוח אני — לחש נתן לחוך אזנו — שיעלה בידי לתפור לי מעיל חורף עם עטיפה של עור ברזל. יש לשער, ששעותי יכניסו לי לא פחות משלשים רוב' לחודש. וידה של הנקין באמצע. היא המליצה עלי בפני המנהל רייכר, מנהלו של בית הספר העברי. השמעת את שמו? — זהו רייכר המפורסם. אדם נפלא ומסודר לעבודת העם מאין כמוהו. הוא דבר אתי בכבוד גמור, כמו שמדבר נסיך נעלה לרעהו. הארון רייכר מסר על ידי מכתב מליצה לאדם חשוב אחר ובעל־בית הגון, יהודה ליב אייזמן. סרתי לכיתו של הארון אייזמן. הציגני לפני אשה, גברת כבודה ויפת־תואר, אם לא יתעני דמוני, זמושלת במכמניה של הלשון העברית, שמועטות כמותה בישראל. בקור זה גרם לי קורת רוח מרוכה. אמנם עדיין אני שוקל בדעתי את צבע עיניה, כי נעלם זמני ואיני יודע, אם עיני כתבלת השמים לטוהר או שחורות כגחלי אש הלוהטות. ועדיין רפה בידי טיבו של צבע עור פניה, השחופ הוא אם לבן. ועוד כפסות כאלה וכאלה אוכלים את לבי, כי הוכיחי בסגורים תיכף לסקירת העין הראשונה, ונבצר ממני להסתכל בפניה יפה, כאדם המסתכל עד כדי שביעה בדיוקנו של הירח המשתקף במי הנחל בערב קיץ, כי נכויתי כנחלתה. ואין האדם, ולא כל שכן האשה, נרון על פי ראייה קלה כהרף עין. רק על חטמו של האדם אפשר לרונ מתוך סקירה ראשונה. אולם דבר אחר ברור בעיני בשמטי, שזקופת קומה היא באחת מבנות יהודה וירושלים. ודבורה העברי נאזה לה כשירת הזמיר מעל לעצי הארון של היער בליז ירח. רק עברתי את מפתן הבית, וכבר נקשרו נפשותינו זו בזו כאילו היינו ירידים נאמנים מימים רבים, ועד שאני מביט בה וכה, והנה כוס המין על ידי וגלופקאות מתוקיה, שטעמן, כטעם פרי נחמד ביום קיץ, ומיד נכנסנו בשיחת רעים, שיחה השוטפת לה מאליה, ואתה שט לך לאטך ובנחת, כסירת רוגה קטנה השטה לה בליז קיץ בנחת שלא מדעתם של המשטים — במה היינו למשל, מסיחים? האזכור? היזכור האדם, שזכה לדרוך בין שדרותיו של גן הדור ומלא כל טוב, אח צבעו של כל פרי נחמד וריחו, הוא לא הספיק עדיין להעיף עליהם עין, וכבר בא בקרבו ריחם המשכר? כן. עיקר שכחתי. בשעת שיחתנו, שהיתה נסבה על ענינים העומדים ברומו של עולם, השאתי את השיחה, כמוכן, כוהירות יתירה,

אל הענין, שאני עומד בו, אל ענף פרנסתי. סחתי להם ברמיוה דקה מן הרקה, שבאתי לו' להרביץ תורה לילרי ישראל ואפילו לילדות, כי איני מוציא לענין זה את הילדות מן הכלל. ובכלל משכה אני את הבנות המהוכמות שבאנגליה, הדורשות בשבח האישה וטוענות לה. נפלי, נפל מאד כבודה של האישה בכל הדורות וברורנו. נבר לגבר — זאב, ואשה לאשה — שועל. הרבה גורמים חשובים השפילו את כבודה של האישה. והעיקר, שכבודה של האישה שפל בעיני עצמה. האישה אינה מכבדת את הברתה, אלא יראה מפניה. האישה מגלה את סודם להברתה, אבל את אהבתה לא תתן לה לעולם. כל אשה היא מפלצת המפילה אימים על שאר בנות-מינה. הרברים הם מסוכנים ומלאי-ענין רב. ואני הרבה דברתי להם על ענין זה והבאתי להם ראיות לרברי מדברי ימי הנבר והאשה, היחיד וההכרה, מן ההגיון והרגש, והרברים ארוכים מאד — צחק הארון איזמן. אף הנברת חייכה בהן. ומיד באותו מעמד הבטיחה לי למסור על ידי לתורה גם את בתם הרבה סימקנה'ניו, ילדה כבת חמש, חכלילת לחיים. בת ירך אמה. אם כך, אמרתי, הרי העיקר כבר נעשה. אקום ואשכור לי דירה הגונה לפי כבודי. וכן היה. יצאתי ומצאתי לי דירה נאה, חדר — כיר המלך. בעלי הדירה הם אנשים הגונים. אנשי מעלה, לא פללתי. אנשים ישרים. המין מדי בוקר בבוקר. היום בערב אסתדר בתוכו כראוי. וגם את טובי אעביר לתוכו. כלפי תרמילי דבר הכתוב. תרמילי ההביב, איכה, בן-אוני ומחמל נפשי? — עוד היום בערב תבוא אל המנוחה. הנך נע ונר, ההביב. ובשכר זה נדרתי ללמוד עוד היום בערב בעל פה שיר חדש ויפה של המשורר הצעיר, כוכב עולה בשמי ספרותנו — הוא המשורר שימקין, משורר הכח והשרירים, כפי מבטאו הנשגב של המבקר החרוזי מר פינחסוביץ. הקראת את כל שיריו? הוא משורר התחיה. אמש למדתי על פה את השיר „קסמי יער“ הרי תחלתו!...

— ואיפה לנת, ארון נתן, אמש ושלושום? — הפסיקו שליט.

— בתדרו של שמעון. הארון שליט אינו מכיר את הבחור שמעון? בחור נפלא. מכרה של בת עירי כחולת העינים. הוא משמש בקונטורה. הדרו נאה. והוא מננן על הכנור. שתקן הרוץ. אם איני טועה, יש לו בלבו דבר אל פייגין. — דבר זה מנין לך? שאל שליט בחיך.

— דבר זה למדתי מרמיוה... מרת פייגין רמזה לי על הרבר, כלומר, כעין רמו. היא דברה בשפה רפה. והמבין יבין. ולבשתרצה — היא לא רק רמזה בלבר. היא סחה לי בלתישה, כלומר, כעין סחה, היא השמיעה לי בפירוש, מעין זה. לא בפירוש ממש.

— השמיעה בפירוש? — מרת פייגין? — ובפירוש? תמהני — אמר שליט, כרי להשהות קצת את השיחה על פייגין — כלום מותר לו לאדם לגלות סוד?

— יפה דנת, ארוני שליט הנעלה. יפה שאלת. ובאמת: הן היא הזהירותני בפירוש, שלא לגלות את הסוד לשום איש. הן היא צנועה וצדיקה, בת עירי. היא גלתה לי את הרבר בתורת סוד, ופי הכשילני. גם אני לא גליתיו לך אלא בתורת סוד. ומה דעתך? להנלין מותר לגלות? מותר? רק לה אגלה. היא, ודאי, שוכרת סוד. גם היא צדיקה.

— כך, גם היא צריקה. והבחור שמעון דבר לו בלבו אל פייגין — אמה שליט והשתטח על מטתו. משתוקק היה לרבריו של נתן, שיהיו שוטפים כל הערב וכל היום שלאחריו. כל הערב וכל הימים והערבים שלאחריו יהא נתן זה יושב על ידו ומספר עמו בפייגין, באביה, באמה, באחיה ובאחיותיה. אימתי היא שוכבת כמטתה ואימתי היא קמה, מה היא אוכלת ומה היא שותה, מה הכרטיסים המצוים באלבום שלה, ומה המלים העבריות הירועות לה, ומה הפסוקים השגורים על פיה, ויהא מספר גם כהבחור שמעון. והוא יהא שוכב לו בעינים עצומות והוגה בה והוגה כדבר, שחויז מן הבחור שמעון יש עוד בחור בעולם, שיש לו בלבו דבר אליה. יש בחור כזה. יש. אולם נתן השתמט דוקא מלדבר בפייגין.

— כך, כך, הרבר מענין, — גמגם שליט אחרי שתיקה ממושכה כדו לוד את נתן על הרבור.

— מה מענין? — שאל נתן.

— הרבר על אודות הנכרת...

— הנכרת איזומן היפה, אמה של סימקה... וראי, וראי.

— אני מכון ל... להבחור שמעון — השיב שליט וחזר בו, על שהוא מתעבב יותר מראי על ענין זה, ואפשר שיתן מקום על ידי כך לחשור בו, שגם בלבו דבר אליה.

— מה? הבחור שמעון? שאל נתן — מה מענין?

— כך: אומר אני — גמגם שליט — יש בחור בעולם ושמעון שמו.

חמגן על הכנור ושתקן מענין. חי לו בחור בעולם, משמש בקונטורה, שתקן ויש לו רבר בלבו. מענין.

— אה, אה, זהו טפוס נפלא מאד — התלהב נתן — זהו שתקן, שמועטים כמותו בישראל. כל היום הוא עוסק בקונטורה ושותק. בערב הוא חוזר לביתו ושותק כחצי שעה. אחר כך הוא נח כחצי שעה מעבודת השתיקה וחוזר שוב לשתיקתו. שותק שוב כשלוש שעות, נח כחצי שעה משתיקתו וחוזר שוב לעבודת השתיקה. וכך חוזר חלילה, לא צריך אדם להיות סבלן כמשה רבנו, כסוקרטס או כמרת הנקין, כדי שישא את חברתו. פעמים נכנסה כי תשוקה לתפשו בקצה חוטמו, לנענעו ולגזור עליו: פתח פיך, מר שמעון, ודבר! —

— ואיזה הררך באת אליו, כלומר, מי הכיבד אליו? שאל שליט, לפי שכלו נבא לו, שפייגין היתה המתוכת בנייהם.

— בת עירי. וראי. היא הצינתני בפניו. סחתי לה כדבר מכתב ההמצלה שבכיסוי שכותבו מדבר בו לבחור אחר, ששמו שמעון שפירא. חייבה בהן ואמרה: אם לשמעון — אני! —

— והיא הצינתך לפניו בחררה?

— וראי הצינתני לפניו: עוד באותו היום בנשף סרנו לחדרו הנפלא. הוא נגן לכבודנו על הכנור עד חצות הלילה. דמעות הזהירו בעיניה של פייגין. היא רהפה ממש בתוך עולם הנגינה. היא עצמה לחשה לי בסוד על דבר זה בתמימותה.

— ומר שמעון נגן ושתק עד חצות? — אמר שליט מתוך היתול קל:

— האדון שליט מלגלג — אמר נתן כמתחנן לשליט שלא ילגלג — אל נא, מר שליט. בחור חביב הוא שמעון זה. אנא, אהוב אותו. אני סאיז כך: תתקשר נא נפשך בנפשו ואהוב אותו.

— כלום מלגלג אני? — הצטרק שליט — הלילה, אדרבא. אני אוהב מאד את השתקנים. אדרבא...

— אדרבא... הלא כה הם דבריו של ארוני — באמת? — ארוני אוהב רק את השתקנים? — שאל נתן מתוך דאגה קלה בקולו, ועל פניו שכנה עננה, כפניו של תינוק שנעלב — באמת? — ואת... והללו, שאינם שתקנים... שליט כבר התחרט על שנע בכבודו של נתן.

— אני מכוון, כלפי — הסביר לו שליט — אני מכוון כלפי... אני אוהב את הבטלנים, אלו שהם ללעג ולקלם לאנשי המעשה. אני אוהב את הנלעגים, אלו, שאינם עוסקים בישוב העולם. אני אוהב את הבטלה. החיים הם חלום. שינה ליטרנית. אנשי המעשה הם הנוחרים משנתם. אני אוהב את... הצנועים. הנושרים נשרים ובונים מסלות למה הם דומים? למוכי ירח. הם עוסקים, כורחים, רצים ומקימים שאון. ואני מה אומר? בלחש, כצינעא, שמונה עשרה אני — סוד.

שלא בכונה חזר שליט על הדברים, שהיו מציקים לו בימים האחרונים. נתן הקשיב לרבריו של שליט מתוך פנים תמהים ורוח פזורה. פניו הביעו שעמום והעידו על יגיעה יתירה של רצון, שחתר לתפוס את כתתם של דבריו שליט ולא תפסה. הוא הקים פתאום את שליט, הלבישו מעילו העליון, נטל את תרמילו בידו ואמר:

— ארוני שליט, אנו הולכים לדרך. הן מצפות לנו בכליון עינים. כבר הגיעה וראי השעה השמינית.

נתן כבר בקש לככות את העששית שבחדר ולצאת. הרגיש פתאום בפתקא המוטלת על השלחן. הרי פתקא אליך! — קרא נתן. שליט עיין בתוכה. נתן טפל בשעה זו בכונה בתרמילו, שלא יכשל חלילה בסקירת עין על הפתקא מתוך בטלה. סדר את השמיכה, שנתקמטה משכיבה, סגר את התריס, הפשיל את הוילון. אולם שליט החליט להקריא את הפתקא לנתן, כדי שיפרסם זה את תכנה בפני פייגין. אכן פלא הוא, באמת. אדם, שסח עמו פעם אחת בחייו, נתקשר אליו באהבה. הוא זראי יסיח לה. ולפיכך אמר שליט לנתן אמירה מרושלת:

פתקא. מענין. של מכר. דרבקין שמו. אדם, שרברתי עמו פעם אתה בחיי. מענין.

— הניתנה לי רשות לקרוא? — שאל נתן, שכוון את מחשבתו של שליט. הפיל את תרמילו על הקרקע ואחז את הפתקא בשתי ידיו.

— בבקשה, קרא.

נתן קרא בקול:

שליט. ידיר נפש. סרתי. חפשתיך. רציתיך. רק סקירת עין על פניך. כואב הלב וקורא תגר על עלכונו. התקלם בי הנורל. עור

בשחרית של היום, מדי הקיצותי משנתי, נחש לי לבי ואמר:
משאלתך היום לא תקום! העוד חיה כלכך שיחתנו? בלבי היא כת אל
מות. מדי אזכרנה ירקר בי לבי משמחה. הרבה כמה שהגרת לי.
היה תמיד חי ותוסס ומפרפר בלבי. אולם אתה נתת לו צובה,
בסוי ורמות. הרבה דברתי עם רעי זן, המשורר הצעיר, עליך.
השלום לך? השקטה רותך? הראית את השמים היום? הם היו
מעוננים. אולם השמש נאבקה עם העננים ובנטות היום נגלתה
לעולם בשפעת נוויה. שלך:

ד ר ב ק ין.

בשעה החמישית.

נתן ככה את העששית ויצאו בחשאי את החדר. הנכרת ברגמן נמנמה,
ונתן הזהיר מפני כך את שליט על הרממה. נתן נטל בירו את הרליות של
מים ואת העביט של שופכים והוציאם לתוך חדר המבשלות. אחר כך יצאו
לרחוב.

היו מהלכים דוממים. נתן היה תפוש מחשבות, ושליט היה נתון כולו
בתוך החדרה. הפתקא גרמה לו נחת רוח. ביתור עכשיו, קורם ביקורו בביתן.
הפתקא היחיבה את דעתו. ככהה היא עלו ומברח אחרים. פיינין תראה אותו
בחדותו, בהדרתו, בחכמתו. הן חכם הוא. כמה נהנה דרבקין זה משיחתו
הקצרה. ניכרים דברי אמת. אחרי ימים קצרים יקריא את הפתקא לפיינין, אם
תהא השעה כשרה לכך. הוא יקריאנה לה דרך אנב קריאתו מרושלת, מתוך
היתול. אחרי שתיקה מרובת כשיהיו יחידים. בתוך חדרה? לא. בחדרו. כשיהא
דד בחדר אחר, נאה מזה. בנן. כשיזרמנו במקרה בתוך הגן הזקסי. הלא יזרמנו.
אחרי רגע כבר מצא אותו שטף הרהוריו, כשהוא מתהלך עמה שעה
סרוכה בתוך שדרות מרוחקות שבנן. וכבר היה בו בלבו לעצמו על רבר
פתקא זו שנטל עמו, כדי להתיפות בעיני פיינין. הנה כך. הוא מעיד ע'
עצמו את דרבקין, את האדם החכם דרבקין. הכו! שפלות! אני. אני — ערכי.
מרת קומתי — ערכי. ברק עיני — נאותי. שתיקתי — גאותי. שתיקתי —
הכמתי. אני — הברק. אני — השתיקה. אני — החכמה. אני — הגאווה. אותי
אוהב אלהים ובי הוא משתעשע, שגרולה תשוקתי אליו, כי הנה נשמתי תלויה בו
כשלהבת בפתילה. אל המנוחה אני משתוקק. אל הנורבנה. בתשוקתי אל החדלון
אני מתגאה. אני השנתי את אהבת החדלון — והיא כחי. להיכן מוליכות אותי
דגלי? אני — ספוקי בי. אני המשיפע והמושפע, ואיני קשור במקבלי שפע.
להיכן? את כבודי אני מבוה. — נפשו שועה בו להציל את כבורו ולחזור על
עקביו, ורגליו הוליכוהו לשם... לרחוב הברזל.

נתן הפסיק פתאום את השתיקה וקרא בכעס:

— שטות!

— מה שטות? מה השטות? שאל שליט בתמיהה.

— טפו, שטות — קרא נתן בקול — שטות נוראה. אני כועס. מר שליט.

אני שרוי בכעס.

— מה השטות? ומה הכעס? שאל שליט, שלא ידע למה הוא מתכוון.

— שטות! — קרא נתן — הפתקא היא דבר של שטות. רמזים. סתרי תורה. השמש נאבקה עם העננים. בשעה החמישית תוסס ומפרפר. כואב הלב. התקלס הגורל. אלו דברי שטות הם. תוסס ומפרפר. שום דבר אינו תוסס שם. שקר. שקר. שטות.

שלים חש כעין סטירת לחי מתוך דבריו של נתן. הן באמת דברי שטות הם. זלכו הלך אחריהם. ולו רק רגע, להאמין בהם. בושח וחרפה! — חלשה עליו דעתו מתוך כך והיה מתביש בהרהורי לבו הקודמים. כשעמח אצל הדלת נקפו לבו מפחד.

פרק י

חנקין פתחה את הדלת לפניהם. הרגישה בשליט, נרתעה לאחוריה מבהלת. טפחה בידה על פניה. אולם מיר שלטה ברוחה ואמרה מתוך קידה של כבוד: — אורחים חביבים! ערבא טבא, ארוני שליט! — שלום רבותי! — בבת אחת הושיטה את ידה הימנית לשלים ואת השמאלית לנתן. „אין בה גאות. תנועה זו המונית היא” — חלף רעיון במוחו של שליט.

אחר כך חייך ואמר:

— ערבא טבא לנברת?

— זהיכן היא בת עירי? — שאל נתן מבהל, כשהרגיש בחדר הריק — ישב נא הארון שליט! — אמר נתן ורמו באצבע על הספר. — הנברת פייגין — הטעימה חנקין את השם הזה מתוך הפסקה קלה אחרי הזכרתו — תחזור מיד. יהא נא לבו של מר נתן שקט. היא בקשה למסור בשמה, למבקריה, שיחכו לכואדג היודעים אתם, רבותי, — קראה חנקין בעליצות — היום אין למודים בבית ספרנו. יום גנוסיא היום. „למבקריה” — תופס שליט מלה זו, שנשמעה מפי חנקין: לשון רבים. ודאי התכונה לי, ואפשר לנתן ולשמעון ולאחרים.

— ובכן: בית-ספרכם בית-ספר הוא לכל דבר! — אמר שליט. ומחשבותיו עדיין עסוקות בכוונתה של אותה מלה „מבקריה”, והחליט כך: אם יבוא שמעון היום, סימן הוא, שהמלה „מבקריה” מכוונה כלפי שמעון, ואם לא — גם אני בכלל. ואולי אורחים אחרים צפויים לה.

— הן — השיבה חנקין — בימי גנוסיא אין מלמדים בבית-ספרנו. גם בשבוע הבא נהיה בני חורין. אולם ימי הבטלה קשים לי מאד. איני סובלת את הבטלה. לא כן כשהייתי תלמידה של הנימנויום, ואפילו אחרי שכבר עברתי לתוך המחלקה השביעית. הייתי ששה על כל יום גנוסיא. אני ושיינדיל היינו ששות כל כך... ועכשיו...

חנקין נשתתקה באמצע. אוילית יותר מראי נראתה לה טיראדה ממושכת זו. יש לנלות בדבריה כונה וזה, כאילו נתכונה להתחרר בתלמודה בנימנויום. שררה שתיקה כמושבה. חנקין פשפשה במוחה ענין להעסיק בו את שליט „הלא הוא האורח, ועלי להעסיקו”. רק לא לנגוע אפילו ברמיזה במאורע של הנוקר. אהיה מחכה שהוא הראשון ירמוז עליו. „אלטוד אל דרכיה, מת

הוא נאה ושותק, אף אני כך". „כשאני שותקת, פני זעומים מאד ומרה שתורה מבצבצת מתוך עיני. „אכנס בדברים עם נתן. אחרי אותו „מאורע" לא סר להדרי שלשה ימים רצופים, והיום הוא בא כאנוס ושותק בעקשנות. רע ואכזר. ויפתתואר כמלאך. כשאני מסתכלת בפניו אני מאמינה באלהים".

— מר נתן! — אמרה חנקין — מה משפט העסקים שלך? —

היא התאמצה למצות מתוך נשמתה את החרוה עד טפתה האחרונה ולהשקות בה את פניה, שהיו מזהירים לכבוד האורח החכם, הצנוע והנאה. את נתן עשתה לשליח דבר חרותה למסרה לשליט.

— מר נתן, מה משפט העסקים שלך? — חזרה חנקין והציצה בו

באהבה.

אולם נתן, השליח של החרוה, כבר היה שטוח על הספה ותרמילו

למראשותיו.

— לשלומי את שואלת — אמר מתוך נמנום קל — שלום לי, מלכה בת

אברהם. האת, שלום. אלא שעיף אני, גברת כבודה. עיף מאד. בלילה נגן המנגן עד חצות. אחר כך לוינו את בת עירי. חורנו, שכבנו ופטפטנו עד השעה השלישית. אני סחתי לשתאן דברים רבים, שלא גליתים מעולם לאישי. ממאורעות חיי סחתי לו. גם לכם, מלכה ופסח, אנלם. אלא אני שעיף לפי שעה.

— איזה מנגן? מי נגן? — שאלה חנקין מתוך עליונות, שנראתה לשליט

כמעושה, נגשה בקפיצה לנתן, תפסתו ברגלו ומשכה אותה בכה — מי נתן לך את הרשות להרדם בחברה? — בושה וכלימרו.. איני מרשת!

חנקין לא חדלה מלמשוך את נתן ברגלו. לפץ נתן מעל המטה ויצא

להאבק עמה. רגלה של חנקין כמעט שמערה. הלוחמת צנחה על הספת. אחר כך עמדה וסטרה לנתן על שכמו, התרחקה ממנו וישבה על יד שליט אצל השולחן. נתן חזר ושכב. לא עברו רגעים מרובים, ונתן כבר הכריז בנחירות קולניות על עצמו מתוך שנתו, שלא לעקור את עצמו לגמרי מן ההויה. חנקין נשמה בכברות מפני העיפות, שבאה לרגלי האבקה עם נתן. שליט התבייש להסתכל בפניה אחרי מעשה זה, כי נתכותה מאד בעיניו. ולפי שכוון עורר את רחמיו עליה, שאל אחרי שתיקה ממושכה מתוך היתול קל ומסותר:

— ולמה אין הגברת רורשת גם לשלומי?

— כבר דאנתי באמת לשלומי — השיבה חנקין במבוכה. דוקא אחרי

שאלתו זו, שנשתמענה לחנקין כצורתה הנגלית, כעסה עליו, שלא בא לבקרה כל אלו שלשת הימים. „ואני עוד דואגת לשלומי" קנטרה את עצמה על התנלות לכה והתחרטה על תשובתה.

— הראגה למה? — אמר שליט מתוך כעס על התביעה הנסתרת שבצבצה

מתוך דאגתה זו.

— אני לא... כך... — השיבה חנקין — תפסתי לשון בני אדם. נתן

היה מדבר כך. שאלתיו דרך אנב לשלומך.

„שקר נתן זה — הרהר שליט מתוך מפח נפש — איש לא דאג לי ולא שאל לי. והיא לא הזמינתני כלל. אקום ואצא מן החרד לפני חזירתה. אטצא

לי איזו אמתלא ואלך לי. דק דרבקין הוא היחיד, שעמד על ערכי" — אמר שליט לעצמו בתור נחמה, ודברי האהבה שבמכתבו עדנו את לבו, לפי שלענו של נתן נשתכח ממנו לנמריו באותה שעה.

שליט כבר עמד על רגליו. הוא החליט לפסוע תחלה רגעים מועטים על פני החרד ולצאת אחר כך.

התרדמה כבר הטפה את נתן — אמרה הנקין, כדי להפריע את הדממת המעיקה — אני מתקנאית בו.

שליט הציץ בנתן הנרדם — ודברי הכוז שהשמיע תחלה הישן כלפי הפתקא של דרבקין קבלו תוקף מרובה על ידי הפרצוף המנמנם, כאילו התמימות שבפרצוף המנמנם הזה שפכה על דבריו הקודמים קרני אמת.

— הקנאה לאיזו דבר? — שאל שליט מתוך החלטה לצאת מיד, כי עכשיו נראה לעצמו כנבור, שפרקו מעליו את כלי זינו — ובמה היא רואה אותו דבר? במה?

— כך! — השיבה הנקין — אני מתקנאית בו, לפי שהוא מנמנם לו כאן במנוחה. ואולי הוא רואה בשעה זו חלום זהב המושך את לבו. בשורה טובת נתבשר. ושמה הגיע לאזניו קול צחוק המלטף את לבו. צחוק, צהלה, אושה וכווצא מן הרברים, שאינם שכיחים כלל בינינו, לפי שהחיים...

חנקין לא כלתה את דבריה. בעל כרחו יצא מרבריה ההפך מכונתה: היא בקשה לשבח את הרות החיים, ויצא שמקטרגת היא עליה. לפיכך חזרה ואמרה:

— אני מתקנאית בו בכלל על שהוא שמח תמיד. ומפני כך יש בלבי הבה גדולה לאדם זה. וגם רהמים יש בלבי עליו. כל ימיו אדם חי בדחקות. כל היום הוא נע ונר מבית לבית. עוד לא אכל סעודה של צהרים בו, לפי דבריו, כל אנשי ז. אינם נוהגים סלסול מרובה בסעודה זו —

חנקין נהנתה בלבה, שזוכרה בפתנם מחוכם זה, שיש בו כדי לברח את הרעת. וכיון שעלה בידה להשמיע בפניו את הרבור המחוכם הזה, נתעלטה בעיני עצמה וחשה בלרבה זרם של הרגשות מתוקות ששטפה. היא אמרה לטפל עכשיו דוקא ב"מאורע" ולרכר עמו דברים ברורים, מחוכמים וגאים, ודברה בהתלהבות של אמת, ופניה היו מזהירים.

— כשאני צופה כחיהם של העניים והמרודים, אני שומעה בתקול עולה מתוך לבי, שאנת שירי הצער שבלב. סערה מתחוללת, ואני בתוך הסערה. לנתוש ולנתוץ, להאביד ולהרוס, לעקור, לבנות ולנטוע. איני יכולה לסלוח ואיני יודעת על מי לקבול. הנה מרתפים אפלים, טחב, תינוק יתום מיבב. יה גרומה פשוטה ברחובות לנדבה. עלבוננו של עולם — עלבוננו — הכזה יארך לעולמים, ארוני שליט, ארוני —?

בשעה זו נפתחה הדלת ונכנסה לתוך החרד פייגין בלוייתם של שני בחורים. אחד גבה קומה ודק אברים, בעל נעלייך לבנות עם פורטפול תחת בית שחיו, והשני רחב כתפים ובעל פנים מרושלים. נתן נעור מיד משנהו וקפץ מעל המטה כנשוק, והיה משפשא בידיו את עיניו המבולבלות האחוות שינה.

— את, נתן! מה שלומך? — קראה פייגין בעליצות ותקעה לו את כפת. נתן הריט לה את ידו הימנית ובשמאלית רטו על שליט, שעמד בן

הצר.

— והבחור הזה — הן שליט שמו! קרא והיה כמליץ טוב על שליט. — אה, מר שליט... שלום ארוני! — אמרה פייגין בקול חרישי ומוסיקלי ופרשה על עיניה השחורות את האר הדק של חזון ומחשבת, שהיה חבוי תמיד בתוך זווית העינים והיה עולה משם על פי הצווי והיה זו לכאן ולכאן כפרוכת על ארון-הקורש. וזה היה, כנראה, הקסם שצר בכחו את הלכבות.

שליט השיב לה גם בן שלום בקול דממה. שניהם עמרו רגע מחרישים זה לעומת זה.

— אני מתכבר להציג לפני מר שליט את הבחור המנגן, מר שמעון — ספץ ביניהם נתן ומשך לשליט בירו — הריהו! מנגן הוא בכנור — ושוקט. אם תתן לו את כל הונו של פרנק, לא יפתח את פיו, עד שלא יעלה הרצון לפניו. זהו — הוסיף בפנותו אל השני — זהו מר שליט: אדם המעלה, הרואה את עולמו בתוך מטתו, שהכר שלה מופשל דוקא אל הצר. רק את פניו אתה רואה, שמעון, ולא את כבודו. כבודו אינו מתהלך בתוכנו כני תמותה. הוא מרתח בעולמות העליונים. וכך היא האדריסה שלו: עולמות עליונים — בין הכוכבים — בן מלך שליט! — ומה שמו של ארוני? — שאל נתן את הבחור ארוך הקומח בעל הפורטפיל, תפשו בירו והגישה לשליט:

— התודעו נא, רבותי: מר שליט — ושמו של ארוני? מה שמו? — שאל נתן המתווך ביניהם.

— אשר וול! — השיב האורח כלחש ובהתרשלות, כאדם מפורסם, שאינו נוהג להשימע את שמו בקול רם, לפי שבהזכרת השם בלבד יש גם בן מעין התהדרות.

— התודעו נא, רבותי, לבשתרצו — אמרה פייגין להמסובים — הגברת חנקין, חברתי לדירה, מר נתן וטר...

אשר וול הפשיל את נעלהיד הלבנה מעל ידו הימנית, הציג את עצמו לפני המסובים מתוך קירה של נימוס כדו'נטלמן גמור, חלק לכולם כרטיסי-בקר.

— ועכשיו ישב נא ארוני וול על ידי, כי דבר לי אליו — אמרה פייגין לאשר ורמזה לו באצבע על הכסא הסמוך לכסאה — ומה שלומך, נתן?

— בן עירך כבר הספיק לנמנם פה כהלכה — אמרה חנקין כלחש. — השומע אתה, נתן? — קראה פייגין — השמעת את הרכה הרעת שהביאו לי עליך? — בושה וכלימה! ובחברתה של אשה!...

— לא אני הגורם — חי חוטמי — השיב נתן — אלא... מר... שליט — הביצור? — שאל אשר והעמיד בו פנים מחכים לתשובה.

— מר שליט פתני אל השינה — השיב נתן — לפי דבריי, החיים הם חלום. שינה ליטרגית. אנו כולנו תמיד נמים ולא נמים. אנו מוכי ירח. כל

מפעלינו הם מעשי יריהם של מוכייריך, שאין בהם טעם, חכלית ומנמה. אמרת: ער שאהיה דומה לישן, מוטב שאהיה ישן ממש.

— דעתו של הארון... מה שמו? ש... איך? איך? — שליט?.. כן, דעתו של הארון באמת כך היא? — שאל אשר וול והטיל בשליט מבט אלכסוני וברקני, כמציץ בו על ידי זכוכית מגרלת.

— הארון שליט וראי שלא דבר את הרברים האלה אלא בשעה, שנחה עליו רוח השירה וההזיה, אבל על פי האמת... — אמרה חנקין בקול של סניגורית.

פייגין קמה והתחילה מתהלכת על פני החדר אילך ואילך, כאדם, שכל הרברים וכל המסובים רחוקים ממנו כל כך, עד שאינו חש כלל בהיותם. בת-צחוק קלה של גלגול רחפה על שפתיה. שליט יחס צחוק זה לעצמו.

אשר רמו לנתן באצבע והזמינו לשבת על ידו.

— במה עוסק אדוני? — שאל אשר דרך זלזול — וראי בהוראת שפת

עבר. כן? —

— צדק אדוני וחכם גדול הוא העדיף מגביא. אמנם כן. מורה עברי

אני ומרביץ תורה לילדי ישראל. לפני שלשה ימים באתי ל' — השיב נתן בתמימות — וההצלחה הפנתה אלי פנים שוחקות. היא רורפת אחרי ממש על כל פסיעה ופסיעה. רק עמדתי על ספה של ו' ולבי בי היה חרד בצפור פצועה וכעיניה המתרוצצות של פייגין הופה. כי אמרת: הנה באתי, ואין איש אשר ישים את לכו על בריה קטנה ודלה כנמלת. כי גר אני פה ומה אני ומי אני. אולם הזמין הקב"ה לירי חנקין זו...

— איזו? — שאל אשר — זו שחסרה לה יבלת על חוטמה? — אולם נתן

לא הקשיב, כנראה, כלל לשאלתו של בן-שיחו ונגרה בדרכו אתרי שטף דבריו.

— חנקין זו בת ישראל בשרה וצנועה היא. ואם יופי אין בת, רואה

אני אותה כאילו ישנו בה. כי כלום מה היא חסרה? רק עינים כחולות, פה קט ורוער ולחיים חכלילות, ולא יותר. ובת-ישראל זו היתה בעזרי. היא האכילתני והשלתני. דברה עלי טובות בפני המנהל רייכער, האדם המהולל, המסור לטובת העם. וזה קבלני בסבר פנים יפות ודבר עמי בכבוד נמור. לא זו מלחכבני, עד שנתן לי מכתב מליצה לבעל בית הגון וסוחר חשוב. נתן לי זה מכתב מליצה לחברו. וסופו של דבר ש, שעות"י פרות ורבות ככמהין ופטירות וכאנשי סודה של בת-עירי. ויש לשער, שמלאכתני, מלאכת-הקודש, תכנים לי בימים הקרובים כשלישים רובל לכל חודש, ואולי כארבעים, חמשים או ששים, לא יותר ממאה. אומרים, שבו. שכיחים מצריהודאות בישראל. שנעשו לעשירים מופלגים. ואם כך הוא, מי ידמה לי ומי ישוה לי? אקנה לי סעיל חורף חדש עם עטיפה של עור ברדלס.

אשר הקשיב לדבריו של נתן מתוך בת-צחוק של זלזול. חבליט את

כרסו, הכנים את ידיו בתוך כיסי מכנסיו, והעמיד פנים של פקיד עליון המקשיב הרצאת-דברים מפיו של פקיד נמוך ממנו. אחר כך העיר:

— סבורני, שאוכל להמליץ על אדוני בביתו של אחד ממכרי.

— וראי יש לארוני פה חוג גדול של מכרים! — קרא נתן בעליצות.
 — יש. יש. — אמר אשר בענוה יתירה.
 — ודאי מכרוו הם אנשים עשירים מופלגים — אמר נתן.
 — עשירים, עשירים.
 — וגם אדוני עשיר הוא? — שאל נתן בתמימות.
 — ודאי, ודאי. אני מנגן — השיב אשר — מנגן מומחה. קולי הוא קול
 כאריטון.
 — ודאי קול נגינתו יפה הוא — אמר נתן — קול נפלא, שמועטים
 דוגמתו.
 — מועטים, מועטים.
 — ומה דעתם של הפרופיסורים שלך? — שאל נתן.
 — הפרופיסורים? — הפרופיסורים? — הם מנבאים לי גדולות — אני
 אמליץ עליך. ודאי יקבלוך למורה בתוך אחד הכתים.
 — האת, מה טוב ומה יפה! — קרא נתן בשמחה בקול רם — הארון וול
 ימליץ עלי ויספחני למורה אל אחד הבתים של עשירים מופלגים. הם ישלמו
 לי ממון רב. רב. אתעשר.
 — ויקנה לו מעיל חורף עם עטיפה של עור ברדלס — קרא אשר וצחק
 בקול, עד שכל המסוכים, חוץ מפייגין, צחקו לקולו. פייגין, שהיתה עדיין
 שקועה בתרהורים, התעכבה שעה קלה אצל אשר ונתן ושאלה:
 — כמה יהודים מספרים זה עם זה? הם לא הספיקו עדיין להשיב לה ופייגין
 כבר היתה רחוקה מהם. היא חזרה להלכה המרוכז. בדרכה התעכבה לרגעים אצל
 שליט ושאלה:
 — הארון שליט קרא את ספרו האחרון של שניאורסון?
 — קראתי — השיב שליט — כמדומני, שקראתי. הספר האחרון? ? —
 קראתי, אם איני טועה.
 — קרא — כמדומה קרא — הספר האחרון? ? — אם אינו טועה —
 דברה פייגין בתלונה, כנעלכה עד תהום הנפש בשל הזלזול הזה בכבודו של
 יופי — הלא זה יופי! הלא זה אור! הלא יש בו מטל השמים! הלא יש בו תונה
 כזו! — הרבה היתי יכולה להשמיע לארוני עלי, אלא... אמרה פייגין מתור
 גניחה עמוקה והזיזה את הפרוכת שעל עיניה, ונשמע היה, כאילו אנוסה היא
 לכבוש הפעם את דבריה הנלהכים מפני טעם כמוס — הן, דבר לי אל שמעון:
 הוא עצב היום כל כך ובוודר.
 פייגין עזבה את שליט, נגשה אל שמעון, שישב כל השעה מחריש אצל
 החלון, העבירה את הפרוכת ולחשה לו:
 — שמעון חכיבי, למה אתה ננוגה כל כך היום? —
 שמעון התעורר כמו מתרדמה עמוקה, הציץ מבלבל בפניה ואמר:
 — כלום אני נוגה? —
 — הן, נוגה אתה — אמרה בודאיות.
 שמעון נכנע מיד.
 — אכן צדקת, פייגין, באמת צדקת. אני נוגה היום כל כך. איני יודע

מה היה לי. אני יושב — ואני נוגה. הנה אני רואה חלון, אני רואה — והלב
נוגה, ואיני יודע למה — גמגמ שמעך.

— ואינך תמה כלל, שמעון יקירי, מהיכן נגה לי סודך זה? — שאלת
פייגין.

— אני באמת תמה על הרבר.

— אתה תמה? —

— הן. אני תמה מאד על הרבר, גברת פייגין. הנה אני יושב ומציץ...

— במי אתה מציץ?

— במי? — כלום אני יודע?

— וראי בהצללים אתה מציץ.

— הן, בהצללים אני מציץ. כל הערב אני קשור בהצללים. איני יודע,

מה היה לי.

— אבל הלא הסחת את רעתך מן הענין, שמעון יקירי.

— מאיזה ענין, פייגין כבודרה?

— הלא החלות לדבר בי! —

— כן, החלתי לדבר בך, גברת כבודרה.

— ובתונתך — הלא כך אמרת: הנה אני יושב ומציץ בהצללים.

— כן. כך אמרתי.

— ואמרת, שהנך תמה עלי, שגליתי את סודך.

— וראי אני תמה. אני תמה מאד. הנה אני יושב ומציץ, והגברת גם

כן רציצה בי וגלתה לי, שאני נוגה.

— ואתה אינך תמה כלל על שניתנה לי הסגולה לראות ללב?

— הלא אני תמה מאד. הבאמת רואה הגברת ללב?

— וגם למסתרי הלב! — הטעימה, פייגין בקול מרובת-המשמעות.

— ומה שם בתוך מסתרי הלב? מה רואה שם הגברת בתוך מסתרי

הלב?

— האהבה קננה שם בתוך מסתרי לבך, שמעון — רבר זה אני קוראה

מעל לבך.

— אני אוהב? רבר זה ברי הוא להגברת? —

— ברי הוא הרבר, שמעון הטוב, ברי. אתה אכול-אהבה. אתה נשרף

על ידה. ואני היא אוהבתך! — סיימה פייגין כמנצחת.

— את? את? — וללבי לא נגלה עדיין סוד זה? — לא נגלה עדיין

פייגין? — לא? — שאל שמעון ונעץ בה עינים תמהות.

פייגין השיבה בנהת:

— אינם הלב כבר קבל את הבשורה, ורק עדי המוח עדיין לא הניעה.

האמן, שמעון, לאשה. לאשה עין חרה — אמרה פייגין והציצה בפניו של שמעון

כילרה תמה.

שמעון, התינוק רחב הכתפים, צחק צחוק מתרפס, שנתן את הד קולו על

פני חללו של כל החרד כנכאים. בת קול של הוריה לפפה צחוק זה.

בשעה זו היו מסובים בחבורה חנקין ונתן, שליט ואשר.

— את פני אדוני — אמר אשר... מה שמו? מה? הוא אומר: שליט? — הן. את פני אדוני אני רואה בפעם הראשונה. הוא ודאי טירן בו. ומהיכן בא יהודי? —

— מן הדרום! — השיבה חנקין במקומו של שליט, שהקשיב את דברי הולול של אשר בתמהון ולא השיב מפני כך על שאלתו.

— הארון שליט דרומי הוא, דרומי, ואני לא ידעתי! — קרא נתן בקול רם ומחא כפיו מחרה. — אם מן הדרום אתה, שליט, שלום עליך, אדוני, שלום רב. הרי לך ידי לאות אהבה וידידות, דרומי הוא, דרומי — ואני לא ידעתי... —

— גם הארון נתן דרומי הוא או היה משמש שם בכהונת ההוראה? — שאל אשר.

— למה תשאל? — האת, הדרום, הדרום. אליו כלתה נפשי. הן בשנה שעברה הייתי מזומן לעלות לדרום במקלי ובתרמילי. הן. הייתי מזומן ממש. ואלמלא התנגלגלתי לעיר הבירה ו. הנפלאה, וראי שכבר הייתי שוכן שם ימים רבים. האת, הדרום, יחי הדרום! יפה נוף הוא, ונפשי קשורה בו לאהבה! — קרא נתן בהתלהבות גדולה.

— גם אני עורגת על הדרום — אמרה חנקין.

— אולי אל הדרומי — העיר אשר.

„אדם גם — הרחר שליט כלבו — עלב אותה, והיא אינה מינינה כלל על כבודה. וגם כבודי מתבזה על ידי כך, שמערבבים את שמי בשמה“

„הכל מכירים ברגשותי“ — הרהרה חנקין בלבה גם היא והרגישה בפניו של שליט, שהסמיקו קצת — „אף הוא נתביש, שנעו ברגשותיו“.

— ואימתי בא אדוני לך, אדוני הדרומי? — שאל אשר.

— לפני שלשה שבועות.

— וכבר מצא לו דירה?

— הן. ברחוב הזהב. לפי שעה.

— לפי שעה? — שאל אשר — מכלל שאחרי שעה עתיד הארון לעזוב את חדרו? האבר לחדרו חנו בעיניו? אם מחוסר שמש הוא? או מה?

— אדרבא: חדר נאה הוא — השיב שליט — חדר נאה מאד. האין זאת, גברתי? הלא הגברת חנקין ראתה את חדרי.

— פעמים ראיתו — אמרה חנקין ושמחה מאד בלבה על שאינה מכסה בפני אחרים את בקוריה בחדרו.

— אף אני ראיתו. אף אני. הארון שליט כבדני בלינת לילה. אולם בעלת הבית... אה, בעלת הבית... קרא נתן.

— מה בעלת הבית? — דברים שבינו לביתה. הדרומים חשודים על כך. וראי מפני טעם זה אדוני אנוס לעזוב את החדר.

— הארון וול, כנראה, הוא בעל־דמיון עז יותר מדאי — השיב שליט בהתמרמרות, ורק שנחנקה מיד על ידו. לפי שהרגיש בה והיה מתבייש בה, שהכעס משתף את בני האדם יותר מן האהבה והרעות — כך, סתם — שנה שליט את קולו והחליט לעשות את עצמו, כאילו לא נעלב כלל על ידי אדם גם

זה, אנוס הייתי. בעלת הבית היא אשת... מטורפת קצת. היא מתיראית... —
 פלט פיו של שליט שלא בכונה.

— מתיראית, שלא יסלק לה הארון שכר דירה? — שאל אשר.

— לא חלילה. היא מתיראית, שמא... אהרננה — הסביר לבסוף שליט,
 שהוכרח על ידי כניסוחו הטרחן לדבר בפה מלא.

— שמא יהרננה? — קרא אשר וצחק בקול רם — רבותי, שמעו נא,
 רבותי! — הארון שליט מתנקש בנפש איש, כלומר, אשה — פרסם אשר את
 המאורע גם בפני פייגין ושמעון, שהיו עומדים בשעה זו בקרן זוית. נטפלו גם
 הם אל החבורה.

שליט אנוס היה להסית להמסוכים את פרטי הענין. הוא הרצה את
 הדברים מתוך בת-צחוק של היתול והשתדל לתת להם צורה של שחוק. תאר
 לפני שומעיו את פרצופו הקורד של בעל-הבית, הארון ברגמן, יהודי נבה קומח
 ורק אברים, בעל גבות עבות ושתקן, הדומה לחבר מחברא קדישא, שכל ימיו
 עברו עליו למראשותיהם של מתיים. בשעה הששית של בוקר קם אדם זה בכל
 יום משנתו ושכ לביתו בהצות הלילה. אחר כך תאר גם את פניה של הגברת
 ברגמן, פני מכשפה, אשה המכורבלת המיד בסודרה, וראשה שקוע בכר כל
 היום ובלילות היא מדליקה נפרורות כלפי ראשו ובודקת בו, אם כבר חטפתו
 שינה. היא מפחדת מפני חתולים, כלבים, רוחות וריחות רעים. היא משלחת
 מיד קללות בראשן של בריות נסתרות וחוסמת בפניו את הדרך ברלוי מים ובעבים
 של שופכין, כדי להפילו בכניסתו. הוא דבר בדרך הלצה, ולבו היה נרגש בו
 מכעס על בן אדם גם זה, שהביאו לגלות את קלונו ברבים.

כל המסוכים צחקו בקול. רק הנקין כאבה על הדברים. נתכרר לה טעמו
 של פחרו, שהיה מפחד תמיד מפני בעלת הבית. חושש היה, שמא ירגיו את
 בעלת הבית המטורפת ותבוא לבזות את כבודו. ולא משום שיפה היא. כמה
 עלבונות סבל בימים אלו — דברה חנקין בלבה — ואני לא רק שלא הרגשתי
 בהם ולא קראתיים מעל פניו, אלא שגם טפלתי עליו חשר. ומפני זה רבצח
 התונה בעיניו, ביהוד באותה הישעה של בין השמשות. ואני באה עליו בטענות,
 ומפני כך לא לזה אותי באותו הערב. ואני כאתי עליו בטרונאי.

היא הרגישה פתאום, שקבעת התכרורים, שהיתה עד עכשיו מחלחלת
 את כל הויתה, נתכררה, וההתיה ספג לבה מין מתיקות, מתיקות תשוקה וצער.
 ברגע זה תפסה את עצמה על הרגשה זו, שהרי נמצא, כי צער עלבונותיו אשר
 סבל, גורם לה עונג גדול. מתוך כך נצטערה מאד, ואולם במעמקי לבה
 התעננה גם על צער זה. אבל לבה נעקר מיד כיתוך קורי הצער והעונג שהיו
 מסוככים באחד. כל מהותה נצטמצמה ברגש של הכנעה בלי מצרים. נראה לה
 כאילו עלתה מעל פני האדמה בתור אדים בודדים ונתמזגה כולה בתוך ישותו—
 והוא עליה ונתגדל ונתקדש בעיניה. הנה הוא פוסע שפי בנייה וכרנה לתוך
 משכנות לבה, הפותחים לפניו את שעריהם ועוטפים אותו כשפירר הרקיע.
 — ובכן על הארון שליט לבקש לו מעון אחר? — שאל אשר בלגלוג.
 — ובכן על הארון שליט לבקש לו מעון אחר? — שאלה חנקין מתוך

בלכול ובקול מזור, שהיתה מתביישת מעכשיו לרבר אליו בפני אחרים בקולה השמור רק לו.

— שליט הקשוב את לגלוננו של אשר מתוך דבריה של הנקין ושתק בכעס.

— ואני רעב, רעב מאד — קרא

חנקין לבשה את מעילה, התחמקה וירדה לרחוב. אחרי רנעים מועטים חזרה והביאה לחם, חמאה וגילדנים מלוחים.

ברגע זה דפקו על הדלת.

— הנני! — קרא קול של אשה גבהתיקומה וגזוזת שער, ספק עלמה, ספק

נשואה, שמא מתנענעים אתם עלי, רבותי? — הנני! —

— סוניה, סוניה'טשקה! — קראה חנקין ונשקתה על פיה.

— שלום לך, מניה הטובה! — קראה סוניה בעליצות — ושלום לכם,

פייגין ושמעון. כבר התגעגעתי על שניכם. מה מרובים אורחיים! רק זהו עונג!

מה מרובים בעלי המין היפה אצלכם — כלומר, הגברים. הלא הם המין היפה!

וכי לא כך, אדוני שמעון? — לא לחנם משכני הלב אליכם. משכני כל כך.

רק זהו עונג! הלב הוא טפש ונביא. חה, חה טפש ונביא. אני התראלתי עד כה

עם... עם... זהו סוד סוד, פגעו בי ואגלה לכם פגעו בי...

— גלי נא, סוניה'טשקה! — קראה חנקין, נפלה שוב על צוארי סוניה

ואצלה לה נשיקות רבות. נשקה לסוניה בגלל עיניו היפות והגזוזת של החכם,

האהוב והבישן. התרפקה על סוניה, חבקה והתרבקה בה, כרי להתרבק

בפרהסיא עם נשמה אחת זרה ואהובה, רחוקה וקרובה...

— הן עוסקות להן בחיי עולם, ואני אעסוק בחיי שעה! — אמר נתן

לפני המנשקות ושלח את ידו אל הלחם והגילדנים.

— מה גסה נשמונה של זו, שלהוטה אחרי הנשיקות בצבור! — אמר

שליט בכבו ייבו לה.

פרק יא

חנקין הציגו לפני סוניה את אשר, שמעון, נתן ושליט. סוניה הציצה יפה יפה בפניו של כל אחד מהם ואמרה:

— הגברים מרובים כל כך, עד שאני מתבלבלת ואיני יודעת עם מי

מהם לתנות אהבים קודם. מה שמו של? ... שליט...? — כן. הוא בחור נאה

קצת. — שליט ברכה בלבה בעד דבריה והחליט, שיש בפניה חוט של חן — יש

בה דבר מה... מעין זה. שאין לו שם... והארון וול גבהתיקומה הוא יותר מראי

דבר זה יש לי משלי דיו. הבחור נתן שטוף יותר מראי באכילה ואינו אלגנטי.

הגבר אם אינו אלגנטי אינו ולא כלום. אל שמעון הייתי פונה באהבתי בעונג

נדול. הן הוא ידיר ישן נושן. אולם אני מכירה בו, שהוא בז לי. ודאי יש בלבו

אהבה אהרת ואינו פנוי אלי. הוא ממש בז לי. כשהוא עובר על ידי ברחוב אינו

מברכני אפילו בשלום. כמעט בכל יום אני פוגשת אותו. הוא יוצא מתוך הצר

אחת של הרחוב הפושקיני. פנס עומד לקראת חצר זו. הכתוך הבית הזה דירתו? — פעם אחת השתוקקתי מאד לסור לתוך הדרג, להתנפל עליו כאורחה כיעולם האמת. אמרתי: הבה ואסור לתוך הדרג ואציץ בפניו. אראה נא, במה, למיטל, עוסק בהור כשמעון. ואולי בין כך וכך יתקשר לבו כי לאהבה אותי. הלא הגברים דעתם קלה. פעם אחת סחתי עליו גם לבעלי במכתב. וזה כבר אמר לקנא אותי בנוגע לשמעון. הלא הגברים קנאים הם עד להשחית. נתמתיו במכתב שני ואמרתיו לו: הרגע נא, בעלי היקר. עד לידי כך לא הגיעו עדיין הרברים. רצונכם לדעת מי היה הנבר, שטיילתי עמו כל הערב של היום? — נחשו נא, רבותי. פגעו נא בי ואגלה לכם את שמו: המשורר... שימקין.

— המשורר שימקין? — קרא נתן בתמהון ומחא כפיו.

— האמנם? — קראה פייגין, ועיניה התולמות כאילו ראו את המשורר לבניה.

— מקנאה אני בך, סוני'טשקה — קראה תנקין בעליצות.

„גסת-רוח היא“, הרהר שליט מתוך דבריה של תנקין ותמה על תמימותה של פייגין, שרואה בתמימותה את ההרון שימקין כמשורר גדול. „גם זו היא גסת רוח“ אמר שליט וכוון לסוניה. פשפש את חוט החן, שיחס בראשונה לפרצופה ולא מצא.

סוניה הרצתה את השתלשלותם של הדברים.

— רצונכם, רבותי, לדעת את פרטי הענין? הנה הם: הולכת אני ברחוב. ופתאום — האת! את מי רואות עיני? את היפה שימקין. התכוננתם אל עיניו? יש בהם מרץ ועוז לב נפלא. הוא צועד כגבור — וכך היא גם שירתו: שירח הכת. מר שימקין להיכן? הוא בהול ואץ להסופר שניאורסון. לרגלי ענין חשוב מאד. פצרתי בו ללוותני. ואף הוא פצר בי ללוותו. וידו של מי חזקה? וראי ירו של הגבר. נצחני המשורר שימקין. הן קלת דעת אני ונוחה להיות מנוצחת. כיצעה שלמה התהלכנו ברחוב התיאטרון וברחוב הזהב: החליכה היתה נעימה כאר. הוא דבר הרבה ובחכמה גדולה. הלא הוא משורר נפלא. הוא הקריא לפני את שירו „בסירת“, שכבר נתרגם לרוסית ולאשכנזית, ויתורגם עוד להרבה לשונות אחרות. סופו, הוא אומר, להתפרסם בכל העולם. שניאורסון התמוגג מתענוג בשעת הקריאה של השיר הזה. למרו בעל פה. המבקר שיינר עתיד לכתוב עליו מאמר שלם...

— אני מכירה את המבקר שיינר! — אמרה פייגין בקול מרובח

המשמעות.

— האמנם? — שאל נתן בהשתוממות.

— הוא מעריצני — אמרה פייגין. סוניה חזרה לדבורה השוטף.

— קובץ שלם של שיריו עתיד לצאת בימים הקרובים. רק אחר כך יתפרסם טיבו בעולם. כל שיר שלו הוא סוד. לא תמיד, אומר הוא, הוא מסוגל לכתוב שירים. השיר הוא מאורע בחייו. הוא אינו שר אלא מתוך השראת השכינה. סוד זה חבוי כתוך עיניו. פעמים הן מתחילות להתרוצץ בעיניו של מטורף. בשעות כאלו הוא עסוק במעשה יצירה.

— כראי היה להכיר ארם כזה פנים אל פנים — אמרה פייגין — סוניה,
הביאיהו נא אלי והציגו אותו לפני.
— וגם לפני — התחננה חנקין,
— אני אציג אותו לפני כולכם — אמרה סוניה — איריאה נפלאה!
במוצאי השבת הבאה יהיה נשף של ספרות באולם החברה,, שפה ותרבות".
שימקין נלה לי את הסוד הזה. הוא מזמין את עצמו לכתוב פואימה בשם
,,האשה". וכך היא תחלטה: הה, האשה, את הגאיונה! —
— יחי המשורר שימקין — קרא נתן ומחא כפיו — הוא משורר עברי
נדול, בן התחיה. מי מכם קרא את שירו,, בסירת"? — הלא זו היא טרגלית
של שירה. אני יודע אותו בעל פה.
— אדוני שליט קרא את שיריו של שימקין? — שאלה חנקין — הוא
משורר גדול. כן? —
שליט נענע בראשו בשלילה, ובת צחוק של בוז רפרפה על שפתיו: חנקין
הציצה בפניו מתוך תחנונים.
— הארון שליט מבטל את המשורר שימקין? שאלה חנקין מתוך קובלנא
חרישית.
— את,, החרזן שימקין" ולא את המשורר — השיב שליט בהתמרמרות.
סוניה התפרצה בצחוק.
— פרדוכס. פרדוכס! — העיר אשר בלחש:
— פרדוכס! פרדוכס! — קרא נתן בקול והבק את שליט באהבה.
— נקל להיות מבקר מלהיות מחבר! ענה אשר.
— מי הרעב ללחם אלי! — קרא נתן. חנקין הזמינה **ס** בן את האורחים
לסעוד עמה פת ערבית. סוניה ואשר נטפלו מיד אל הסעודה, ושמעון ושליט
משכו את ירם ממנה: חנקין פצרה מאד בשליט להטפל גם הוא אליהם. שליט
עמד על דעתו, וחנקין לא פסקה מלהתחנן אליו, עד שנצנצו בעיניה דמעות.
היא מרחה בשביל שליט פרוסת לחם בחמאה ורבש. הגישה את הפרוסה אל
פיו ופתחה בכח את שפתיו, עד שנתרצה. האורחים תפסו את מקומותיהם אל
השלחן. חנקין ישבה על חביונת הרבש, מפני שכל המקומות כבר נכבשו בידי
אחרים. פייגין ישבה על הספה בין שמעון ואשר. סוניה מרחה פרוסת לחם
לשמעון. נתן מרח לפייגין. חנקין מרחה לשליט.
— אכול נא, נשמתי! — לחשה בכל פעם חנקין על אזנו של שליט,
כשהיתה מושיטה לו פרוסת לחם.
שליט היה מחויר לה בכל פעם את הפרוסה, והיא היתה מנישה לו שוב.
פייגין וסוניה היו מתלחשות על דבר,, הזוג" חנקין ושליט.
— כיונים! — לחשה סוניה על אזנו של אשר.
— כיונים! — לחש אשר על אזנה של פייגין.
— כיונים! — לחשה פייגין על אזנו של שמעון. גם לאזניו של נתן הציצ
הדבור הזה.

נתן סער בינתים את לבו. הריס בידו את חנקין ועמד על חביונת-הרבש.
חנקין סטרה לנתן על ראשו ועמדה. נתן קרא:

— ברשות רבותי ויונותי! אקריא נא כעל פה את השיר „סירתי“ של המשורר הגדול, העברי, בן התחיה, משורר הכח והעוז, שימקין. נתן הקריא בהתלהבות את השיר. שנכתב כהרזים לכנים. המשורר בן המלך, שהפליג בסירתו הקטנה עם ערוב היום על פני גליו של הים הגדול, עלה על צוקו של הר נבוה. משם הוא מנענע באגרופו על „זבובי המורד“, שעזב מאחוריו. הטישורר כתאמץ לעקור את ההר כשמשון הנכור בשעתו להפילו על ראשיהם ולהשמידם מתחת שמי ה'. יש עוהמשורר מנענע באגרופו כלפי כביכול ככבודו ובעצמו ותובע ממנו את עלבונו. כי מלך אדיר הוא, המשורר, ורמיו שזאנים בו לעקור הרים, לכבוש מצודות, לקעקע את הכירה ולהפוך את קערת השמים על פיה. אולם כרד הוא המשורר כאלהים. האלה זבובי המורד הם אנשי צבאו? — קורא הוא בהתלהבות. אולם גם רחמן הוא המשורר. כבר הניף את חרבו לגזור על ימין ועל שמאל. נכמרו רחמיו על הכבשים התמימים והתועים. טרגדיה נוראה קורעת את לבו של המשורר. שנאת מות ואהבת שאל בוערות בחובו כשני ימים נועשים. בחמתו הוא מטביע את סירתו בתוך הגלים הודונים, חושף את לב הענק שלו אל פני הסערות והזועות, כשגופו תלוי באויר ומרחף בין ההר והעמק, כארונו של מחמד.

מחיות כפים סוערות לוו את קריאתו של נתן. סוניה התמוגגה מתענוג. פייגין הללה את „מעופו“ של המשורר. נתן הלל את שפתו הנמצצה והעשירה. אשר עמד והכריו, ששיר זה יש בו הרבה מן הנגינה.
— מה נפלא המשורר! — אמרה חנקין — הלא אנחנו כאמת „זבובי המורד“.

— וראי, וראי — הסכים אשר לרבריה.
„השפחה“ — קרא שליט עליה בלבו מכעם.
— רבותי! — קראה סוניה — הכו נא ונתאסף כולנו, כל חכמינו הקבצנים במוצאי השבת הבאה בתוך האולם של החברה „שפה ותרבות“.
— כולכם התאספו פה אצלנו — אמרה חנקין.
ברגע זה עמד שליט ממקומו ונפטר פתאום מן המסכה. הוא יצא כבורח וכרך את כולם בכרכה משותפת. רק לחנקין תקע את כפו מתוך היסח דעת גמור. היא לחצה את ידו לחיצה ממושכה, והוא עקרה מתוך ידה בכת. שליט חזר לחדרו, שכב במטה בתוך גוש האופל, שעמד סביבו כחומת „ריקניות, ריקניות“ — קרא והתהפך כמטתו כאחוז חבלים ומכאובים. מה לי ולמסכה אוילית זו?—ואני מה אני?—הנה פייגין המכשפה, הפורשת את רשתה לרבים, הנה חנקין הסנטימנטלית, המנישה לפי פרוסות לחם מרוחות בחמאה ורובש ומציעה בפני כרחמים. הנה סוניה גסת הרוח, הנה נתן הטפש ואשר צר העין — אך מה לי ביניהם — מה?
הוא עבר ברמיונו על כל הימים, ששהה בו, ולא מצא בהם אפילו זיק אחד של אור, חוץ מן הפתקא של דרבקין. „רק האדם הזה הבין את ערכי. מה נלעג. מה נלעג ומה מעציב! — לחש לעצמו — מה גדול האופל סביבי. אין זיק של חרוה — אין. אופל מסכיב... ברור, שאין לבי לפייגין — לחש לו הרהור שני — ברור, שאני בן חרוין. כשפיה לא צרו אותי. וזה הזיק“.

רק רגע נח לבו של שליט, ואולם מיר נטרר שוב. אין זיק. אין כי אהבה. טוב ונוח לי — קנטר את עצמו באירוניה — ואולם למה היו פני ועומים כל כך כל הערב? — למה? — את התוגה, בתה הרכה של הכושה של היופי והמוסר, המתיראים לחיות בעולם, אני מיהם לי ותופר ממנה בשבילי לבוש לעטוה בו את הולשתי, את צרות עיני ושנאתי לבריות. אין כי חכמה להנות בה את הבריות. לברח את דעתם ולהכניס בלכותיהם שמחה, והריני מתחפש בתוגה, כדי שיהו אחרים ממליצים עלי ואומרים: התוגה צרה את האיש הזה. היא העלתה אותו עלינו והרחיקה אותו ממנו. ולפיכך אין עיניו ולבו פנוים אלינו. אין כי כה לבלוע את אחרים ולשפוף עליהם את ממשלתי, ולפיכך אני עושה את הולשתי, היא תוגתי, כח להכניע על ירו אחרים. אני צבוע ובוגד. אני משפיל את דגלי, כאומר להפסיק את המלחמה עם אחרים, ובאמת אני מתכוון להשתער מתוך כך עליהם ולרכאם.

כך דבר שליט לעצמו דבורים ברורים והותכים. הוא הרים על לבו את הנרון, ואולם לא הורידו על לבו. רק פצע קל גרם לבשרו, ורגש הרחמים על עצמו, שהוא הרופא הנסתר שבארם, העלה מיד קרום על הפצע. הן לא להשתער על אחרים הוא מתכוון — הצדיק את נפשו מפני עצמו — אלא להגין על עצמו מפני אחרים. הוא אינו מתנפל אלא מסתתר. כלום הוא קרא לתוגה ותעל? היא באה אליו מאליה ושטפתו. מתוך חביון נשמתו הניחה אליו מתוך חביון הדורות של אבות ואמהות, של רבנים עוסקים בתורה ומסגפים את נפשם ושל רבניות המככות את שנות נעוריהן ואת יפין הבלה על ספרי התהלים ו„צאינה וראינה“ — מתוך עינים של בנות ישראל בעירות קטנות ונדחות, הכלת אהרי ניצוץ של אור ומתוך עינים של אם ואחות, אלמנות רכות, שלא ראו חיים — מתוך פנים של אב מת, אשר ראה אותו שטוח על הקרקע בעורו בשחר טל ילדותו, ומתוך עיניו של שמש זקן בבית המדרש, שפניו היו כפני ברמינג, ושפתיו היו כאילו לזהשות „צדקה תציל ממות“ — מתוך חביון הדורות של יהודים לומדי תורה ושוכחי חיים, לבושי זיופיצות ואבנטים, טליתים ותפילין, ומתוך קרקפתא רלא מנה תפילין, ומתוך כנורות נאלמים מיום אשר תלום אבותינו על הערבות של נהרות בבל, ומתוך ימי אלול וצום גדליה, ערבי תשעה באב וימים נוראים, ומתוך פנים של רבי זועף ורבנית מבה „ואוריאריניק“ מלאך חבלה, ומתוך ספורי מעשיות על דבר קנטוניסטים, ומתוך קול קריאה להשכלה, בשעה שהוא בא אל המכוע ומצא אותו יבש — מתוך ריקודים בערבי שמחת תורה, שלא הגיעו לעולם עד כלות הנשמה, והריקודים צורבים והולכים ומחלחלים בתוכו ותובעים את תקונם — מתוך גענועים לארץ אבות, להוד ולתפארת ולבגרי כהונה ולמלוכה ולמפתחות ההיכל ולאמנון הרועה ולתמר ולשולמית — ההיא, פייגין, תמר ושולמית? — האליה כלתה נפשי? הלכבורה ירדתי ממרומים? — ואיך אפליט את חרותי בתוך השביה, בשעה שהאפר על ראשי? כורע אני על בך לפני חרותי, כי לה אני עובר ולא אני משתחוה, והיא יקרה לי מכל יקר, כי היא כבודי, היא גאותי ותפארתני...

כן היה שליט מרחף בעולמות הרמיון. ולבו שב בין כך וכך אל החוליון. אל מאורעות הערב. הנה כך היה סדרם של המאורעות. אני סרתי לתוך חדרה

— חדרה של פיינין — עברתי את המפתן. יצאה השניה לקראתנו. נתן נדמה, כשפיינין באה, נעשו פני ותעמים מכשהיו. דבר זה הוא ודאי מעשה של שמתה פני הם כנייר חלק, שכל הרוצה לרשום בא ודושם עליהם. הם גלויים יותר מראי. שמות. למה? — אני הנני כהיתתי. המקום שתפסתי בעולם תפוס הוא ביד. כפי מדת קומתי, כך היא מדת אורי וצלי, שאני משרה סביבי. ולא ניתנה לאדם הרשות להגדיל או למעט בכונה את אורו או צלו. ואין אורו של האחד מצטמצם על ידי אורו של חברו. מה לי שימקין? כלום אני נשפל על ידי נאותו? בנתה, בלחש, בסתר. הנה הזכירו את שמו. הוא הגדול, הוא המשורר, הוא הענק הירי, מר שימקין! — אם למחזאות כפים, אף אני ביניכם. הבה ואשתתף עמכם. לא לעולם, אבל לא! לעולם לא אשתתף עמהם... כי הם 'מלעיבים', כי הם מלעיבים בטעמי, בטעם היופי, בטעם הספרותי, בטעם חיי. אדם, שאין בו לא טעם, לא חן ולא שירה, ונעשה להם לאלוה. הוא כהנם. כטעמם כן טעמו, ושליח צבורם הוא — ואני מה כי אלין עליו או עליהם? — משלתם הוא נתן להם. אל סדר המאורעות של הערב. מה העיב תחילה את פניו? — סר. עבר את המפתן. נתן נדרם. חנקין משכה אותו ברגליו. נאבקה עמו. דבר זה גרם לו צער. הוא אינו יכול לראות את האשה בשפלותה. היא נתבזתה בעיניו, ומפני כך נפל עליו רוחו. ואחר כך נשוקותיה וקנאתה בסוניה, על שזכתה לרעת את המשורר שימקין פנים אל פנים. ובריחה זו שברחתי פתאום ובלי 'ברכה', ובלי אמתלא כל שהיא הלא זה הוא מעשה שטות. איש לא נתן אפילו את דעתו עליו. ואפילו נתן לא הרגיש בו כלל. רק חנקין לחצה את ידו שעה מרובה. היא נאבקה עם נתן, מקנאה בסוניה ואת ידו לחצה שעה מרובה. כך היא האשה. אולם למה ברח מן החדר דוקא אחרי קרואת שירו של שימקין? ודאי הרגישו הכל בטעמה של בריחה זו, שהוא הקנאה. ונתן נרם לרבר. נתן זה מבקש תמיד דרכים להתהדר בפני אחרים בכח זכרונו וכשרון ההקראה שלו. הגורם העיקרי ודאי הוא בחור גבהה הקומה הזה, שהביאו לגלות את קלונו כרבים. דבר זה נשתכה לגמרי ממנו עכשיו. והן מתוך כך נעשה עצב כאמת. אלמלא זה, ודאי היה מסוגל להקשיב לרברי השיר התפלים של המשורר הנעלה מתוך בת צחוק על שפתיו, ולא היה בא אפילו להעלות את שמו על שפתיו, ולא כל שכן שלא היה קורא אותו בשם „החרון", שעל ידי כן נתגלתה ביותר קנאתו. פרדוכס! — קרא נתן. ואילו לא התפרצה פתאום לתוך החדר סוניה הצטפטפנית, לא היה הדבר מגיע לירי כך. כל הנשף היה ודאי מקבל צורה אחרת. הכל היו יורדים עמו לרחוב והיו מלומים אותו עד ביתו. הוא היה מתרחק ביחידות עם פיינין. הם היו ודאי מסיחים בשניאורסון, והוא היה מסביר לה את טעמו הספרותי הסברה מפורשת, וכל הענינים היו מקבלים צורה אחרת. בסוג השיחה היתה היא ודאי מומינה אותו לכוא אל הנן הזקסי באחד הימים הסמוכים. סוניה היתה מומינה אותו. שלשה ימים רצופים היה מחבק ומנשק את סוניה ואחר כך היה בורח ממנה. היום היה דיוק ומבוזה. הוא עמד במערכות המלחמה עם שימקין וברח מפניו, וכולם לענו לו. רק חנקין חמלה אותו ולחצה מתוך כך את ידו ברחמים.

כך היה שליט מתלבט שעה מרובה בהרהוריו והיה בורח מתוך מוסר-לכו לתוך זרועותיה של סוניה ומסתתר בתוכן והיה חש את הכל גופה התם

של פיינין ומסתבך בתוך שערותיה של חנקין וראה את עצמו בשפלותו ובחמתו ובנאותו — עד שהטפתו שינתה.

פרה יב

ממחרת בבוקר יום החמישי, נעור שליט משנתו בשעה מאוחרת והכין את עצמו לקראת היום הבא כשבוו בבית האסורים, שכל יום חדש הוא לו טבעת חדשה המרותקת לשלשלת ה"מים הקודרים. עצלות מעיקה, כווד אברים ורפיון כח ההגיון, קשי ההויה, ויתור על הויתו וכליון נפש אחרי התדלון — אלו היו ההרגשות שתקפו אותו תיכף כשפקח את עיניו. שעה מרובה נשא ונתן עם עצמו, אם להתנבר ולקום או להתכנס יפה יפה בשמיכה ולהסתתר בה.

אולם פתאום התעורר מתוך היסח הדעת וישב לדגע במטה, לבש את בגדיו, ירד לתוך הרחוב וראה את עצמו עומד אצל בית־קהות החדש, שלא סר אליו עד היום. משרתת בלונדרית לבושה שמלה בטעם בנות רוסיה הקטנה הגישה לו כוס תה בצחוק של חן. כברק עברה ההדרה את שליט והשקתה את כל אבריו. פנה קבעת־התמדורים של אמש, שצפתה מיר ליקיצתו על לבו וענתח אותו. המסכה האפלה, שעטתה אותו כל ימי ישיבתו בו, נתפורה פתאום כקורי העכביש המתמוזזים מאליהם, ולא יכול להשיג כשום אופן כמותו את טיבה של המועקה, שהיה נתון בתוכה עד היום כמו בצבת. סרה ממנו הרגשת השפלות וקרא בלחש להמשרתת בשם אחות, וכל המסובים היו לו כאהים. הוא נתעלה פתאום, נטהר ונהקדש בעיניו, כאותו העני המדוכא, שהיה מתפלש ברפש. ובאו בני אדם והעלוהו ורצו את בשרו והזו עליו מי קולוניה ולכשו אותו בגדי תפארת ולרשו לו, שכל מה שעבר על בן המולך במשך שנים רבות ועד כה, לא דוה אלא הלום כיבהיל ומאחו את העינים.

יצא שליט לרהוב, ואחיו ואחיותיו רבו והלכו ועלו לקראתו זוגות זוגות וסיעות סיעות, והוא ראה את עצמו כבן למשפחה מדובת־אוכלוסין זו.

הלא טוב אני! הלא ישר אני! — להש לו לבו — הלא ירי נטויה לחבק! הלא שערי לבי פתוחים לפניהם!... רק אולת היא, שאני עוזב את משכנות לבי עם אורחי האהובים, עומד כשומר הסף על יד השערים, מתלכב בטלית של איבה ומכריח ממני את אורחי. כי מה יש לי בעולם תחת תכלת השמים, ומעל לתכלת השמים, ברחשי לבי ובברק עיני, ואין להם חלק בו? כי מה יש לי מן הסגולות והמחמדים, שלא הכאתים משכבר שי להעוברים והשבים, להרצים, להמשחקים, להכוכים, להאוחים ולאויבים? — ואלהים יש בעולם, יש! כי מה תואר לי, מה חן ודמות, אם לא נקורת האור של שלהבת אלוה שבי? כי מה ערך יש לי הכזוי והשפל, כשאני עוזב ומרוחק מאלהים ומאדם? תנו לי את אהבת אבי שבשמים, ואתעשר ואתגדל ואתקדש, והיו כל מאורות השמים עוברים לי ומשמישים אותי, ומלאו העולם, גברים ונשים, יסערו אותי בחליי... הן אני הולח, עוזב, רך ומפונק... כך היה שליט מדבר אל לבו ופוסע בשמחה על פני רחוב הנלווקות. והנלווקות היו נושאות כדרכן את נליהם של בני ארם הרצים

ושבים, — אותן הנלווקות העניות בפשטותן, בצמצום המקום שבצרו להן ובעשירותן הנסתרת. רצועה צרה של רחוב היא לבו של הכרך ולבו של כל החבל. היא המלבישה והמקשטת מליוני בני אדם שבו' ושכמה וכמה כרכים קרובים ומרוחקים, היא הסוחרת עם עמים, ועד סחלין יגיעו דברי משאה ומתנה, והיא עצמה עומדת פשטנית, מלובשת בגדי חול ומכוסה רפש למראית עין, כמתביישת בעשרה הנפרז ואינה מעיזה להתהדר. שלובי זרוע, זרזים, עסקנים, מתלחשים ותפרשי-עשתונות היו נשאים בני האדם והיו גועשים בלחשם כאילנותיו של יער גדול ורחב ידים. הנה ראש אדם הכפוף תחת משאם של ארגזים מרובים זה למעלה מזה, ושולים להם מכל עברים. הנה רבים מפנים לוי את הדרך. מרכבות הטראם ומרכבות נשאות בשבילן הצר בקול תרועה. גם על המדרכות דרך השערים הנפתחים בהריקת רעש, מזנקות מתוך החצרות עגלות טעונות משא כמשתערות על העוברים והשבים. האדם והבהמה נצבים זה כנגד זה כאויבים. רגע כהרף עין: אני או אתה: — נרתעים לאחוריהם אחרי ישוב הרעת ונפרדים כאוהבים. גועש, רועש היער, ואין קצה לאילנותיו. אכן יפה להתבודד בבני אדם הראשונים בתוך יער זה, שכולו קולות, נוניס וריחות. אל תבקשוני לא ביערות עבותים ולא במדבריות של חול ולא על אי שמם ולא בכורות, שיחין ומערות ולא בתוך זוחבית של ריוגנס. אני חית הכרך. בתוכי אני שוכן בדד למעצבה. ובתוך המולה זו שוקקת ושוטפת גם שיחתם של שני תינוקות על יד אחת התנויות. אחר מהם סה להברו דבר, ופני השומע מרוכזים כפני גדול ופקוז, שאינו בא לשמוע את ספור המעשה כשלעצמו, אלא בא לעמוד על אופן הרצאתם של הדברים.

לארכה של גדר הגן הקרשיני מבחוץ עומדים תגרנים ומכרזים על סהורותיהם. כבר זו הקרשינית היא כעין סניף, זיו של הנלווקות. הרי לכם מחטים, הוטים, משחה, כרטיסים, תמונות של אנשים מפורסמים, עטים. גליגות נייד, כפתורים, נברשות, אלונטיות, מסרקים, סכינים, ספרי הכנסיה הנוצרית וספורי הסידים ועתוני ה"השקפה". אלו הם העוללות שנשרו מאילנות היער הפסולת. ודוקא היא מכריזה על עצמה ואינה מתביישת כלל בפני הדרתו של היער, כשרות של אילנות בודדים בצדו של יער עבות וכנהל קטן ומבויש השוטף בצדו של ים גועש. שמה מבקש אתה לצאת מעביו של היער ולעלות לגבהו — לך ועשה לך פדצות בין חרולים וקמשונים, שיהים ואילני סרק. כאן רחוב המעבר. שביל צר הוא רחוב המעבר, שהנלווקות הצנועות העובדות והטורחות מובילות בו את דגני זהבן, עשרן וברקן הטמירים, אל מרומי הכרך, במקום שהעושר והיקר מוצגים לראות. חיות הטרף — כרכרות, רכבות, עגלות, אוטומובילים ומרכבות הטראם — מזנקות ממחבואיהן מכל עברים, והאדם להן למשחק. פחד המות, האורכ לאדם על כל פסיעה, שופך את קסמי המשחק על החיים. הנה האדם פנצח מרנע לרגע את חיות הטרף, משתער עליהן לרצונו, מעמיד כנגדן את לבו, מכוון את רנע הסכנה ומסתלק לו בשלום.

שליט רץ ורורף, בורה על נפשו ומשתער. צופה בכרכות החמאה, בחכיות הרבש, בנבעות הדגים, בהררי הפירות ובהמון הגזנים, מקשיב אל הקולות היכרוזים ואל דברי הריב והתתנונים, מעיין בקומות נשים נהדרות, הנראות כחיות

ומוצנות לראוה בקפסולין של חנויות, ובפניהן של החיות המתהלכות הנראה כפורחות כחללו של הרחוב. שליט רודה אחריהן, עובר אותן מסתכל בפניהן מאדשן לו באהבה וכותב להן ספר כריתות, כשאין יפין מתישב על לבו. אף תן חיות הטרה המונקות ממחבואיהן לטרופ ולדרום. הוא משתער עליהן לרצונן מכוון את רנע הסכנה ומסתלק. אלו הם אילנות מלבלבים. מה נאה אשת איש וו! הבעל שתל אותה, הפרה אותה, חשקה אותה. היא פרחתה שלחה פארוה לתפארת ולברכה לעינים וללכבות. אשת איש היא, ואולם חנה הפקר הוא לכל, ואין עליו לא בעל ולא בעלים ולא ארון ומושל. הפקר בשר: הפקר גוף. כי הרוח שולט בכל, כי הרוח קורא לאחרות וליחוד ולחילון: לנתוש, לנתוץ, לעסוד ולחרום. כל אדם יש לו חלק בחן וכיופי. ואם יש בקצה העולם פרח אחר, שלא הריחותי עדיין את ריחו, עקרוהו נא והביאוהו אלי והנישו אותו אל אפי, כי לא ביד חזקה אשפוך את רוחי על העולם, רק ברזח חזקה ובעין החזרת מחוץ לגבולות המותר והאסור. והמראות שבקפסולין הן שרמות הכרך. מכל הארצות והמדינות, מכל הגנות והפרדסים טולטלו לכאן, להיון את עיני ולעדן את לב מה טוב להתהלך בטל ובן-חורין בתוך תשואות התעשיות, בתוך אילנותיו של היער. אני הזמיר הנסתר של היער. אני המשורר. אני הפרי שכבר בשל. אני מלאך המות המלא עינים. אני המשורר המסתכל, הנושא בחובו את המות. אף אני פועל ומעשיר את התעשיות. אני מעביר על פניהם את המות, כדי לשפר בו את החיים, כדי להבריחם אל העבודה, שיהיו צופים בשפלותי ובעצבותי וימנעו מהיות כוחלים בחיים. מה טוב ומה יפה לנוע כאן, בתוך מרכו התעשית וההמולה, ברך, בטל ונוטה לתרדמת מנוחה. כך מתוסק על האדם הנמנום בתוך חדר, כששיחתם של רעיו ומיודעיו קולחת סביבו ומנענעת אותו, כמו בתוך ערש. כי הנה אני סופג לתוכי את החנקן שבאווירם, כדי שיתרבה על ידי כך החמצון. אני הנמט הרך שביניהם או האילן גבה הקומה המטרה את האויר.

כאלה היו רחשי לבו העליונים של שליט כל אותו היום, יום הרבש הראשון לו פה בו. כאדם שהיה משנן בעל פה ימים רבים את פרקי התפל. הקשה להשנתו עד כדי נועל, ופתאום ברנע אחר אורו עיניו ונתבררה לו כונתם של הרברים, והתיבות התחילו מפרפרות כנגדו לצפרים והיו לנשמות חיות. שמת האדם על זה מאד, התרפק על הרברים וקבל מידם את שכר הימים, שהתענת עליהם — כן נתבררה לשליט פתאום החכמה העמוקה שבהמולה הסרת הטעם של הכרך. הוא השיג פתאום את המנוחה הנסתרה והוורמוניה השלמה שבתורה ובוהו זה וכתוך שאגת הכרך. הוא התדבק בה.

וכמו לצערו עבר עליו היום הזה כהרף עין. הוא לא הרגיש כלל ברברי, וכבר שקע עליו היום. הכזה הוא עיקר מהותה של החרות. התפשמות נשמיותם של הרברים, המראות והרגעים, שנעשים לאי מרוץ, ואין חושינו מסוגלים לתפסם — לא הרגיש שליט ברנעים, וכבר שקע עליו היום. סער פת צהרים, שהה סעז בנן הזקסי, נטה לרחוב המרשלים, העיף עינו על שררות ירושלים, התעכב לשעש קלה על גשרה של הויסלה — ועבר היום. וכשחזר לחדרו, צנח על המטה מתוך עיפות מתוקה, כאדם שחש, כי קנה לו את זכות המנוחה בשכר עבודה קשה וממושכה, נדרם כתינוק שלחשי לו קודם שנתן, שמחר הוא יום הולדתו.

אולם שנתו היתה מיטורפת. פעם נעור מתוך רפיקות לב, כי ראה בחלומי את עצמו מתהלך על שפת נהל מים. רגלו האחת הורבקה אל המים ולא יכלה לזוז משם. פעם ראה בחלומי את חנקין הנושקת את נתן, ולבו היה כואב לו מאד על זה, וזיעה קרה טפחה את בשדו. פעם נעור פתאום מתוך רטט אברים ומתוך הרהור, שחרוה זו, שהיתה תוססת בלבו כל היום אתמול, לא באה בעיקרה אלא מתוך הראיון הצפוי לו במוצאי שבת עם... המכשפה, עם הנחרדה. אולם ממחרת, כשנעור משנתו, האיר כנגדו יום בוגר ושבע שעות. היה שליט מיצר מאד על שנגזלו ממנו נעורי דיום. נאיזה מקום באה סערה ופורה את ענני היגון. הנה היום יום הששי. כרוח נושבת, המגישה לאף האדם רית פרות נפלאים מן הפרדסים הסמוכים, כן הוגש לשליט ריחו של יום הששי בימי הילדות — ריח נפלא דק כן הרק. מי שאומר לתת לו שם ולמות, זה מקפח את מהותו. הן יש שאדם מסתכל בנג ירוק, ופתאום מתנשאים ועולים לפניו כל ימי ילדותו, והוא לא ידע, אי מזה הביא לו הגג הירוק ההוא את כל היקר הזה. אולם כשיתעמק בהיותו ויקלף מעליה ערמות ערמות שלמות, אז יגיע פתאום לנג ירוק של בית כנסיה נוצרי שעל גבי ההר בעירתו. הגג הירוק, שהיה מפיל עליו איכיים בילדותו, בא עכשיו ופיסו ושלם לו חלק הפחד שבימי ילדותו. חי לו הגג הירוק בצנעה בתוך מחבואי הלכ והכה כסבלנות של קדושה עד שתבוא שעתו.

יום הששי בימי הילדות... אתה העניו, הנפלא, הצנוע והמתוק! מה נפלאים כל הרברים שבהיים. כולם מעולפים זה בזה, והקודש יוצא מלובש כבגדי הול. יום הששי והתחילו השמים והארץ וכל צבאם. יום השבת בעצמו כעסן הוא, גזון וטרדן. כולו קודש ופלא הוא תביעות, גדרים ואיסורים. מכיר הוא את ערכו ומכריו על קדושתו. אולם יום הששי — ערב שבת הוא, משמשו הוא, נסתר הוא, חוטב העצים ושואב המים אצלו. וכמה ותרן הוא וסלחן וסתוס לנשמת! בילדותי, כאשר רק הקיצותי ופקהתי את עיני, אתה נגלית אלי בלהב התנור הבוער, בהרות המלאכה, בתוך חלישה, הגלגול, האפיה, ובקולות הקנתור של אמי ואחותי, שיש בהם זרוז לעבודה ומעולפת בהם איזה חבה. נגלית אלי בריחות מתוקים של מאכלים טובים, בקלפות של ביצים ובצללים, המעוררות רחמים אחרי שנתדוקנו כיתכנן, בצמוקים, שהייתי בודר מתוכם את הפסולת ואת המתולעים; באטריות, שהיו פרושות על המפה אחרי טרחה מרובה, אותן האטריות הגוורות, שיש בהן תמיד רמז להיי האדם הנתונים גורים גורים; בדוברבים, שאינם ראויים לאכילה אלא אחרי בדיקה יפה, ואני הוא הממונה על הבדיקה, ודבר זה מטיל בי גאווה. אני הער, אני הדיין ואני המבקר. הנה היר האחת בורקת, והשניה מטילה לתוך הפה, כשהעין מבחינה באמי שמא תרגיש בננבתי. מה מתוקים היו כל הרברים האלה ביום הששי, ומה נפטר מעמם בשבת. מה רבה היתה מנוחת הנשמה הכרוכה בעבורתו של יום הששי, ומה קשה היה יום השבת הזועף עם פני אבי הזועפים, בשעה שהוא יושב לנסותני בלמודי, ועם המנוחה הטררנית אחרי הסעודה, שהשינה בשעה זו טובה היא, ועם הרממה המרגיזה שבכל חדרי הבית, שלא להפריע, חלילה, את שנתו של אבא המשתעל, ועם תפלת המנחה, הספוגה כולה ראגות הול, ועם הסעודה השלישית שלאחריה,

שחובה היא, והתיאבון לאכילה מסתלק מתוך כך מאליו, ועם הערב של מוצאי השבת, שכולו דברי חשבונות ומשא ומתן, והחולין שבו קשים שבעתים מכל ימות החול. על כן מתוק אתה לנו, יום הששי, ומדי נזכירך, יהמה לבנו לך. ואפילו כשאנו יוצאים לתרבות רעה וכופרים בשבת, אין קדושתך מתחללת מתוך כך, ואתה חי לפנינו בתזון...

כך התהלך שליט שעות רבות ברחובות ספוג זכרונות, ולבו טעון כולו רחמים על עצמו.

הוא ראה את כל ימי חייו כיום שבת אהר ארוך, יום זועף וטרדן, ששעול עולה ממנו. שליט חש פתאום, כי נהג סלסול בעצמו יותר מדאי. כפרוכת של שבת היה נשא בעולם, הבריק כברק ולא ידע את ענות העץ האבן. על כן באוהו העיפות, צער ההויה ומשטמת הבריות. על כן שנאו עליו המשורר שימקין. ועל כן כזוי הוא לאשר ולפייגין ולסוניה ולכל העוברים והשבים, שאינם נותנים כלל את דעתם עליו. רד, בן אדם, מעל כסא כבודך, השלך את נורך, עמוד ולכלך את יריך ואת גופך. עבור, טרה, עסוק, חטוב עצים ושאב מים; הלל צלם אלהים שנפרצופך, רמוס נשמתך ונשמות זולתך, עשה לך שערות ארוכות וצפרנים שורטות ונעלייך לבנות ושפם מתמר והקש במקלך הקשות קולניות וקח לך פעמון של יושב-דאש ועשה לך דגל של אידיאל וכרטיס-בקור עם שם של ר"ר או בא כח של פירמא — רק אז תהיה כאהר האדם. תהיה אהוב ומכובד וגם על ברירותך יכריוו בקול. היה עניו, נכחירות ושמת — ותבוא אליך המנוחה.

כאלה היו רחשי לבו של שליט, שפעפעו בקרבו כהחלטות. בכה בו לבו והיה מתביש בפני הבריות, שלא יקראו את הכתוב עליהם כחרט החלטות. עמה וחזר על עקביו וכוון את פסיעותיו לחררו, להסתתר בו. ישב בלא נוע, עה שנטה היום לערוב. עמד והדליק נרות לקרש עליהם את שבתו האחרונה. ישב מחריש בנשף יום הששי לאורם הכהיר של הנרות הדולקים, שהאירו על נדירותו וגם התיזו מאורם ניצוצות על הימים הבאים, כי נכא לו לבו: נשבתה ממנו מנוחה, ואפילו מנוחת החול.

פרק יג

לא אל שלחן משפחה הערוך בכל מיני מערנים ישב שליט בערב זה. בבית קהוה זר לגם את כוס החמין ועבר מתוך קריאה שטחית על הגליונות הכפולים של העתונים, „השקפה“, „השהר“, שיצאו לכבוד שבת והיו מלאים את מאמריהם, ספוריהם ושיריהם של המבקר שיינר, הסופר שניאורסון, המשורר שימקין, העורך פויגל, הפובליציסטן פישר, פינחסוביץ ואחרים. הכל היה פשוט ומובן כל כך בעיניו. הוא השיג את תכונתו של כל מחבר ומחבר, דבר שלא היה רגיל בו כל כך בשעת קריאת העתונים. גליונות הנייר ענגו את אזניו ברשרושם, והצבע החן של האותיות ענג את עיניו. כשאנו עוברים על דפים בלום של ספר ישן נושן המלאים כתמים של נרות חלב, נראים לנו דבריהם מחוכמים ביותר מפני ישנם, מפני הן הדורות המרחף עליהם ומפני

לחש הנשמות של הקוראים והלומדים, שפרחו לתוך האותיות והוסיפו על כחן. בספר חדש, שנכתב לעינינו על ידי סופר החי ומתהלך עדיין בקרבנו על פני הארמה, אנו נוהגים קלות ראש יתירה, שכלום יש הכמה נאדם חי ומתהלך וברברים שיוצאו מפיו של אדם, שלא נסתם עליו עדיין הנולד? ומכל מקום יש חן מיוחד גם ברברים שנאמרו ונכתבו על ידי סופר חי, שיש בהם מריח התעשייה, הלישה, הנלגל והאפיות. נעים לחכנו מאכל, שלא טרחנו עליו ושלא ראינוהו בשעת עשייתו. אולם גדול התיאבון לאכילה שמעוררים בנו הככרות והלחמניות, שרורים לעינינו מן התנור הנוער. כי יפים החיים העוטים צעיף המות והמות המפרה את החיים. הלא הכל פשוט, ישר וכוכן כל כך. הלא הויתו כאן, בבית-הקהל זה שבכרך ו'. פשוטה כל כך וישרה ונובעת מתוך סדר השתלשלותם של הרברים עד כה, והויתו מהר בשעה השביעית של ערב ברהוב הברזל, כתוך הדרן של... בחברתם של סוניה, אשר, נתן חנקין וס... — אה שמה של פייגין לא הגה באותיותיו, שלא לכללו עם שאר השמות — הלא גם הויה זו פשוטה ומובנה כל כך. ולפיכך גם הוא יהיה פשוט, ישר ומוכן. ושמה יהיה — שרק השמחה היא פשוטה, ישרה ומובנה. ואוהב יהיה את כל הבריות סביבו — שרק האהבה היא פשוטה, ישרה ומובנה. הנה הוא קורא, למשל, מודעה ברבר הנשף מתוך, נשף הפתיחה, שיערך על ידי חברת, „שפה ותרבות“ באולם שלה ברחוב הנפחים. כרטיסים נמכרים בהקונטרטה של העסקן הצבורי, היושב ראש של החברה „שפה ותרבות“, וכן גם באולם החברה. סופרים וחברים מתבקשים לבוא. הוא אינו סופר ואינו חבר ואינו מתבקש, כמוכן, לבוא, ומכל מקום יבוא. אם יא לכבודם של החברים, הרי לכבוד... לכבוד... והרי סדר התרצאות: „על קברה של ההתבוללות ולפני ארון הקודש של התחיה“.

ההתחלה היא בשעה השמינית בריוק. „הנשף הראשון של הסיוון הנוכחי — מעידה מערכת ה„השקפה“ בפנים והגליון — עורך ענין רב בקרב הקהל הן מצד תכנו המזהיר והן מצד המרציה הנפלא גופו, שכבר קנה לו שם בתור נואם מצוין והונה דעות, הוא עוורנו הנעלה מר פישר. הקהל, שכבר נעשה להוט אחרי מלה עברית היה, אחרי ההפסקה הממושכה של ימות הקיץ, מודרו וקונה כרטיסים. ומפני כך אנו מזרזים את קוראינו הנכבדים לזכות בכרטיסים, לפי שלא נשאר מהם אלא קומץ קטן“. גם הרברים הללו היו מוכנים כל צרכם לשליט. יש בהם טעמם שלהם. הנה מר פישר עומד על קברה של ההתבוללות ומשתתהו לפני ארון הקודש של התחיה. הסופר הגאוני שניאורסון מעניק לקוראיו את ספוריו הכתובים בערפל. פינחסוביץ מעיד על עצמו שמים וארץ ומכריו ומודיע לקוראיו, שנצה ישראל לא ישקר. כי ההרים ימושו ממקומם, והנבעות תכוונית, ועם ישראל יהיה חי וקים, ורוחו של ישראל סבא לא יפוג, ודבריהם של החושים והנביאים לא יבטלו. לן, לפינחסוביץ ברור הרבר כשמש — ומה שברור לן, הוא עורך על גליון ה„השקפה“, שיוצא בכל יום ששי בשבוע, כרי שהיהודי יהיה קוראם ביום הששי בערב בשעת אכילת הרנים המסולפלים, כששורה עליו רוח הנשמה היתירה. ולמה הוא עורך את דבריו דוקא מערב שבת לערב שבת? לפי שבערב שבת גליון ה„השקפה“ יכיל שמונה עמודים ולא ארבעה, בגליונה החול. והמחיר אינו מתעלה על ידי כך, וכל יהודי קונה לו גליון של

ערב שבת בשכר שלש אנורות, כוול הוול, ורוחו של ישראל סבא עולה על השלחן, עולה, עולה... שמא רצונך, משהלי שלי, כורעוני דלעת? רצונך בורעוני דלעת, משהלי שלי? — כמה טרחן הוא תינוק זה! את כל הורעונים השמיד היום כערב! — אולם מלווינה מעיינת בשעה זו בספר כתוב פולנית ומזרועות מפני רשרושו של הנליון שכירו של אבא. מלווינה נרגות עצבים היא. הוי העלמה מלווינה! בואי נא ונרוץ אל מעבר לים, אל מעבר לימים ומדבריות, ונתחבא שנינו בחגוי הסלעים מפני הרר רוחו של ישראל סבא, אשר הית לנו לרועץ! — כי ברור הדבר, שרק היום אני גר פה וזר ועווב בתוך בית קהוה בטעמה של רוסיה הקטנה, ואין לי בעולמי כלום, חוץ מנעלי היד הלבנות הדפורטפיל של אשר, תרמילו של נתן ושתי הדמעות המנצנצות ותלויות בריסי עיניה של חנקין — אלה הרברים מדפרפים תמיד לנגד עיני. אולם מהר הן מהר. הנה יהלוף הלילה ויעלה שמשו של מהר, ואחר כך ישקע השמש ויבוא הערב ותגיע השעה השביעית, ואני בתוך הכית של רחוב הברול בחברתם של אשר, נתן, שמעון, סוניה, חנקין ופ...

אולם הלילה בא מזוין בחזיונות בלהות. ארוך היה ומתעקש ולוחם באכזריות על קיומו. ואחרי שנאבק שליט עם גלי הלילה הגועשים ונלחם עמחם ויכל להם והגיע בסירתו ער היום הזורח, עמד אחר כך במלחמת דואל עם היום הארוך והפתלתול, שיצא לקראתו מלובש בכסות הלילה. בתוך חדרו נאבק עמו. ואחר כך הזמין אותו אל הקרב בנכהו של הכרך כמעמד הבריות. לא נרתע היום לאחוריו מפחד, וכאילו נתכוון להתהדר בכחו בפני הצבור, התהלך עם שליט בקרי, עד שהסיל אותו שדוד והכריח אותו משרה הקרב, מן הרחוב, לתוך חדרו והכה אותו שם מכה אחרי מכה. פצוע יצא שליט מתחת פטישו של היום דפה אוניס, נבה רוח ומכויש ועבר לתוך רשותו של הערב. כשהיה פוסע בשעה הששית בררכו לרחוב הברול, היה לבו נוקפו מאד, והויתו לא היתה בעיניו כלל פשוטה, ישרה ומובנה. הוא לא היה ישר עם עצמו. כל לבו השתוקק אל פייגין, ואת לבו סכב בערמה להאמין, שאינה פנוי כלל לפייגין, שבו הוא לה, שחביבים עליו ממנה נתן, חנקין, ואפילו סוניה ואשר. הוא היה משרל את עצמו להאמין, שכשפיה של ריבה זו לא צרו אותו, וכל פסיעה ופסיעה של רגליו הכושלות היתה לו לעד זומם. כל נקיפה של לבו הרועד היתה לו לעד זומם. זכרונו של שימקין עלה פתאום על לבו, ורוחו נעכרה עליו. אחר כך עלה כנגד עיני רוחו זכרון פנוי הוועפים אמש, בשעת קריאת השיר. הוא גלה את ערות יגונו ברבים. זהום! זהום!

הוא עמד תחתיו. היה רבע השעה השביעית. ההתחלה היא בשמינית, והבהלה למה? הוא כבר עמד אצל שער הכית וחזר על עקביו. התרחק מן הכית זעם כמה וכמה רחובות. חזר ברבע השמינית. עכשיו היו הרברים נכרים, שלא היה בהול כלל אליה, אלא שלא בקש לפרוש את עצמו מן הצבור ולפיכך סר לחזרה. ברנע זה ראה את עצמו עלו ותקיף, חכם ונכור. ויפה היא המסכת. יופי בכל: בהדרת פניה של פייגין, במרה השחורה המבצבצת מתוך עיניה של חנקין, בבחילות העליזה של נתן, ואפילו אשר הנמאס הן בא להשלים את התמונה. עלה לקומה השלישית וחזר וירד מעל המדרגות. ודאי כבר יצאו מן

הבית — נצנץ הרהור במוחו — יצאו כלערי. מוטב שארר ואציץ בחלון המסנה אל הרחוב. אם מואר הוא, אעלה, ואם לא — אלך לי יחירי אל הגשף ואניר להם שלא סרתי לביתם כלל מחוסר פנאי, ונמצא, שהם לא עלכוני, כי הן אני לא עמרתי בדבורי, ונמצא, שהצלתי את כבורי.

יור, ראה את החלון המואר, חזר ועלה. וכבר סדר במהו פסוק שלם של נקשת סליהה, שישמיע בפני המסובים, תיכף לכניסתו אחרי שיכבדוהו ב"ברוך הבא".

— גברת פיינין ושאר המסובים! — כך יקרא תיכף לכניסתו — סלתו נא לי על שהייתי האחרון של הנאספים. חטאתי! — ובשעת מעשה יכה בירו על לבו מתוך תנועת יר של הרמוניה והירור. „חטאתי“.

וכשעבר את מפתן החדר הרגיש מיד בחנקין ובסוניה, רוחו העליוה נתקפחה מיר.

עיניו היו מפשפשות סביבו בתמהון. אולם החוד היה ריק. היא בוראי יצאה לרגע ועתידה לחזור מיד — נחם את לבו והתחיל פוסע מתוך קוצר רוח על פני החדר. חנקין כאילו כוונה להרהורי לבו ואמרה:

— הארון שליט אהר קצת. מרת פ—פיינין...

— ושושביניה! — הפסיקתה סוניה.

— מרת פיינין, שמעון ונח! — הוסיפה חנקין — וצעיר אחר...

— זהו טפוס חדש: מישורר! — הפסיקתה סוניה.

— הן. כולם יצאו לפני רגעים. רק אנחנו יושבות ומחכות לך. סוניטשק כמעט שבכתה מתמרורי לב...

— ומגעוגעים! — הציפה סוניה.

— שנינו היינו מתגעגעות — אמרה חנקין בתמימות.

— האמנם? — אכר שליט בהתול מר—ואני לא ידעתי, שנמצאים בעולם בני אדם המתגעגעים עלי...

— המרבר אדוני את דבריו בתמימות לב, ואם הוא משטה? — שאלה

חנקין וצפתה לתשובתו. אולם סוניה התערבה ביניהם ואמרה:

— יפה עשה מר שליט שבא. אני ומלכה צופות היינו לו בכליון עינים.

אני—ומרת חנקין דראי ובוראי. סבורות היינו, שגם הארון שליט יבגר בנו בשאר בני בריתנו. והן אני הייתי מזדרות כל כך לאספתנו. ולמה? כרי לעמוד בדבורי. בשעה החמישית, בדיוק, ואולי ברבע הששית, הנחתי את עבודתי מירי. אף על פי שהייתי מצווה להביא את תפירתה של השמלה לירי גמר. הנברת ליפשיץ הן תסקול אותי באכנים, שלא קיימתי את הבטחתי. ואני הן הבטחתי לה בהן צרקי. אני הן שלי הן, אף על פי שאשה אני. רק הלאו שלי דפה הוא קצת בירי, כי על כן אשה אני. קלת דעת, והנבר ימשול בי. הנברת ליפשיץ תככה. בחיי ראשי. היא תככה. אשה משונה וקפריוית היא הנברת ליפשיץ. וכל זה למה? לפי שלחיייה חכלילות הן. ואשה שלחיייה חכלילית משולה לנמר. אה, אילו הייתי אני בת כרך הייתי מחריבה עולם מלא. הנברת ליפשיץ אוהבת אותי אהבת נפש. סוניטשקה, סוניטשקה שלי, נשמתי, יפתי,

חביבתי! — אלו הם דבריה אלי תמיד. בשוקולאדה ומונפסיה אינה מקמצת בשבילי. ופעמים אנו רבות זו את זו, קורעות בכה אשה מעל חברתה את המטפחת ואת הצעיף מעל ראשינו. את המטפחת ואת הצעיף, שהייתי עוטפת את ראשי בהם, אילו הייתי אשה צנועה וצדיקה, כאמי הכשרה, המתפללת כל היום בשלומה של סוניטשקה שלה. סבורה היא הזקנה, שסוניטשקה שלה עסוקה כל היום ב„צאינה וראינה“. מה דעתו של הארון שליט? אילו, למשל הייתי צדיקה והייתי מתעטפת במטפחת ובצעיף, כלום לא הייתי משולח לעכבר שמשוהו מתוך הכותח? היו ימים, שהייתי באמת אשה צדקנית, עוד לא מלאו לי או שש עשרה שנה. הלא עכשיו אני זקנה וכבר טעמתי מעץ החיים ומעץ הדעת וכבר בלעתי והקאתי, ואני אומרת, שכל הענין אינו שווה אפילו חוט שערה אחד שנורקה בו שיכה. „הגבאית“ — כך היו קוראים לי הכל באותם הימים. ברכת המזון, קריאת שמע, תפלה בכוקר ובערכית. כל הדרכים הטובים, שתפארת הם לאשה כשרה וצנועה — בהם הייתי זהירה מאד מאד. אולם עכשיו נשתנו הימים. אברתי, אברתי, מר שליט. אברה לי אמונתי. וכשאין אמונה בלב, גם לב אין לו לאדם. כי אם אין אלהים בעולם, למה לו ללב להיות טפש ולהאמין בו? — הלא אחיה טפשית נמורה ואי אפשי בטפשות. דיי שאני טפשית לכשעצמי לשם צרכי, ולמה לי עוד טפשות לשם שמים? — כלום אין לו למנהיג הגלגל די שוטים בעולמו הוץ ממני? — ובכן באתי לירי ההלטה, שאין אלהים, כשם שאין אהבה, ואם יש אלהים, הן יהיה בטובו לסלוח לי אלה אלפי פעמים על שכפרתי בו, כי הן טוב הוא ורחמן. ואם אינו טוב ורחמן, הרי אינו אלהים, ואני איני מקבלת עלי רגזן וקפדן לאלהים. אי אפשי בו — והסל! גם הגברת ליפשיץ שבעלת השכלה נבווה היא, רעתה כרעתי לענין זה. לגבי ענינים אחרים אנו שרויות במחלוקת. אני דנה כך: יפה המונפסיה מאלהים, ולו'ה בתיאטרון לא כל שכן, שהן נראות לעין, ואלהים מסתיר את עצמו בעב העננים. אילו היה מבקש להתכבד בי ולהתכבד על ידי, היה יורד אלי. הייתי מציצה בפניו ובאה לידי אהבה או לידי שנאה. עכשיו אין אני מחויבת לרדוף אחריו עם אהבתי אל בין הערכות. גם אחרי בעלי אין אני רצה. הוא היה רץ אחרי. אני עוברת בשבתות ובימים טובים, ואפילו בחול המועד. אם להקב"ה ניחא כך, לי לא כל שכן. ולכשתבוא שעת, אקבל את ענשי. הלא אני עושה מלאכה מסכנת. בעלי אינו מפרנסני. רוכב הוא בערבות. הוא עכבר השוכב על הספרים ומכרסמים. ואינו יודע, שגם אני ספר התום הנני לפניו. כל היום עבדתי, כי הן מבקשת אני להתענג למועד הנשף, ומכל מקום לא הבאתי את עבודתי לידי נמר. הגברת ליפשיץ תכנה, אבל מה לי ולה? אני חפצה להתענג — וחסל. איריאה נפלאה הכהיקה במוחי, רבותי! — קראה פתאום סוניה בקול וקפצה מתוך תרוה, וגם חנקין קפצה לקראתה וחבקתה — איריאה נפלאה, ואם מר שליט יפצור בי, אגלה לו.

— הנה אני פוצרת כך, סוניטשקה, בשמו של מר שליט — אמרה חנקין.
 — כלום את לו לפה? — שאלה סוניה. — סבורה את, שמר שליט הוא חמים יותר מראי, ולא ניתנה לו לשון לרבר? טועה את, מלכתה בו. הוא אינו תמים כל כך. גם בעלי היה נראה קורם כשה. ובכן, גם מר שליט פוצר בי? הבה

ואנלה: קומן, רבותי, ונערוך לנו הלולא רבה. נכנים נא את כל חברינו הקבצנים. וגם המשורר שימסקין יתרצה לנו להשתתף עמנו, אף על פי שאין אנו אנשים גדולים ומפורסמים. נתכנש נא כולנו ונהיה שמהים. נשתה ויין ונצא במחלות, כי קצתי בחיים התפלים ללא אור ויין ומחלות. הבה נא, מר שליט, ונרסק סצת לשם נסיון. ואולי יתקשר בי בין כך וכך לשם אהבה. הארון שליט מתרצה לרסקר עמי? אל תראני, שאני זקנה. אמת, לבי נתון לאחר. הוא יפה ממך. הארון שליט כיוהיר ושקוף הוא יותר מראי. משול הוא לזוכיית. כזוכיית חותך הוא ופוצע, וזוכיית נקל הוא להשבר. ואולי משום כן הוא פוצע, כדי להנין על עצמו. שלי יפה ממנו. שמו, שמו... רק למלכה אנלה את שמו. — היא לחשה על אזנה של חנקין את שמו של שמעון בקול רם, שנשמע גם לשליט. — ואולם לכו של זה אינו נתון כלל אלי. הוא בורח ממני...

שטה דבריה של סוניה נפסק על ידי אשר, שסר בשעה זו לתוך החדר. אשר בא מקושט בגרף צעיר, שנמשך תמיד אחרי בריות שפלות ממנו בעשרן וכמעמדן בחברה. הוא נכנס בקירה ובהשתחוויה, נרתע לאחוריו כדי פסיעות אחרות ררך כבוד, תקע את כפו לחנקין, אחר כך לסוניה, הקריב אליה את שפתיו הקמוצות. שניהם צחקו בקול, וגם חנקין צחקה. „נסות” — הרחר שליט — חנקין אינה עולה כלל על הבריות האלו. ואפשר עולה היא קצת עליהן, אבל אין בה הניון של בחירה. הכל יפה וכשר בעיניו. וזו היא הנסות של נפשה.

— ואת הארון הזה מר אשר אינו מכיר כלל? — שאלה חנקין את האורח, שלא ברך את שליט בשלום.

— אה, סליחה! לא הרגשתי בו כלל... הלא זה הוא הארון... הארון... אני ראייתו בבית אחד... שכחתי... מה שם משפחתו? — שאל אשר ותקע את כפו לשליט.

— שליט! — השמיע שליט בקול רם והתחרט מיד עד מאד על שנכנע בתשובתו לאדם גם זה, שהרי ברור היה, שזה רק מתחפש ועושה את עצמו כאילו אינו מכירו.

— שמו של יהודי זה ודאי חיים הוא! — אָמר אשר לחנקין בלחש, ואולם הקול היה נשמע לכולם.

— למה דוקא חיים? — שאלה חנקין.

— כך. יהודי, שאינו לא שפל קומה ולא גבה קומה, ויש לו עינים המביטות בפניך ואינן מביטות, ויש לו חוטמי-נעל צדים, והעניבה שלו מופשלת אל הצד — חזקה ששמו חיים — השיב אשר כמנצח.

חנקין וסוניה צחקו בקול לרבריו של אשר, אף שליט חייך ואמר:

— אולם הפעם טעה הארון ואל. שמי הוא דוקא פסח ולא חיים.

„שומה” — הכהו לכו של שליט על התשובה האויילית ועל בת הצחוק

ששרחה בשעה זו על שפתיו. „לסטור למנוול זה על לחיו — ותסל”. אולם שליט כבר היה מנוצה על ידי האדם הזה, ומפני כך לא מצא לעצמו טוב משתיקה. רק עכבר קטן היה מתרוצץ בתוך הלב ומכרסמו. „נפל חני גם בעיניה של זו” — הרחר שליט בדאגה ונתכוון לחנקין.

— והיכן היא מרת פייגין? — שאל אשר
 — אהובתך פרתה — אמרה סוניה — בא לכאן משורר אחר והפריחח
 מכאן על כנפיו הרחק, הרחק. מפני מה לא נעשית למשורר, אשר? והאָדון שליט
 למה לא נודרו ולא נעשה משורר לכל הפחות כנירנברג או כשימוקין? — ולפיכך
 נסתפחה שרכם.

— לא, האדון שליט, כמזומני, משורר הוא — אמר אשר בהתול קל.
 — ודאי, ודאי — אָמרה הנקין — הארון שליט באמת משורר הוא. עתיר
 הוא להתפרסם. מציצים אתם בפניו. לכאורה הוא אדם סתם. אחר משלנו. אבל
 לא — הוא משורר.

— יש לו עינים של משורר — אָמרה סוניה — הן נוגות מאד. י
 — עיניו הן של יתום — העיר אשר.
 — הגיעה השעה ללכת — אמר שליט.

— אָנו יוצאים לדרך — קרָאָה סוניה וקמה מעל הכסא מתוך רקוד.
 ארבעתם יצאו מן החדר. אשר וסוניה הלכו חבוקי זרוע. הוא — זקוף קומה
 כשליח במלאכות השובה, והיא היתה מחזירה את ראשה לאחוריה מרנע לרנע.
 חנקין, שנטפלה לשליט, צמצמה את פסיעותיה, כדי לפגור את מהלכה ולהיות
 מרוחקת מהם.

— מה סוניה בעיניך? — הפסיקה חנקין את השתיקה — היא חכמה?
 כן? —

— היא גסת רוח! — השיב שליט בכעס.
 — הכל שפלי ערך הם בעיניך — אמרה חנקין מתוך כאב לב. הוא לא
 השיב כלום על זה. שניהם שתקו. וכשנכנסו לתוך אולם הנשף, היו פניו של
 שליט מכרזים:
 — עצבות, עצבות!

פרק יד

הנשף, שעורך, לפי ערותם של גליונות העתונים של ערב שבת, ענין רב
 בין הקהל, עורר באמת ענין רב בין הקהל, אחרי שהקהל קרא בעתונים
 הענין הרב, שעורך הנשף בקרבן. אולם החברה, „שפה ותרבות“ היה מלא מפה
 אל פה. בני אדם עמדו צפופים בתוך אולם הקריאה, באולם הבופט ובמסדרונים.
 על הבימה כבר עלו חברי הועד וישבו בחצי גורן עגולה, ופניהם מפנים אל
 הנאספים.

במרכזו של העיגול התנוססה הקרחה של היושב ראש, העסקן הצבורי
 המפורסם, הארון פרנק, גלוח השפם והזקן, הרומה לדיפלומט או לקונסול של
 אחת המדינות הקטנות. תמיד הוא שותק, ומתוך פניו המטומטמים אין להכיר,
 אם רעתו נוחה או זעומה. מן הצד האחד: העורך והמו"ל של העתון „השחר“,
 חברו של היושב ראש, פויגל, יהודי קטן קומה, שהיה סופר קטן ונתון בשפל
 המדרגה והרוח בעתונו בשלש השנים האחרונות כדי מאת אלף. ומן הצד השני:
 הסופר הישיש פרנר, שהיה אליכם של הצעירים בשנות השמונים, ודבריו

מתקבלים עכשיו לרפוס בעתונים בלא חשק מיותר. אחריו הסרסור של הביורסא ליברמן, יהודי חרוץ, המתבל את הערותיו ואת נאומיו הקצרים בתוליס חריפים. הוא הגזבר של החברה, הממונה על עניני הכסף. אחריו הרב המשכיל, רב דחי ורב מטעם הממשלה, מר איידלברג, שנוהג להטיף בנשפי החברה במוצאי ימים טובים, כהנוכה ובפורים ובכל מוצאי שבת, כשלא נזדמן להחברה נואם אחר במקומו. אחריו הסופר פינחסוביץ, עוזרו הראשי של „השחר“, שהספיק לרכוש לו כמשך שנים מועטות את הצבור היותר גדול של קוראים. יש אומרים, שהוא נשמתו החיה של העתון ושהוא הביאו להמדרגה הגבוהה, שהוא עומד עליה, אף על פי שאין להכחיש גם בכשרונו הנפלא של פויגל, עורכו של העתון הזה. אחריו האדבוקט זינגר, נואם, עסקן לאומי, סופר, חבר של כמה וכמה חברות, הנכנס בכל ערב וערב לכמה וכמה ישיבות, ומפני כך פניו מביעים לאות יתירה והם רגילים אצל הפיהוק. אין הוער חסד גם את מזכירו, הארון דייכר, מנהלו של בית-הספר העברי, בא כחם של המורים והצעירים, שבחירתו לתוך הוער עלתה להצעירים ביגיעה מרובה, ולא עלתה בידם אלא מפני התלהבותם היתירה בשעת הבחירות בשנה שעברה. והנה שני החברים של הקבוצה לבקורת, לבקר אחרי מעשיו של הועד: הסוחר יפה, והסוחר המכובד מר ישפה, יהודי בן-אורון ובן-יחסין, נלהב והובב עמו, כפי שידוע לכל, וידיה נפשו של הסופר הגאוני שניאורסון, איש יועצו ובעל סודו. הארון ישפה הוא אדם צנוע, מתון, מנומס — מלה בסלע, מתהלך תמיד עם שניאורסון ומברר אליו בלשון „אתה“, והוא בכלל דורש טובתם של כל המושכים בעט סופר בישראל. כל מי שנצרך לשניאורסון, משכים קודם לפתחו של ישפה, מתיעץ עמו ומקבל לפעמים ממנו מכתב מליצה. הארון ישפה הוא גם כן סופר קצת, אלא שכל עבודתו הספרותית הצטמצמה בזכרונות, שהוא מפרסם מוזמן לזמן ברפוס מתוך חייו של שניאורסון ושל שאר הסופרים, שנתחנכו על ידו. הן הוא הרפים אח שירו הראשון של המשורר נירנברג. אמנם גם האדבוקט זינגר חבר הוא לקבוצה של הבקורת, ואולם הוא גם כן חבר לקבוצה הממונה על הנספים כאחד עם ליברמן, ישפה ופרנק, וכך הוא חבר גם לקבוצה הספרותית כאחד עם פויגל, פינחסוביץ, הרב איידלברג, המבקר שיינר והסופר שניאורסון.

עכשיו מסובים כולם, כל העוסקים בצרכי הצבור, ופניהם כלפי אותו הצבור: הרינו מצביאיכם ומפקדיכם! הסתכל נא, קרל נכבד, כפרצופינו, התכוון נא יפה יפה, כי עלינו גאותך!

סקרנותו של הקהל גדלה והלכה. הנואם לא נגלה עדיין על הבמה, והקהל צפה לו כקוצר רוח. מחיאות כפים של תביעה הרעישו משעה לשעה את האולם. בשעה זו נכנס לתוך האולם הסופר שניאורסון בלוייתו של המבקר שיינר. אחרי שיינר נגרר בריחוק מקום קצת, בחור גבה קומה ובעל בלורית ארוכה.

— יחי שניאורסון! יחי סופר התחיה, שניאורסון! —

הקהל הריע מתוך מחיאות כפים סוערות. העומדים צפופים התחלקו לשתי שורות. שניאורסון עבר ביניהן כמפקד צבא ועלה על הבמה מתוך שררה. שיינר גם כן עלה על הבמה וירד מיד, הוא, חבר הועד, לא היה נוהג לתפוס את מקומו בתוך העיגול, „אני מתרחק מבעלי הקרח“ — כך היה שיינר מנמס

את הותר הזה שהוא מותר על מקום הכבוד. הכחור בעל הכלורית עמד לרגלי הבימה וצפה לשיינר, עד שירד זה ונטלו בורועו, ושניהם יצאו לתוך המסדרון. — הרי שימקין! — לחשה סוניה לחנקין על אזנה ורמזה באצבעה על הכחור בעל הכלורית, שעבר על ידן שלוב זרוע עם שיינר.

— זהו המשורר שימקין! — לחשה מיר חנקין לשליט על אונו. סוניה התפרצה דרך שורות הספסלים, חייכה לקראת שימקין, שלחה את ידה וחסמה בה את הדרך בפניו. שימקין ברכה בשלום מתוך שפה רפה. ירח של סוניה היתה עדיין פשוטה לקראת שימקין, ואולם הוא קרא את שמו של שיינר והתרחק ממנה. סוניה חזרה אל בני מסכתה ואמרה להם: — זהו המשורר שימקין. אנחנו ידירים נאמנים אנחנו. הוא מפחד סאר ברוחו, אני מדברת אליו, והוא מרחף בעולמות העליונים. הוי, מה משונים הם חבריך המשוררים, מר שליט!

— סוניטסקה היא תמימה מאד! — אמרה חנקין לשליט.

שליט הרגיש בבת הצחוק של סוניה, שנועה ערירה על שפתיה ולא הולידת דוגמתה. כה כואב הלב על בת הצחוק של האדם, המכוונת כלפי החבר, שנוועת בכריותה. נכמרו רחמיו על סוניה ושנא בלבו את הכחור בעל הכלורית. ופתאום הזהיר רעיון במוחו: הן זהו אותו הכחור, שדרכו לעבור בכל יום ברחוב הזהב בליתן של עלמות, הוא, הוא, שנוא לכו של דרבקין, שכבר סח לו עליו. לא לחנם נצנצה בלבו השנאה אל האדם הזה. מתוך כך שרתה השמחה על שליט. הוא אהב את סוניה וחנקין והכיר בלבו תודה לרבקין, ששנא גם כן את האדם הזה. הוא כבר התנענע על דרבקין. ואולי... גם דרבקין סה כתוך האולם. הוא היה מושיבו ביניהם והיה לוחץ את ידו בפני סוניה וחנקין והיה מכריז באזניו על אהבתו אליו. כי הן יש בלבו אהבה אל בני אדם. גם סוניה וחנקין היו מרגישות בפניו המזהירים לקראת דרבקין והיו עוקרות מלבן את החשד, ששונא הוא את הכריות. כי הן שתיהן נשים רכות וטובות לב. טפשות הן קצת, ויש בהן קצת נסות רוח. אבל יש בהן גם מישרות הלב. יש. הן סוניה אמרה שעוני נוגות, וחנקין אמרה, שמשורר אני. היא וראי נקשרת אלי ושואפת את צלי. אחייך לה בפניה, אנע נא בידי נגיעה קלה בידה. אשמיע לה דבור של חכה.

שליט ננע באצבעו בכף ידה של חנקין. פניה הוהירו כנגדו כאהבה ואמרה מתוך קוצר רוח, כרי להתחטא בפני שליט:

— את, למה כושש הארון פישר לצאת? — אני משתוקקת כל כך לראות פניו. הוא וראי יפתתואר.

— ומה נהדר שניאודוסין! — קראה סוניה ותמכה את נופה בנופו של שליט. שליט נלחץ אליה.

— הן פניו כפני מלאך אלהים! — קראה חנקין בהתלהבות.

— והנברת וראי סבורה, שגם פניו של פישר הם כפני מלאך אלהים? — אמר שליט בהתמרמרות כבושה.

— ומה פני שימקין בעיניך, ארוני שליט האסתניס? — אמרה סוניה.

— אל נא תשאלי את פי הארון שליט — השיבה חנקין — אין נח
אלא בבטול. את הכל הוא מבטל.

— השמע מר שליט את דבריו של אדם קרוב אליו? — האמת בפי
מלכה? — שאלה סוגיה — ומה הארון שליט משיב על זה?
— אמת — השיב שליט — אני באמת מבטל את כל אלו בני האדם,
שערכם שפל בעיני.

— הארון שליט יודע לדבר גם גבוהות — העירה חנקין.
היושב ראש צלצל בפעמון והודיע להקהל, שהנואם והסופר הנכבד מר
פישר יעלה אחרי רגעים על הבמה. הקהל לזה את דבריו של היושב ראש
במחיאות כפים ממושכות.

הנואם פתח את דבריו. הוא דבר על החוט המשולש, שלא נפסק כל אלפי
אלפי השנים, מיום שעם ישראל נגלה בעולם, ולא יפסק עד אחרון דור. החוט
המשולש הוא: ישראל, הארץ הקדושה והשפה הקדושה, שפת חזוים ונביאי-יה.
הנואם הוכיח בנאום ארוך וממושך, שאין עם, שאין לו ארץ, ואין עם שאין
לו שפה, ואין עם, שאין לו ספרות. רבותי, קרא הנואם בהתלהבות, הספרות
היא ראי החיים. הספרות, רבותי, היא ארץ מולדת נודדת של עם ישראל, לפי
מבטאו השנון של המשורר הגרול והטרגי היגריך היינה: צאו וראו רבותי: לפני
דור אחד, דור אחד ולא יותר, היה היאוש הגרול שורר במחנטו, קולו של הצרצר
היה נשא מסוף עולמנו ועד סופו. עמנו היה עם דווי, סחוף וממורט, וזמר, מה
יפית" בפיו: ארצנו היתה נשמה, ושועלים הלכו בה. לשוננו — חצי מתה,
וספרותנו? — אין זכר לספרות. אחד מבנינו, שעשה כנה, פרח מאתנו למרחקים
ועזב את קנו. כזה היה הזבל, שהכשיר לנו דור שלם של מתבוללים, שהעמיד
נר דולק למראשותיו של העם, בשעה שנר-התמיד של נשמת-העם עוד היה
מהבהב ורועד בחביון-הנפש. „אני ישן ולבי ער" — יכול היה העם הנפלא
חזה להמליץ על עצמו. אולם, רבותי, זה היה דור ההשכלה, דור המתבוללים,
דור המדבר, שנוע ולא זכה לראות את הארץ הברוכה. הם לא בקשו לקרוע
רק חלון לאידופה. הם חרשו מומות בלבם לקעקע את כל הבירה. את כל
הבירה — הנואם השמיע את הרכור האחרון בקול רם —
— כאן יש למחוא כף! — לתש צעיר אחד מן הקהל על אזנו של
חברו.

מחיאות-כפים בודדות הפסיקו את דבריו של הנואם. אהריהן החזיקו שאר
הנאספים. הנואם היה אָנוס להפסיק את נאומו לרגעים. היושב-ראש אָנוס היה
לצלצל בפעמונו ולפצור בנאספים הנכבדים, שירגעו ולא יפריעו את דבריו
הנכבדים של הנואם הנכבד. צחוק פרץ מפיו של הקהל מתוך הרבור המסולסל
של היושב-ראש והודה לו בשכרו במחיאות-כפים סוערות, היושב-ראש לא פסק
מלצלצל, עד שנשתתק הקהל, והנואם חזר לדבריו, אחרי שלגם מכוס-החה
שלפניו.

הנואם המשיך את נאומו.

— אולם עכשיו, רבותי, נשתנו פני הרור. לא עבר עדיין דור שלם, וראו
את החיל אשר רכשנו לנו, את כם רכשנו. — הנואם העביר את ידו באויר ממעל

לראש הנאספים — אתם כולכם הנצבים פה בין כתלי אולם החברה,, שפה
 וחרבות!". לא הלכתם. לתיאטראות ולא לקרקסאות ולא אל הביבר, כיגאם הלכתם
 לשמוע דבר ה'. ולפיכך אני אומר, רבותי, יש לנו רב! — כשנעוה עין על פני
 שדמות-חיינו השוממות מאתמול, נוכל באמת לקרוא בגאווה: יש לנו רב! —
 מחיאות-כפים סוערות חזרו והרעישו את האולם ולא פסקו אלא אחרי
 הפצרותיו וצלצוליו הממושכים של היושב-ראש. אחרי הפסקה קצרה הוסיף
 הנואם:

— הנה כן. בגאון נוכל להכריז: יש לנו רב! אנחנו דור התחיה! —
 מחיאות-כפים סוערות הפסיקו שוב את הנואם, שהסתכל אל הקהל מתוך
 תחנונים.

— אנחנו דור ראשון לגאולה, לפי מבטאו המוצלח של המשורר. עוד לא
 נס ליחו של העם! — הכריז פעם אחת בגאווה הסופר הגאוני שניאורסון שלנו.
 מחיאות-כפים סוערות וממושכות.

— עודם מרוכים הנרענים הפורים שבשדמות-ישראל. אותו העם שהקים
 מסרבו את הרכב"ם, את ר' יהודה הלוי, את שפינוזה, את היינריך היינה, את
 הסופר הגאוני שניאורסון (מחיאות-כפים סוערות), זה הצופה בחיי-האומה וצר
 צורות ואומר כל ימיו שירה כנער; את המשורר נירנברג, נביא לעם ישראל, זה
 ששיריו הגאוניים עתידים להיות מתורגמים בקרוב לרוסית ולאשכנזית, מה שאני
 יכול לכשרכם בעונג. רבותי (מחיאות-כפים סוערות, וקריאות: יחי המשורר
 נירנברג! יחי משורר התחיה!), ועוד פמליה גדולה של סופרים ומשוררים. שאינם
 נופלים בשום פנים מסופריהן וממשורריהן של יתר אומות העולם — אותו העם,
 אומר אני, שהביא לעולם אחרי בלותו ספרות צעירה ורעננה — אני מרגיש את
 המלה „רעננה" ומטעימה ביתור — אותו העם, שנתן לעולם את הפילוסוף היותר
 גדול של זמננו, כפי שהודיע פעם אחת המבקר החרוץ מר פינחסוביץ, אותו העם,
 אומר אני, רבותי, עתיד להיות עם, עתיד לבנות נשמות, להחיות את הארץ;
 להחיות את הלשון. אָמרת: להחיות את הלשון. טעות נזרקה מפי, רבותי!
 להחיות? — שפתנו אינה מחכה לתחית-המתים. היא חיה וקיימת — התלהב
 פתאום הנואם והרים את קולו — מי הוא זה ואיזה הוא אשר ערכ את לבו ואשר
 מלאהו לבו ואשר קם בו רוח להוציא על לשוננו שם רע של מות? — הנואם
 נענע כאגרופו כלפי אויב גלוי או נסתר, כנכון להשתער עליו ולקרעו כרג —
 תרכס לשונו לחכו! — היא חיה, חיה! — להכעים, להכעים אתכם, אדוני
 המתבוללים, לנקר את עיניכם, אדוני המתבוללים! — טען הנואם, כאילו האדונים
 המתבוללים עמדו בשורה כנגדו — לא! אומר אני — לא! מכריז אני ומודיע —
 אלף פעמים לא! — קרא הנואם, שקולו היה כבר צרוד — שפתנו חיה! — פה,
 מעל במה זו, אָנו מכריזים: היא חיה! — והעולה על לבכם היה לא תהיה! —
 קוראים אָנו ברכרי הנביא. צאי וראו, רבותי: ערכין חדשים הולכים ונוצרים
 לעינינו, עם שלם מתעורר משנתו. ענק מישיר את גבו הכפוף וחולץ את עצמותיו.
 התחיה הולכת, רבותי. בערדי-ענק היא פוסעת. פלג גדול של אָביב שוטף ונורף
 כורמו את הכל. הוא מקעקע קירות, חותר חתירות באכנים, נורה ושוטף בחוקה

את העלים הנרפים והכלים ומשיל את האברים המרולרלים ואין לפניו רחס. החוט, רבותי, אותו החוט המשולש של העם והשפה והארץ העוכר דרך מעכה הדורות, לא נפסק ולא יפסק לעולמים עד אהרון דוד. לעו—ל—מים — תחי התחיה! — סיים הנואם את נאמו כמנצח וירד מעל הבמה לקולות קריאות „הירד“, שהתנגלו כאויר כרעם. הכפים מחאו בלי הפסק, הרגלים רקעו על הרצפה והרוחות היו נלהבים.

— מה דרש הפטפטן? — שאל שיינר את המבקר ברג, עוזר „השחר“, שנזרמן לקראתו בתוך המסדרון.

— כלום אין לי עבודה אחרת אלא להקשיב לדברי שטות אלף? — השיב המבקר ברג והציע לשיינר סינארה.

היושב־ראש קם והזמין את עצמו להכריז על ההפסקה. ברנע זה לחש פויגל איזה דבר על אָונו. הלז הניע את ראשו בהסכמה. היושב־ראש עמד והוריע שמכריו הוא הפסקה לחצי שעה, ואחר־כך יתכבד הסופר הידוע מר ברג, עוזרו של „השחר“, להרציא לפני הקהל הנכבד: מחיאות־כפים קלושות לוו את השם הזה.

הקהל יצא דחוף מתוך האולם, אולם רבים עמדו עריין לפני הבימה והסתכלו בפניהם של חברי הועד. שניאורסון, בעל ראש־הארי, ירד מעל הבימה שלוב, זרוע עם העסקן פרנק לימינו ועם ישפה לשמאלו.

חבורת סופרים צעירים עם המבקר שיינר בראשם נטפלו לשניאורסון שהשמיע באזניהם מיד איזו מלה של כריהותא. הכל צהקו בקול. שניאורסון בעצמו הריע תרועת־שחוק גדולה. ישפה הציץ בכניו מתוך יראה של כבוד. — שניאורסון מצחק! — התלחשו ביניהם בני־החבירה.

אחרי ששניאורסון כלה לצחוק, התחיל לספר לבני־החבורה אפיוזדה. ישפח הקשיב בצחוק של טוב־לב ונענע בראשו על כל רביר ורביר.

— בשחרית אני יושב לי בחדר־עבודתי על האכנים — אמר שניאורסון בהתול, ובני־החבורה צחקו בקול — העתקתי זאת הפעם השביעית את ספורי „בעולמות עליונים“ — שניאורסון רמו כאצבעו לישפה ולשיינר — עבודת־פרך. עיבור. מחיקה. הגהה. גוונים, קולות, ריחות, קשה עתיקא מתרתא. עבודה קשה מאד. והזקנה... — בני־החבורה צחקו בקול — ופתאום: דפיקה ברלת. וכנגדה מהלומה בלב. אָסור! צועק אני — והרלת נפתחת. אבדתי! — פרתה ממני רוחי הקודש — וחסל! אין פרסקטיבת. לנוונים — אין זכר. גולה. עורבא פרח! חי וקים! — אני מריב את ראשי, שהיה כבוש על השלחן. כך דרכי בשעת כתיבת. יפה חושב האדם את מחשבותיו, כשראשו כבוש. בקיצור: גולה. עורבא פרח. הבחור כבר עומד לפני. כזה! — שניאורסון הרים את ידו באויר ומרד בה את שעור קומתו של הבחור — גלית הפלשתי! — נעל־ידי לכנות ופורטפיל תחת בית־שחיו. גרף צעיר. מי זה? — גלב? — סוכן של חברת־אחריות? — אַנרכיסטן? — ואולי, כה שקשה מכולם, קוריספונדנטן של עתון? — ואולי של עתון לועזי? — הלועזים הם מנוולים עוד יותר משלנו. הבחור נצב, כאילו בלע מקל אל קרבו. יודע אני את הטיפוס הזה. בחור ארוך, שנעל־ידי לכנות לו והוא עומד ומחריש — בכחור עברי הכתוב מדבר — חזקה עליו, שסופר הוא

לא־יוצלה. כיון שסופר הוא, ממילא לא יוצלח — התל שניאורסון — אולם הלה גם להיות לא־יוצלה לא יוצלח. וראי שייך הוא לאותם הבחורים, שמחברות נוסרות להם מכל כים וכים, ודוקא דרמות. כל דרמה משקלה פור. כאשר אבדתי אָבדתי!

— מה בקשתך, בחור? — שואל אני.

הבחור זוקף את קומתו, נצב כמשחק על הבמה. הגעו נא בעצמכם, עת היכן נשתרבה מתוך־כך קומתו של הלה. לא אדם אלא צלו של אדם בנטות יום קיץ. הוא מחזה לי קידה. דנדי. מדקלם ואומר:

— סופר אני, אדוני שניאורסון!

— ואם סופר אתה, שניאורסון מה חטא? — שואל אני.

— רצוני להקריא לאדוני דרמה — משיב הוא, כלומר, הבחור.

— שב, אברך, וקרא, אם כשרון לך! — משיב אני, כלומר, שניאורסון. הבחור אינו מתעצל ומלעיטני מחזה אחרי מחזה. ישמרנו כביכול! לא צבעים ולא פרספקטיבה, לא קולות ולא ריחות: גולה! — מה עושה שניאורסון? — הרים את רגלו והעמידה כנגד הבחור, רמז לו על סוליא של געלו ואמר:

— הבט נא, מר אברך!

מר בחור העמיד בי זוג עינים, כולו תמהון.

— הרואה פה אדוני סוליא? — שואל אני.

— כלומר, שניאורסון — העיר ישפה. כולם צחקו בקול.

— אני רואה — השיב הוא.

— כלומר, הבחור! — העיר שימקין. כולם צחקו בקול.

— הקרועה היא? — שואל אני את הבחור.

— קרועה קצת... — משיב האברך.

— ובכן תקננה! — מציע אני להבחור הלבֵלֵר.

— כלום רצען אני? — שואל הוא משתומם.

— וכלום סופר אתה? — משיב אני בנוסח שלו.

החבורה צחקה בקול ממושך. שימקין עלה על כולם בצחוקו הרם.

— מה שמו של אדוני?... הפרצוף... גם אדוני הוא, כמדומני, מכאי ביתי?... שאל שניאורסון את שימקין.

כל בני־החבורה נעצו את מבטיהם בשימקין. שזכה למשוך עליו את לבו של שניאורסון, הענק שניאורסון.

שיינר וישפה קראו את שמו של שימקין.

— הלא זה הכותב את הספורים מחיי ההמון! — העיר שניאורסון.

— לא, אני מדפיס פואמות — השיב שימקין. אולם שניאורסון לא שמע כלל את תשובתו. הוא משך לישפה בידו, ושניהם התרחקו מן החבורה.

— הנאהבים והנעימים! — פלט אחד מבני־החבורה כלפי שניאורסון וישפה, שהתרחקו והלכו. שאר בני־החבורה הורו לו מתוך בת־צחוק.

בני־החבורה התפזרו, שימקין ננרר אחרי פינחסוביץ, שהתוכה עם הסופר הישיש פרנר ועם ליברמן בדבר הסופר רייכשטיין, שאינו בא כלל לבקר את

נשפיה של החברה,, שפה ותרבות". לפי דבריו של פינתסוביץ עול גדול הוא מצרו של הסופר החרוץ רייכשטיין. הוא פורש את עצמו מן הצבור ובשל- כך תתנקם בו התולדה ותמחוק אותו מספרה. גם שימקין הסכים לדבריו של פינתסוביץ.

— הוא שייך למשפחת הבורדים — הצדיק אותו ישפה. שימקין הסכים לדבריו.

— אמת. הבורדים דרכם לפרוש מן הצבור. אולם יש בורדים, שמתברכים מבדירותם. ויש ברירות ששמורה לרעתו של בעליה. וכוו היא הבדירות של רייכשטיין.

— זו היא כדירות זעומה ועקרה — העיר שימקין.

— כמה יהודים סחים? שאל שניאורסון, שעבר על ידם והתעכב אצלם לשעה קלה.

— ברייכשטיין — השיב שימקין.

במשוגע זה — הלא הוא פרא אדם! — הפליט שניאורסון לתוך החבורה והתרחק ממנה.

העורך פויגל לחש לעוזרו ברג על אזנו:

— אתה תנאם אחרי ההפסקה. השמעת את נאומי של השומטה?

— אני אנאם? — שאל ברג בתמיהה — לא שמעתי כלל את נאומי.

שמעתי. קצת. קטעים. השומטה בשטותו עומר.

— כן, אתה תנאם: פרנק כבר הכריז על זה בקהל. זכין. לאדם שלא

בפניו. ומשום כבודו של,, השחר". ורע מה שתשיב... — סיים פויגל והתחמק.

ברג פרש מן החבורה. הוא התעמק במחשבות, כדי לרלות מתוכן איזו

סנטנציה פסוקה ותרופה, להתתיל בה את נאומי. הרליק סיגארה, הוציא את

האספקלריה מכיסו, פרש לקרן-זווית ותקן במסרקו את זקנו.

— מי הוא בן האדם גבה הקומה הזה? שאל אתר הצעירים את חברו —

גם הוא ודאי קרוב הוא להוגים הספרותיים.

— הלא זה הוא פויגל, עורכו של,, השחר"! — השיב נער ככן חמש

עשרה שנה, בעל שערות של פשתן — הוא הבר הועד. הוא, עורכו של,, השחר";

הרויח כמאת אלה רובל במשך שלש השנים האחרונות — סיים הנער ופלט

מתוך דבורו את רוקו בפניהם של השומעים.

— ומי הוא בן-שיחתו של פויגל?

— בעל הזקן? — הלא זה הוא המבקר ברג, הבקי בספרות הסקנדינבית —

השיב בזריות הנער, בעל השערות של פשתן.

— ובכל זאת אינו מגיע אפילו לקרסוליו של הסופר פישר! — אמר

צעיר שלישי מתוך החבורה.

ברגע זה נטפל אל החבורה עוד צעיר אחר, כעסן ונלהב, ששמע את

הרברים האחרונים וקרא בקול:

— טעה הארון, טעה.

— כמה יהודים מסיחים? — שאל צעיר אחר, זריו בתנועותיו ונלהב.

שהתעכב גם הוא בשעה זו אצל החבורה — כמדומיני: במבקר כרג. ומה דעתם של חברי ברבר ערכו הספרותי של המבקר ברג? —
 בני החבורה הרציאו לפניו את דעותיהם על ענין זה: לפי דבריו של האחד, המבקר ברג הוא סופר גדול, שמועטים כמותו אפילו בין אומות-העולם, ויעתיד הוא לעלות אפילו על רייכשטיין, ולא כל שכן שענק הוא לגבי ננס בפישר. אולם לפי דברי השני, המבקר ברג אינו אלא דקדנט, סופר מעורפל, שאין בו כלום מן הבכירות, ולא ירד לתוך הצער הלאומי, לתוך עומקו של הצער. לא כן פישר...

התחילו הויכוחים בין שני הצדדים.

— אדוני קרא את המאמר הנפלא, שאין כמוהו בספרותנו, אמנות מה היא? של הסופר ברג? — מאמרים כאלה אינם שכיחים אפילו בספרויות של אומות-העולם.

— ואת מאמרו הנלהב „קרשי האומה“ של פישר קרא אדוני? —

— והמאמר השנון של ברג על הסופרים הסקנדינביים, המאמר המפכה חיים, הקורא אל היופי, הרענן, לפי מבטאו המוצלח של המרצה הנכבד מד פישר? אני מדגיש את המלה „רענן“. אומרים, שהמשורר נירנברג נשק לו לברג על מצחו בשל המאמר הזה.

— והמאמר „תחזקנה יריכם“ של פישר, מזמור-שיר לאומי החוצב להבות אש?

— היש עוד סגנון חי, שוטף, עשיר ומתובל במלים רעננות כסגנונו הנפלא של ברג? —

— היש עוד סגנון חי לירי, שוטף, עשיר ומתובל כסגנוניות כסגנונו של פישר? —

את הדברים האלה קראו שני הצדדים כאחד.

— כן, פישר הוא בעל לב עברי רותח, הכואב על שכר בת עמו ומרים כשופר קולו על כל צרה שלא תבוא על העם — התלהב העלם הנלהב זריו התנועות.

— ושניאורסון? — והסופר הגאוני שניאורסון? — והמשורר הגאוני, שיש בו ניצוץ מן ההוים, לפי מבטאו הנעלה של פינחסוביץ? — קראו שני הצדדים כאחד כדי לערער כל אחד על דברי חברו.

— שניאורסון? — ענין אחד שניאורסון! — הוא צר את חיי העם. הוא צופה בחיי האומה — — —

— וצר צורות — — —

— שניאורסון? — הן הוא אומר כל ימיו שירה כנער.

— ענין אחר שניאורסון! — — —

כך עלו הקולות בלולים ומעורבבים, מהזקים וסותרים זה את זה. ולא היה ברור לשום אחד מהם, מי טוען כנגד מי, ומי ברעה אחת עם מי. החברים כבר הגיעו לירי התלהבות של נצהון והיו מנפפים זה כנגד זה באגרופים וקוראים:

— כיה לפישר אצל ברג? הן פישר ענק הוא, ענק! —

— הן ברנ ענק הוא! —
 — ננס הוא! כלום יש לו סננון? הוא משעמם..
 — ננס! פישר הוא ננס! פישר משעמם! וראי משעמם!
 — מי הוא הננס? — ברנ הוא הננס? ברנ?
 — לא! לפישר אני מתכוון, לפישר!
 — ברנ הוא הננס!

בהור אחר קפץ לתוך החבורה בכעס וקרא בקול:
 — הגיחו לו, רבותי, לברנ זה, פשפשו ומצאו להם אדם גדול! אמת:
 סופר. כך. סתם. בינוני. כלום אני מכיר את הסופר ברנ? — את מי אתם
 באים להשמיע מלים? בשנה שעברה היינו מסובים שנינו בכל יום אל שלחן
 אחר בבית-האוכל שברחוב הפושקוני. פשפשו ומצאו אדם גדול. הלא זהו ברנ,
 בעל הזקן. את מי אתם באים להשמיע מלים. פשפשו ומצאו להם אדם גדול!
 דבריו של הבחור הזה נאמרו מתוך דעה מוצקה, ורבים מן המתווכחים
 נשתתקו פתאום.

אל החבורה ננשה בשעה זו פייגין בלויים של שמעון, אשר ונתן, שהיי
 כל שעת ההפסקה אורבים לשניאורסון ושיינר ומלויים אותם על כל פסיעה.
 — במה יהודים סחים? — שאלה פייגין באותו הנוסח, שבו שאל שניאורר
 סון את בני החבורה.
 — מסיחים אנו במאורות שלנו, במאורות ישראל — השיב הבחור
 הנלהב וזריו התנועות.

— רבותי, מי מכם קרא את ספרו האהרון, „בהיים וכספרות“ של הסופר
 רייבשטיין? — שאלה פייגין תפושת הרהודים עמוקים.
 — מי מינו לא קרא? — השיב הבחור הנלהב.
 — הלא זה הוא האירופאי הראשון בכספרותנו, לפי מבטאו המוצלח של
 פינחסוביץ! — השיב הנער בעל השערות של פשתן.
 — מבטא שנון! — אמרה פייגין.

— ואת הסופר שניאורסון קראה הנברת? — שאל הבחור הנלהב וזריו
 התנועות.

— אה, שניאורסון! אני מעריצה מאד את הסופר שניאורסון! אילו
 ידע... אילו נגלה לו סודי... — קראה פייגין, ועיניה נעשו כחולמות.
 — הלא הוא צופה בחיי האומה — אמר הבחור הנלהב:
 — וצר צורות — סיים הנער בעל השערות של פשתן.
 — כך, כך — אמר הבחור הנלהב — הנברת מעריצה את שניאורסון —
 אני שמח מאד על חזיון זה — הבחור הנלהב השתתהו לקראת פייגין — אני
 שמח מאד, תסלח נא... שמה? — מה? — פייגין, אני שמח מאד. נברת פייגין
 הכבורה. אני שמח מאד, שספריו של שניאורסון פעלו פעולה עמוקה כל כך
 על לבה של הנברת. חזיון זה הוא סימפטומטי ביותר. הוא מצוין ביחוד את הלך-
 הרוחות, אם אפשר לומר כך, של צעירינו וצעירותנו. וכשאני רואה בת-
 ישראל כזו... לא איש קומפלימנטים אני. איש עברי אני, עברי מסור לעמו.
 לאומי אני. כשאני רואה בת-ישראל כזו, שאלהום לא השה יופי... ה—כ—כשאני

רואה אותה, והיא משתעשעת בדברייצירותיו של שניאורסון, יותר נכון: היא חיה עליהם, מתרגשת בשעת קריאתם, מתלהבת כאש קודש — כשאני רואה חזיון מרהיב שכזה, אומר אני, אני מוצא אותו סימפטומטי ביותר... הרי לך את כפי, נברת, כף יד עברי לאומי — לורברבלט — כך הוא שמי: — לורברבלט השתחוה בכבוד ותקע לה את כפו — והרי לך ירי, נברת כבודה, גם בשמו של שניאורסון — סיים לורברבלט בפתום והושיט לה בפעם השניה את ידו — גם אני אחר מסכבריו ומעריציו.

— מרת פייגין, איש אחר קרא לך — לחש נתן לפייגין, שתיתה מעורכת עם החבורה.

— את, מר שיינר! את מי זה רואת עיני? — קראה פייגין ועזבה את החבורה. לא פללתי! גם אדוני בין הנאספים? — פניו של אדוני נונים מאד! — אמרה פייגין, כמסיחה לו על מאזרע, שאירע לו שלא בפניו.
— מנגועים, נברת פייגין. מהם תוגתם — השיב שיינר ספק הלצה וספק אמת.

— גם אדוני מסוגל להתגעגע? — שאלה פייגין מתוך השתוממות.
— עד לשגעון! — השיב שיינר באותו הקול — לבי מלא נענועים כים.
— האמנם? — קראה פייגין ומחאה כפיה מהתפעלות.
— והגברת מה היתה סבורה? — שאל שיינר מתוך כוכבראש, אחרי שראה בפייגין, שקבלה את דבריו כדברים של כמש.
— אני מאמינה, אני מרגישה. לבי היה מנבא לי — גממה פייגין — אולם... נענועים אלו הם סתומים, כלומר... בעב הענן... או... ברורים... כלומר... האובייקט שלהם. —

— ברורים, ודאי ברורים. מה שייך לומר? — הלזת חלמתי, ופתרונו של החלום... את הפותרת — אמר שיינר וצחק לה בלבנו.
פייגין עמדה מוירישה וכאילו לא שמעה כלל את דבריו. הזיזה את הפרוכת של מרה-שחורה על עיניה השחורות, שנראו כמלאות יין-קדשים לוחט, הניעה את קווצותיה, נופפה בידה הימנית בתוך האוויר ממעל להראשים כמו בשרביט ואמרה:

— שמא ידוע לו להארון שיינר... מתכוונת אני כלפי... הראשים הללו, ההמולה הזאת. כל אלו הרברים, שואלת אני, מה טיבם? — פעמים נדמה לי, שכולנו ישנים, חיים, מתהלכים, אוכלים, מדברים וגואמים נאומים מתוך שינה. הלום אנו רואים. מוכי ירה אנחנו. כל מפעלינו הם מעשי מוכי ירה. הרבור אינו אלא נחירה מתוך שינה. את, מר שיינר! הן לא את זה אמרתי לדבר. לא זה... לא זה... תהו ובהו. לא זה, סיימה בקול היוצא מן הלב מתוך קובלנא על שפת-האדם, שלעולם אינח שלוחו הנאמן של הלב.

היא היתה נהדרה ברגע זה. העלמה בעלת העינים השחורות, המיחזיקות בתוכן יין קדשים לוחט ועטופות יריעה של מרה-שחורה, היתה מדברת בקול היוצא מן הלב ומקטרת על התהו ובהו שבהיים, כששתי הקווצות הערמוניות היו מפרפרות כרגיזהב חיים והיו מלמדות בלשון אלמת סניגוריה על אותו התהו ובהו שבחיים: ססוף כל סוף תהו ובהו זה מוקף מסגרת יפה של עינים

שחרות וחולמות, קווצות ערמוניות המפרפרות וחס מסתור של נשי תום ושל חטא.

— הן, צדקה הנפרת! — אמר שיינר ותפש לפייגין בידה — אמת, הנל חלום. וגם אני רואה עכשיו בחלומי כוס חמין וגלוסקא ממורחה בחמאה. אל הבופט, גברתי פייגין, רס לו פתרונים לחידות החיים!

פייגין צעדה בנאות על ידו של המבקר שיינר. ברנע זה עבר על ידם שלים. עיניו הציצו במסגרת חייו כמו בסוד חייו המרהף סביבו ומתרחק ביעף ונעלם בתוך היכל שאנו זר ובודד, והוא מבחזף. תקפה אותו עצבות. כל הערב היה לנו עצב עליו. יחירי היה מתלכט בקרני הזויות של המסדרונים. תיכף לכניסתו לתוך האולם נטפלה אליו העצבות ולא פסקה ממנו, כאילו מכר לה את נשמתו. פתאום התחרט על שבא לכאן. היא ברתה ממני — נצנץ הרהור במהוהו תיכף לכניסתו לתוך האולם, ואני רודף אחריה. ושליט החליט להתרחק ממנה, להיות נכדל ממנה, לכל הפחות, היום בערב. לא ירכין לה את ראשו ויעשה את עצמו כאילו אינו מרגיש בה. גם מנתן, שמעון ואשר, בני לויתה, החליט להתרחק, כדי שלא ידא נראה כמבקש את קרבתה על ידם. כך התרחק גם מחנקין וסוניה. שלא יהא נראה כאילו מבקש הוא להתנגק ממנה על ידן. וגם מתברות המשוחחים והמתווכחים התרחק, שלא יהא נראה, כאילו הוא מתכוון להתערב כענינים של זרים ולהעמיד פנים כמסיח את דעתו ממנה.

כך החליט שליט בלבו והיה פוסע בצדי המסדרונים והאולמים, מתחבא כשפן וקל כצבי לברוח. הוא פסע לאטו והיה נזהר מלננע בבני אדם, שלא יבוא עמהם בדברים. ואולם משול היה לאדם הלבוש נעלים קרועות ומבקש לפסוח על שלוליות של מים הפורצות כנגדו ודבקות אחריו כל עומת שהוא בורח מלפניהן — כך היה נסחה מרנע לרנע בידי גלי המון אדם. הוא צפה מרחוק מכמרים, שהומינו את עצמם להתקרב אליו. מיד כשהרגיש באחד מהם, הצתמש בתכסיסי מלחמה של נרדף וברח. ראה את חנקין המתרפקת על המנהל רייכר ומספרת עמו בשמחה, שגא אותה בלבו והתקנא במנדל בנללה והתפלל בלבן, שתגש אליו ותצילהו סכרירותו, וברנע זה עקם את הדרך, שלא תרגיש בו, נתקל בפייגין, שעברה על פניו עם פמליה של מלכים ונגעה כמעט בשכמו, אולם להצלחתו לא הבחינה בו. נתקל פתאום באספקרריה שבתוך אולם הבופט, ונצנצו משם כנגדו פניו העטופים אבלות. נבהל מפניהם: נבהל מפני כל הנאספים, ורטט עבר את כל נפשו: — וגם אני ביניהם? —

שליט התביש כל כך בישותו ובעצמו מפני אלו המרובים והתקיפים, ולא יכול להשיג ולהבין, כיצד הוא מעז פנים להתהלך ביניהם ולהלך ביניהם את פרצופו ואת נופו. הן הוא שקוף כזכוכית, וכל רחשי לבו גלויים לכל. כפצע חשוף, החש בנשיבתו של רוח קלה, כן חש שליט נשיבתו של הבל פי הכריות, שהיתה צורבת את בשרו. הוא הוציא מכיסו את מסרקו, עשה את שערותיו. עלתה פתאום על זכרונו חכילת הפפירוסות, שהכין לעצמו בכיסו. הרליק בפירוסה והכניסה לתוך פיו. „עלתה איני נראה כל כך כבודד” — הרהר בלבו, ומיד נראה לעצמו נלעג מאד. אדם המתהלך בודד בין הבריות ופפירוסח בין שפתיו, אי אפשר שלא יהא נראה כבודד מתנאה, ושאתרים לא יחשו

בלכם שנאה אליו. הן הוא שקוף כזכוכית. כך העידה עליו סוגיה. הן עיניו נונות כעיניו של יתום. הוא מבטל את הכל. כך העיר עליו פעם אחת אפילו משה ריין. רגע אחד התעכב אצל חבורה אחת, ומיד קפץ שכנו, שעמד אצלו, והתחמק משם. זרט שליט את הפפירוסה. עמד כלפי החלון המפנה לתוך החצר. הן הסופר פישר רמאי הוא או שוטה או שניהם כאחד. כך עמד שעה מרובה, עד שהחזיר את פניו וראת, שהבריות כבר יצאו מן האולם הזה. פייגין עברה על ידו וחייכה כנגדו.

— מר שליט? — שלום! ארוני שקוע מאד בהרהוריו? — אמרה והושיטה לו את ידה.

— אה, גברתי פייגין הכבודה! קרא שליט בחדוהו ובקול שנישמעה מתוכו בת־קול של הודיה — מה שלומה של גברתי? —

— שלום לוי! — אמרה פייגין, ועיניה היו כמלגלגות — ומה שלומו של הארון שליט? — ולמה פניו נוגים כל כך? — הם נוגים מאד.

מחביון לבן, מימעמקי חכמתו, עלה על שפתיו איזה דבור בתור תשובה, דבור קצר, חריף, נלהב, נונה, מהובס, גאה ומצורף באש האמת. מהביון עיניו, מתוך מעמקיהן, עלה כנגדה הברק — ברגע זה צלצל היושב ראש בפעמונו והכריז על נאומו הנכבד של הסופר ברג הנכבד.

מחיאות־כפים סוערות וממושכות לוו את דבריו של היושב ראש.

— הגיעה השעה! — קרא פתאום שליט ותקע את כפו לפייגין בברכה פטירה.

הם נכנסו לתוך האולם הקריאה ונפרדו זה מזה.

פרק טו

על הבימה עמד הכיבקר ברג, שהתחיל את נאומו. הוא אמר:

— רבותי! בשעה שבמקום הזה עמד הנואם הנכבד שקרמני, עשיתי את אזני כאפרכסת ובלעתי כל דבור ודבור שלו. ואין לתמוה. דברי תנחומים בא חברנו הנכבד, מר פישר, להשמיענו, ודברי תנחומים ערבים תמיד לאוזן. חברנו הנכבד בא להזות עלינו טל של תחיה, ומי כנשמה העברית צמאה לטפה של טל? כי הן שוכנת הררים היא הנשמה העברית. אולם כמה טרגיות יש בדבר זה, רבותי! הצמא מגיש את פיו אל כוס התנחומים ומוצא אותה פנויה. ולא עוד אלא שאנום הוא לבוא לירי כפירתו בכוס זו. נפלנו מיכל עם, בושנו מכל גוי. רבותי, כאן מעל בימה זו, הכריז חברנו, מר פישר הנכבד, שיש לנו רכב, כרוז זה וראוי יצא מלבו של אדם החולה על עמו וזמתנאה בקנינו. אולם האהבה היתירה שבו קלקלה את שורת האמת של הדברים. הוא הפריו על המרה. הפרונו קצת על המרה, רבותי, ומפני זה נעשינו למסתפקים במועט. מסתפקים אנו כמה שיש לנו, בהרצה, בפת לחם חרבה. מפני ככה זו באהי להזהירכם, רבותי. לא יבואו עליך ברין — אמר הנאון הסקנדינבי איבסן — על שלא רכשת לך גרולות, אלא על שלא שאפת לגדולות. הזהרו מפני האונאה העצמית! — למר אותנו אחר מן הטובים שבסופרינו, רייכשטיין השול, אמרים

אתם: יש לנו רב! גם אני מסכים לרבריכם. הדרכוש שכבר רכשנו לנו, יקר לנו מאוצרות זהב וכסף. יש לנו הסופר הנאוני שניאורסון, שהיה יכול לשמש לתפארת לכל ספרות איזו שתהיה, שניאורסון הנפלא, הצופה בחיי האומה וצר צורות. יש לנו משורר האומת נירנברג, הכנור והתנים של בתישראל. יש לנו הסופר החשוב רייכשטיין, האירופאי הראשון בספרותנו, וכן יש לנו עוד פמליה שלמה של יוצרים חשובי ערך. יקרים הם לנו, רבותי, ועוד הררך רבה לפניכם. אולם, רבותי, מכל מקום, רבותי, אני, אני איני שבע רצון. לא! לא ולא! — דעתי עדיין לא נתקררה, לפי שאיני יכול להסתפק במעט. משתוקק אני אל גדולה, רבותי, אל התפארת, אל העירייה שבעיריית, אל ההוד שבהוד. ולכשתרצו אכריו בריש גלי: כל מה שכבר רכשנו לנו ערכו מעט מאד. כלומר: ערכו הקיים. אלץ הם פרחים ולא פירות. אלו הם ענקים לגבי ננסים. היש לנו, רבותי, רומן עברי? — היכן הוא, שואל אני, הרומן העברי? — התלהב הנואם פתאום והרים את קולו — לא סקיצה ולא רשימה של ציור, הטופה וטרופה, אלא רומן, רומן ממש, רומן, רבותי, רומן שיש בו מעשים, שמתרקמת בו יריעה רחבת ידיים של מכות, מפעלים כבירי עליה, מוטנטים דרמטיים וטרנזיים. הבו לנו רומן! — אומרים אתם: יש לנו שניאורסון הנאוני. אמתי! —

שניאורסון, שהקשוב כל השעה לרבריו של הנואם מתוך בתיצהוק של בון, עמד וירד כעל הבימה ויצא מן האולם. מתוך הקהל נשמע רעש של להיש. — כן! הוסיף הנואם, גדול הוא שניאורסון שלנו במקצוע שלו. אנו מעריצים אותו. אנו משהומסים בפני כשרונו הנפלא להיות צופה בחיי האומה. וליצור צורות. אולם, רבותי, כן, יש לנו רב — אומר גם אני: כחות מרובים נדרמים בנו. העם, שהביא לעולם את הספר היותר נפלא במינו, את התנ"ך, העם, שנתן לעולם את התלמוד, העם, שנשא בידיו כימי הבינים את אבוקת ההשכלה והמדע והיה נר לגוים בכל הדורות והזמנים, העם שנתן לעולם את הנביאים, את יהודה הלוי, ובן-נבירול — העם הזה, רבותי, שומה עליו לעלות גם בימינו על כל העצמים, לפי שהרבה כחות נדרמים בו. אולם היכן הם הכחות הענקיים? — שואל אני. על שום מה אינם באים לידי גילוי? — מה היא הקללה הרובצת על ראשנו? — היכן היא, „הקומדיה האלהית“ שלנו? — היכן הוא „פויסט שלנו? — לא, רבותי, צרצר היאוש עורו עובר אצלנו לפני התכה. „צפור אחת היתה מזרמת על ראשי, בשעה שכתבתי את הרברים האלה“ — אמר הגנריך היינה, המשורר הגדול לגוים. היינריך היינה שלנו (כתיאות כפים סוערות וממושכות). כן, רבותי, שירת הצרצר אינה פוסקת בלהיות נשמעת ממעל לכל מפעלינו פה ובארץ האבות. כשאני מעיין, למשל, ברומן סקנדינבי, רבותי, אני חוי. אני חוי על הרברים והמעשים. אני גדל. הספר מנחילני עולם מלא של הרגשות נפלאות, צללי הרגשות ובכואותיהן, תזונות וחלומות. אני מתעשר. אני מתעלה. אחת מששים מכדירותו של האדם המודרני ניטל ממני על ידי הספר. אולם ספר משלנו, כשמזדמן לידי, אני קוראן, למה אכסה בפניכם, רבותי? — אני קוראן מתוך קצת רחמים בלב. רחמים — זוהי ההרגשה היסודית שלכלי, כשאני קורא ספר עברי. רחמים על המהבר ועל העם, שלא זכה עדיין לגדולה ולתפארת. הנואם הפסיק לרגעים! אהר כך העיף את מבטו על פני האולם והוסיף:

— אמנם, רבותי, הרשני נא ללמד גם זכות על בנינו ויצורינו. סם מר אהרן יש באוצרנו, הוא המלאך דמיטה את כל חיינו — וגלות שמו. שכנית האומה בגלות, שכנית היצירה בגלות. מי שיודע, רבותי — קולו של הנואם כבר נעשה צרוד — מי שיודע את יסודי-טנטלוס של האמן העברי, רבותי, מי שיודע, כיצד ניוזונים וכיצד מתפרנסים סופרי ישראל, בני העליה של האומה, זה לא יבא עליהם בקובלנא. המשורר נירנברג, תפארת ישראל — אנלה לכם בלחשיה — מורה הוא בישראל, מורה לשעות. והסופר המהולל רייכשטיין, במה מתפרנס? בחנונות. והשאר? — את, למה אלך כרוכל ואנלה סודות ואחשוף פצעים? סלחו נא, רבותי, שמסכתי נטפי עצבות לתוך כוס שמחתכם. יודע אני עם אהרן, והוא שכן קרוב לנו, הוא עם הפולנים. העם הזה, רבותי, לא כך התנהג עם בהירי בניו, אשר עליהם יתנאה. הוא נתן במתנה לבחירי-בניו, לסיניקוביץ, לחג יובלא, אהוזת-קרקע. כן, אהוזת-קרקע, רבותי! — בתוך הקהל קמה המולה של התעוררות — עור ימים רבים, רבותי, יעברו, ער שנגיע לירי מדרגתו של עם זה, עד שנלמוד מן המתוקנים שבהם לכבד את כהני היופי שלנו (מחיאות כפים סוערות), עור היום רחוק. עור עבודה קשה של כיבוש בסטיליה לפנינו. ואתם, רבותי, סלחו נא לי, אוהב אני את אפלטון ואת אריסטו ואת האמת יותר מכולם.

מחיאות כפים סוערות וממושכות לזו גם את הנואם הטני, שירר מעל הבמה. חברי הועד התחילו מתלחשים זה עם זה. ברי היה, שאין להניח את השומעים תחת השפעת דבריו של הנואם רפסמיסטן. הראשון, שהשמיע על הרב הזה, היה ישפה, שלחש ליושב-ראש על אזנו והציע לפניו, שהרב הר"ר איידלברג ינאם את נאום הנעילה, והנאום יהיה מין שיטה מקובצת של שני הנאומים, והעיקר, שיעקור על ידי נאום זה את העצבות מתוך הלבבות. ליברמן אחז מיד בסברה מחוכמה זו והסבירה להרב. העיקר, שהרב יגרש את העצבות וילהיב קצת את הלבבות.

מיד עלה הרב הר"ר איידלברג על הבימה לקול מחיאות כפים, שלא פסקו שעה מרובה. דרשתו של הרב הייתה באמת מעין שיטה מקובצת, שכללה את הכל. הרב תבל את דבריו בפסקי תנ"ך, במאמרי חז"ל, בהירודי העם, בשיחות חסידים ובמימרות של חסידים אומות העולם. הוא פתח בדבריו המחוכמים של הנואם הראשון וקלם גם כן את הקהל הנכבד, שלא הלך לתיאטראות ולקרסאות, ולא אל הביבר, כי אם בא לשמוע דבר ה' (מחיאות כפים סוערות). אחר כך דרש הרב בכבוד האכסניה, בכבודו של אולם ה"תרכות", שאמנם אין בו מן הברק, הגיהוץ, עתרת-הנברשות ושפעת-האורים, כל אלו הדברים הרגילים אצל תיאטרונותיהם ובתי מנגינותיהם. אבל כנגד זה יש בו הרבה ממספת-דעים, מן האהבה והאחרות, מן האהרות הישראלית, שאבותינו, הצטיינו בה בכל הדורות והתקופות; אותה האחרות, שעשתה אותנו לעם ועשתה אותנו כצוד קשה להתקיים בין הגויים על אפס ועל חמתם של המכשולים הרבים, של ההדפת-קאות, של הגזרות הקשות, של הדיפוזות והמכות שהוכינו (מחיאות כפים סוערות שנמשכות שעה מרובה). ובעד העונג הרב הזה, רבותי, חייבים אנו תודה לאיש המורם ממנו — הרב הראה באצבעו על היושב ראש — שלא קמץ ביגיעת בשה

רוח (מהיאות כפיים סוערות) — היושב ראש עמד והשתחוה לעוכת הקהל — אחר כך חזר הרב שוב אל התמיחה הגדולה שבקיום העם הישראלי בין הנוים. אחר כך דבר הרב על כחן של התורה, המצוות המעשיות ומסירות הנפש של עם ישראל, מתוך דברים אלו עבר הרב לדברי חכמתם של בני ישראל ואל דור המשכילים, שבקשו לעקור את הכל, ואל ההכרל שבין לבן הארמי ובין פרעה מלך מצרים, בין הרמב"ם ושפינוזה, בין האסיים והפרושים, אחר ור' יוחנן בן זכאי, משה מנדלסון ור' נחמן קרוכמל, וכן בין שניאורסון הגאוני, הצופה בחיי האומה וצר צורות, ובין רייכשטיין הספקן. אחר כך דבר על המתאישים בישראל ועל הקושרים מספר, הפסימיסטים והשוללים מיסודו של רייכשטיין, שמתרבים בישראל, שעל פי האמת אין בהם מן היצירת, כי אין השולל יוצר, ורק המהיב יוצר. והוא הוא אלו של המשורר נירנברג, שקורא את העם לעבודה ולתחיה, ופניו כפנים כלפי ארץ המזרח, ארץ האבות (מהיאות כפיים סוערות).

כי רק בארץ האבות צפוי עתיד מזהיר לעם מפוזר ומפורד. רבותי — סיים הנואם בדבריו של המנהיג הגדול — „אם תרצו, אין זו אגדה". רבותי — הוסיף הנואם אחרי הפסקה קצרה של התעמקות במחשבות — רבותי! המומנט הוא היסטורי — את הרברים האלה זרק לתוך הקהל, כזורק לתוכו אבק שרפת, ומהיאות הכפיים, שלוו את דבריו של הנואם הזה, עלו על כל הקורמות. הנואם עמד רנעים אחדים מחריש כמפקד צבא, וכבר היה מוכן לדרת מעל הבמת, אולם פתאום הגיה אל הקהל מתוך התעוררות גדולה בלב והקיש באגרופו על השלחן וקרא מתוך שאגת אדי — רבותי, אם לא עכשיו אימתי? —

מהיאות הכפיים לא פסקו כל השעה. הכורה של צעירים נלהבים פלסה דרך לעצמה בין שורות הקהל. טפסה על הבימה והרימה את הנואם הנלהב. היא נשאה אותו על כפיה עד המסדרון.

ובשעה זו עמד שניאורסון יחיד בתוך אולם הבופט והיה מסיח עם דעלמה הצהובה המשמשת את המיחם.

— כך, כך — אמר שניאורסון — עומדת לה עלמה צהובה, בעלת עיניים... מה צבען... כבר זקנתי. הראיה היא לקויה. עומדת לה עלכיה, ודוקא צהובה. פלא פלאים. הלא זאת תפארת — תפארת — עומדת לה צהובה אצל המיחם, ולא כלום.

פניה של העלמה הסמיקו. היא נמנמה במבוכה:
— סבורני, שהארון אינו זקן כל עיקר. אדרבא —
אדרבא? — צחק שניאורסון — אדרבא! חת, חת, בן-כמה, למשל, אני,
לפי השערותה של הצהובה? —

— אני... מתקשה להגיד. פניו של ארוני... אני מתקשה להגיד,
— מכל מקום: ככן המשים? — כך? —
העלמה נענעה בראשה בהסכמה.

— טעות, טעות — צחק שניאורסון — אני בן משים? הן כבר חגנו את
יוכל הטישים שלי. הלא אני שניאורסון הסופר. הנכרת שמעה את שמי?
העלמה הייכה, ופניה הסמיקו עוד יותר. היא הניעה בראשה בהסכמה.
זדוני, שמעה גת שמי של דודון שניאורסון. הן היא קראה את ספוריו. את

הכל קראה. אולם הארון שניאורסון משטה בה. עוד לא מלאו לו ששים שנה. הוא לא הגיע בודאי עדיין אפילו לשנת החמישים.

— צדקה הצהובה, הלא אני באמת איני עדיין זקן כל כך. כשנתפרסמתי בעולם הייתי כבן ארבעים ושנים, זה היה לפני חמש שנים. ועכשיו צאי והביאי חשבון, צהובה...

— הוא אשר אמרתי — אמרה העלמה בשמחה — גם אני הייתי משערה, שהארון שניאורסון צעיר עדיין. שנותיו בודאי...

— לא, רמיתך, צהובה, אני בן ששים וחמש.

— הארון שניאורסון מלגלג — הוא ודאי כבן ארבעים וחמש.

— הנברת ראתה את תמונתי האחרונה, שנדרפסה בעתון הרוסי של אתמול? — הלא הפנים של תמונתו זו הם פניו של זקן ממש. אולם על פי האמת איני זקן עדיין כל כך. אני בן ארבעים ושלוש.

— האמנם? — ספקה העלמה כפיה — ודאי, ודאי...

— ארבעים ושלוש. ועתה הוסיפי עליהן עוד עשרים. אלו הן שנותי.

העלמה הציצה מתוך כבוכה בפניו של שניאורסון כצפור שבויה ואמרה מתוך מבוכה:

— הארון שניאורסון יתן לי במתנה ספר מספריו?

שניאורסון הכטיח לרביא לה את ספריו בתרגום רוסי. אנכי תגיד לו את חוות-ידעתה כדבר התרגום, אם עלה יפה, כי ידיעתו בשפה הרוסית קלושה מאד.

— ומה בעיניך כל הפנטומימה הזאת? — שאל לבסוף שניאורסון את

בתי-שיחתו.

העלמה נעצה בו עינים תמהות.

— כל זה — הסביר לה שניאורסון — כלומר: כל הענין הזה הנה אנשים מתאספים, מפטפטים, מצלצלים בפעמון, ספרות, אמנות, נאוניות. אני גאון. חה, חה! אני שניאורסון גאון. וכשהייתי תינוק סטרו אותי, ממש. אבא שלי סטרני. גם אבא שלי היה גאון בחכמת הסטירה. הוא לא היה פואיטן. חה, חה! פואיטן! כל עת שהיה אבא סטרני, היו פניו מתלהבים כפני כהן העובר עבודת הקודש. הוא היה סטרן העושה את עבודתו מתוך השראת השכינה. חה, חה! ופעמים אני קץ בחייו, כי לא כדאי, צהובה, לא כדאי כל הענין הזה. הלא הם חמורים. הכל חמורים. חמורים או גמלים — חמו—ריים—פואיטן —

— אני אוהבת מאד את הפואסיה — אמרה העלמה בתמימות — כשיש לי ספר אני קוראת בו תמיד. אני בתוך הספר כדג בתוך המים. פעמים אני בוכה בשעת הקריאה —

שניאורסון צחק בקול רם. בשעה זו נכנס לאולם הבופיט פויגל, עורכו של „חשחר". נגש אל שניאורסון ואמר:

— שניאורסון שלנו באהבים? חה, חה! תפארת ישראל! ואם אשקול על ידו של שניאורסון שלנו שלשת אלפים לשנה בשכר?... —

— בשכר שהעב שניאורסון יקשט את עמידו „החשחר"? — קרא שניאורסון.

בכעס — ראה לא תהיה! — ששמי יקשט את „הסמרטוט“? — היה לא תהיה!

— ואם אלחש לשניאורסון שלנו, שלא בשמי אני מרכר את הרברים, אלא בשמם של שלשים אלף קוראים וחותרים? ואם אעיו לפצור בשניאורסון שלנו, שיואיל לתת טעם לסירובו? — דבר פויגל בהכנעה של עזות. — שלשים אלף קוראים? — קרא שניאורסון והרים את ידו באויר כשרביט — אני יורק על אלה! — שמי — זה הוא מאה אלף קוראים וחותרים! שמי הוא עם ישראל! ובשכר שלשת אלפים לשנה? היה לא תהיה! — העם כרוך אחרי, העם הוא שלי. היה לא תהיה! —

— ואם אלחש לשניאורסון שלנו, שמוסיה אני לו עוד אלפים רב? אם אלחש לשניאורסון שלנו, שמחמישים אלף ומעלה יעשה שניאורסון שלנו לשותף לנו... שמארבעים אלף קוראים וחותרים יעשה שניאורסון שלנו לשותף ל„השחר“ ואני אתחייב לשניאורסון שלנו בשטראמנה, והכל יהיה שריר וקים? שניאורסון שקע בהרהורים קלים. כבר הזמין את שפתיו להשמיע הן, ראשו כבר נע כמסכים. ברגע זה הגיעו לאזניו קולות של קריאות ומחאות כפיים. גלים גלים התפרץ הקהל לתוך אולם-הבופיט. שניאורסון תלה בקהל את מבטיו הנשר שלו, נפנף בידו באויר כמו בשרביט מלכות וקרא בפניו של הקהל ודרך שררה בקול:

— היה לא תהיה!

— שניאורסון התרחק מפויגל בגאות. חבורה גדולה קיפה את שניאורסון. — עכשיו חוזר הקהל לביתו לנחור מתוך שנתו! — קרא שניאורסון בקול. הקהל צחק בקול רם, והפתגם השנון של שניאורסון עבר מפה אל פה. שייגד הגיש לשניאורסון את הפלרינה שלו, ישפה הלבישו בה, ושימקין החזיק בידו את הפנמח ואת המקל של שניאורסון. חבורה של צעירים ועלמות עמדו מרחוק, הכיטו בשניאורסון וחכו לפתגם שני אשר יצא מפיו. ישפה עמד ולטף בידו את שכמו של שניאורסון, כמנין עליו.

— שלום! — אמר שניאורסון ברוסית ויצא מן האולם עם ישפה ועם שייגד, רבים מפרחי הסופרים ושימקין בראשם נגדו אחריהם.

פייגין, אשר נתן ושמעון עמדו נה הם והציצו בשניאורסון. שליט עמד והכיט אחרי שימקין עד שיצא. משא כבר נגול מעל לבו, אחרי שיצא אדם זה. הן בשלו היו כל הערב פניו זועפים כל כך. לא מפני כך — הלך מיר על עצמו — כי מה לו ולאיש הזה? שונא הוא אותו — וחם! בז הוא לו — וזהו העיקר. לכולם הוא בז; להפישרים, להכרנים ולהרכנים הרר"ים איידלברג. כי מה לו ולהם? — הם חרדים על קדשי האומה, הם שמחים על הנאונים שלהם, שפרים ורבים אצלם ככמהין ופטריות. הם בוראים ערכים חדשים ונותנים אותם לעם — ואני מה לי ולהם? — היה היה להם ישעיהו בן אמוץ, ירמיהו בן חלקיה, משה בן מימון, שפינוזה, הוינריך היינה הגדול לנוים, שניאורסון — והאחרים מה שמם? —

כן, שימקין, כי הן לא יעברו ימים מרוכים, ואחר הנואמים, רב או ד"ר או מיישך בעט סופר על עיבורי „השחר“ או „השקפה“, יעלה על הבימה הזאת

וידרוש דרשה ארוכה על השיר היותר נפלא „בסירת” של המשורר היודי נפלא, מר שימקין. ויזה נם ממנו טל של תחיה על העצמות היבשות של האומה — ואני פסח שליט, נין ונכר לרב גדול בישראל, כרד ועוזב ויתום, תולעת נשכה, פרי יבש, שנשל מאילן העם, נרגיר עוזב ונשכה, שנעלם כעיניו של המלקט, ונרמס, ועתיד להיות נרמס ברגלים. מרוחק מן האילן, מרוחק מגועז אני מוטל פצוע. אני דאיש, ששכה את שפת עליו המרשרשים של האילן. הזה הוא העם? — הוזה היא האומה הקדושה, ואלו הם גאוניה, מאוריה, חכמיה ועדיקיה? — הלשם ררשות ההבל של הרבנים הדר”ים והעתונאים התקיימו בכל הרורות למרות כל המכות והפורעניות? — עם שפתח בירמיהו הנביא ובלה בשניאורסון — היש להתגאות בו? — עם שכלה בירמיהו הנביא וקם לתחיה בשניאורסון ובשימקין ובדריב איידלברג — היש להתגאות בו? או להתמרמר? או להאלם דום? — ואם נחריד לרגע את צלו של הגאון ר' ישראל בעש"ט ז"ל כלום לא נבוש, ולא יחרו פנינו לקראתו, בשמענו את פירושו הנפלאים על התורה, שיש בהם מן החכמה, מן העמקות ומן הצניעות שבשירה, ובראוחו את דורנו ערום וריק? — אברה מפניהם. אסתתר בתוך הגוי הסלעים — אצא לי מכאן לעולמים! לא אשוב עוד ואביט את פניהם של נתן, דרבקין, אשר, חנקין, סוניה ופ... לנתוש, לנתון, להאביר, להרום, ולא לבנות ולנטוע! שליט ראה את עצמו פתאום מרחף ממעל להראשים: הוא עומד על הבימה, פניו לזהטים, ועיניו יורות זיקים. להבות הוא חוצב, וכל פניו לזהטים לנגד עוף הפורח סביבו נשרף בהבל פיו. כל הלבבות מזדעזעים, והוא נשא על הר הבית ושר להם משירי הלזים ומזמירותיו של בן ישי. ופתאום כוחותיו רפו. הם פוחתים והולכים. הוא מתנוגג מתענוג עליון. נשא הוא בסערה, וכל הקהל עומד משתומם ונופל לפניו על ברכיו.

כחותיו של שליט תשו באמת קצת. ההתלהבות פגה, והוא חש את עצמו עוזב וריק ועצב עד כדי כאב. נכון היה להפיל את עצמו לתוך באר עמוקה של ימים. נזכר פתאום בהתנהגותו המשונה היום בערב עם פייגין. הן היא הראשונה נגשה אליו מתוך בתי-צהוק על שפתיה ואמרה לו ברחמים, שפניו נונים. והוא רחה אותה, רחה את רחמיה המרובים, את עיניה החולמות ואת אד ההזיה, שנרקם על ידי דורות של רבנים ולומדי תורה — אברתי! אברתי! — קרא בלבו מתוך יאוש — את מסגרת-הזהב על חיי שברתי בחמתי ובטפשותי. אללי לי, אללי לי! רחמיני נא, מלכה בת אברדס, הן יש בלבך רחמים אלי! רחמיני נא, משה ריזן! —

ברגע זה נגשה אליו חנקין, לחצה את ידו באהבה, הציצה לתוך עיניו ברחמים ואמרה.

— נאה אתה מכולם! —

— מה? — מי? — ממי? — שאל שליט מבולבל, כי לא השיג יחלה את כונת דבריה.

— נאה אתה מכל הנאספים ומכל הגואכים ואפילו משניאורסון! — לחשה לו חנקין באהבה.

שליט הציץ בה שוב מבוכלב ופתאום חייך בכת-צחוק של חן לזן, שכוונה באהכתה את רגע צערו ופתחה לפניו את שער הרהמים.
 ושוב לחשה לשליט:

— הן אוהב ננינה אתה, הן מינן נסתר שלי אתה ומשורר, הנה שם בתוך אולם-הקריאה מזמרת מקהלה, ואתה עומד פה יחירי. הבה ונלזה אל המזמרים!
 שליט נגדר אחריה נבוך. מתוך שבחיה של חנקין נתמוגג בו לבו וחשב לבכות או לזמר או להשכר או לעלות באש. על הספסלים והשלחנות עמדו בני-אדם, שרידי הקהל, שנשארו באולם, אחרי שיצאו מימנו כל הגדולים והמאורות והרכבנים והמצלצלים כפעמונים והיושבים בתוך הועדים. הקהל שר, יהודי ישיש, בעל זקן כעין הכסף עמד נלהב ונצח על המקהלה. הבחור הנלהב זריו התנועות, פייגין, סונית, נתן היו גם הם בין המזמרים. שרו משירי הנלות ומשירי התחיה, משירי העם ומשירי ר' יהודה הלוי ונירנברג, משירי ליטא ופולין ומשירי ציון, יהודה והגליל. כל דבור של המשורר היה מתוק לנפש והיה מתהנן: פשטו מעלי את בגדי החול, שהתכסיתי במ בשעה שהייתי יוצא מרכבות פיות בכל הימים ובכל הזמנים. הלבישוני נא את כתונת-הפסים שלי. יש בקרבי נשמה צנועה. היא כפרפרת כי — היא פצועה ותמה. היא כוכה וצוחקת. היא בכס ובי. היא בורחת מכס ומתחננת: רדפו אחרי. קשורה אני בכס. התלכטו בי, הגלויה, והתרפקו עלי, הנסתר. נתרפק נא איש על אחיו. אהבה, אהבה! שלום! שלום! — נפיל כולנו את עצמנו מעל השלחנות והספסלים ונפול איש לתוך זרועותיו של חברו ונחבק וננשק איש את צואר חברו. או נתנגלגל נא על הרצפה כולנו מהובקים ומדובקים. נהיחו נא פורחים, עפים, עפים, נתיפח נא בקול רם ונבכה נא את הויתנו, נערה נא את הנפש מתוך כבי עד היסוד. נסלה נא איש לאחיו. סלחי נא, אם טובה, לבנך שעובך, ואת, האחות, סלחי לאח, כי נולד לשוא ושלא בזמנו ושלא במקומו, ואין לו אב ולא רע ולא מלך ולא מולדת ולא כנפים, אין בלבו להבת אהבת, כי בוער הוא על גבי קיסמים לחים הרולקים ואינם דולקים. הבה אחים, ונרקוד, ונרקוד, ונכבוש את העולם ברקורים. נכבוש את הרצונות. נבכה, נבכה. נכבס בדמעות את הכתמים ואת הפצעים. כי אחד הוא פצע לחברו ואחד הוא כתם לחברו. האשה היא הכתם. נרקוד, נרקוד — נקעקע את הכתלים, נשכר את ההומות. שלו נעלים ובגדים ושמלות. כולנו משתוקקים להיות פלא. הנה אני חנקין. עורי עב, וצבע פני מזוהם, ואני יפה, יפה. יש לי אב. יש לי אם. חנקין נאבכת עם נתן. אולם חנקין אהובה לאמה ויקרה לה מכל יקר. היא מאירה לאמה כמאורות השמים. היא פרה והיא צפור. אם יקרה. אחותי תרחמניה. מרוחקים אנו זה מזה לעולמים. כי לעולם לא אשוב אל מהצבתי. כי זר לי מהצבתי, כי זר לי חיקהורתי מכל סלעי המדבר, מכל הנחשים, מכל העינים המשקרות. כי ממרומים השליכוני, ואת פי לא שאה. הנה אני מרקד ושר ושמת, ואין עיניכן, אם ואחות, צופות בי. רחמתיך, חנקין. רחמתיך, נשמת, וגויתי נקעה כמך. כזה הוא גורלנו, חנקין הטובה, כזה הוא גורלנו הקורר — הנה הגברת פייגין! — קרא שליט פתאום בקול מבוכלב, שהרגיש בפייגין, כשהיא עוברת עליו.

— נכרתי פיינין! שמא רצונך לצאת סוף סוף [מה?] — שאל שליט ומשכה בידה.
שליט נבהל מיר מפני שאלתו ומפני מעשה המשיכה: פניו חורו כקלא.
הפנה את שכמו אליה ויהי מזומן לברוח.
— מה בקש ממני הארון שליט? — שאלה פיינין מתוך עזות 'ובבת-
צחוק של לגלוג.
— לצאת מכאן — והסל! — קרא פיו של שליט מאליו — כבר קצתי
בזמרה.

— ואני לא קצתי כה עדיין! — ענתה פיינין והתחמקה.
— זהו ענין אחר — אמר שליט, שלא ידע מפני בלבלולו מה להשיב לה
על העזות שבקולה ועל הכוז הנלוי.
כרפץ זה הרגיש שוב בחנקין, שעמדה אצלו. היא אמרה:
— הארון שליט עצב קצת הערב.
— מרת חנקין רואה ללב? — ענה שליט בהתמרמרות כבושה.
— רצונו של שליט בכדירות? הוא מצוה עלי להתרחק ממנו? — שאלח
חנקין בהכנעה.

— לא, אדרבא! ענה שליט בכת-צחוק ולחץ את ידה.
— אדרבא? — אמרה חנקין ופניה הוהירו — אדרבא? — אני לא אוזן
ממך, כרבריך אדרבא? — מה טוב! — הראית את המנהל רייכר? — הוא
יפתתואר? כן? — הוא ארם נפלא מאד: הפצתי להציגך לפניו ונעלמת. כל
הערב התרחקת ממני, רע לב שכמותך.
— כך, כך. הוא ארם נפלא, רייכר זה — אמר שליט מתוך לגלוג —
ואני לא ירעתי. כך, כך.

— אתה אוהב אותי קצת? — שאלה חנקין.
בשעה זו נגש אליהם נתן עם סוניה ואשר. כולם כבר היו מלובשים את
מעיליהם ונכונים לדרך. כשנשאו עד הדלת פרש מהם נתן והלך לקרא לפיינין,
סוניה הוהירה את נתן, שיביא אותה מיר ויאמר לה בפירושי, שכולם, כי
החברים הקבצנים, ואפילו הכעסן הגדול, המשורר מר שליט, מחכים לה בקוצר
דוח. נתן חזר מיר עם פיינין, שמעון והבחור לורברבלט. חנקין, סוניה ושליט —
מאחריהם, ונתן היה צף בתוך החבורה, עובר מן האחד אל השני. לבו יהיה מלא
הרגשות כים.

— את, שניאורסון, את, פישר, את, ברנ! — אח, הרב איידלברנ! —
מחא מרגע לרגע נכפיו והעלה על שפתיו את שמותיהם של האנשים הנפלאים
האלה — הרב איידלברנ, הן זהו חכם מחוכם. הן הוא כקי בש"ס בבלי
וירושלמי, ספרא, ספרי ותוספתא ובספרות ימי הבינים ובספרות ההרשה —
וגם בספרות של אוטות-העולם וראי כקי הוא. וראי, וראי — צעק בהתלהבות —
ושניאורסון זה — הלא הוא משיח ישראל. פוסע בנאות. נפלא, נפלא — קרא
והיה סוגר כאגודל שלו על נכי אצבעו כדרך החסידים.

— רבותי, הנה קונדיטוריה! — קרא פתאום נתן.
אשר משך את שמעון כירן, ואחריהם נגדרו כל בני החבורה לתוך הקוני

דיטוריה. נתן עמד בראש. ברר את התופינים והלחמניות וחלק לבני החבורה, צוה לאשר ולשמעון לסלק את מחירם. והנה האח, הארון שיינר בכבודו ובעצמו! —

פייגין הריעה לקראתו בשמחה, כשלחשה לשליט על אזנו:

— ארוני שליט, דבר לי אליך! —

— אלי? — שאל שליט מתוך המיה בקולו. — האמנם?

— הן — לחשה פייגין — ביום השני. בנן הזקסי. בשעה החמישית. אצל

האנדרטא.

אחר כך שלכת פייגין את זרועה בורועו של שיינר, וישניהם יצאו מן הקונדיטוריה. אחריה יצאו גם בני החבורה. אולם פייגין ושיינר התרחקו מהם. חנקין, אשר שליט ושמעון היו הולכים מחרישים. רק נתן, סוניה ולורברבלט היו מדברים בקול. טפלו בפרטיו של הנשה. נתן מהא כפיו לכל מאורע שעלת בזכרונו. לורברבלט סח להחבורה ראשי פרקים של האפיוודה, ששמע מפיו של שניאורסון, אפיוודה בסופר רצען. כולם הוץ משליט צחקו בקול רם. עלה עליהם קולו של אשר, שקומתו הזקופה היתה נכפפת מפני נפתולי הצהוק. אמנם המספר השמיט הרבה מתוך שכהת מנוסתו של שניאורסון, ואולם נעלי היה הלכנות, שהיו נוצצות כלפי אורה הבהיר של הלכנות, והקומה הזקופה של אחר מבני החבורה היו כמו חותרות למשוך אליהן את העינים.

אחרי שספור המעשה בא לידי גמר, התחילו בני החבורה להפרד זה מזה. סוניה פצרה בשמעון, העלם הטוב שלה, שילוח אותה לביתה. יכמרו נא רחמיו עליה. הן היא אשה עוובה מבעלה ובודדה כערער בערכה, ואין איש אוהב אותה. היא כבר עשתה בעולם עשרים וחמש שנים ועדיין לא רכשה לזו גבר, חוץ ממישא שלה, שילוח אותה על דרכה, בשעה שהיא זקוקה לכך. ואם יתרצה אליה העלם דגוב שלה ללוותה, תהן לו את אהבתה בשכר זה תיכף ומיד. לא, בראשונה תדר שנתה בלילה זה ותהגה בו עד עלות השחר ותחליט בלבה, אם כדאי לה הרבר לאהבתו ואם לא, שלפעמים האהבה היא דבר של מותרות, ולא כל שכן, כשהיא מאחרת קצת וכאה לאדם כאורח לא צפוי. היתרצה אליה ללוותה?

שמעון הניע בראשו והסכים ואת כתפיו הרחכות הרים, כמכין אותן לקראת משא כבר מתוך מסירת נפש. סוניה שלבה את זרועה בורועו ואמרה:

— נראה נא את עצמנו כאילו אני היפהפיה פייגין, ואתה הסופר המפורסם

שיינר! —

סוניה ושמעון התרחקו מן החבורה. אף חנקין אמרה להפרד מעם שאר בני הלווייה וללכת יחידה עם שליט. נטפל אליהם לורברבלט. אחרי המאורע של אותו הנוקד לא רמו לה אפילו פעם אהת עליו — אמרה חנקין, ולבה בכה בה — עכשיו לא תרמו לו עליו, עד אם יתחיל הוא לרבר בראשונה. היא אינה משתוקקת אלא ללכת עמו יחידה ולשתוק. אף היא תעשה את עצמה כאילו לא אירע כלום. וראי התכוון לרבר עמה ביחידות היום בערב. הן לחץ את ידי נאהבה. ובערב שלפני זה הושיט רק לי את ירו בשעת פטירתו ואת יתרם ברך רס בפיו. התזמין אותו עכשיו לבקרה בחדרה? — אילו היו יחידים היתח

יודעת לרון על זה מתוך התנהגותו עמה. לרמוז לו על... לרמוז? — לא? —
הן? —

בינתיים נגשו עד קרן הרחוב הפושקינית: הנקין עמדה פתאום ותקעה את
כפה ללורברבלט. אולם הבחור הגלהב אמר:

— קשה עלי מאד, פרידתך, בתציון הכבודה! אנב: הן גם דירתי ברחוב
הכרול, וגם הנכרת הולכת לרחוב הכרול, ובכן בני לוייה אנחנו.

היו מהלכים שלשתם. לורברבלט היה מביע בלי הפסק את קורת רוחו
בשל הלך-הרוחות, אם אפשר לאמר כך, שבין צעירינו וצעירותינו. חזיון זה הוא
סימפטומטי ביותר ומעיד על חשיבותו של המומנט הרויסטורי. — הן המומנט
הוא היסטורי — קרא בהתלהבות — כי ערכין חדשים הולכים ונוצרים לעינינו.
צאו וראו, פמליה גדולה של סופרים ויוצרים קמה לנו בתקופה זו, שמועטים
כמותם אפילו בין סופרי אומות העולם. הנה שניאורסון, הסופר הגאוני שניאור-
סון, הצופה בחיי האומה וצר צורות. והמשורר נירנברג, משורר התחיה. הקורא
לעם: קום! — כי כבר מת דור המרבר, דור המשכילים והמתבוללים, והעצמות
היכשות קמו לתחיה. וחזיון זה משמח ביותר אותך את לורברבלט: כי רציעה
השעה להתגאות בעם ישראל. הניעה השעה! המומנט הוא היסטורי.

חנקין הקשיבה מתוך פזור נפש, ואולם משעה לשעה נכנסה בוכחים
עם הנואם ושמעה הרבה מרכייו מתוך הכרת-תודה או מתוך תמהון שליט
כעם על שניהם. הנה כך היא זו שהעירה לפני שעה קלה על יפיו ועל שירת
נשמתו!

וכשהגיעו עד שער ביתה הזמינה את לורברבלט לבקרה לפעמים בשעות
הפנאי, לכשיהיה לו הרצון לכך, וגם את הארון שליט הענום והכעסן הזמינה
בפירוש לבקרה בחדרה.

„ושלא יתנהג עמה כמו אחרי אותו הבוקר“, הוסיפה לשליט בלחש.

שליט הביט בה בתמהון. ברגע זה נפתח השער, וחנקין התחמקה.

וכשחזרו לורברבלט ושליט שמעו עדיין את קולותיהם של אָשר ונתן, שפרשו
קורם לזה מן החבורה. בקש שליט לדרוף אהריהם, אולם הקולות נשתתקו
ואברו במרחקים יחד עם בעליהם.

אָשר היה המדבר.

— יש לו לבחור כנתן אב? יש לו אב? יש לו אח או אחות? — כמה
מתפרנס יהודי זה, ששמו נתן? — ולמה קומתו כפופה כל כך? ולמה היא רלה
כל כך? כיצר בן-אדם זה גדל, גדל והפסיק כאמצע? — ואלו הם שרידיו? —
והוא מסתפק בשרירים אלו, בשריריהם של ר' צדוק ור' חנינא בר רוסא? —
ואינו מתכייש להגלות בהם ברבים? — וראי לא מצא לו עדיין כלה? לא מצא? —
אל נא יתן אמון: בה. כל בתולה היא כלה, כל כלה היא אשת איש, וכל אשת
איש היא גרושה או משתוקקת להתאלמן. עדים הם הכוכבים הרמאים. עדיין
כפש הוא נתן ומתלהב ומאמין וראי בבחור בשליט, דל גאת, המבקש להיות
נכור בפני עלכות אויליות. וראי מאמין הוא עדיין ביופי כוזב זו של בעלת
העינים —

— רבתי? ...

— האשורות כאש. המתעות בשוא, המבטיחות ואינן עומדות בדברון, ספון! — אשר ידל פתאום בכעס, כשנזכר בפיינון, שהתרחקה שלובת-זרוע עב שיינר. „אסטור לה על לחיה — דהרר בכעס — תחצופה! אטביע אותה בוויסלה — וחסל!

— הרקיקה למה? — שאל נתן.

— על הלכנה אני יורק — שקר אשר.

שררה ביניהם שתיקה. נתן אמר:

— הנה אני שומע את דבריך, אדוני אשר וול. צלילי דברים אני שומע ולא דברים. אני שומע אותם, כשם שאני שומע את הרעם, ואיני משיג אותם— לא, אתה חכם יותר מדאי: אתה חכם. טפון, אתה חכם. טפון! אתה... אתה... אתה כסיל! יש לך מוח בראש. אתה טפש, בעל מוח — ואני הנני אדם פשוט. נתן — ולא יותר. נתן.

ואשר לא שמע כלל לדבריו של נתן ואמר:

— ובדבר אפיוזודה זו בעיקר הדבר כחור כנתן, כחור סתם, כן-אדם סתם, מה דעתו, למשל, כדבר אפיוזודה זו של שניאורסון? — כלום היא מעוררת דוקא צחוק... או שטא היא מעוררת רגש אחר לגמרי... לגמרי...:

נתן לא השיב כלום על זה: הוא אמר:

— תקפתני שינה. שלום, אדוני!

פרק טז

הנקין פשטה את בגדיה בחושך ושכבה על המטה. רוחה היה מתחולל בתוכה כסער, מפני שפעת הדברים שנגלו לפניו היום כנשף ובאו לתוכה כיון. היא לא הרליקה את העששית, שלא יפור האור את ערפליה-החג שבלכת. ורק קראה לשוינדיל ולקפלן, שיעמדו לפניו ויקבלו מידה את חלקם בשמחתה. היא ראתה היום בעיניה את מאורות ישראל, פנסי-הדרור, לפי מבטאו של קפלן, ושניאורסון בראשם. שניאורסון אביהתהיה, הצופה בחיי האומה וצר צורות — כך ציון אותו קפלן: מה נפלא מבטא זה של קפלן! כלום יש די שכל כמותה, כדי להשיג את מהותו של שניאורסון? שניאורסון, שהשיב אותה אל עמה ואל עצמה על ידי ספריו הנוטעים בלב אהבה עזה אל העם החולה, בספריו המלאים שירה עליונה, המביעים תקוות של גוי מדורף ועני, תפלותי של גוי זה ודאגותיו, הלומותיו ונחמותיו, שיהו ושינו, שבתותיו ומועדיו — והן הין ימים, שכל אותם הדברים היו רחוקים כל כך ממנה. עולמה — ספסל בית-הספר. אלהיה — המורה של הטפה הרוסית. האיריאל שלה — ציון של חמשה. מה ריקנים היו באותם הימים חיה, ומה שרופים היו בני-סביבתה! כלום ירעו הללו, מח משאת-נפש? — וכלום היה ביניהם כמותו?..:

היא לא הרגישה כלל בדבר, שלכה כבר התחיל שוב להגות בו... בשליט, אולם הן היא קבלה על עצמה לעסוק דוקא בפרטיו של הנשף ולהרצותם לפני שיינדיל וקפלן. היא השתתה בכונה את הרהוריה על שיינדיל וקפלן, כדי להסיח על ידי כך את הרהוריה ממנו... הן כולה מלאה את שמחת הנשף, שמחת החג,

שמחה טהורה ומזוקקה. קפֿלן היה הראשון, שפקה את עיניה והעמידה על האמת של חייה וחי העם. היא השקיעה את זכרונה בימים הראשונים של הקיץ בשנה שעברה, היא וקפֿלן היו מתיחדים ביער, והוא היה מלמדה את שפת הנביאים והחזוים, מקריא לפניה ספרים ועתונים עבריים ומספר עמה על הקולוניות המתיסדות בארץ-האבות, על הבתים הנבנים, על השדות הנחרשים מתוך שירות וזמירות היוצאות מפי פועלים ופועלות עברים. אף היא החליטה לעלות לארץ. פעם אחת השמיעה את הדבר הזה בפני אביה, ואביה השיב לה בכעס:

— בתולה, הנשאי לבחור ואל תשגי בהבלים! בתולה, שכבר הגיעה לשנת העשרים — טפו!

באותם הימים היתה בודדה כל כך. בודדה בבית אביה וברחוב. כשהיתה עוברת בשוק עם שיינדיץ או קפֿלן בין היהודים המקומחים והיהודיות התגרניות היתה נראית לעצמה מגוחכת ואוילית כל כך, ונדמה היה לה, שהיא, שיינדיץ וקפֿלן הם השבלים הבודדות, היחידים ההוגים בדברי הבל. כשהיה קפֿלן מקריא לפניה על דבר אסיפות וקונגרסים עבריים היתה רואה אותם כחזון של ימים רחוקים, עכבר חלפו או שיבואו אחרי יובלות רבים... זהיום ראתה בפעם הראשונה בעיני-בשרה את אשר צפתה תמיד בחזון: צבור של מאות אישי, צעירים וישישים מדברים בלשון הקודש כמו בשפת האם, שרים שירי עם ושירי תחיה, וסופרי ישראל ראתה העולים כחוגגים. מה טוב, שלא הדליקה את העששית, שהיא חיה בעולם, שהיא שוכבת פה, שהיא שרויה בתוך כך זה במהיצתו של... במחיצתם של כולם. מה טוב, שיש נתן בעולם, אשר, לורברבלט, רייכר, הישיש הנחמד ישפה. הנה ראיתי את פניו של שניאורסון הדומים לפני מלאך ה' צבאות. אשר, נתן, פייגין, סוניה, שמעון וש... כולכם חביבים עלי. בכולכם קשורה נפשי. הלא אני — אתם. הלא אתם — אני. כי מה יש בי, שאינו בכם, ומה יש בכם, שאינו בי? — כשצחוק שרוי על הפנים האלה, כל הפרצופים מחייכים נגדם. וכשיד זו פשוטה לקראתם, כל הידים פשוטות כך. וכשאני מחבקתם, אף הם מחבקים אותי. ובלא מרה-שחורה! ועצבות הסירי מקרב הלב! ואין שנאה וקנאה! רק מפני רוע לב אני מתקנאה בהם. בפייגין אני מתקנאה תמיד, שאין עיני שחורות כעיניה, שאין לשוני מהירה כלשונה, שאין לי ברק, שאין לי מעוף, שאין לי חכמה, שאין עור פני מצוחצח כעור פניה. וכי משום כך? כלום לב דופק זה פסול הוא משום כך? ואין לו שום ערך? — שום? — ואם אין בי יופי, כלום אין בי אהבה? אהבה פשוטה, טהורה ומזוקקה? — והן אין אני תובעת כלום בשכרה. בני-אדם טובים, סלחונא לי! סלחונא לי, לכיעור פני ולסכלות לבי. סלחונא לי, בני-אדם, שאין אני מענגת את לבכם. ואת אונכם בקול שירה מתוקה, ושאין אני מצחצחת את עינכם בברק עינים מצודר, כי לא באתי לעולם זה לצוד ציד. אני, אני הציד — כי רק באתי לשפוך עליכם את אהבתי. כי כלתה גט נפשי אף היופי, אל יופי כשלי... וגופי מכוער. במה אכפר את חטאי זה? — פסת שליט! סלחונא — השמיעה פתאום בפיה מפורש את השם, שאפילו אבריה היו חרדים מפני הוכרתו — סלחונא! — היא התעוררה וישבה על המטה מפני עינויי הנפש —

סלח-נא, ש... לא הבאתי לך במתנה גוף פורח והדור. אני כמו שהנני, אתפלא לך, אשרתך, אעבדך, אהבך, אעריצך. נערץ אתה וקדוש! הסלחת? רק אל-נא תבזו לי! אהב-נא אותי, ואם לא, אז אשנא אותי עד היסוד ואבזו לי... חנקין חשה פתאום כויה בלב. היום, היום, היום בערב לחשה היא, המרשעת, לחשה לו על אזנו בתוך הקונדיטוריה. אולם חנקין קנטרה מיד את עצמה על רגש זה של קנאה. שפלות, שפלות, וצרות-עין. לא! היא לא תקנא. היא הטיפוס של האשה החדשה, לפי מבטאו של קפלן. היא הסיחה בכונה את לבה מהרהורים נוגים אלו, חזרה לפרטי הנשף והיתה מרחמת בלבה את שיינדייל וקפלן והיתה מצטערת מאד, שלא זכו לראות את מראות הנשף. הן הוא אוהב אותי! — חלפה פתאום בטחה בלבה, ששטפתה כגל של תענוגים. הוא, שליט... לא, קפלן, אוהב אותה — הרהרה בעונג. וכבר קטרגה על עצמה, שלא קראה כלל את מכתבו האחרון של קפלן. הן התכוונה להתהדר בפניו במכתב זה... ומאותה שעה מונה המכתב בתוך הרידיקול.

היא קבלה על עצמה לדרת מיד, להדליק את העששית ולעבור על דברי המכתב. אולם העצלות מנעתה מדבר זה. ההזיה עטפה אותה בקוריה. ברגעים אלו כבר לא היתה בודדה. פסח שליט ישב על ידה והיה מספר לה את מאורעות ימיו האחרונים משעה שבא לו, את מצוקותיו, נכאיו והרפתקאותיו. היא הציצה בפניו מתוך בה-צחוק של רחמים, הניחה את ידה על ראשו ולחשה: גם אני! גם אני! — היא לא הניחה את ידה על ראשו. לאט לאט נענה בראשה על כל דבור ודבור, ושפתיה לחשו:

— הן לבי נבא לי, בני, נבא לי לבי. הן משום כך היתה נוגה כל-כך. זו היא המרה-שחורה שבתוך עיניה. אולם בחביון לבה רבה הצהלה. כך היא מדברת, ופסת ידה עוברת מתוך לטוף על ראשו. העששית דולקת, והיא יושבת על המטה מלובשה בבגד-ארגמן, והוא מסב על ידה על הכסא. הוא לא נגע בגופה אפילו באצבעו הקטנה. לא כמו באותו הבוקר, בשעת המאורע. — גופה רעד. למה התנהג באותו הבוקר כך? — למה שלף את הפריפה מתוך המגבעת? — אולם עכשיו הוא יושב צנוע, בישן, מחריש ומרוחק, — לא כך! — עששית אינה דולקת. בוקר. שמש. למחרת בבוקר. פתאום והנה צהלה! — הוא סר לתוך חדרה, יושב על-ידה מחריש. היא מבינה פשר מבטו הנכנע. עיניו נוגות. אחרי דממה ממושכה היא קמה פתאום בהתרגשות מכסאה ואומרת בלחש:

— העינים הללו — הגישן-נא אלי, הקריבן-נא... נא...

הוא מטייל את ראשו בתוך חיקה. ידה צונחות על שערות ראשו. ידו לופתת את צוארה. ידה הימנית מופשלת על מצחו. ידו השמאלית לופתת את צוארה. ידה השמאלית לופתת את צוארו. שפתיו נוגעות בשערות ראשה. פיה נוגע במצחו. שפתיו נוגעות בשפתיה. שניהם מחובקים... היא נבהלה מפני השטח הגדול, שעברה בחוץ. היא נבהלה מפני גופה. הטיילת את עצמה בתוך השמיכה והתכרבלה בה. העצבות באה אליה כהלך. להיכן אני צועדת? — שאלה את עצמה בדאגה, מה היה לי? להיכן מובילני

הדרך? — עזבתי אב ואם, שיינדיל וקפלן, ונודדתי לוי' ללמוד את לשון הקדש ולהשתלם במלאכת ההוראה. הנהה הסחתי את לבי מן הלמודים וממלאכת היי. כולי נתונה לו... הן שפלה אני ובזויה בעיני ובעיניו. כי לא דרכי דרכי. דרך הנשר בשמים, ואני אומנת פשוטה. מורה בישראל. מלכה בת אברהם. ועלי לשמור על הגחלת הצנועה שבלבי. כי הוא הנשר, ואני הדג. הוא הצבי, ואני צב-השריון.—

חנקין השתדלה להשפיל את עצמה, כדי להנקם מעצמה על השאיפה לגדולות.

כך אמרה בפירוש לעצמה והחליטה להדליק את העששית ולקרוא את המכתב של אדם אחד בינוני, אדם סתם, אלא שגלבו של אדם זה יש אהבה אליה ולא בון.

היא ירדה, הדליקה את העששית ונטלה את המכתב לעיין בו. היא חטאה כנגד כותבו ועתה יש לה מוסר-כליות. ארוכים מדי היו דברי המכתב, וגם ידועים היו לה למדי. היא פסחה על ההקדמה הממושכת ולא קרעה אלא שורות ספורות באמצעו ואת הפתקה הקטנה המצורפת אל המכתב, שנכתבה ביום שני:

„מלכה! אני יושב שוב אל שלחן-הכתיבה ומשביע את עטי, שלא יפלוט נכאים. אל התאונן! העל השממון והריקניות שבחיי פה ובחיה של עדה שלמה של יהודים? על התאונן!—העצבות היא בתה של סטרא אחרא. הספק הוא הנהול שמתבשל בתוך בית-מרקחתי של השטן, כדי לערבב את הנפש המשכלת. יודע אני בך, ששתי מדות אלו מצויות בך. אולם מאמין אני בך שתעקרין משורש, כי מאמין אני בך, מלכה.

איני בא לקפח בדברי את שעתך היקרה לך, מלכה. אל-נא תאבדי את זמנך על קריאתם. אני מערה את רחשי-לבי על הנייר ורושם בראשו את שמך כדי להתרפק על נשמתך על-ידי הדברים, שיגיעו לידך ויתקדשו.

את הראשונה מן השורה הראשונה של החוגות העומדות למראשותיו של העם החולה וקולעת לראשו זר-של-תחיה, שלום לך. בשעה-הפנאי העלי על הנייר דברים אחדים.

שלך

קבלן.

היא ישבה אל השלחן והחליטה לערוך למורה שלה מכתב מפורט, לצירי לפניו את פרטי הנשף, את פרצופיהם של בני החבראי, החברים הקבצנים, כפי מבטאה של סוגיה: את פרצוץו של נתן המתבול את דבריו בפסוקים מתנ"ך ואגדה, זה שבא לכאן לפני ימים מועטים וכבר נתעשר, לפי דבריו, ובטוח הוא שידו תשיג לו בסופו לקנות לעצמו אדרת עם עטיפה של עור-ברדלם, אולם לפי שעה לא אכל עדיין סעודת-צהרים בו; את פניו של שמעון השתקן בעל הכתפים הרחבות; את תמונתו של אשר עם הפורטפיל ואת... אולם כאן הפסיקה את דבריה וחתמה את מכתבה בברכה ובהבעה של תקוה טובה ובהבטחה להשתלם בלמוד השפה ובעבודת החנוך. אני אשקוד על הלמודים, אשקוד,

אשקוד. בדבוק זה חתמה את מכתבה. וכדי לחזק את עצמה בדבריה, פתחה מיד את ספרו של רייכשטיין, שניתן לפייגין במתנה מאת נתן, וקראָה בו שעה מרובה. וזשינה כבר נסתלקה ממנה. אחר כך התחילה לשנן בעל-פה דף מתוך ספר של אגדה, „שני דברים יש לי בלבי, ואני אוהבם אהבה חזקה: תורה וישראל, ואיני יודע מי מהם קודם“. שלשה דברים יש לי בלבי — חזרה חנקין על המאמר — תורה וישראל וש...

היא כבר למדה בעל-פה את הדף הזה מספר האגדה. היא היתה שמחה. הלאָה הספק! בערב יום השני הייתי מפקפקת בכחותי. הספק הוא בנה של סטרא אחרא, הלאָה הספק! מה יפה דבור זה של מורי —

היא שמעה פתאום קול צלצול השער. „זו היא פייגין“, החליטה בלבה וככתה מיד את העששית, שלא תתגאה בפניה של פייגין בהתמדתה. שכבה במטה והסיתה את דעתה ואת לבה מן ההוה. מחשבות עליונות שעשעו אותה. היא שלחה את מפרשה על פני הגלים של העתיד. שם, שם... בית קטן ולבן... על שפת הים... בתוך הבית הקטן — הוא והיא. קולות-זמרה של פועלים מעל שדמות-יהודה. הפללת לזה, כסח? החלמת כזה? —

ברגע זה נשמע קול פסיעותיה של פייגין. היא קראָה:

— חנקין! אינך ישנה עדיין? מה טוב! — מה נהדרים היו גלי הוויסלה לאור הלבנה. שיינר כמעט שיצא מדעתו...

הרהורי השמחה נסתלקו מחנקין על ידי קולָה של פייגין. היא התכרבלה בשמיכה והתחילה שוב לטפף במאורע של אותו בוקר. היא התחילה שוב לטפף בפרטיו של המאורע ובפרטיהם של המאורעות שלאחריו, וכל הדברים עברו לפניו כסדרם עד אותו הרגע, שבו עמדו שלשתם, הוא, היא ולורברבלט, אצל השער. היא התרעמה על עצמה ועל שליט. כעסה עליו ועל עצמה, סלחה לו ולעצמה, לחשה לו סודות, קנטרה אותו, בכתה לפניו, התחננה, חרקה בשניה, חבקה אותו, דחפה אותו מפניה בכעס, התלהשה עם שיינריל ושאלה בעצתה, רמזה לו באצבעה על פייגין, העומדת ביניהם והוסמת בפניה את הדרך אליו. היא התיעצה עמו, כיצד להתנהג עם קפלן, באיזה הדרך לגלות לו את דבר הברית שביניהם, כדי שיעקור מלבם את זכרונה. הן האדם הישר הזה סובל כל-כך! — כך תלחש לשליט בפירוש, ועיניה תהיינה מזהירות כל-כך כך ברגע זה מדבריה. קפלן החביב, הישר והצדיק פונה והולך לו בחשאי, באהבה ובסליחה. לא אעמוד ביניכם! — כזה היא ארשת פניו. הוא יברכנה. הוא יברכם ויחבק את שליט, ושניהם יהיו אוהבים זה את זה — והוא יהיה מסב על שולחני כל הימים. שטות, שטות! — הוא עומד ועוזב את העיר ויוצא לו למדינה רחוקה. אף הוא מוצא שם את שאהבה נפשו. ולמה דוקא שם? פה, פה, שלשתם דרים בכרך אחד, בבית אחד. בראשונה — כן — בראשונה תגלה לקפלן את הדבר. כיצד? — היא מדברת, והוא מקשיב בנחת ובאהבה ומחריש ולוחץ את ידה. היא מציצה במורה שלה באהבה. לא באהבה זו אלא באחרת. יש שני מינים של אהבה. לא כמו לשליט. מציצה, תולה את אצבעה לשמים ואומרת: אלהים! — כלומר, מן השמים גורו כך. הוא לוחש: סלחתי! — היא לוחצת

את ידו בתודה. ברגע זה נלווה אליהם שליט. קפלן מתחמק פתאום. אחר כך שניהם... אחר כך... אחר כך...

אולם בינתיים היתה חשכה ודממה, וקשקושי של שוטר הלילה היו עולים מתוך דממת הלילה, וקולות של ענבלי-פעמונים היו מעלים על הלב קולות זרים ורחוקים של בני-האדם זרים, כבירים, יפים, נהדרים רחוקים ועשירים. והשעון היה משמיע את גניחותיו של הלילה, והלב היה מתיפח כמתחלת האביב ובסופו של קיץ. הנשמה, באר של דמעות, היתה מעלה מתוכה טפין טפין לתוך העינים-המשאבים — וחיך לא היה קרוב כדי שיקלטן. רחוק היה שליט, זר בכח הקסמים שבו וקרוב על ידי הבזבז שבמבטו. מושך היה את הנפש על ידי הכעס שבתנועותיו על ידי העיפות שבחיכוך, על ידי רגש הגועל שבדבורו, על ידי גועל נפשו אל בני-האדם, על ידי אהבתו אל הרחוק, על ידי התרפקותו על השתיקה, על ידי גועל נפשו גם אל הגדול והנשגב ועל ידי כעסו עליה. כשהוא מחייך, היא מכירה לו תודה, ועד שתשרה על שפתיו בת-צחוק יו, היא עומדת ומתפללת אליה. כשהוא מדבר נדמה לה, שהכל עומדים ומצפים לדבריו, וכשהוא משתתק היא מפחדת מפניו. מתוכה יצא למרוך עליה. אהובי! — איני באה לקפח בדברי את שלותך. אל-נא תשים את דעתך אל דברי השטות של הקטנה, המסכנה, הדלה. אני מערה את רחשי לבי אל תוך הדממה וחותרם את שמך בראשם.

אהובי! — אני מוותרת על הכל : על אבי, על אמי, על שיינדיל וקפלן ועל בית-הספר ועל העם, ועל שניאורסון ועל רייכר ונתן, ועל הדרות העתידיים ועל כבוד האדם שבי ועל גאותי ועל אהבתי אל בני-האדם ועל אהבת קפלן. גש-נא אלי, בוז-נא, הבט-נא בי, קרבני-נא, הגישני-נא אל שלהבתך. אכזה ? אעשה לאפר מקלה ? — או אציץ בשלהבתך וארפא ואחיה וארקוד בשמחה ואעלה על המוקד של אשך הבווערת ולא אוכל ? — ארצה-נא לפניך לקרבן עולה, ואתה הכתן. אתה. לא יהיו לי אלהים אחרים על פניך...

דממה גדולה היתה שרויה בחדר. פייגין לחשה אל תוך הדממה :

— חנקין, הכבר נרדמת ? — שימקין נהדר הוא. האמת ? —

— נהדר, נהדר, נהדר ! — קראה חנקין בקול, קמה וכרעה במטתה על

ברכיה לפני החכם, האהוב והרצוי.

פרק יז

ביום השני בבוקר נעור שליט משנתו מתוך צלצול הייצון, שהשמיע את השעה האחת-עשרה. שליט ירד בקפיצה מעל מטתו, הרים את היילון, הציץ בחלון, וחדרה שטפה את לבו ככל.

ההרהור הראשון, שהבהב במוחו, היה : האחת-עשרה, השעה האחת-עשרה, מה טוב. הגה נתברשת, שכמעט חצי יומי עבר עלי, והן אני לא טרחתני עלי כלל. ולא אשאל עוד את עצמי : יומי להיכן ? אלא : חצי יומי להיכן ? כך דבר לעצמו שליט בפירושו, ובכל זה היתה שרויה בחביון לבו בטחה, שלא קצור-יום הוא הטעם העיקרי של שמחה זו. הוא חש מין קלות

של הויה, שכמותה לא חש כבר ימים רבים. הוא עמד על אדן חלונו, פתח את האשנב והרגיש, שברגע זה נפתח לקראתו אשנב שני של הבית הסמוך, ונגלה בו פרצוף של איש. פתיחתם של שני האשנבים ברגע אחד נראתה לו לשליט כמעשה-מסתורין חשוב, שנעשה על ידו בשותפות עם איזה אחר נעלם, כדרישת-שלום של אותו האחר הנעלם, שנזדווג אליו לרגע אחד בבדידותו. הבגלל הזדווגות זו תרונה כל עצמותיו? —

הוא היה נבוך, הוא היה שמת, הוא היה כחתן לפני חופתו. לבו הלם בקרבו. באזניו צלצלו כנורות ותופים. הוא היה המנצח על מקהלת מנגנים, הוא היה המפקד של צבא רב, הוא נגן באבובו על שפת הנחל בערב של קיץ לקראת הירח והוא בכה והתחנן והתרפס והתרפק על יצור פלאי ונעלם.

קם ורחץ את פניו ואת ידיו. נודמן כנגדו באקראי פרצופו, שנשקף מתוך האספקלריה והיה מזהיר. היה מעיין בארשת-השנים, שנגלתה אליו ברגע זה כמתנת-עליון ותמיד היה כמה בלבו עליה.

אעזוב מיד את החדר, מיד, מיד — לחש לעצמו — אתהלך לי ברחובות הכרך. אעביר את פרצופי זה על פני אותם הרחובות עצמם הרואים אותי תמיד כבעסי ובעצבי. הנה נע ונד אני תמיד ברחובות הכרך כאבעבעעה של מרה-שחורה המבצבצת פה ושם. צאו וראו עתה בפניו של הנודד, כשהם קורנים מחדוה ומחייכים לקראתכם ואומרים שלום!

כך היה מדבר שליט אל לבו ויוצא מן החדר ואיזה ניגון כפיו. הוא השתדל לעבור בטיסה את החדרים האפלוליים של בעלת-הבית המטרופת, שלא להרגיש בה, שאם לא כך, שאם לא כך, עלולה היא הצהלה, עלולה היא...

אולם רק ירד שליט מעל המדרגות ועבר את החצר והגיע אל השער חש פתאום לקוי בחדותו... אה, היכן היא אותה ההרגשה המיוחדת, אותה קלות-ההויה, שלא חש כמותה זה ימים רבים? — נשתכח מפיו הניגון. חסל! — אבד, אבד. צנה פגעה פתאום בלבו. כך יש שאדם קם בבוקר משנתו מתוך לב שמת, קופץ ממתו, נגש אל החלון, מציץ בו ורואה רגע אחד את פני העולם באספקלריה של ילדות. אהר כך קם האדם הזה ויורד לתוך הרחוב ושומר בלבו את החדוה הזאת מכל משמר, ומתעכב רגע משום איזו סבה אצל עמוד-הרחוב, שפנס תלוי בראשו, ואינו יודע, לשם מה התעכב אצל הפנס הזה. אולם בין כך וכך נתמזמה חדותו והיתה כלא-היתה. רוח של עצבות באה במחמת לתוך לבו וגזלה ממנו את החדוה. ובשל מה? — בשל הפנס שאינו דולק, בשל העמוד הגבוה, שנידון לשממון עולם, או בשל אץ קטן, שמת בילדותו ונגלה אליו פתאום ברגע זה להרגיז את שלוותו. כי למה נקטף האח הקטן על ידי מגלו של מלאך-המות, והוא הן עודו כבן שלש שנים ועדיין היה תמים בצערו ובשמחתו, בצחוקו ובכעסו, ועדיין זרועותיו הרכות היו רועדות ומפרפרות ונשלחות לקראת כל יד ופרצוף ומבט-עין? הן קטף מלאך-המות הרע את הורך, את התמים, את החלש, את שאינו מזוין. ומי נתן לו רשות לפגוע בנה שלא שלח עדיין פארות בעולם, שלא שלח עדיין שרשים ולא בחל עדיין בחיים ולא צבר עדיין ערמות של בוז, צער, כעס ותרעומות? כי הן בא האץ הקטן לעולם לעבור על פני הארץ לרחבה ולארכה ולראות את החיים השוטפים

אל תהום האפס וליהנות מקצפם ולבלוע ולהקיא ולמאוס ולבחור במות ברצונו ולשוב למרומים ולהסתפח אל הסיעות המקיפות את כסא הכבוד ומכריות על האפס וההבל של העולם התחתון ומנאצות את העובר והשוטף ומקלסות את זיו השכינה, והנה בא המלאך הרע וקטפו קודם שנתמלאה סאת-חייו. אח קטן, אח מסכן! — כי הן שלוח המגל על כל הרך, החלש, התמים והקדוש, הנשא בחלל העולם כפצע, על בת-צחוק של ילדות, על אהבה ואמונה! — הנה פרצוף של אדם כפוף קומה. פניו אומרים: רחמים! רחמים! — והנה נושא-המכתבים עומד בקרן-זווית של רחוב, עומד ופותרת מפרוסת הלחם המשתרבת מכיסו ומגיש בידו אל פיו פתים פתים. הנה נושאי-מכתבים המטפסים כל ימיהם על מדרגות של בתים ומטלטלים מכתבים ותרמילים, שתכנם אינו ידוע להם. כל ימיהם הוא טפוס שאינו נפסק. לקיחה ונתינה עולמית. והנה אשה עניה היושבת על גבי הקרקע, תינוק בין שדיה, וידה פשוטה, והיא מעוה את פניה מתוך העויות משונות. היא... היא אמי! — נצנץ פתאום רעיון במוחו, שנעץ בלבו כאיזמל. הוא נודעוץ מפני הרהור זה והושיב מיד את אמו במקומה של זו. אמי אמי. אמי היקרה במקומה של זו! — לנתוש, לנתוץ, להרוס ולעקור, לשבר ולמגר. הוא מקעקע קירות ועוקר אילנות משרשם. מה בווי האדם הרואה, ואפילו רק בעיני רוחו, את הורתו בכך. והרהור אחר בא וקנטרו:

— הנה גם ידך נטויה להיות פשוטה — הנה גם אתה מסוגל לפשוט יד,

מסוגל, מסוגל.

הוא רואה את עצמו מחזר על הפתחים ואינו מזדעזע כלל. אדרבא, הוא משהה בעונג את מוחו על הרהור זה שעה מרובה. הוא עומד בתוך חדר המבשלות של בית-עשירים, בולץ את שיורי האוכלים ולוקק בשפתיו את אצבעותיו. אולם מיד בא לידי החלטה, שבעיקר הדבר לא היה יכול להתקיים בכך אפילו שעה אחת, והרהורים אלו לא באו אלא כדי להנקם ממנו על שבזה את תבנית אמו. אולם אחר כך חזר והושיב את אמו במקומה של זו, והוא היה עומד בצדה. ידו פשוטה לקראת עוברים ושבים, והפה מכריו בקול בראש הומיות:

— עזרו למשפחה עניה בישראל, עזרו ואל נא תעזובה, רחמנים בני רחמנים!

כך היה מהלך ברחוב שעה מרובה, כשהוא בדמיונו עני לבוש קרעים, נכנס ויוצא אל חדר המבשלות, כשהיא, כשהן, האם ופיגין, עומדות בחוץ וממתנות לשיורי האוכלים — וכבר היה לבו משה, שלא יטפל פתאום לאחד מן העוברים והשבים ולא יפשוט לו ידו מתוך בקשת נדבה. הוא ישב על ספסל שברחוב, ושליט האביון, לבוש הקרעים, שהיה מלפפו עד שעה זו, נסתלק מיד. הוא ישב על הספסל והביט אחרי העוברים והשבים. במה היה הוגה עד השעה הזאת? — מה קרה לו היום? — הן הוא קם... כן, הוא קם משנתו והיה צוהל. ואחר כך... ואחר כך... הנה אני יושב על הספסל הזה, וכנגדי עוברים ושבים פרצופים, חטמים, עינים ולחיים — ואני מביט בהם מן הצד. אין לי ביניהם לא אח ולא אחות, לא מודע ולא אהובה. רצונך בבתולה זקנה, אל תחפשנה בנרות. מלא כל העולם איתן. הילדות היא טפה מן היב. הן של זקנה הציף את העולם. הנה גבירות כבדות.

בשר, וחזיהן גובה להן כגבעות וראויות הן לשמש בתור אנג'לין. יבוא הכנר ויניח עליהן כרך של תוי-נגינה ויעמוד כנגדן וכנורו בידו. אולם הן אני מביט רק מן הצד. אלא שאני תמה: הבשר הרך הזה למה? למה כל אותם הגופים, הזרועות, הלחיים והחזות? — שפת אלהים קדרה רחבת-ידיים יותר מדאי. אולם אשרי האיש, שלא נעשה שותף ליוצרו בשפיפתה של קדרה זו. אשרי האיש, שלא הקיש בקורנסו בין מינים כמו אלה, שלא חרש ולא זרע, שלא נטע ולא השקיע אבנים בבנין. יעמדו כל הבנינים האלה לעולמים, והוא לא ישקיע בהם אפילו גיר אחד משלו. כי בעיקר הדבר, כל באי עולם נחלקים לשתי כתות: אחת מהם מטנפת, והשניה מטהרת. זו היא כל עבודת החיים. ומי שאינו רוצה לא בזו ולא בזו, אין לו חלק ונחלה ביניהן. כרת, כרת! — כי מי נתן לו רשות לתפוס מקום ביניהן, ללחוץ למי מהן יד ולחונן את מי מהן במבט מלבב ובבת-צחוק סולחת? יפרוש-נא מהן, יכרה-נא לעצמו קבר, יבנה-נא לעצמו לשכה קטנה בעבי היער, ישים-נא לו חבית למחסה, כדיוגנס בשעתו. כי מה טעם ומה צדק יש לו לכעוס ולקרוא תגר על באי עולם, כשבלב רותחים התעוב והגועל בהם, בכבודם, בעשרם ובבנותיהם? — כי אילו לא היתה בעולם אלא כת קטנה של חברים החבוקים ומדובקים זה בזה, אילו לא נברא על ידי היוצר אלא גוף ענקי אחד ונשמה ענקית אחת הכוללים את כל היצורים? — הנה בן-אדם עומד אצל חנות. הנה פרצוף. טפו, פרצוף גס ואוילי! יואל-נא ויתפוס לו מקום בתוך מרכבת-הטראם העוברת! אני גזור. כך אני גזור. התכבד ושב בתוך הרכבת! — והנה נער בעל שערות של פשתן. הוא עומד אצל תא-הספרים וקורא בראש הומיות עתון „השקפה“, כשמגבעתו מופשלת לו על מצחו כדרך גדול. בן כמה הוא, למשל? — כבן ארבע-עשרה ודאי. פרצוף ידוע לו מתמול שלשום. היכן ראיתיו? היכן? ודאי, בשבת בערב, בתוך אולם ה„שפה ותרבות“. הלא זה הנער בעל השערות של פשתן, החובב הקטן של שפת עבר וספרותה. כדאי היה לעבור בטיסה אחת על פני כדור הארץ ולצלם בתמונה אחת ענקית את כל הבריות ולהצניע את התמונה הזאת בתוך אחת המערות, כי הלא יקיץ הקץ עליהם...

הרהוריו של שליט נפסקו פתאום על ידי קול דברים, שהגיע לאזניו.

— כמה השעה? — שאל הנער בעל השערות של פשתן.

בטוח היה נער זה, שאדם חשוב כמותו, ודאי יש לו שעון בכיסו — אמר שליט בלבו מתוך נחת רוח.

— איני יודע — השיב שליט בפנים מסבירות.

— כלום אין לאדוני? — שאל הנער.

— אין לי — השיב שליט, כאדם שמודה על אשמתו.

— ואדוני מבקש גם הוא לדעת את השעה? — שאל הנער מתוך השתתפות.

— אני מבקש, מבקש — דבר שליט בקול של אדם קרוב.

— אם כך, אלך ואשאל ואודיע לאדוני. אדוני לא יזוו מכאן? — אני

אשאל ואודיע מיד לאדוני.

הנער נגש אל האדם, שעמד כל השעה אצל החנות. חזר והודיע לשליט, שכבר הגיעה השעה הראשונה. מאורע זה ברח מאד את דעתו של שליט, וכבר

היה נוכח אפילו להכנס בדברים עם הנער הזה. הנער כאילו כוון את דעתו של שליט, החזיר אליו את פניו ואמר :

— אם איני טועה כבר ראיתי את אדוני בתוך האולם של החברה, שפה ותרבות.”

— דבר זה בגדר המציאות הוא.

— גם אדוני חובב שפת עבר וספרותה? — שאל הנער.

— שפת עבר וספרותה? — ודאי, ודאי.

— וגם אדוני מאמין הוא? —

— במה? — שאל שליט בתמיהה.

— בכל אותם הדברים: בתחיתו של עם ישראל על אדמת ישראל, בשלטון הצדק, בדבריהם של הנביאים והחזוים. שונא אני את העבדות בכל צורה שהיא. אבותינו היו עבדים, ואנחנו בני תורין. אנחנו שואפים אל החירות, והשאיפה הזאת היא כחננו. אנו לא נוסף לשאת על שכמנו את עול הגלות כאבותינו. אבותינו כפפו את חוט-השררה שלהם. אנו ניישר את החוט. אנו עומדים במאת העשרים — דבר הנער בתמימות מחוצפה.

— באיזה בית-ספר לומד אדוני? — שאל שליט.

— אני איני לומד בבית-ספר. מעולם לא למדתי. איני רגיל למשך בעול. אני בן-תורין. יש לי חברים גימנזיסטים. חבר אחד כבר עבר לבית-מדרש עליון. הוא סטודנט. אולם אני אויב הדיסציפלינה. איני יכול להכנע. איני קורא רומנים — השמיע פתאום הנער מתוך התגלות לב—אני רגיל יותר אצל עתונים. אני אוהב מאמרים-ראשיים. אדוני שמע ודאי את נאומו של פישר בשבת זו כולו?—כן? — שמעתי! — השיב שליט.

— ומה? שאל הנער והציץ לתוך עיניו של שליט הצצה חריפה זו של חכם ופסיכולוג הצופה לדבור אחד של חברו: השמיענו-נא ונראה, אם יש בך בינה! —

שליט לא השיב הנער עמד וצפה לתשובתו של בן-שיחו.

— ומה הנאום בעיני אדוני? — קרא הנער לבסוף מתוך קוצר-רוח.

— כן... נאום ככל הנאומים.

— נאום ככל הנאומים? ודאי טועה אדוני. ודאי לא שמע מתוך הקשבה. כלום זה הוא נאום ככל הנאומים?—הלא זה היה נאום מצוין. זה היה נאום מצוין, מצוין. מאמר ראשי!—קרא הנער בהתלהבות—נאום כזה לא שמעו עוד כתליו של אולם זה. זו היא החלטתם הכללית של כל מכרי ומכרותי. נשים דבות גם כן השתתפו בנשף זה. האשה היהודית שבה אלינו, אל העם, אל הארץ, ואל השפה. ודאי אדוני ראה עלמה אחת יפה. פייגין שמה. היא גם כן השתתפה בנשף. הלא היא יפה. כזו היא האשה העברית...

שליט קם פתאום מעל הספסל ועזב את בן-שיחו. „ביום החמישי. בשעה השנייה. בגן. אצל האנדרטא“—חלפו הדברים כלהב את מוחו. ושוב רננו כל עצמותיו. הוא רץ, רץ, עד שהגיע לשער ביתו, הוא סר לתוך חדרו. אולם כשנכנס לתוכו, לא ידע לשם מה הוא בא לכאן. הנה השעון משמיע את השעה השנייה. עוד שלש שעות. שלש שעות. והן לא טעם עוד היום שום אוכל. הוא

ירד לחנות, קנה גבינה ולחם, סעד את לבו וישב להגות באורע ש'ל היום, בשעה החמישית, בגן, אצל האנדרטא. מי מהם יבוא הראשון לשם? — שניהם יסורו לחוכו ברגע אחד. בדיוק, בדיוק. היא תהיה עומדת ומחכה לו, הוא יבוא לשם בחצי הששית. ברבע הששית. רבע שעה תהיה מחכה לו. לא! אין זה ממדת היושר. מוטב שיקדמנה. הוא עומד בתוך הגן, ופתאום זוג עינים שחורות כנגדו. פניו אינם מגלים את קורת-רוחו. הוא אינו בא לכאן אלא לטובתה כדי למלא את בקשתה. זו היא מצדו רק סקרנות סתם. ושמה לא נתכוונה אלא לשטות בו? — היא לא תבוא אל הגן. היא לא תבוא. כלום לא לעגה לו? — הוא ישחק לשכמותה. תבוא ולא תמצא אותו בגן. תתמרמר, תתקצף. כל היום לא יצא מפתח חדרו. כבר הגיע, כבר הגיע חצי השלישית. שלשת רבעי השלישית. עוד שתי שעות ורבע. דיו לשלוט בעצמו עוד כשתי שעות, והוא נצל. יכבוש את ראשו בכר, יתנמנם ויעברו עליו שתי השעות. להרדם אי אפשר שהרי נעור משנתו באחת-עשרה. ישכב במטה ולא יהא ישן. יכבוש את נשימתו. לא יניע אבר. הוא איננו. נסתלק מן העולם לשעה. ישרבב את ראשו בעד החלון ויהא מציץ בעוברים ובשבים, לא לשם הערכת פרצופים ולא לשם התמרמרות, אלא לשם הצצה בלבד. וכי אין בכחם של כל אותם הפרצופים המרובים להסיח את דעתו מפרצוף מזויף אחד של ריבה אחת?—הוא יסיח את דעתו ממנה לגמרי. או ישכיחה מלבו. ישכיחה, יעקרה מלבו. עקירה, עקירה. אולם הלא אינו אלא מאחו את דעתו! ולמה הוא מסבב את לבו בכחש? — הוא לא ירדם. הוא לא ישכב במטתו. ירד, יצא לתוך הרחוב ויהא-מתהלך ברחובות ויקללה בפניהם בקול רם: יכחד-נא שמה מתחת שמי ה'!

הוא לא ירד לתוך הרחוב, לא התהלך ברחובות, לא קללה בקול רם, אלא כבש את ראשו במטה וחש אותה מיד. חש את חום גופה, שמע את דפיקות לב, את גניחותיה ותחנוניה. אז החליט לשכב בחדרו כל הערב וכל הלילה ולעזוב מחר את ו'. לצאת אל השדה ולהשתטח על פני הקרקע ולגוע, כי אין תקוה ותכלית.

אולם אחרי שעה קטנה שנה את החלטה. הן הישיבה בחדרו אסורה עליו, אסורה, לפי שהאדם, כשהוא יחיד, כמו חלוש, ואינו יכול לשלוט בעצמו. הן עלול הוא לקום מתוך היסוד-דעת גמור, להתחמק מחדרו, לרדת מעל המדרגות, לעבור את הרחוב, לגשת אל הגן, לעמוד אצל האנדרטא כמרותק אליה ולצפות לה, לצפות. אם לא ירד מיד, עלול הוא לרדת אחר כך, אחרי שעה, למשל. בחצי החמישית, למשל. כשהשעון ישמיע את השעה החמישית עלול הוא לרדת לרוץ. ולפיכך החליט לרדת מיד לתוך הרחוב ולהפיג בדרך הליכה את היין המשכרו. הנה הוא לובש את מעילו, יוצא מחדרו, יורד מעל המדרגות ומבריח את עצמו מן הגן. הוא בורר בכוונה את הדרך היותר רחוקה, מכוון את פסיעותיו אל הרחוב היותר מרוחק. רחוב זה מה טיבו? — עוד לא דרכה רגלו עליו עד היום. גדולה העיר ו' מאד. במשך כמה רגעים, למשל, אפשר לעבור את הרחוב הזה מתחלתו ועד סופו? — במשך עשרים רגעים. לא, במשך חצי שעה. עכשיו יחזור על עקביו. הרי לך חצי שעה שניה. והנה כבר הגיעה השעה... רבע החמישית. עוד שלשת רבעי שעה. שוב הוא פוסע מתחלתו של הרחוב עד סופו.

או שמא ישב על הספסל וינפש? הרגלים, הרגלים. וכשהגיע השעה החמישית יקום ויפסע שוב עד סופו של הרחוב וממילא יתרחק מן הגן. ואפילו אם ישוב אחר כך לתוך הגן, שוב לא ימצא אותה. הרגלים, הרגלים – הן כושלות. איזה מן הספסלים יברור לעצמו? אחד, שנים, שלשה. על כל אחד מן הספסלים ישב כדי רבע שעה. אחר כך יתרחק מכאן – ובהמישית, הן, בחמישית יגש עד הגן, רק יסתכל בתוכו ויתרחק מיד. אולם עד האנדרטא לא יגיע.

כך החליט שליט בדעתו. אולם כשהגיע עד הגן, השיאו לבו להכנס לתוכו ולברור לעצמו זוית סמויה בין האילנות כנגד האנדרטא. הוא יכיר אותה על פי קווצותיה המרפרפות. ישרבב את ראשו ויצוץ בה, כשהיא עומדת אצל האנדרטא, ומבטיה משוטטים לכל עבר בתמהון. עוד לא רמה איש את זו בעלת העינים השחורות כאש. עוד לא רמה איש, חוץ מבחור אחד שעלה מן הדרום כדי לללות את האש הזרה הבווערת סביבה. הוא מלאך המות האורב אליה, כי קסמים בה, כי ארס בה, כי חן בה, כי עון בה, כי פורשת היא את רשתה לבחור תמים ושתקן ומגנן על הכנור ולבחור קצת טעש וקצת חכם עם תרמיל בידו ולבחור גבה-קומה וגאה וצורר הבריות – ולבחור דל וגאה, שהוגן במעוף-הנשר ובאם עניה ואלמנה, בחוש הבקורת וביד כהה של אמן פגום, הוטפס על הר היופי ונופל חלל והיה לעעג ולקלס לבריות ושונא ומבטל ומפגל ומחלל את תאווה בחולשתו ואת אהבתו – ברגזון עצביו, ואת כעסו – ברחמיו על שריון-הצב ועל רע ואחות – כי לא יתן את נפשו מטרה לחצי הלעג של המרשעת היפה. היא לא תמצא אותו אצל האנדרטא. היא תחפש אותו, היא תחפש, היא תתמרמר, תכעס, תזרוק שיניה. ואחר כך – ואחר כך תסור לחדרו של שמעון ותבקר את המבקר שיינר בחדרו ותתהלך עמו שלובי-זרוע בלילה על חוף הוויסלה, כי איפה היה מתלחשים הנאהבים והנעימים באותו הנשף של שבת? – וגם המשורר הגדול ליהודים תתן את אהבתה, לשימקין הגדול והמהולל על ידי נתן ולורברבלט והנער בעל השערות של פשתן. נתן, נתן. וגם סוניה התן למשורר את אהבתה, והוא יהיה מתהלך בעולם בדד ועוזב ואנול עש-הקנאה.

שטוף הרהורים נוגים אלו היה שליט מתהלך מסביב לגן עד שסר לתוכו. עבר בבהלה בין שדרות-האילנות הראשונות, השניות, השלישיות, עד שנגש כמעט אל האנדרטא. הוא נרתע לאחוריו כדי פסיעות מספר. היא איננה. היא רמתה אותו. היא... היא... הנה צלצל השעון. השעה החמישית. היא תבוא אחרי שעה קלה. אין ספק בדבר. אותו לא תסבב בכחש. ארשת פניה הביעה הסכמה גמורה של הלב בשעה שלחשה לו על הפגישתה. אין דרכו של אדם לסבב את חברו בכחש, בשעה שהלז לא חטא כלל כנגדו. כלום עלבה ביום מן הימים או משכה בקווצותיה או קלס בפניה את חנקין, למשל, או גלה לה את האמת שבלבו, שבעיקר הדבר עיניה אינן שלוחות הלב, כי בדאיות הן, בדאיות. כלום גרם לה ביום מן הימים דאבון נפש? ובאותו הלילה, כשהיתה מתהלכת עם המבקר שיינר על שפת הוויסלה והיתה זורקת גירים במי הנהר והיתה נלחצת מרגע לרגע בגופו מפני הקור ומפני בדידות-ההווה, כלום הלך הוא מאחריהם והיה אורב להם והיה מקשיב לדבורם והיה זורק גירים לתוך מי הנהר, כדי להבהילה בקשקושם? – גלמה לא סרה לתוך הגן, כפי שהונהגה ביניהם? וראי לא הגיעה עדיין השעה

החמישית. בדבר זה אין שום ספק. אולם פתאום עלה על זכרונו צלצולו של השעון. הן כבר עברה השעה החמישית, והיא לא באה. הנה קול פסיעות. היא! היא! — כמה רגעים כבר עברו, משעה שצלצל השעון? — כעשרה או כעשרים. ומה בכך? — עד הששית יעמוד פה. הוא ודי טעה. הן היא אמרה בפירוש: בשעה הששית... ופתאום נצנץ כנגדו עצם לבן. הנה! הנה! הנה אשר, הבחור אשר בעל נעלי-היד הלבנות. שליט בקש לברוח מכאן, אולם אשר כבר תפשו בידו ותקע לו את כפו השמאלית.

— אדוני... מה שמו? — כמדומני: חיים. לא? — וכיצד? — כן! אדוני שליט. מה, מה לאדוני פה? — המתהלך הוא פה לרוח היום? — שאל אשר בתמימות מעושה. — לרוח היום, אדוני, לרוח היום! — השיב שליט בכעס כבוש. אולם בקולו היה נשמע כעין התול.

— בוא-נא ונטייל שנינו — יפה אוירו של הערב — אמר אשר ושלב את זרועו בזרועו של שליט.

שליט עמד נבוך. הוא הציץ בהעצם ארוך-הקומה ולא יכול להבהין בהפנים של הגוף הארוך. נבוך היה שליט. ולאחר שעה קלה אמר בהכנעה:

— אדרבא, בוא-נא אדוני ונטייל שנינו, אדרבא!
— אדרבא, אדרבא! הור אשר על מלה זו באותה ההטעמה, שבה השמיע אותה שליט, ובת-צחוק של לגלוג רחפה על שפתינו. שליט ראה בת-צחוק זו, אולם לא הרגיש בה.

שעה מרובה היו מהלכים שניהם מחרישים. אחר כך אמר אשר לשליט:

— כך, כך, אדוני. האדון שליט הוא עתה בכרך ו'.
— כך, אני עתה בכרך ו'! — השיב שליט אחרי שתיקה קלה.
— כך, כך — חזר ואמר אשר אחרי שתיקה ממושכה — האדון שרוי בכרך ו' ודאי, ודאי. אני שרוי בכרך ו'.
— כך, כך — חזר ואמר אשר — האדון שרוי בכרך הגדול ו'.
— כך, כך — השיב שליט — אני שרוי בכרך הגדול ו'.
— עיר גדולה מאד היא ו'! — אמר אשר אחרי שתיקה ממושכה.
— כן. עיר גדולה מאד היא.
— ואימתי בא אדוני? — שאל אשר אחרי שעה מרובה.
— כבר עבר כחודש.
— כחודש? —
— כן, כחודש.
— אה, אה — כך.

אחר כך הלכו שניהם מחרישים עד שהגיעו אל שער הגן. ראה שליט באשר שמתכוון הוא לצאת מן הגן. הוציא את זרועו והושיט לו את ידו להפרד ממנו. אשר לחץ את ידו של בן-ליתו שעה מרובה כאח הנפטר מאחיו לימים רבים. לחש לו לבו של שליט, שקרוב מאד הלז אליו, שמקושרת מאד נפשו של הלז בנפשו. אשר הציץ לתוך עיניו של שליט באהבה, בתחנונים ובהתרפסות. שליט כמעט שחבקו ברחמים. ברגע זה נשתלבה שוב זרועו של שליט בזרועו של אשר. הוא עצמו לא הרגיש בדבר, שכבר עברו את שער הגן ויצאו לרחוב והיו פוסעים שניהם מחרישים ועגומים.

- אשר הפסיק את הדממה. הוא שאל בלחש :
- בעיקר הדבר, אדוני, לשם מה בא דוד בוי? —
- לשם מה? ... לשם מה? ... אה? —
- כן. מה הוא הדבר, שהביאהו לוי? —
- כך. סתם. איני יודע.
- „כך. סתם. איני יודע.” ולשם זה הוא בא לוי? —
- לראות בבני-אדם — השיב שליט בתמימות — לעמוד על אפים, לטהות על חיי הכרך.
- אה, אה. אדוני הוא מסתכל?... הוא מסתכל בחיים, הוא סקרן. אה. אה... יפה, יפה — אמר אשר מתוך לעג מר — אולם מהיכן ירק זה חי? מהיכן?
- אני חי, אני חי. מה יש לומר? ... אני אוכל — ואני חי.
- והאכילה מהיכן תמצא?— היא גופה קשה. האכילה מהיכן תמצא, אדוני?—
- יש לי ממון. יש לי.
- אה, אה. זהו ענין אהר, זהו ענין אחר.
- הלא אני עשיר — אמר שליט — ואיני רגיל אצל דחקות.
- זהו ענין אחר. ואדוני בא ודאי להשתקע פה? —
- להשתקע, להשתקע.
- נעבור-נא אל הצד השני של הרחוב. נעבור-נא.
- נעבור-נא.
- ומה היה בסופו של ענין מעונו? מה?
- המעון? — אמר שליט ותמה על עצמו, שהסיכּוּ לַגמרי את דעתו מענין זה — כן, מחר הוא היום האחרון. עדיין לא מצאתי בשבילי מעון.
- אדוני מבקש ודאי חדר נאה, חדר משובח. אדוני ודאי נכון לשלם ממון רב.
- לא. אדרבא, חדר קטן.
- אה, אה. יש עצה. אחד ממכרי סח לוי לפני ימים מועטים בדבר חדר קטן, שיש בדירתו ועומד להשכר. אני אמליץ עליו.
- כמה השעה? —
- רבע השביעית. כן, רבע השביעית. אני בהול מאד. אני עוזב את אדוני—
- אמר אשר ועמד אצל בית-חומה נהדר ופתח את שער הכבוד. — שלום, אדוני.
- ובדבר המעון? — נמגם שליט.
- אה, אה. יפה, יפה. בשעה העשירית בערב. הוא-נא לסור לביתי שברחוב הפושקיני, עשרים ושבעה. סור-נא, בבקשה.
- אשר ספק לשליט על שכמו והפנה את ראשו ממנו. בגאווה פתח את דלת הכבוד וסגרה ברעש בפניו של שליט. שעה מרובה עמד שליט והציץ בדלת הסגורה. עכשיו להיכן? שאל את עצמו בעצבות. ומחר להיכן?— חדר קטן בזול. הבו לי חדר קטן, אדונים נכבדים. הבו לי חדר קטן. הבה לי חדר קטן, אשר טוב-הלב, מגיני ואיש חסדי. בשעה העשירית, הן, בשעה העשירית. מהיכן ירק זה חי?— ומקיר פרנסה מהיכן ימצא? — ושכר-דירה? — עכשיו לא יטפל בהתרתה של שאלה זו. מחר, מחר. לפי שעה יהרהר-נא בהבחור אשר. אולם מחר... מחר. מהיכן ירק זה חי?— ושוב התחיל לקנטר את עצמו על שמתרחק הוא מן החולין

שבחיים, על שמסיה הוא את לבו מאם ואחות. פתאום ראה את עצמו עומד אצל השער של מערכת ה„השקפה“. ופתאום, כברק חלף רעיון בלבו: הן הוא סופר. הן הוא סופר בעל כשרון גדול. הן מלא ארגון ציורים וספורים. הוא יוציא רשימה קטנה מארגון וימסרנה לידו של עורך ה„השקפה“— ה„השקפה“ המעריכה את כל חזיונות החיים בישראל ובעמים, הטוה את חוט הדורות. הוא רץ לתוך חדרו, הוציא מתוך ארגון רשימה קטנה ונתנה בתוך כיסו. הנה הוא עומד על יד השער של המערכת ובכיסו חבילה קטנה של קרני נשמתו, שצר אותן על גבי הנייר. מה שפל היה בעיניו. שעה מרובה עמד אצל השער, וכבר בקש לחזור על עקביו. נצנצו לנגדו האותיות הבהירות שעל גבי השלט: „המערכת וההנהלה של „השקפה“.

האותיות דברו אליו בלשון של פיוס ורמזו אליו. הוא פתח בזהירות את הדלת, ולבו נקפו.

פרק יח

— מה רצונו של האדון? — שאל את שליט נער אחד, שירד בשעה זו מעל המדרגות וגליון של דפוס בידו.

— איפה הוא הקבינט של העורך? — שאל שליט.

הנער רמו לו בידו על הקומה השלישית. שליט עלה אל הקומה השלישית דפק בדלתו של אחד החדרים, שהיה מיוחד לפי השערתו לעורך עצמו, ולא נענה. חזר ודפק — אין עונה. ודאי שטעה — החליט בדעתו — ודאי החליף את הקומה השלישית בשניה. ירד לקומה השניה, ראה דלת פתוחה לתוך חדר ריק. נכנס לשם. עמד שעה מרובה והמתין — אין איש. יצא מאן וחזר ועלה אל הקומה השלישית ודפק בדלת של איזה חדר — לא נענה. הרגיש בדלת שניה ודפק — אין עונה. דפק שוב — אין עונה. פתח בזהירות את הדלת. כהמשה אנשים ישבו אל שולחנות על יד קופות של עתונים. הראשים כבושים, הקולמסים חורקים. כולם הציצו בו וכאילו לא הבחינו בו כלל.

— איפה הוא הקבינט של העורך מר זלצר? — שאל שליט.

— לא כאן! — השיב בקצור אחד הלבברים ולא הרים אפילו את ראשו הכבוש על פני קופה של עתונים.

שליט עמד שעה מרובה מחריש, אולם איש לא הרגיש בו שוב.

— איפה הוא חדרו של העורך? — שאל שליט.

— הים — מלמל אחד הלבברים ורמז בידו לשליט. אולם שליט לא הבין פירושה של רמזו זה. שעה קלה עמד כנבוך, עד שיצא מן החדר הזה. ירד שוב לקומה השניה וסר לתוך החדר הריק. ישב והמתין אל העורך כרבע שעה.

קול פסיעות הגיע לאזניו. הוא, הוא — החליט שליט בדעתו ופתח אל הבא את הדלת. זה היה פועל של בית-הדפוס, שנשא בידו עמוד של דפוס.

— איפה הוא הקבינט של העורך? — שאל שליט את הפועל.

— שם. למעלה! — השיב הפועל והתחמק מיד.

— איפה? — בקומה השניה או השלישית? — קרא אחריו שליט, אולם הפועל כבר היה רחוק ממנו, והדברים לא הגיעו לאזניו.

שליט התחיל פוסע במסדרון של הקומה השניה והקשיב לקשקושה של מכונת הדפוס. על פני המדרגות עלו וירדו בני-אדם, רקעו ברגליהם, השתעלו, הפליטו כרוזים. כולם היו בהולים. שליט התקנא בהם. הוא החליט לבנות את עצמו, להתרפס לפני העורך, להתחנן אליו בכל מיני לשון של תחנונים, ובלבד שיסתפח אל החבורה העסקנית הזאת, כדי שיעשה גלגל נוסף על גלגל המכונה. שליט עלה שוב אל הקומה השלישית ופסע איך ואיך במסדרון. אחד העוזרים יצא מתוך החדר לתוך המסדרון והתחיל יורד בבהלה מעל המדרגות. שליט רץ אחריו על המדרגות, עד שהשיגו למטה.

— איפה הוא הקבינט של העורך? — שאל את העוזר.

— שם, למעלה.

— הייתי שם ולא מצאתיו. בחדר הסמוך לחדר העוזרים? — שאל שליט.

— כן.

העוזר התחמק, ושליט רץ שוב אחריו. תפשו בידו ואמר:

— הן סרתי לתוך החדר הזה ולא מצאתיו שם.

— ימתין-נא. ודאי יסור לשם אחרי שעה קלה.

שליט עלה שוב על הקומה השלישית, סר לתוך החדר הריק, ישב והמתין שם שעה מרובה. אחר כך כעס, התגבר ונכנס לתוך חדר העוזרים.

— שעה מרובה צפיתי אל העורך מר זלצר — אמר שליט בהתמרמרות כבושה — והעורך לא בא. איפה הוא מקומו?

אחד העוזרים הרים את ראשו, תלה בשליט מבט כבוי. רק בת-צחוק קלה של גלגול רפרפה על שפתיו. ואחר כך אמר מתוך התרשלות:

— העורך מר זלצר ודאי עתה בבית-הדפוס אשר למטה —

שליט ירד, סר לתוך בית-הדפוס. יהודי קטן-קומה וכרסני נגש אליו, נטלו בידו והעמידו כלפי פתקא אחת.

— מה בקשתו של האדון? — שאל היהודי קטן-הקומה.

שליט נתבבלר ולא ידע מה להשיב.

— אם כך, יואל-נא האדון לקרוא את הכתוב על הפתקא: „זורים אין רשות-הכניסה לתוך בית-הדפוס“.

— אה, אה... גמגם שליט, כאילו נתגלה לו ענין חשוב, שהיה מתלבט בו ימים רבים, ומיד התחמק מתוך בית-הדפוס.

הוא יצא לתוך החצר, הההלך שם שעה מרובה. פגע ביהודי אחד, תגרן של עתונים. העמידו ושאלו:

— איפה הוא הקבינט של העורך?

— יואל-נא אדוני לסור לתוך הקונטורה וישאל את פיה של אחת

העלמות המשרתות.

עצה זו מצאה חן בעיניו של שליט. הוא הודה ליהודי הנה בהודיה כפולה. הנשים נוחות יותר מן הגברים להשיב על שאלותיו של אדם.

— איפה הוא הקבינט של העורך? — שאר שליט עלמה אחת, שישיבה
אצל פנקס גדול, ופניה היו חורים מאד.

— שם למעלה, בקומה השלישית, שם שני חדרים, אחד הוא של העוורים,
והשני הוא של העורך. אולם העורך אינו מצוי שם בשעה זו. הוא ודאי בבית-הדפוס.
— העורך, מר זלצר, הוא בבית-הדפוס? — שאר העלמה את חברתה —

כך? —

— אולם הן הכניסה לשם אסורה! — אמר שליט מתוך קובלנא, ובעיניו
נצצו דמעות.

— אם כך, עצתי היא — אמרה העלמה ברחמים — שהאדון יעמוד אצל
הדלת וימתין שעה קלה. עשוי הוא מר זלצר לצאת משם תוך כדי רגעים. ואם
לא, לא ישיגנו לעולם. רוח סופה הוא.

שליט שמע בעצתה של העלמה הרחמניה הזאת. כיון שכבר קבל על
עצמו למחול על כבודו ולחזור בפרי רוחו על בתי המערכות, שוב אין לו
תקנה אחרת אלא ההכנעה. זו היא הדרך המובילה אל הכבוד, אל הפרסום,
אל התפארת ואל החירות. הוא עמד במסדרון אצל הדלת כעני בפתח, והיה
מתביש כגב בפני היפה, שחורת העיניים. כי הן מה שהוא עושה, הוא עושה
לכבודה, לכבוד בית-אמו, להעלותו, לנשאו, לרוממו ולהשכיח את כבודו שנפל
בין שאר בתי ישראל.

כך פייס את לבו, וידו היתה נכזבת בגליונות-הנייר, שהיו מונחים בתוכה.
הוא ראה בדמיונו את הרגע אשר קוה אליו, שגליונות הנייר האלה יעברו מידו
לתוך ידו של העורך. משא כבד יצנח בשעה זו מעל לבו. קל כל כך, קל כל
כך. נוח כל כך לנשמה. הלב נוקף מתקיה ופחד. כי העיקר היא הרשימה
הראשונה הרואה את אור העולם — וכוף הכבוד לבוא. הנה קול פסיעות מעבר
השני של הדלת. הוא רואה בדמיונו את הדלת של בית-הדפוס הנפתחת,
הפותחת לפניו את הדרך לתוך היכל הלהלה והגדולה. קול הפסיעות קרב והולך.
יתרחק-נא כדי כסיעות אחדות, שלא יהא נראה להעורך, כאילו עמד מאחרי
הדלת כעני בפתח. יתרחק-נא כדי פסיעות מספר. כך, כך. הנה נפתחה הדלת,
ואדון גבה-קומה, דק-בשר ובעל משקפים יצא. שליט נרתע לאחוריו. הוא,
הוא. העורך עבר על ידו בבהלה ולא הרגיש בו. הוא עלה על המדרגות. שליט
המתין רגעים אחדים ועלה אחרייו. הלה רץ, והוא רץ אחרייו. העורך כבר הגיע
עד הקומה השלישית, ושליט אחרייו. העורך פתח את חדר העוורים וסגר את
הדלת בפני שליט. שעה מרובה אחר כך עמד שליט בתוך המסדרון, אצל
הדלת, וכששמע קול פסיעות, נרתע שוב מאצל הדלת. העורך יצא שלוב-זרוע
עם אחד העוורים והיו מדברים בקול רם. הם היו שקועים כל כך בשיחתם,
עד שלא הרגישו בו כלל. שניהם ירדו מעל המדרגות, ושליט רדף אחריהם,
הם נגשו עד בית-הדפוס, ובעוד רגע והדלת נפתחה ונסגרה בפניו. לבו של
שליט כמעט שנשבר בקרבו.

— אדוני, אדוני, אדוני זלצר, אדוני העורך! — קרא שליט בקול של

כדרכו — לרגע אחד — סליחה — לרגע אחד —

— אין לי פנאי! — השיב העורך ולא הפנה גם את ראשו לשליט.

— אנא אדוני, סליחה — לרגע אחר — התחנן שוב שליט.
 — מהר. דבר אברך, מה בפיך? — אמר העורך ומשכו אל הצד.
 — כתבייך, אדוני — נגמם שליט.
 — מה זה? — סקיצה, קטע, שיר בפרוזה? — שאל העורך, שנטף את
 כתבידו של שליט ומנה את מספר העמודים — הלך-נפש? ספור-המעשה? אין
 לי פנאי, אברך! — הואל-נא והניחו שם למעלה בתוך חדרי על השולחן.
 שם למעלה. אדוני הוא בן עיר זו? — לא? — דרומי?! — ומבקש אתה להיות
 סופר בישראל — ודוקא סופר? כל אחינו בני ישראל הם בחזקת סופרים. ודאי
 לא אל האגדה בלבד אתה מתכוון. ודוקא אצלנו בה, השקפה! — הלא יש
 עוד עתונים בישראל. הכל רצים אלינו! —
 העורך כבר הפנה לשליט את שכמו. אולם שליט שאל בעקשנות.
 — ואימתי ישימיעני אדוני את דעתו? אימתי? —
 — אשמיעך, אשמיעך, אברך! אל תהא בהול, אברך! מחר בשתיים —
 עשרה אשמיעך! הלא עלי לקרוא אותו קודם שאשמיעך! מתחילה קוראים,
 אברך! אצלנו ב„השקפה“ קוראים מתחילה עד שמשמיעים! —
 העורך התחמק מיד. שליט עלה על הקומה השלישית, נכנס לתוך החדר
 והניח את כתבידו על השולחן. לכתחילה חש שליט רגש של קורת-רוח. אולם
 אחר שיצא לרחוב, התחיל לבו מקניטו על העלבונות שגרם לעצמו. והן לבטלה
 השפיל את כבודו. כי כלום יוכשר כתבידו לדפוס? יפסלו אותו, יפסלו —
 החליט בדעתו והצטער מאד על שיפסיד על ידי כך את שכר-הסופרים הצפוי
 לו, שכר הדירה העתידה, שעשוי הוא לשכור לעצמו מחר. הוא הצטער מאד
 בלבו על זה, אולם קול אחר לחש לו, שבעיקר הדבר אינו מצטער כלל על
 שכר-הסופרים, שילך לאבוד, כי הן סובב הוא את נפשו בכחש. הן הוא אינו
 אלא משתוקק לקבוע את פרי רוחו בדפוס ולהתפרסם על ידי כך. הן הוא
 הסתיר בארגו את גליונות הנייר לא מפני עניוותו היתירה, אלא מפני פחדנותו,
 מפני יראתו מן הבקורת והלגלוג. הלגלוג? — על שום מה? — כלום הרכה
 מדברי הספרות הנדפכים בירחונינו ובעתונינו עולים על דבריו?.. עולים? —
 ואם נבוא להעביר את איזמל הבקורת על מבחרי יצירותיהם של מבחרי
 סופרינו, ואפילו של שניאורסון, כלום היו נמצא בהם כמה וכמה פגומות? —
 גאותן! — ושוטה. לא יפסו את רשימתי. יפסלו. לא יפסלו. היא תתפרסם
 בדפוס ותמשוך עליה את עיניה של הבקורת. היא תעורר השתוממות. פייגין
 תקרא אותה בעיון. ואם יפסלוה? אה, אלמלי עבר הלילה כהרף-עין! אלמלי
 נרדם מיד והיה ישן עד השעה השתיים-עשרה של שחרית, ומיד, כשיפקח את
 עיניו, ירוץ לשם וישמע מפיו של העורך, מר זלצר, את דברי השבח. כמה
 השעה? השמינית? — חצי הששית. האומנם? וכל הערב מה יהא עלינו? —
 בשעה העשירית יסור לביתו של אשר. וכשיתזוור לביתו, ישכב תיכף במטה
 וירדם תוך-כדי-רגע ויעור משנתו בעשירית, ואולי יתעורר, בשעה זו
 עצמה, שם היום משנתו. עכשיו חצי הששית. ועד העשירית? — ובמה יהא
 עוסק עד העשירית? — בשמינית יסור לתוך חדרה של חנקין. בשמינית הן

חוזרות מבית-הספר. הוא ימצא בחדר את חנקין יחידה ויסיח לה בסוד סודות על ציורו, שמסר לדפוס. אחר כך יהיו מסיחים והולכים, ובין כך יעבור הערב כהרף-עין. ואם פייגין גם כן תשוב לביתה, תהא יושבת לה מן הצד. הוא לא יכנס אתה בשיחה כל-שהיא, כדי שלא תוקף את הבקור הזה על חשבונה. ואם תוקף—מה הפסיד?—מה הפסיד. — מה יוכל להפסיד האדם, שכבר נתן את כבודו לשמחה, שעמד על סף בית-המערכת כעני בפתח ובקש תחנונים מן האדון העורך מר זלצר?—אולם אחרי המאורע של היום, כלום יוכל הוא לראות את פניה ולשתוק?—לבירוח ממנה!—להבריחה ממנו!—גם להבריחה אינו כדאי. הוא יעשה את עצמו כאילו לא אירע כלום—וחסל. הוא סר, למשל, לתוך חדרה של חנקין, תוקע לפייגין את כפו, אחר כך—לחנקין. דוקא על פי הסדר הזה. שלא תעיו זו להעלות על דעתה את הרעיון, שיילח בידה לפגוע אפילו כחוט השערה בכבודו. שלא תעיו... שלא תעיו... לא! מתחלה יברך את חנקין בשלום ואחר כך את פייגין, שלא תחשוד בו, שלכבודה סר לתוך החדר. אולם על ידי כך יכולה היא לחשוד בו שנעלב, ולפיכך—ולפיכך לא יקדים האחת לפני השניה. הוא יעשה את הדבר כאדם שעושה מתוך היסח-הדעת. ואולי תודמינה לקראתו שתיהן בבת-אחת ויברכן בבת-אחת, כששתי ידיו לוחצות את ידיהן של שתיהן. כך, כך. אחר כך הוא נכנס בדברים עם שתיהן, או יושב ושותק, שותק כשמעון, שותק כנעלב, שותק כאבל, שותק כחכם, שותק כאדם הנושא בחובו סוד פלאי. שותק כעיף, כהווה וכמשורר. הוא ישב שעה קלה בתוך החדר ויקום וילך לו. ואם תפצורנה בו, יתעכב שם עד השעה העשירית. ואם לא ימצא את פייגין בתוך החדר—מה טוב! אשריהו! ולהבא אהיה מתנהג עמה כמו עם מכרה סתם. כלום כל אחת מהן, מבנות מינה, ראויה היא שנבובו עליה דמעה או אנחה חרישית או רסיס קל של תוב הילדות או שנסיח בגללה את הדעת אפילו לרגע אחד מאם אלמנה ואחות יתומה?—כלום כדאית היא, שארחמנה, שאהבנה, שארעיל בגללה אפילו טפה אחת של דמי?—לא ארמוז לה אפילו ברמוז קל על המאורע של היום. כי בעיקר הדבר מה קרה לו?—היא, ששלחה אותו דרך לילות נדודים לתוך הגן אל האנדרטא והכויבה את תוחלתו, כלום קפחה את אשרו וכלום עקרה אותו מתוך סערה מאוייו ותקוהו?—לא ולא. פניו ברזל, ומצחו נחושה. הוא אמר לה בפירושו, שפגע באשר תיכף לכניסתו לתוך הגן ונתגלגלה ביניהם שיחה, שמשכה את הלבבות, והוסחה מפני כך דעתו מכל הענין. כלום יש בדבר זה משום תרמית?—ודאי אין בדבר זה כלום מן התרמית—שדל את עצמו, אף-על-פי שעל פי האמת הן בא לרמות אותו. אולם בטוח היה משום איוה טעם, שאינו חוטא כנגדה כלל וכלל.

כך היה שליט מתהלך ומסדר לו תכנית של התנהגות. ודוקא מיד אחר זה תקפה את לבו תשוקה כבירה לראות תיכף את פייגין, כי פתאום התחיל לבו דואג לה. כן, אפשר מאד שפגעה בה מחיה קשה, או צנה פגעה בה על פני שפת הים. ואולי סר לבה מאחוריו. וכשיציץ בפניה, הן יקרא את הכתוב עליהם: סר לבי מאחרי אותו שליט. סר. נדמה היה לו, שאילו נתבררה לו

שנאתה, היה נופל על-ידי-כך משא כבד מעל לבו, שנוח לו לאדם האסון הודאי מן האסון הצפוי ואינו ודאי. וכשהגיע רבע התשיעית, עלה בקומה הרביעית ומשך בפעמון. המשרתת פתחה לו את הדלת.

— מרת חנקין בביתה? — שאל שליט.

— לא, מרת פייגין בחדרו! — השיבה המשרתת.

כרוז גדול של חדרה יצא מתוך לבו. נתכוון לסור, ומפני החדוה נתבלבל וסגר את הדלת וירד מעל המדרגות. שטוח! שטוח! — קרא על עצמו בקול — לעלות, לצלצל, לסור, לשבת, לשתוק, לצחוק, לכעוס, לירוק, להתפרקד על הספה, לנוח, לנוח! — אני עיף. אני רעב. הבו אוכל, אוכל! פרוסת לחם מרוחה בדבש. כוס תה. לדקלס בפניה שיר. להקריא לפניה מאמרו של רייכשטיין, לשאול לשלומה של חנקין ולרדת מיד. לספר עמה על חדות ימי ילדותו, חלומותיו, אגדותיו, עניו, נדבת לבו, כעסו, יאושו ובוונו. מה יש בחיים? — אדרבא, מה יש? מה דעתו של המבקר שיינר, שטייל עמה על שפת הנהר? — אה! — הדליקו נרות למראשותי! השקוני מים! השכיבוני במטה! צמא אני ועיף... הלב סחרחר... הציצינא לתוך עיני. רגע קל. סרקינא את שערות ראשי במסרק של כסף. נגנו בכנור, נגנו. הגה חלונות מוארים. קומות על גבי קומות, מה יש שם? — עלמות חן, צחוק, ילדות, מנגנים על פי פסנתרים. כוס תה ומבט מלבב ובחצחוק של חן ויאוש צורב את הלב. מיחס מזמזם, ופעמון מצלצל, ובני-אדם מסובים אל השולחן. הכניסונינא לשם. הושיבונינא אל אחד השולחנות. אני עיף...

רוחו הנסערה של שליט נחה קצת. עיפות קשה פעפעה לתוך גופו כנוזלים, ראשו התגלגל, רגליו כשלו. הוא ישב על ספסל שברחוב עד השעה העשירית.

פרק יט

בעשירית טפס שליט על מדרגות לולים שבתוך חצר מרופש ברחוב הפושקיני. אחר כך עבר שני חדרים טחובים והקיש בדלת חדרו של אשר השנוא עליו כעכביש. כך הרהר ברגע זה. אשר שכב על מטחו בחדרו האפל. — מי שם? — שאל זה והושיט את ידו אל האורח מתוך החשכה. שליט השמיע את שמו, ואשר קפץ מיד מעל המטה, תפש לשליט בידו ולחצה שעה מרובה.

— תודה רבה, אדוני — קרא בקול היוצא מן הלב, שלא כדרכו — שהואלת לסור למעוני. הוא-לנא ושב על-ידי. אל-נא תשב על הכסא הזה. הוא רעוע, שבינא על-ידי על המטה. אינך מבחין כלום בחשכה? הנה ידי, אחוז בה. — לא, אין בכך כלום, אני מבחין יפה — נחמו שליט ברחמים. — אם כך, טוב, אדוני שליט הדרומי. הן באת מן הדרום. אני שמח מאד עליך. אגלה לך את האמת שבלבי: יש כך דבר-מה בלחי שכית. יש כך מה שיש בי, מה שהיה בי ונחמוזמו, לפי שאני חולה, אדוני שליט, חולה הרוח וגם חולה הגוף. וגם, וזה העיקר, אכלוני היות העולם. בן למשפחה

נעלה מאד אני. כלום שמי הוא וולף - שם משפחתי הוא אחר לגמרי. רק לך אגלה את האמת: שם משפחתי הוא חיות, משפחה מרוממה בישראל. שרים ורוונים. אלא לפי שנתגלגלתי לכאן, כסיתי את שמי. כי נעלה אני מכל בני חוגי. נעלה אני מכל אלה השמעונים, הנתנים, הסוניות, החנקינות והשימקינים. נעלים אנו עליהם, אדוני שליט, נעלים. כי הן איש הרוח אתה, איש הרוח, הרוח, רוח שאינה מצויה, וכלום לך לעצמך לא נגלה הדבר הזה? -

שליט נכון היה לחבק את האדם הנחמד הזה, וכבר הכהו לבו אותו על ששנאו עד היום. ולפיכך דבר שליט מתוך התגלות לב: -
 - צדק אדוני, צדק. כלום לי לא גלוי הדבר? אמנם שפל אני בעיני, תמיד אני שפל, ואולם הן יש שרוח ממרומים תשרה עלי, ואני גא, ואני מתגאה בנפשי, אני מתגאה ברוחי היתירה, ואני מתגאה... בשעה כזו אני בז לכו... לפייגין, למשל.

- הוא אשר אמרתי - דבר אשר - ברוחך היתירה, ברוחך היתירה) מכתלי פניך הכרתי את הדבר הזה. כי הן נעלה אתה עליה, נעלה, נעלה. וגם אני איני רואה אותה אלא במרכאות כפולות, אותה ושכמה. אהבתי פעם אחת עלמה וילדה לי בן - והוא ודאי עכשיו כבן עשר - ואחר כך נדרה עמו לאמריקה. אולם גם אותה אהבתי במרכאות כפולות. המבקש אדוני לראות את החדר לאור הנר? - תם הנפט מן העששית. החדר איננו מן המשובחים. בעלי הבית בני-אדם עניים הם, עניים מרודים, לבי אליהם. ולפיכך איני מחליף את מעוני במעון אחר וחשוב. תם הנפט מן העששית. משרתת אין כאן. בעלי הבית עניים הם, רצונך, ארד ואביא נפט! - שכבנא על ידי. נפט? - לא? - טוב, טוב. גם אני רגיל לשכב בחשכה. שעות רבות אני שוכב בחשכה ונתון להזיה. קשה היא הישיבה על המטה הזאת. היא אינה למודה להחויק את היושבים אלא את השוכבים. שכבנא על-ידי, כך. שכבנא על ידי ונדבר על האהבה. הכבר אהבת עלמה? - שכבנא על-ידי. הן שנינו הננו עניים בני טובים.

- תודה, רצוני לעמוד קצת.
 - אם רצונך בכך, בבקשה - דבר אשר בחשיבות יתירה ושנה פתאום את קולו - עלי בחור בעל-הבית לבטל את רצוני מפני רצונו של אורחי הנכבד. סלחנא, אדוני, על שמקבל אני את פניך בחשכה. עצלות, עצלות נזרקה בכל הוית. אני מתעצל אפילו לשנוא את מי-שהוא. רצוני, ארד ואעלה נפט.

- לא. אני ארד. אני אינני מתעצל - אמר שליט והתחיל לחפש את הצלוחית של נפט. אולם אשר עצר בערו.
 - תלילה וחלילה, מוטב שנהיה שרויים בחשכה. אני רגיל בכך. רצונך, אומר לפניך. קולי הוא באריטון מצוין. רצונך, אשמיעך את קולי.

כרבע שעה עמד שליט על רגליו הכושית בתוך החדר הספוג ריחוח של טחב ושמע על לב ריקן את זמרתו של אשר. פס איר קלוש, שחדר בעז חרכי הדלת המפנה לתוך החורים המוארים של בעל הדירה, הכחיל את

הפרצוף של העצם ארוך-הקומה, שעמד כלפי שליט. כך עמד חמשק הבודד לפני העני בן הטובים הבודד והטיב את לבו של שומעו בשיר - היפה קולי? שאל אשר.

- יפה הוא, כמדומני - השיב שליט, שלא ראה את עצמו מומחה לזמרה.

- רואה אני בך - אמר אשר בכעס כבוש - שמפקפק אהה בטיב קולי. ואין לתמוה. דבר זה תלוי בטעם, והטעם הוא דבר, שאין הכל מצויים אצלו. אין הכל מצויים אצל הטעם, אדוני! - דבר אשר בגאווה ווקף את קומתו - אולם יסלחנא לי אדוני. צריך אתה להזהר מלהשמיע את דעתך בענינים אלו, הנהרנא, שלא תעורר צחוק, כל מקצוע, שאין האדם יודע אותו על בוריו, הרי הוא בור לגבו. בור ועם הארץ, הלא אתה בור, בור. ומה שלומו של אדוני? - שאל אשר פתאום בקול רך ומנומס. אני שמח מאד, שבקרני אדוני בחדרי, והנני מביע לו את תודתי העמוקה על זה. ישבנא האדון על ידי. - תודה, אני נפטר מאדוני - אמר שליט.

- נפטר? ומיד? קרא אשר בתמהון של דאגה - ובאמת? - מה צר לך? אלנא, מילא, לא אעצור בעדו, ודאי הוא בהול. אדוני כבדני בבקור אופיציאלי? - ודאי בהול הוא. שלום, לא אעצור בעדו.

שליט תקע לו את כפו, פתח את הדלת ועבר את המפתן. אשר יצא אחריו, שליט החיש את פסיעותיו, כדי למהר ביציאתו מתוך החדר השני, שהמסובים היו מרובים בו, אולם אשר משכו בידו והעמידו אצל השולחן. - זהו האדון שליט! - קרא אשר בקול חוגג - משורר צעיר... ואלו הם בעלי-ביתי הנכבדים, האדון הרמן... ובעלת הבית מרת...

האדון הרמן, יהודי קטן-קומה עם שרשרת על לבו קפץ לקראת שליט, תסע לו את כפו ולחץ את ידיו שעה מרובה. - כך, כך, משורר צעיר! אני שמח מאד, ודאי לא משורר עברי. רוסי? - כן -

- עברי, עברי - קרא אשר.

- אם כך, איני מתקנא בו כלל - דבר היהודי עם השרשרת בקול דק ומצלצל מתוך הבעה של בוז על פניו. - משורר עברי? - ואם תאמר? ... שאל היהודי בקול מרובה-המשמעות.

- ואם תאמר: מה נאכל? - סיים שליט את סופו של הפסוק מתוך רגש של תעוב גמור - דבר זה אינו נוגע, כמדומני, לאדוני.

היהודי הרמן לא נפגע כלל על ידי תשובתו של שליט.

- אומרים, שספריו של שניאורסון נתרגמו לרוסית - קרא אחד האורחים.

- מה האדון סח? - קראה הגברת הרמן ומחאה את כפיה בהשתוממות

- עכשיו יצא שניאורסון שלנו מבית-המרחץ היהודי לתוך העולם הגדול -

אמר האדון הרמן.

- שניאורסון הוא ענין אחר - אמרה בעלת-הבית - הוא גאון.

— ודאי, שניאירסון הוא ענין אחר — אמר שליט וכרך את המסובים בתנועת ראש.

אשר, שעמד כל השעה, וידיו היו נתונות בתוך כיסי מכנסיו, תקע את כפו לשליט ואמר:

— כך, כך, אדוני שליט, אתה דר בכרך ו'.

— כך, אני דר בכרך ו',

אשר זקף את קומתו ועמד בפני שליט כפקיד עליון המחכה להרצאת דין וחשבון של פקידו הנמוך ממנו,

— ודעתו של אדוני להשתקע בכרך ו'! — אמר אשר וספק לשליט על שכתו.

— דעתי, דעתי — השיב שליט ועקר את ידו מתוך כפו של אשר והזמין את עצמו לצאת בבהלה מן הבית.

— יסור-נא האדון שליט אלי בשעה פנויה — קרא אחריו אשר בחשיבות — יסור-נא. הנני לשרתו!

שליט רץ לביתו. טפו, מה מזוהם אשר זה! והדמן היהודי — מה מאוסים הכ! הכל מאוס! שריון-הצב ועכבר, נשר ויונה. טפו, טפו! — להרדס, לשכוח. יפרוש-נא הלילה עליו את כנפיו, ומחר יתפרסם שמו בעולם. כי הן נפלא הציור ומחוכם, נפלא ומחוכם. ואולי לא יסור כלל לבית-המערכת. יעשה האדון ולצר עם כתב-ידו מה שלבו רוצה. יותר לא ישפיל את עצמו. מה מנוול אשר זה! לשכב, להרדס ולשכוח. הלילה יעבור עליו כהרף עין, ובשתיים-עשרה יסור לבית-המערכת. ואולי יודפס הציור בגליון של מחר ויהיה פטור מן ההליכה, הה, צהלה! — עיפות, עיפות, הראש סחרז'ור, מנוחה, מנוחה גמורה! —

שליט כבר שכב במטתו. על המפתח עמד בעלי-הבית, האדון ברגמן, ששרוולו היה נתון בתוך ידה של הגברת ברגמן. היא רקעה ברגלה על-יד מטתו של שליט.

— חיים! — קראה בעלת-הבית בקול המטיל אימים — הגהו! — שאל את פיו.

— אדוני שליט! אשתי מבקשת אותו... — אמר בעלי-הבית בקול נמוך וקרב לשליט כדי פסיעה.

— אשתי? — בהמה גסה! — קראה הגברת ברגמן בקול היסטרי —

— אני מבקש...

— מבקש? — תרנגולת טבולה במים! — דבר דברים ברורים, שור הבר! —

— אשתי דורשת — אמר האדון ברגמן.

— דורשת? ... במפגיע... גוזרת...

— אשתי גוזרת, שהאדון...

— האדון? ... האדון? ... צו! צו! צו! — קראה בעלת-הבית מתוך תעוב.

— שמר שליט...

— שהקבצן יפנה את החדר! — קראה הגברת ברגמן בקול היסטרי.

– יפנה את החדר! – קרא אחריה בעליה הביתה, כתלמיד החוזר על שיעורו.

– וכעלות השחר! תיכף ומיד!
– תיכף ומיד,
– את, למה? אמר שליט בקול של תחנונים – הלא ידוע הדבר. הן כבר שמעתי...
– ואם לא – קראה הגברת ברגמן – חיים, הבחור שומע את דבריי? – אם לא – היא נענעה באגרופה אל מול שליט – ואם לא... אם יסרב הבחור...
– ואם יסרב? – שאל שליט בהלצה.
– מי יסרב? – מי יעיז לסרב? – חיים, שור הבר, הרנגולת טבולה במים, השמעת את דבריו של הבחור? – הוא אומר לגנוב ממני כף של כסף. חיית, הוי, חבל! –
– אני מצוה את הגברת לעזוב מיד את חדרי – קרא שליט סוף סוף בהתמרמרות.
– חיים! שיר חרש! השמעת את דבריו של הבחור? הוא אומר, שלא יעזוב מחר את החדר, הן, חבל! –
– אדיני, ובכן העזוב מחר את החדר, ובכן תעזוב – הריס ברגמן את קולו.
– אעזיב, אעזוב – ענה שליט בנחת – אולם לפי שעה אני מבקש שתצאו מזה ולא תכניסו מהומה לתוך מעוני... כי עיף אני.
– חיים! שיר הבר! השמעת את דבריו? – הוא אומר להרגני. – הגברת ברגמן נרתעה מפתח לאחוריה – הן הוא רוצח. הצ'ינא לתוך עיניו. הן הוא הורג נפשות. חיים, הן לי את ידך. הוליכני-נא, סגור-נא את דלתו של הבחור במפתח.
הגברת ברגמן התיפחה פתאום בקול והתחילה להכות באגרופה על ראשה, האדון ברגמן נטל אותה בידה והוליד אותה. השכיב אותה במטה וכסה אותה בשמיכות. קול התיפחותה לא פסק.
– חיים! הוי, חיים! – טכול את האלונטית במים! ראה, חיים, מה היה בסופי? – הן אני עץ יבש. עור ועצמות, חיים. הנח את האלונטית על גבי הראש. הנח-נא. כך, כך. חזור וטבול את האלונטית במים, במים קרים, חיים! אל-נא תזוז ממטתי, חיים, כל הלילה אל-נא תזוז. והגן עלי מפני הרוצח. הוא חורש רעות עלי, חיים. הזז-נא את הכר אל הצד, לשמאל, וקצת לימין, וקצת למעלה. כך, לא כך. קצת למטה. הורד-נא את הכר, אל-נא תגע בי בדרך השעירה. הרימני-נא קצת. וגרש את החתול השחור מתוך הבית. גרשה-נא, כי בנפשי הוא, גרש-נא את הריחות הרעים מקרב הבית. סגור את דלתו של הכחור על מסגר, ושמור אותו, חיים! למה אתה עומד כנולם? – טפו, טפו – גנחה פתאום בקול – הוי, מי זה גנח בקול? – למה זה גנח בקול? – חיים בלילה הזה תתאלמן, אמור לי, שתתאלמן, אל-נא תכחד ממני. הלא אתעכך. הכלב השחור המתהלך על סביבי ומריח בי חכם ממך, חיים, שאתה

טפּש בעל עינים בולטות. עינים בולטות טפשות הן, חיים. אמור, טפשות הן. התודה חיים, התודה, טפשות הן. ועינים אפורות מסוכנות הן, חיים. אני מתירא מפניהם, — היא התחילה פתאום לשיר בקול. — איני מתירא מפניהן, סגורנא את דלתו של הבחור על מסגר, חיים, אלנא תסגור את דלתו של הבחור על מסגר, חיים. מי זה התיו ממני את ידי? — ולמה מובדלת ידי השמאלית מגופי? — חיים, הוא יפתח את החלון ויקפוץ מעליו ויתפרץ בעד הדלת אלינו ויתקע סכין בבטני, הוא הכלב השחור. שמורנא אותי, חיים, חיים, למה אתה בוכה בקול משונה כזה? הן אתה מפחידני. מי זה לקח ממני את קולי והניח לי במקומו קול זר? — למה הוא לי? חיים, למה הוא לי? — חיים, אתה שותק כבול עץ, חיים, כמלאך-המות אתה שותק. ולמה הוא מתהלך מסביב למטתי, למה מתהלך הסכין השחור מסביב לראשי? על מצחי הוא מתהלך. הלא אני אמרתי לו: מלאך-המות, סור ממני, ברח לך אל המקום, ששם צומח הפלפל השחור! ולמה לי שני קולות, חיים? אלנא תזוז ממני. התרחק ממני כדי פסיעה, כדי שתי פסיעות, כדי פסיעה. כך, עמוד והצץ בי. למה אתה עומד? קרב אלי והצץ בי! כך, כך. ככה נא את העששית, ככה, ככה. אתה אינך מכבה. אינך, אינך. למה אתה מעלה את הלהבה? — העלה, העלה. הדלק גם את העששית השניה, שתי עששיות, וכבה את עיניך, חיים, כבה, כבה. כבה את השמש בשמים. הוא מכה אותי בסכיננו. ואחרי מותי, חיים, מה יהיה בסופך? — אלנא תתיפח בקול רם אחרי מותי. ואלנא תשא אשה אחרת. מקברי אעלה, בשערות ראשך אסחבך, בקרניך אחזיקך ואעמידך כנגד השמש ואומר לו: השלך אותו לתוך בור עמוק, כי הוא שוטה. חיים, הבחור לא ישלח אש בבית? — אי, טפו, ריח רעו בנים לא נחתי לך, ואתה מתפלל אל מותי, חיים. וכשאתך תרד לתוך הקבר, מה יהיה בסופך, חיים? מה תעשה? גרש את הכלב השחור מתוך הבית, מתחת המטה גרש אותו. הדלק עששית בחדרו של הבחור, גרש אותו משם והשיבו על החלון. גרש את העכבר ההורק, גרש. אם תשא אחרת במקומי, תלד לך תינוק, חיים? — לא תלד, לא תלד, לא תלד. והשמש לא תלד, לא תלד. אתה חורש עלי רעות, חיים, חורש, חורש. אתה וכלביך חורשים עלי... אתה והם, אתה והם והם... אלנא תציץ בי כמו שאתה מציץ בי, אלנא תציץ בי כך, חיים. תהא מיתתך קודמת למיתתי. אתה קודם, אתה קודם. מומה רעה קננה בלבך. מומה רעה. מבקש אתה להניח אותי אלמנה, חיים, אלנא תסגרני בידו של הרוצח. אלנא, ומתי יאור היום, חיים? — למה בושש היום לבוא? — מי זה התיו את ראשו? — ולמה סתמו את פיו? — למה לא קרא עדיין היום? — כלום איגו יודע, שאני צופה לו, שאני צופה לאור השמש? חיים, העיר יזרח השמש או לא יזרח? — יזרח או לא יזרח? — ואם לא יזרח השמש, למה תהלך הלבנה? למה? — יראה ההלך השערץ למה? — ולמה סובב הכלב השחור מסביב לראשי ושולח בי את סכיננו? חיים, שאנינא וטלטלני בתוך זרועותיך, הנחנא אותי, חיים, בתוך עריסה ונענע אותי. אה — אה — אה! — התחילה הגברת ברגמו לנגן פתאום בניגון שמישנים בו את התינוק.

הגברת ברגמן התיפחה פתאום בקול רם, שהיה מתגלגל בחלל החדרים כצוחה אנושה של אם המבכה את בניה. היא בכתה וזמרה כאחד, ונגינת ערש יצאה בלולה עם הספד מר וקורע את הלב. היא הספידה כתנים את ילדיה-אפרוחיה, שלא באו לעולם ושראתה אותם בדמיונה, כשהם שטוחים מתים על הקרקע.

— וי וי לאם, וי וי, אללי לי, אללי לי, אפרוחי, אפרוחי! למה ירדתם לתוך קבר, לתוך בור אפל ועמוק, ע-מ-ר-ק, א-ל-ל-י לי! וי וי, בא עליכם המות כח-ת-יף! מבין זרועות אמ-כם—אמ-כם נזרקתם לתוך בור אפל. וי וי, חיים, וי וי, חיים!—פתח את הד-לת של הבחור—הדלק את כל העששיות, הדלק, הדלק...

שליט התלבט במטחו כל הלילה לאורך של העששיות הדוקות ולקולותיה ונגיחותיה של בעלת-הבית אשר עלו מתוך נרודי שינה. המצע הקשה, שהיה מפרק את עצמותיו, נשטט, כנראה, בכונה על ידי בעלת-הבית. עתה שכב על גבי מטילי הברזל, וכל גופו רעד מקור ומעלבון וממצוקות נפש. כזה היה ליל התקדש חג חייו, אור ליום הראשון, שבו צפה לראות את שמו מתארסם בעולם. עוד בעצם הלילה ירד ממתו, התכרבל בשמיכה, ישב על אדן החלון והיה מציץ אל תוך החשכה, כשבוי בבית-האסורים הנדון למאסר עולמים וסופר עם כל זאת את הרגעים.

וכשהכסיפו פני השמים, יצא מן הבית. השער היה סגור עדיין. כשעה שלמה עמד מבפנים וחכה לשוער. אחרי שיצא מן החצר ועבר כמה וכמה רחובות, השמיע שערן-העיר את השעה הששית. השוערים עמדו בשורה וזרקו מים מתוך כלי המזרק על הרחובות. שפך המים, ששטפו מכל עבר, הניס את שליט בכל רגע ממקום למקום. הוא רץ, רץ. השוערים הביטו בו בחשד. משעה לשעה היתה עוברת ביעף איזו מרכבה, שישב בה איש או אשה. שכורים ושכורות היו מתנודדים. הנה שכור ושכורה שלובי-ידי והם פולטים לתוך חלל העולם נבול-פה, כמתקנאים בטוהר העולם ומבקשים לנבלו בהבל-פיהם ולהתנגס בו נקמת טומאתם. בשוק הדגים כבר החל המשא-ומתן. הנה חצי השעה השביעית. עוד חמש שעות ומחצית. והנה נושא עתון ה"השקפה". הבה לי גליון, הבה, נער! הבה גליון לסופר גדול, שציורו בא בדפוס! הבה גליון, הנה הכסף!—לא, כסף אין. כלתה פרוטה מכיסי, והוא לא הרגיש כלל בדבר. הגער זרק בפניו איזו מלה של קללה, חטף את הגליון מידו וברח. אולם עינו של שליט כבר עברה על פני הגליון, והשם "פסח שליט" לא הזהיר מתוכו, אותו השם, שבת-קולו תהא מתגלגלת בחייו, וקולו—אחרי מותו. עוד חמש שעות ומחצית. הוא יסור לבית-המערכת. יסור, יסור. למה זה הכבוד? והגאון למה?—למה יכבד האדם את נפשו, והיא מושפלת עד שאול תחתיה? היא מושפלת על ידי הבהור אשר, הארון הרמן, הגברת ברגמן, שפך המים והנער מוכר העתונים?—הכבוד למה, ולמה הגאון?—למה ברק עיניים, ויחוס אבות למה?—הנה כבר הניעה השעה השביעית. יסור או לא יסור?—בשתיס-עשרה יחליט. ובין כך וכך שלום לך הויסלה הנהדרה, שהבאת לעולם את מיצקיוויץ'

ואת סלובצקי, את קספירוביץ ואת סטניסלב פויבישווסקי. סטניסלב פויבישווסקיין אשוטט-נא ברחובות ובשוקים ואבקש אותו. כלתה נפשי אליו, כי הוא לי דגל, הוא לי ניגון, הוא לי את. ואם תמצאוהו בתגולל שכור בקופה של אשפה, הביאוני-נא אליו ואכרע על ברכי לפניו ואשק את קרסוליו. אגולל לעיניו את ספרו על האמנות ועל המשוררים והחזויכ לעם הפולני ואקרא לפניו בקול את דבריו המלאים חזון ושירה וכליון נפש— והתאספו סביבי אגודות אגודות וסיעות סיעות ועמדו למראשותיו של החזוה ואקרא בקול: שלו את נעליכם מעל רגליכם, כי קדוש גם המקום הזה! כי הנה שוכב המשורר על משואות עולם שחרב יחובק את אשפתותיו— הנה שוכב, הוזה המשורר. לאט, לאט לכם, החכמיים והמנוסים. אל-נא תפריעו את דממתו ואל-נא תקפחו גניחה אחת מגניחותיו. סלחו, סלחו למשורר שהוקיע את קלונכם לנגד השמש. את חליכם הוא חולה ואת רפשכם הוא מוקיע!—

וכשהגיע הצי השתיים-עשרה, כבר היה שליט נצב על יד השער של בית-המערכת, ולבו היה מנחש: כתבי-ידי הוכשר או נפסל?— לבו היה נותן לו סימנים: אם יסור אדם פלוני לתוך חנות המכולת, סימן הוא שהוכשר, ואם לא, נפסל. אמנם אדם פלוני לא סר לתוך חנות המכולת, ואולם שליט התחרט מיד ונתן לעצמו סימן אחר, כדי לנסות את מזלו בפעם השניה: אם יימין רכב פלוני— כשר, ואם ישמאל— פסול! לא, להפך, אם ישמאל— כשר. מה? מה? כך או לא כך?— מילא, מה שעשוי עשוי. אמנם גם הנחוש השני לא הניח את דעתו, ואולם שליט ירק פתאום בכעס ותמה על עצמו על שנותן הוא ממש בסימנים תפלים אלו. ובכל זה היה לבו נוקפו.

ובשעה השתיים-עשרה עלה שליט על המדרגות וסר לתוך חדרו של העורך האדון זלצר. העורך ישב על השלחן נטוי ראש, וידו היתה חורקת בעט על גליון של נייר. שליט עמד בקרן-זוית מחריש ומבויש, ולבו היה נוקפו בכח. העורך לא הרגיש בו כלל. שליט לא העיז לפתוח ראשון בדבור. הוא לא יכול לראות את פניו של העורך, שהיו נטויים. רק קדקדו של האדון זלצר היה גלוי לפניו, והוא היה מסתכל בו בלי הפסק ומבקש לדלות מתוכו את גורל חייו.

אחרי עשרה רגעים כערך הרים העורך את ראשו מעל גליון-הנייר ושאל:

- מה בקשתך, אברך?
- אתמול מסרתי על יד אדוני כהבייד— גמגם שליט.
- ומה בקשתך, אברך?— שאל שוב העורך והציץ בו בעינים מטומטמות.
- מבקש אני לדעת...
- אם גאון אתה... ש— אמר העורך בהתולל של בוז.
- הכבר עבר אדוני עליו?...
- מיד!— השיב העורך, וחזר וכבש את ראשו בגליון-הנייר וחרק בעטו.
- מיד! זה מה פירושו?— התלכט שליט שעה מרובה בהתרתה של שאלה
- ו— ודאי כבר קרא והכשירו, שאם לא כך, היה מחזירו לו בשתיקה. ודאי עוד

דברים בפיו, הוא פסלו, שאם לא כך, היה מחייך אלי כמו רע. מילא, הלאי שהיה מחזיר לי את כתבי-ידי! הן אין בו לא טעם ולא ריח, אין בו כלום. אפילו ניצוץ של כשרון אין בו. אין, אין. ואפילו אלמלי הסכים העורך להדפיסו בעתונו, אינו כדאי. מובן מאליי: אלמלי הסכים, לא הייתי מסרב, רק בפעם זו... לראות את שמו מפורש, לראות במו עיניו את אותיות שמו, כשהן גדפסות – מה טוב, מה יפה! הן זהו עונג מתוק, כלטיפתה של יד רכה אשר לאשה אהובה. הן זהו עונג מתוק לנפש. אני מודה ומתודה בפני עצמי: צמא אני אל הכבוד, אל הפרסום. אולת היא – ואולם אמת היא, שאין לכפור בה, כך, כך, עד מתי? – הלב הולם, הולם –

אלו היו הרגשות שהכו את גליהן בלבבו של שליט וטלטלו אותו בכך עד כדי מכאוב.

העורך הרים שוב את ראשו ושאל אח שליט:

– ומה בקשתך, אברך? –

– כתבי-ידי... גמגם שליט בפהד.

– אה, אה... ומה שמך, אברך? –

– שליט,

– פסח שליט המחבר של הציור „הוא והיא” – אה אה... ומבקש אתה

לראות את שמך בדפוס? – ובאותיות גדולות? – ודוקא אצלנו ב„השקפה”? –

אה, אה... אכן... אכן...

האח, צהלה! – אמר שליט בלבו – הוא הכשירו, הכשירו...

טוב – הוסיף העורך – בעונג גדול – ... אם יצלח...

– האדון זלצר לא קרא עדיין? – לא קרא? – שאל שליט בבהלה וכמעט

שבכה מבעט. העורך דבר בנחת ובקול נמוך:

– ציור זה מה טיבו? – סקיצה? קטע? רשימה? הלך-נפש? – הוי, הליכות-

הנפש! הללו של בחורי ישראל! מבוז של „הליכות-נפש” – אין מנוס מפניהם.

והכל רצים אל „השקפה”...

העורך חזר וכבש את ראשו בגליון. שליט ישב וחכה.

– ובכן? – אמר שליט אחרי שקצרה רוחו.

– מה? – שאל העורך.

– האדון לא קרא עדיין? – האדון יקרא? או לא יקרא –

– עוד לא קראתי. אין לי פנאי.

לבו של שליט רעד.

– ואימתי תהא שעתו פנויה? – שאל מתוך קול מהול בככי.

– אחרי שעה, אברך. סור-נא אלי אחרי שעה.

שליט יצא מן החדר. היה נע ונד בדחובות שעה ורבע. בכונה הפריז

את המדה. וכשחזר פגע בעורך, שעמד אצל בית-הדפוס.

– ומה? – קרא שליט.

– לא יצלח! – נפשו של האדון חשקה באשת-איש... ידוע, ידוע. כל

אברך דרכו בכך. ידוע, אברך...

— מה? — שאף שליט נכוך — לא יצלה בכלל או בשביל עתונו לא יצלה? —

— בכלל... גלל, גלל, רוק. קרא-נא, אכרך, בעיון את ספוריו של שניאורסון שלנו ותלמוד על פיהם את מלאכת הכתיבה, אכרך. בחור מישראל אין אמנם דרכו להיות תלמיד. אמת. אולם אני איעצך, אכרך, ללמוד, ללמוד, ללמוד.

— זהו ענין בפני עצמו! — גמגם שליט ולא שאף אפילו לכתב-ידו וברח מבית-המערכת.

מכויש יצא שליט לרחוב. תוגה הימה מוצצת את לבו. לא התוגה הרכה, המזהירה, אלא תוגה כבדה, כזו של אדם, שסטרו לו על לחיו. מה טפש לבו. אדם חולה. מפריז על ערכו. ואיך לא התבייש בפני עצמו בציורו התפל הזה? ואיך לא הבין למפרע, שאין בו לא טעם ולא ריח? ובכל זה... אולי יש בו טעם כל-שהוא. אולי יש בו, הוא נזכר פתאום בדבר, שלא קבל את כתב-ידו, חזר לבית-המערכת ועלה אל הקומה השלישית. כתב-ידו היה מונח על השולחן, החדר היה ריק. נטלו וירד עמו לתוך הרחוב. ישב על ספסל וקרא בו בעיון רב. מה תפלים הדברים! והוא הלא מפשפש מומים באחרים, בשימקין, בשניאורסון, בפיישר ובברג... בוש וכלימה! — קנאה, צרות-עין ושנאת-הבריות. המומים הרעים הללו מצוים בו, חשכות. חשכות. עיפות. הוא שם ידו בתוך כיסו. נזדמנה לו פרוטה בתחמש אגורות, מציאה מצא, ישב בתוך מרכבת-הטראם המקיף את כל הכרך. כאן, כאן. בית אחר אין לו — בכה לבו בקרבו — אין אב ולא חדר ולא כשרון ולא אהובה. ראשו היה סהרחר, עיניו היו מבולבלות. חולשת לב פנימה וענני אופל מסביב. יהודי אחד ישב כנגדו בתוך המרכבה ואחו גליון ה, השקפה בידו. שליט הציץ בתוך הגליון כמתגנב. נזדמן לנגד עיניו מכתב מעירה קטנה. עבר עליו דרך חטיפה, כתב המכתב מספר מעשה בפועל שבעלו חשדו בגנבה של שערן, היה הפועל מתהלך ימים רבים כצל עד שאבד עצמו לדעת. טהור היה האדם הזה כתינוק ולא יכול לראות רבב כל-שהו על נשמתו. נשמה זו ירדה לעולם זה, כדי לעבור בו טהורה ומזוקקה ולהבהב בו רגע כברק, באו אחרים והעלו עליה רבב. היא לא מלאה את משלחתה ונסתלקה לה, אולם זה לא היה רבב, אלא פצע המטהר ומזקק את הנשמה שבעתים...

שליט חש פתאום באור גדול השופע ובוקע אליו בעד ענני האופל. האור הזה עלה אליו מתוך אותה העירה הרחוקה...

וכשירד מתוך המרכבה, פגע בנתן וכשמעון, שהיו מהלכים שלובי-יד. הם כוננו את צעדיהם לבית האוכל, נתן קרא בחדוה:

— הלוה-נא אלינו, חבר, אל סעודת החברים, שאנו עורכים היום — לכבודו של יום השלישי של פרשת לך-לך שנת הת'ת וכו' ליצירה. הן יום זה מכובד מכל הימים. כי יום השלישי של פרשת לך-לך שנת ה'ת'ת וכו' ליצירה יחיד ומיוחד הוא מיום ברוא אלהים שמים וארץ. למה נתכרכמו פניך, חבר? — צורר נקוב? כיס אחד לכולנו היום, חבר נכבד. הן בקשונך היום בהדרך. —

וכשישבו החברים וסעדו את לבם, שאל נתן את שליט לדירתו, כי הן היום הוא היום האחרון.

— אין דירה! — ענה שליט בקול הוגה. נתן עמר על רגליו ואמר לשמעון:

— כדאי היה, דוכס, שתכניס בחור חביב, כשליט זה, לתוך דירת מלכותך, הן גדול ורחבי-ידים הוא.

שמעון הניח את כפת-ידו הרחבה על שכמו של שליט לסימן של הסכמה. נתן מחא כפיו בחדוה:

— מה טוב, מה יפה! — אני אבקר אתכם. בכל ערב וערב נשב שלשתנו, ושיחתנו תהיה קולחת. וגם כחולת-העיניים תשתתף לפעמים בשיחתנו. מה טוב! —

בעצם היום הזה טלטלו שלשתם את הפציו של שליט והעבירום, תוך חדרו של שמעון. לבסוף טיילו שלשתם ברחובות. נתן סח להם ספורי מעשיות של חסידים. שמעון זמר את הניגון „אונור רביניו”. לבו של שליט היה רוקד מחדוה. יש מקום בשביל גוף זה. יש. והנפש השקה להעמיד את כל העוברים והשבים בשורה ולהפסיק את מהלכי של מרכבות-הטראם ולערוך מקהלה גדולה, ששירת „אונור רביניו” בפיה.

פרק כ

באותו הערב של היום השני, שבו היה שליט נודד ברחובות-הכרך ומעביר את מבטו המלא כוסף אל פני חלונות מוארים וכסויי וילונות של בתי-חומות, נודמן נתן לביתו של האדון אייזמן. אצל הדלת מבחוץ נשאר עומד שעה קלה, מקלו בידו האחת וחבילה של ספרים, חבושה יפה ותלויה על גבי חוט, בירו השניה. הוא היה לכתחלה תוהה על בקורו בתוך בית זר זה, ולבו היה מהסס קצת. אולם מיד הורה אליו שלותו הרגילה, ביד בטוחה משך בפעמון הדלת. לא עברו רגעים מרובים, ונתן כבר היה מסב בשלוח על יד השלחן, כפו היתה בוחשת בתוך כוס התה, והוא היה מספר מתוך התגלות לב עם הגברת אייזמן.

— רואה אני בהגברת — אמר — שהיא תמהה קצת עלי, על אשר החרדתי את מניחתה ובאתי לראות את פניה מתוך רצון לב לבד, קודם שהוזמנתי על פיה מפורש, והקדמתי מתוך כך את כרטיס-ההזמנה, שהגברת היתה ודאי מדיצה אלי אחרי עידן ועידינים. אני איני נותן ממש בעינינים קלי-ערך כאלו, כל ישראל אחים הם. מתבולל אני, גברת נכבדה. מתבולל בתוך אחינו בני ישראל. מן הבדידות ברחתי, גברת כבודה. הבדידות אינה לפי רוחי. קשה לאדם מישראל הבדידות כמחט בכשר החי או כמו פתגם חריף של הסופר החכם רייכשטיין, החותך את השקר של החברה באיזמל. ביחוד קשה עלי הבדידות משעה ששחקה לי השעה ובאתי ממש לירי עשירות. שעורי שפת צבר רודפים אחרי, גברת כבודה, ממש כהבדידות. בטוח אני, ששעורי יכניסו לי בימים הקרובים כחמשים או ששים רובל לחדש. גדולה כוס חמין, שמחממת את

הנשמה עד היסוד. היא מפיגה את הבדידות. אך נפלא הוא האדם, ופלאים דרכי חייו. האדם כשהוא יחידי אינו ולא כלום. אות קלילה. ענן על פני רקיע ביום קיץ. העמד בצדו כוס חמין – והאדם קם לתחיה. יש לו אחיזה בחיים. החלטתי לקנות בשבילי מעיל של חורף עם עטיפה של עור ברדלס. צאינה וראינה בנות ישראל! – והאדם המלובש מעיל חדש שוב אינו בהול בשעת הליכתו ברחוב. הבהילה למה? – פסע לך לאט, לאט, כאזרח העולם. עכשו אני רץ כאילה. אני דולג. ולמה? – כך! דבר שבשטות. ודאי המעיל הוא הגורם. פוסע לי אני היום בערב ברחוב, ולא כלום. ובקומה זקופה. עברתי על יד חנות של ספרים ורכשתי לי את שיריו של נירנברג. הגברת ודאי קראה את שיריו של משורר התחיה, גאון הגאונים, שאין דוגמתו, לפי עדותו של המבקר הנפלא שלנו, פינחסוביץ, בכל ספרויות-העולם. פוסע לי אני היום בערב. כך. הראש מורם. העינים משוטטות. מסביב לי בתי חומות, חלונות מוארים, וילונות מופשלים. ומעבר לחלונות מבצבצים פרצופים, עינים, חטמים, מבצבצים ומתחמקים. ואני – מבחוץ. מרגע לרגע יגלה לפני פרצוף של אדם, זוג עינים, חוטם, וכולם זרים הם לי. לא שאר-בשר ולא אח ולא רע. אמרתי בלבי: הנה ספרו של המשורר בידך, ספר הספרים, מהר לתוך חדרך, החחבא בתוכו, כבוש את הראש בספר ושכה עולם ומלואו ובוראו. ספר לו לספר-השירים, שבתוך העיר הגדולה מאד אין איש ואין אלהים. ופתאום אח! עלה על לבי זכרון של בנות-ישראל יפות-התואר והחן, מרת מלכה בת אברהם ומרת כחולת-העינים. שתיהן הן יפות תואר וחן, אלא שהאחת יפה קצת יותר מן השניה... עליתי, צלצלתי, סרתי. הה, מפחנפשי! – לא קול ולא בת-קול. ירדתי קצת מרוגז והחלטתי בלבי לתפוש את הבחור הדרומי, ששמו שליט, והוא פלאי, אדם נפלא, שיש בו דבר-מה... דבר-מה... דבר כזה, שאינו בי... אינו. ודאי אינו. הוא חכם ממני. ודאי. הלא אני איני מגיע אפילו לקרסוליו. ודאי איני כגיע. אני מיצר מאד, שהגברת לא זכתה לראות בעיניה את האדם הנפלא. הוא אינו מצוי אצל הדבור כמותי, אה, לא! – ודאי לא! –

בעלת-הבית, שהקשיבה לדבריו של נחן מהוך בת-צחוק, שאלה:

– מה השם? כיצד אמר אדוני?

– של הבנות?

– לא – שלי...

– שליט? – פסח שליט!

– פסח שליט! – חזרה הגברת אייזמן על השם הזה, והרגשה קלה

חלפה את גופה כרעד. כריח נפלא של ימי הילדות הבהב לפניה השם הזה. אימתי שמעה אותו בפעם הראשונה? לפני... כן, לפני שנתים, קודם שיצא לו, מפיה של אדלינה שמעה אותו. הגברת אייזמן קמה מעל כסאה, הציצה באספקלריה וישבה על הספה.

– רצונו של האדון בכוס חמין שניה? – שאלה והשתדלה בשעה זו

לברר לעצמה את פרטי הדברים, שנאמרו על ידי אדלינה בצירוף השם הזה.

— בשמחה רבה! — ענה נתן, נטל את הכוס, הגישה אל המיחס ומלא אותה חמין.

— כך, כך! — אמרה הגברת אייזמן אחרי שתיקה ממושכה, שהופרעה לרגעים על ידי לגימותיו הקולניות של האורח — הוא דרומי? —

— מי? — שאל נתן, שכבר הסיח את דעתו מענין השיחה.
— אותו — במה הוא מתעסק? — אותו — גם כן מורה עברי — אמרה בעלת־הבית.

— אותו... שליט? — כן, דרומי. מורה עברי? — לא, כמדומני. במה הוא מתעסק? — במה? דבר זה הוא סוד. סוד. ואולי דבר זה אינו כלל וכלל סוד. ואולי הוא עני שבעניים. מאנשי שלומנו. אולי! —
— ולמה אמר אדוני שדבר זה סוד הוא? — שאלה הגברת אייזמן בכדי לטפל בשם זה.

— כן, סוד. כלומר — ודאי. הוא גופו, כמדומני, סוד הוא, כן.
— אה, אה, זהו ענין אחר — אמרה הגברת אייזמן, ועל זכרונה צפו הדברים של אדלינה:

— רבקה, מה יפה את, מה זיונים פניך! הן את כבת עשר, ואפילו עצם כשליט היה מתקשר בך לאהבה...

כך הכריזה אדלינה פעם אחת בערב. יותר לא שמעה את השם הזה. ובכל זה נחרת משום איזו סבה כלבה. היא קמה מעל הספה וישבה על הכסא ועל מה דברו באותו הערב? על... על... הן באותו הערב היו, היא ואדלינה, מספרות בעיני אהבה. באהבה הבאה כסערה ועוקרת הכל מן השורש. הכל: את שטף העיניים, צרכי־היום, חובות־הבריות וכבוד הנשים.
היא קמה, נגשה אל האספקלריה והציצה בה כדי להוכח, אם פניה הם זיונים עדיין כבאותם הימים.

— ובכן יש תקוה, מר נתן, שבימים הקרובים יקום עשיר חדש בישראל? — אמרה בעלת־הבית וישבה על הכסא על־יד האורח.
— אין ספק בדבר.

— ונוכה לראותו לבוש הדר במעיל של חורף עם עטיטה של עור ברדלס?

— שמחירו מעשרים רובל ומעלה.

— מעשרים רובל ומעלה? — אמרה בעלת־הבית בתמיהה. ואולם דעתה כבר הוסחה מבן־שיחתה. היא היתה רצה, רצה, ולבה היה נוקפה מפחד. היא היתה בודדה על פני שדות שוממים ובורחת במשעולים מפני הרהור האהבה הרודף אחריה. אולם היא חשה תוך כדי בריחה, שהרהור זה רוחש במצמקיה, שבעיקר הדבר הוא רוחש תמיד במצמקי לבה תחת שכבה עבה של אפר מקלה, לפי שהיא הוגה בו תמיד ונושאת אותו בחובה כולד של חטא, וחי הוא לו תחת סף ההכרה חיים מיוחדים. כי הננה זה הגוף (הגוף היפה — לחשה לעצמה) וזו הנשמה (הרכה — לחשה לעצמה), אהבתה ושמחתה, הם בריה אחת, השייכת לו, להאיש,

שכבודו חביב עליה כנופה, לבעל המזג הנעלה, למשה... שאשה כשרה היא. כשרה... אולם הרהור זה הרוחש במעמקי הלב, הוא בריה שניה, הנושמת מאויר אחר לגמרי ונמצא כחוץ לגדר האמור והמותר.

על צד האמת לא יכלה לבירר לעצמה כהוגן את טיבה של הפלגנות הזו שבהויתה, אולם בטוחה היתה בצדקתה.

וכלום אין זה מעשה חטא? — קטרגה על עצמה, ומיד המליצה על עצמה: — חטא? לא. הן הוא אינו מגיע לידי מעשה. ואפילו לא לידי הכרה. חוץ... מרגע זה. רק רגע אחד. היא תעלה מנככי הויתה את ההרהור הזה, את התשוקה המעוממה ההיא, תגיש אותה כלפי פנס הדמיון. היא תחטא רגע בדמיונה ותצוקר אותו מיד משרשיו — לעולמים.

אולם דוקא לפי שתשוקה זו נדונה לחניקה התלקחה אחרי רגע בכח איתנים ופלחה את הויתה של הגברת אייזמן מתוך התגלותה היותר חריפה ויותר מוחשית:

— להשכיב על ברכיה עלם רך וחולם, הנושא בקרבו אהבה אנושה כמחלת עולמים, לראותו מפרפר וגונח מדלקת אהבה, ללחצו אל לבה — זה אויטורדאפי של העלם — כך... כך... ולינוק מתוכו, מתוך מעין הילדות... הגברת אייזמן נדועזעה. התשוקה הזאת, שבקשה תחילה על עצמה חיי רגע, האריכה בתוכה שעה גדולה, ואפילו בשעה שכבר התחילה מתכרכמת בחובה כשדה לאור השמש העולה, עדיין היתה צורבת את אבריה, ולבה היה מתדפק עליה בשעת פרישתה ממנה.

— ומה הנשף של חברת „שפה ותרבות“ בעיניך, מר נתן? — שאלה הגברת אייזמן.

נתן התחיל להרצות לפניו בניגון הנואמים את נאמו של פישר.

„להשכיב על ברכיה“ — עלתה על מוקד־תשוקותיה, ופיה שאל:

— הקהל היה גדול?

„ללחצו“ — והיא שאלה:

— ומי מהם השתתף בהווכוחים?

„עלם רך וחולם“ —

— דואגת אני למשה, שלא טב עדיין —

„אני והוא בצל איץ ביום קיץ“ —

— היום התאחר יותר מכפי הרגיל —

„דמכה“ —

— כמה השעה?

„חרבוני קיץ. ערב.“

— התשיעית? האמנם?

„הוא מחבקני“ —

— רצונו של מר נתן בכוס של תה?

„הוא“...

— השעה התשיעית? היתכן?

ואני" -

- ומכל מקום אני דואגת למשה. -

היא נבהלה פתאום מפני עינו הבוחנת של נתן. הן פניה לוחטים. קמה. נגשה אל האספקלריה, הישירה את קומתה הזקופה ואמרה בלבה. "הן יפת-תואר ויפת קומה אני. פני מזהירים".

- אח, מה נורא קלסתר פני היום - אמרה לנתן - אני מתביישת להראות בפרצופי זה לעיני משה. כל הלילה לא ישנתי בש? סימקה'ניו. סימקה'ניו אינה בקו הבריאות. וי, וי, כבר הסחתי את דעתי ממנה. היא ודאי כבר הקיצה משנתה. הגברת אייזמן יצאה את חדר-האורחים. סימקה'ניו נמה בתוך עריסתה שבחדר-הילדים. על פניה השלטים היתה מפוזת בת-צחוק. אולם הגברת אייזמן שבה לתוך חדר-האורחים ואמרה בראגה :

- אני דואגת לסימקה'ניו. גם עכשיו שנתה מטורפת. כאילו היא רואה חלום בלהות.

ברגע הזה צלצל הפעמון.

- משה! קראה בעלת-הבית בשמחה ורצה לקראת הדלת. על המפתן

צמד המבקר שיינר.

- ערב טוב, גברת בת-החן ויפת-תואר! - קרא שיינר בקול הוגג

והכניס את ידה של בעלת-הבית בין עתי כפיו.

- ערב טוב, ידידי - השיבה הגברת אייזמן - שמח אני על האורח הנכבד.

- אוירו של הערב נפלא הוא - קרא שיינר, שהרגיש פתאום באדם הזה

שבחדר ועשה את פניו זועפים.

- התודעו-נא, רבותי, זה לזה - אמרה בעלת-הבית - האדון שיינר ומר

נתן, מורה עברי.

שיינר תקצ לנתן את קצות אצבעותיו כמתצצל ושאל אותו, בשעה

שהציץ בפניה של בעלת-הבית:

- מה שמו?

- נתן. נתן ולא יותר.

- כך. מורה עברי - אמר שיינר והאהיל בידו על גבי עינו כמעין יפה

בפרצופו של בן-שיחתו כדי להבחין בו - את, את, נתן! - ודוקא נתן! - ומה

חדשות בארץ, גברת אייזמן?

- מה חדשות, אדוני? - הלא אדוני בא מן העולם הגדול!

- מה חדשות? - אנשים חיים, מתים ומשתגעים - השיב שיינר.

- ואדוני מה? חיי, מת או משוגע? - שאלה הגברת אייזמן.

"היא טפשית גמורה - החליט שיינר ב'בו - היא אינה ראויה לשום

דבר, חוץ..."

- אני? גברת חשובה-השיב שיינר-אני? - בי צת מוצאת את שלשתם.

שיינר לחץ את שפתיו כמימין את עצמו לשתיקה ממושכה, כשכעס

בלבו על הבטלן הזה היושב בצדו.

- רצונו של אדוני בכוס תה? - שאלה בעלת-הבית.

- ובגלוסקאות.
 שתיקה ממושכה שררה בחדר.
 — ומה חדשות, אדוני הסופר? — שאלה בעלת-הבית.
 — האדון הזה הוא המבקר שיינר המפורסם? — קרא סתאום נתן
 בעליצות — ואני לא ידעתי. הוא קפץ מעל כסאו — ובכן זכיתי לראות פנים
 אל פנים את מבקרנו החביב, מר שיינר. —
 נתן נגש לשיינר בקפיצה, תקע שוב את כפו לו וקרא:
 — אם כך, אני חוזר ואומר שלום לאדוני.
 שיינר הושיט לו את קצות אצבעותיו מתוך העויה של בוז.
 — ומה חדשות בעולם הספרות, אדוני הסופר? — שאלה הגברת אייזמן.
 — את, רק לא ספרות! — ענה שיינר ברוגז, הפסיק את שתיקתו והרתיע
 את כסאו לאחוריו ואמר:
 — קצתי, שבעתי ספרות. נבחרנא לנו עניני שיחה יותר עליזים.
 — אדרבא, יבחרנא האדון שיינר — אמרה בעלת-הבית.
 שיינר שתק, קם, נגש אל החלון והציץ בעדו לתוך הרחוב. אחר כך
 צמר על יד נתן.
 — מה שמו של מר? — שאל המבקר שיינר את נתן.
 — נתן.
 — אה, אה, שכחתי. הלא הוא דוקא נתן. כן, כך הוא שמו. דוקא נתן.
 חה, חה. ובמה עוסק אדם, ששמו דוקא נתן?
 — בהוראה.
 — מורה עברי הוא ודוקא נתן? —
 — כן. כבר רכשתי לי שעורים לאלפים. ההצלחה רודפת אחרי על כל
 פסיעה ופסיעה. באתי לו, ראיתי ואין איש. אמרתי: מה לך בריה קטנה ודלה...
 שיינר הפסיק את שטף דבריו ואמר:
 — כן, כך. הוא מורה עברי. אכן גם זה הוא ענין תחת השמים.
 — ענין או לא ענין? — שאל נתן בתמימות.
 — ענין, ענין — השיב שיינר בהלצה של זלזול.
 — יסלחנא אדוני — אמר נתן — רצוני לשאול... הן אדוני נותן מקום
 לטעות בדבריו... האומנם?
 — והיכן הוא בעלת-הבית החביב? — שאל שיינר ולא השיב כלל על
 שאלתו של נתן.
 — גם אני כבר דאגתי לו — ענתה בעלת-הבית.
 — אדוני נותן מקום לטעות בדבריו — חזר נתן ואמר — ויש לסבור,
 שהאדון הנכבד, סופר עברי מפורסם, נוהג קלות-ראש בהוראה העברית.
 — גם אני תמהה — דברה הגברת אייזמן ברגש — מתקשה אני להבין את
 כונתו של מר שיינר. כלום ההוראה היא חרפה לבעליה, וביתוד ההוראה
 העברית...
 — ואיפה היא סימקה'ניו? שאל שיינר.

— היא ישנה. שנתה מטורפת, כאילו היא רואה חלום בלהות. היא גונחת משנתה. כל הלילה היתה מתיפחת. בשלה לא נרדמתי גם אני כל הלילה — שקרה הגברת אייזמן בלא סבה ברורה לכך. אולם היא חשה, שהדאגה משרה על פניה חוט של חן ולפיכך בדתה אותה מלבה. היא היתה תמיד מפחדת להראות לעיני הבריות בפרצוף שקט ועלז, שלא יראו אותה בשלותה ובריקניות שבנשמתה.

— הן המורה העברי הוא המחנך של הדור החדש של עברים נאמנים!... —

העיר נתן.

— הן המורה העברי אינו עוסק בהוראה בלבד — דברה הגברת אייזמן בהתרגשות סנטימנטלית וגנחה גניחה עמוקה — הן הוא מנהל לעם, כהן גדול, שר־צבא... אני מעריצה את המורה העברי. מי שיודע את חיו, כיצד הוא חי וכיצד הוא ניוון... אני כורעת ברך לפניו.

— הגברת היא קצת סנטימנטלית יותר מדאי — העיר שיינר בסרקסמוס

והוסיף — סימקה'ניו היא חולה? —

— לא חולה. היא אינה בקו הבריאות, ואני דואגת לה. אני כורעת ברך לפני המורה העברי, החי בצנעא ועובד בצנעא, ועבודתו היא עבודת הקורש, עבודת פרך. כלום לא כך הוא, אדוני שיינר? — את, למה הוא צנוע כל כך בדעותיו? — הלא גם הוא ודאי מעדיף את המורה העברי. כלום לא כך? — אני מעריץ שוקולדה! — השיב שיינר מתוך לגלוג קל.

— מר שיינר משטה. תמיד דרכו בכך. רואה אני את המורה העברי המחנך את דור העתיד, הבורא מהפכה עיקרית ויסודית. כולנו זקוקים לחנוך חדש — דברה הגברת אייזמן בהתלהבות — ככולנו יש מין מגרעת, מין מיוחד — מין ליקוי בתוך המרכז — היה רגיל מכר אחד שלי לומר תמיד — הוא היה אדם חכם מאד. כלום מה חסרים אנו? — היה אומר — רק דבר קטן אחד: עור חדש, שרירים חדשים ונשמה חדשה — ולא יותר. הוא היה אדם חכם מאד. ועוד דבר אחד אנו חסרים: התלהבות, התלהבות של אמת, מתמידה. כהתלהבות של חסידים. החסיד — היה אומר אבי זקני — אינו לא אדם ולא מלאך, כי־אם שרף. ועוד דבר אחד אנו חסרים: תמימות. אין בני היחס הפשוט, הישר, התמים אל החיים, יחס זה, ששכיח הוא אצל כל אומה ולשון. כלום תמים אתה, אדוני שיינר? — כלום תמימה אני? — אין בנו האהבה התמימה אל נכסי העם, אל קדשי האומה, אל מעלותינו ואל חסרונותינו. אנו עברים לאומיים ומכירים אנו תודה לעצמנו על כך, כאילו אנו גורמים נחת רוח למי־שהוא על ידי זה, שאנו מלמדים את בנינו עברית ומחנכים אותם ברוח לאומי. אני יודעת להשמיע כהוגן את הרעיון העיקרי שלי. הלא סוף כל סוף אשה אני — אמרה הגברת אייזמן מתוך קוקיטיות והישירה את גופה כלפי אורחיה — חסרים אנו דבר עיקרי. הלא אתה, מר שיינר, סופר אתה ומושל במכמני הלשון, המצא־נא לי את הביטוי. מרגישה אני בכל הויתי, שחסרים אנו מין דבר עיקרי — גם משה עמי בדעה אחת לגבי ענין זה — אנו העם היותר פרוזאי בעולם — היה אומר מכר אחד שלי.

כך דברה הגברת אייזמן מתוך התלהבות. היא היתה נהדרה בשעה זו. שיינר הקשיב לדבריה מתוך לגלוג קל, ונתן — מתוך השתוממות. אולם באמצע דבריה חשה פתאום, שכבתה בלבה אש התלהבות. היא נשתתקה. אולם לא נעלמה מעיניה הבעת ההשתוממות שהיתה שרויה על פניו של נתן. היא נהנתה מאד מדבריה, שנאמרו, לפי השערתה, ברגש ונהנתה מגופה הגמיש, מקולה. הנה אני בעלת עשרים -- הרהרה בלבה — בעלת עשרים ושמונה... לא: ושש — עשרים ושש — שקרה לעצמה, ובלבה היתה קבועה ודאיות, שהיא בת עשרים ושש — והנה פךצופו — היא הציצה כמתגנבת א? האספקלריה — ודאי נהדר הוא, בשעה שאני מדברת בהתלהבות — את מי אני אוהבת אהבה עזה? — את העם. את עם ישראל אני אוהבת. כל האש שמלחכת את הלב ויורדת לטמיון קדושה היא לעם —

אמנם לא היה ברור עדיין לעצמה מה תשפות על האש הזאת לטובתו של העם, אולם עצם הרעיון הזה ברח מאד את רווחה. היא נגשה לשיינר, ספקה לו בידה על שכמו ואמרה:

— רווחו של מר שיינר עכורה היום.

— מגעגעעים! — ענה שיינר ספק הלצה ספק כובד-ראש.

— גם אדוני מתגעגע? — שאלה הגברת אייזמן ותפשה את עצמה על

המלה „גם“.

— הן, לא רק הגברת — אמר שיינר בהחול מר — הה, לכי מלא געגעעים

כיום!

— אני הייתי תמיד מכירה באדוני, שנגוע-געגעעים הוא — אמרה כעלת-

הכית מתוך גניחה קשה, כמשתתפת בגורלו.

— הה, אני מתגעגע עד כדי שגעון! — דקלם שיינר.

— עד כדי שגעון? — שאלה בתמימות הגברת אייזמן.

מתוך השיחה הזו נתבדהה קצת דעתו של שיינר עליו. הוא שאר:

— הגברת כבר בררה לעצמה את הארג לשמלה החדשה?

— לא — ענתה מתוך גניחה עמוקה, שבאה לכפר עליה על שעוסקת

בהבלים כאלו.

— על שום מה? —

— משה עסוק היה בימים האחרונים — שקרה הגברת אייזמן.

— אני הייתי יועץ לה שתברור לעצמה סאטי די מרוויליין — הגברת

שניאורסון קנתה לה גם כן ארג זה.

— הגברת שניאורסון יפת-תואר היא? — שאלה הגברת אייזמן.

— הלא היא יפהפיה! — קרא נתן.

— מי שאומר כך, הריהו מעליב ביופי.

— אומרים, שהכופרים הצעירים כרוכים אהריה — אמרה הגברת אייזמן,

והמלה „געגעעים“ טפחה פתאום על לבה.

— צעירים? — הטעים שיינר מלה זו מתוך החול מר. — כלום יש אצלנו

צעירים?

- מר שיינר הוא פסימיסטן יותר מדאי, ממש כרייכשטיין — אמרה הגברת אייזמן בדאגה.
- אמת, אמת. בדבר זה אני דומה באמת לרייכשטיין. ולא רק בדבר זה! לכל הדברים! — עם ישראל לא הקים מקובו אלא שני סופרים של ממש: רייכשטיין הוא השני —
- הגברת אייזמן חייכה ואמרה:
- אולם הגברת שניאורסון יפה היא. אני פגשתיה ברחוב בלוייתו של צעיר אחד בעל שערות ארוכות. הכל הראו עליה באצבע: זוגתו של שניאורסון שלנו. בן-לוייתה, אמרו, הוא משורר צעיר, מי שעתיד להתפרסם.
- להתפרסם? — ומשורר? — וצעיר? —
- הן, מובאים לו עתידות מזהירים, השמיעו גם את שמו ונשתכח ממני. ריבקין, כמדומני, או חנקין... לא, לא כך... מה שמו, מר שיינר? —
- ודאי, שימקין — אמר נתן.
- ודאי, ודאי, כן, בלי ספק...
- הוא חבר שיר נפלא בשם „בסירתי“ קרא נתן.
- הוא חבר שיר „בסירתי“? — שיר נפלא? — שאלה הגברת אייזמן את שיינר.
- אם הגברת לא ידעה, לי מניין? — השיב שיינר בהתול.
- והיכן נדפס השיר? —
- בירהון „החיים“.
- לא קראתי את החוברות האחרונות של „החיים“ — אמרה הגברת אייזמן מתוך קובלנא על עצמה.
- ואני לא קראתי אפילו את הראשונות — אמר שיינר.
- למה מר שיינר משטה תמיד? —
- באמת — אמר שיינר ספק הלצה וספק כובד-ראש
- בעירי — אמרה הגברת אייזמן מתוך אותו הטון של קובלנא — הייתי קוראה בעיון את כל הירחונים והעתונים העבריים. ביחוד הייתי אוהבת להתעמק במאמריו השובי הערך של פינחסוביץ. ואת שיריו של נירנברג הייתי מעריצה. מאד הייתי מעריצה אותם. משה שלי כבר קנא אותי על דבר נירנברג. אני כורעת ברך לפני המשורר הזה. אולם מיום שיצאנו, אני ומשה, לו, נטשתי לגמרי את הספרות העברית, ומשה שלי הוא הגורם. תמיד היה מזרוז אותי לקריאה, ובו' הסית לגמרי את דעתו ממני. ואולי כבר נמאסתי עליו — הוסיפה מתוך קוקיטריה.
- בדבר זה אני מטיל ספק — העיר שיינר.
- כבר עברה כשנה, מיום שקראתי ספר עברי. —
- וכלום לא הפסידה — אמר שיינר.
- „מגעוועיס“ טפחה שוב אותה המלה על לבה. אח, מה צובטת היא

— אולם — הוסיפה בקול של תקווה טובה — עוד אחזור אל הקריאה. אני אזרו את משה. גם הוא התחיל להתרשל. המשורר הצעיר שימקין הוא באמת משורר גדול? —

— גדול? —

— לא? —

— גדול, גדול, נפלא! — קרא נתן בהתלהבות.

— אצלנו הכל גדולים. אפילו קטן המוטל בעריסה. מה שאצלם ננס, אצלנו ענק הוא.

— הגאון ברחוב היהודי — כלום יש דבר נלעג מזה? —

— הלא אלו הם דבריו של רייכשטיין הפסימיסטן — אמר נתן.

— אני משתוקקת מאד לדבר עם רייכשטיין — אומרים, שהוא סקפטיקן נורא —

— ומה זה היה לו לנירנברג, שפסק מלשיר בשירים? הן עם ישראל כולו עומד וצופה מראשית השנה ועד אחרית השנה לשיריו הנחמדים, המרוממים את הנפש הישראלית? — שאל נתן.

— מה זה היה לו למשורר הנחמד נירנברג שנשתתק? — שאלה הגברת אייזמן.

— הוא יצא לשמד. כלום אין הדבר ידוע להגברת? הן הוא יצא לשמד.

— האדון שיינר נשתגע. הבאמת? — את, לא — —

— אדוני מעשן? — שאל שיינר את נתן.

— לא, לפי שעה — לא. לכשאתעשר, אקנה לי חבילה של פפירוסים —

השיב נתן.

אח, מה זה צובט את הלב? — „מגעועים” —

— בחור מישראל ואינו מעשן? —

— „להתחמק מכאן, להתחמק.” —

— נטשתי את הסיגארות שלי מתוך שכחה בביתו של שניאורסון — הוסיף שיינר.

— רצונו של אדוני בפפירוסים? — שאלה הגברת אייזמן — אני אלך ואפשפש בארגונו של משה...

— אידיאה, אידיאה — קרא שיינר.

היא יצאה את חדר-האורות ובאה לחדר-השינה. שהתה שם שעה מרובה. העלתה את לבת העששית. הציצה בפניה של סימקה, שהיו שלווים בשנתם, הציצה בהאספקריה שעל-גבי הקיר. סניה לוחטים? — לא, ורודים-כהים, והעינים? — ובשעה שדברתי על עם ישראל? — אח, הלב, הלב!

„מגעועים” — לחשה לעצמה. לבי המסכן מתגעגע ויוצא ממסגרותיו, סימקה-ניו — לחשה בקול — אמך היא חוטאת. על עלם נאה, חולם, מתרפק ומפרפר מדלקת אהבה מתגעגעת אמך.

היא צנתה על הכסא, ישה, כפפה את ראשה ותמכה אותו בידה, שנשענה על השולחן. השתתה את לבה על הרהורי החטא.
 - גברת אייזמן, איך? - נשמע קולו של שיינר.
 היא נבהלה. הוציאה מארגז הקומודה פפירוסות וסרה לחדר-האורחים.
 היא אמרה:

- האדון שיינר כמעט שלא עורר את סימקה'ניו החולה משנתה. הערתה האחרונה של הגברת אייזמן הכעיסה מאד את שיינר, לקום ולצאת מיד - החליט תחלה בלבנו, ומיד שנה את החלטתו-אדרבא, תחלה אצהיל את פני, שלא יהא העלבון ניכר לעין. הוא החזיר את פניו לנתן ושאלו מתוך דעה בדוחה:

- חושד אני במר... דוקא נתן... חושד אני בו -

- בי? - במה? - שאל נתן בתמיה.

- במה, למשל? -

- במה? - שאלה הגברת אייזמן.

- נחשונא - אדרבא, נחשו -

הגברת אייזמן הפגיעה שעה מרובה בשיינר, עד שגלה את הסוד. הוא חושד בהבחור, ודוקא נתן, שמושך הוא בעט סופרים...
 - דבר זה מגין לו לאדוני? - שאלה הגברת אייזמן תחת נתן, שנחבלבל מתוך שאלה זו ולא ידע מה להשיב מפני הבושה.
 - חזקה על בחור מישראל, שמושך הוא בעט סופרים - השיב שיינר.
 נתן גענע בראשו בשליפה,

- חלילה וחלילה. כלום סופר אני? כלום יש בי שכל וסגנון נפלא ואמנות, וכלום רוח הקדש שורה עלי? - חלילה וחלילה - דיי בקריאה לבד. קורא אני, קורא ותיק. והלואי שאזכה להבין ספר עברי. חלילה וחלילה, הן מחוסר אני כשרון לגמרי, לא סימן ולא זכר. חלילה וחלילה. כלום שימקין אני? - או אפילו פסח שליט? חלילה וחלילה -

- אם כך, מקומו של יהודי זה בתערוכה - חי גפשי, בתערוכה. חה, חה - בחור מישראל - ולא נתפס לדברי ספרות. מי כבחורי ישראל שטופים בעניני ספרות? - כולם הם בטלנים, פורחים באויר, שטופים בדמיונות של הבל. בחורי ישראל הם אלמנט נרקב מאד. נרקב, פשוט נרקב.
 - כולנו שוגים בדמיונות - העירה הגברת אייזמן.

- כולנו? - וזהו רקבוננו. וביחוד מאוסים עלי אותם מבחורי ישראל, שהם בעלי חובותיו של עם ישראל, הרואים את עצמם כגאונים, שלא מצאו להם מכבדים. אנו אין אנו מודים בכשרונם, פשוט, מפני רוע הלב. מאוסים הם עלי ביחוד. צרעת ממארת הם לנו, גברת אייזמן. שיירות שיירות הם באים לביית-המערכת שלנו - התלהב פתאום שיינר - הכל רצים דוקא לה, השקפה, קבע אותנו כדפוס! - כרוז זה יוצא מפיהם בבוקר ובערב, לחם ושעשועים! צעקי ההמונים ברומא. אלמלי ראתה הגברת בעיניה את הפרצופים הללו:

שקועי-גב, שקועי-לסתות, עינים בולטות, חורי-פנים, חצי משוגעים. דיקנטים, בקיצור, לא כלום, דברים בטלים...

— בנינו הם — המליצה עליהם בעלת-הבית.

— הם אוהבים את העם — אמר נתן.

— הם באים בטענות ובחביעות, שנוררי-עולם!

— אנחנו הזבל המגדל אותם — אמרה הגברת אייזמן.

— הם יולידו את המשיח — אמר נתן.

— הם עוברים את הגבולות ופורצים את הגדרים — קרא שינר

בכעס.

— תנאי-חינו הם הגורמים — המליצה הגברת אייזמן.

— מהם יצא נירנברג, המשורר הגדול נירנברג — אמר נתן.

— קבע את דברינו בדפוס — צוהים ככרוכיא — ובשעה שבחור כזה

מוסר לידינו את כחב"דו, הוא עושה את עצמו, כאילו מוכה הוא אותנו בו,

כאילו משפיל הוא את כבודו על-ידי-כך. הכל הם בבחינת המסון. כל בחור

מישראל המסון הוא מלידה ומבטן. בחור כזה היה היום בבית-המערכת שלנו,

חצי משוגע. עלה אל הקומה השלישית, ירד לשניה, חזר ועלה, רץ כמשוגע,

החפרץ לבית-הדפוס, תפש לעורך בשרולו על-גבי המדרגות ותחב לו את

כתב-ידו, העורך מראה לי את כתב-היד, הוא והיא — כך שמו. אדם שדעתו

נטרפה — וספרו — בקיצור, לא כלום, דברים בטלים.

שינר נשתחק לרגע. אחר כך התלהב פתאום ואמר:

— הבה ואספר לכם אפיזודה מענינת אחת. פעם אחת בשחרית אני יושב

בחדר-עבודתו של שניאורסון. שניאורסון מקריא לפני בפעם העשירית את ספורו

בעולמות העליונים, אני נוהן את לבו על המגרעות שבתוכו. הן אדם זה יותר

משהוא מתקן הוא מקלקל. אנו מתווכחים, מתלהבים, פתאום: דפיקה בדלת! —

הא אלצה הקדוש — אבדנו! — אומר שניאורסון וצות: אסור. — והדלת נפתחת. על

המפתח כנגדנו עומד בחור כזה — הוא הריט את ידו באויר והראה על שעור-

קומתו של הבחור — נעלייך לבנות, פרנט, פורטפיל בידו, הבחור עומד. מה

בקשתך, בחור? — שואל שניאורסון ומציץ בי, כאומר: הצילנו! — הבחור

מתיצב כנגד שניאורסון, זוקף את קומתו. — הגענוא בעצמכם, עד היכן

נתארכה קומתו של הבחור — לא אדם, כיאם צל של אדם עם נטות היום —

הבחור משתהיה כדונטלמן גמור — שינר שרבב את שפתו התחתונה כדרכו

של שניאורסון — הבחור נרתע לאחוריו כדי פסיעה ומדקלם, סופר אני! —

אם אתה סופר, שניאורסון מה חטא? — שואל שניאורסון מתוך האירוניה

השניאורסונית המיוחדת רק לו. כדאי היה לראות את שניאורסון, בשעה שיצאה

מפיו השאלה הזאת. הטון היה אופיי ואירוני, הבחור כובש את ראשו, אחר

כך הוא מרימו ופונה בתשובתו אליי — רצוני להקריא להאדון שניאורסון

את הדרמה שלי! — שב, אברך, וקרא — אמר שניאורסון, הבחור קורא. הוכא

ואטולוא, לא צבעים ולא פרספקטיבה. בקיצור, לא כלום, דברים בטלים. אני

ושניאורסון מציצים איש בפני חברו, והצחוק מתפרץ מתוך הפה בעל כרחנו.

ופתאום הרים שניאורסון את רגלו ורמז להבחור על סוליה שבנעלו — כדאי היה לראות את שניאורסון בשעה זו — אברך, ראה — אמר שניאורסון — הנה הסוליה של נעלי. ומה משפט הסוליה? — לטש הבחור עלי ועל שניאורסון עינים תמהות. היא קרועה? — שואל שניאורסון. ומה? — שואל הבחור בתמהון — קצת. אם כך, תקננה — מסביר אני להבחור. אני מיד השגתי את כוונתו של החכם שניאורסון — כלום רצון אני? — שואל הבחור משתאה ומשתומם. — וכלום סופר אתה? — השיב שניאורסון בתמימות המיוחדת רק לו. צריך אדם להכיר את שניאורסון על בוריו, כדי להבין, כמה מן הגיחוך היה במחזה זה.

שיינר צחק בקול. גם נתן צחק. רק הגברת אייזמן לא צחקה כלל.

— שניאורסון אוהב נשים? — שאלה פתאום הגברת.
— מי ממנו אינו אוהב נשים? — השיב שיינר והרהר בשעה זו בלבו:

„היא לא צחקה כלל. המעשה לא ברח כלל את דעתה, לפי שהיא טפשית ואינה משיגה את הנלעג“ —

— שניאורסון יפה-תואר הוא? — חזרה ושאלה הגברת.
— הגברת לא ראתה עוד מימיה את שניאורסון? — תמה נתן.

— לא, אפילו לא פעם אחת. ומר שיינר רואה אותו בכל יום? — שאלה בערמה.

— יותר מכפי הצורך — השיב שיינר.
— הוא מקבל את כל איש בסבר פנים יפות? — שאלה הגברת אייזמן.

— את כל... אשה — השיב שיינר.
— האדון יציגני לפניו? — משתוקקת אני להכירו פנים אל פנים.

— כן. לכשתהיה הזדמנות לכך —
— ואימתי? —
— לכשתהיה הזדמנות לכך —
— באולם של חברת „שפה ותרבות“ אפשר לראות את שניאורסון — אמר נתן.

— זו יריב היריבה — אה הנשף הבא. יואל-נא מר שיינר לסור אלי ולהוליכני אל הנשף. משה עצלן גדול הוא ואינו להוט אהרי הנשפים.

— טוב! — ענה שיינר וקם ללכת.
רוחו של שיינר היתה נרגזה. הוא חשב למצוא את הגברת אייזמן יחידה בביתה ולהזמינה לטייל עמו. ספור המעשה בהבחור הסופר-הרצון לא ברח את דעתה. היא כעסה עליו על שקרא אותה לצאת מחדר-הילדים. היא הפגיעה

בו להציגנה לפני שניאורסון, זקן אשמאי זה הלהוט אחרי הנשים — הוא החליט לקום ולצאת מיד מן הבית, לצאת בנחת ומתוך דעה מיושבת, ודוקא מתוך דבור של בדיחותא. בלא זה אי אפשר. פשפש במוחו דבור של בדיחותא ולא מצא לפי שעה.

רגעים אחדים עמד על רגליו עמידה זו, והיה נראה כנמלך בדעתו, דבר שאינו מוסיף לו כלל כבוד. ראה את הגברת אייזמן, שעמדה כנגדו בהדרתה זקופת קומה ומוזהירה. החליט להתזו טפה של מרה בפניו של היופי החוגג הזה.

— גברת אייזמן — אמר בשעת לבישת המעיץ — גברת חשובה, שמא תכבדני הגברת בפפירוסה שניה! — משכה אני את הפפירוסה, שרק היא נותנת טעם לחיים — —

— רק היא? — שאלה הגברת אייזמן מתוך עלבון.

— גם האשה — אמר שיינר.

— גם? —

— גם, הגם" הזה עודו מוטל בספק — השיב שיינר כמנצח.

— כן, טובה הפפירוסה לאדם — התערב ביניהם נתן.

שיינר הושיט פתאום את ידו להגברת אייזמן בכרכת הפטירה.

— אדוני יוצא? — ופפירוסה? — שאל נתן.

— כן, ופפירוסה! — הנה — אמרה הגברת אייזמן והושיטה לו פפירוסה.

— לא, אינו כדאי. כבר נסתלק החשק — אמר שיינר, יצא מן הבית ולא

ברך את נתן בשלום.

שררה דממה ממושכה.

— כך, כך — אמרה הגברת אייזמן — כזה הוא המבקר שיינר. כזה הוא —

היא נשתתקה. רגעים מועטים שהו הרהוריה על המבקר שיינר. הוא

בז לה? — מבטל אותה? — אוהב אותה בלבו? — היא עלבה אותו היום. הוא

יצא ופניו היו זועפים. הוברר... שמקושר הוא בי, הוברר עצדה אותו. רעיון

זה גרם לה קורת-רוח מרובה. אולם מיד הסיחה את דעתה ממנו, והרהוריה

חזרו והתעכבו על השם, ששמעה היום מפיו של נתן. הוא, הוא — ננעץ הרהור

בלבה — ש—י—ט—הגתה בדמיונה את השם הזה מפורש. ניצוץ אחד פרש

מגשמתה ופלח פתאום את גלי-האופל של העתיד ושב אליה כינותו של נח,

שחזרה ועלה-התאנה בפיה.

— ברגע זה נמשך בפעמון.

— ערב טוב, רבותי! —

זה היה קולו של הארון אייזמן. הוא עמד פתאום אצלה. הגברת

אייזמן לא הרגישה כלל בדבר. היא נודעזעה. ראתה את עצמה כוליה שקופה,

וכל הרהורי לבה נקראים כמו מעל הספר. היא התחילה מפרפרת כיונה

פצועה וחותרת להוריד לתוך הביון הלב את השם ואת התשוקה המחלחלת,

להצניע, להצניע, לכסות על קלונה — ופיה פלט בקול חוגג:

— משה, נחש-נא; מי בא לו? — מי? —

- מי? - שאל האדון אייזמן.
 - ססח שליט! - השיבה הגברת אייזמן מבלבלת.
 - מי הוא שליט זה? - שאל האדון אייזמן, ששמע את השם הזה בפעם הראשונה.
 - אח, טעיתי, משה'ניו? - ענתה הגברת אייזמן ותשב בפיה גרגר אבק מעל מעילו - אתה לא שמעת את שמו, הוא מכרה של אדלינה.
 אחר כך לחשה לו באהבה:
 - משה'ניו, היוצאים אנו לארץ-ישראל?
 ואחר כך הוסיפה:
 - גם מר נתן יצא אתנו לארץ-ישראל. אימתי? הגדנא: אימתי? - התחטאה בפניו כתינוק.
 - אח, פתיו, את שואלת: אימתי? - אדרבא, הגידינא את: אימתי? -
 - נמהרנא ונעלה, נמהרנא. בחלה נפשי בו' - קצתי בחיים אלו. נעלה-נא, משה'ניו. וגם נתן יעלה עמנו לארץ-ישראל...
 נתן מחא כפיו בשמחה. ואחרי אשר הלהיבו שעה קלה את דמיונם בפרטי העליה לארץ ובסדר-חיייהם שם בקולוניה של יהודה קם לבסוף נתן ונפטר מהם. הגברת אייזמן אמרה:
 - כך, כך, מר נתן, התבוא לנשף הקרוב אל האולם של חברת שפת ותרבות?
 - ודאי, ודאי. כל חברינו הקבצנים באים אל הנשפים.
 - וגם אני, וגם אני בלי ספק. אתה מרשה לי ללכת אל הנשף הבא, משה'ניו? - שאלה הגברת אייזמן בקול של תינוק.
 נתן יצא מן הבית כחוגג ונשא עמו את הדמות הנהדרה של האשה העברית זקופת-הקומה ויפת-התואר המסורה לעם ישראל ולבעלה הלאומי הנלהב, המדברת בהתלהבות קדושה על עם ישראל, בניו, סופריו וגורלו, ושמבטיה מכוונים כלפי המזרח, ארץ האבות. כל עורקיו רעשו בו משמחה. כל עצמותיו היו מרננות ומשתוקקות להקריב לעיניו של מי-שהוא את הדמות הנהדרה הזאת. להיכן הרגלים? - לחנקין ופייגין? לשמעון? לסוניה? - או לשליט? ודאי לשליט.
 "יה ישאל? - ודאי לשליט, כי הוא משורר. ודאי לשליט.
 אולם את שליט לא מצא בערב זה בחדרו. וגם למחר, כשסגע בו עם שמעון, היה נזהר בדיבורו. הוא השמיע באזניו את שמה של הגברת הכבודה בלחש ומתוך דבור קצר. כשימצא את שליט יחיד, יצייר לפניו את דמות דיוקנה של הגברת הכבודה כמות שהיא, כמות שהיא. הוא שמר בלבו את הדבר.